

ISSN 1813-8489

Tipul B

Administrarea Publică

*Revistă metodico-științifică
trimestrială*

**Nr. 1 (109)
ianuarie - martie 2021**

**Chișinău,
2021**

Administrarea Publică

Revistă metodico-științifică trimestrială

Fondată în noiembrie 1993 de Academia de Administrare Publică.

Revista este înregistrată la Ministerul Justiției al Republicii Moldova
cu nr. 172 din 15 septembrie 2004.

**Acreditată științific la profilul:
științe politice, științe juridice, științe economice,
la Tipul B.**

**Decizia Consiliului de Conducere al Agenției Naționale
de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC)
nr. 19 din 6 decembrie 2019.**

Indexată în baze de date internaționale.

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\)](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109))

Nr. 1 (109), ianuarie - martie 2021

COLEGIUL DE REDACȚIE

BALAN Oleg - redactor-șef, rector al Academiei de Administrare Publică, doctor habilitat în drept, profesor universitar

PALIOVICI Serghei - redactor-șef adjunct, prorector al Academiei de Administrare Publică, doctor în științe politice, conferențiar universitar

GROZAVU Nistor - prorector al Academiei de Administrare Publică, doctor în științe tehnice, conferențiar universitar

BARTIȚ Igor - director al Institutului Serviciului de Stat și Administrare din cadrul Academiei de Economie Națională și Serviciul Public de pe lângă Președintele Federației Ruse, doctor în științe juridice, profesor

BĂRBULESCU Iordan-Gheorghe - doctor în științe politice, profesor universitar, președinte al Senatului, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, România

DULSCHI Silvia - șef Direcție știință și cercetare, doctor în istorie, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică

GORIUC Silvia - șef Catedră științe juridice, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică

GUCEAC Ion - academician, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Administrare Publică

IJA Nikolai - director al Institutului Regional Odessa al Academiei Naționale de Administrare Publică de pe lângă Președintele Ucrainei, doctor în științe politice, profesor universitar

KERIKMAE Tanel - director al Școlii de Drept din Tallinn, Universitatea Tehnologică din Tallinn, Estonia, doctor în drept, profesor universitar

KŘÍŽ Jiří - vice-decan pentru afaceri, Facultatea de Afaceri și Management, Universitatea Tehnică din Brno, Cehia, doctor inginer, asistent profesor

MAU Vladimir - rector al Academiei de Economie Națională și Serviciul Public de pe lângă Președintele Federației Ruse, doctor în științe economice, profesor

MORARU Victor - vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei, membru corespondent, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

ZELENSCHI Angela - șef Catedră științe administrative, doctor în filosofie, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică

POPOVICI Angela - șef Catedră științe politice și relații internaționale, doctor în istorie, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică

SOLOMON Constantin - doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar

ȘAPTEFRAȚI Tatiana - doctor în științe biologice, conferențiar universitar, Catedra științe administrative, Academia de Administrare Publică

TOFAN Tatiana - șef Catedră economie și management public, doctor în științe economice, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică

ȘLEAHTIȚCHI Mihail - doctor habilitat în psihologie socială, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică

MANOLE Tatiana - doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

VIJULIE Violeta - președinte al Agenției Naționale a Funcționarilor Publici, Secretar de Stat, România, specialist în comunicare instituțională, trainer autorizat

Echipa redacțională

Redactor-șef: **BALAN Oleg**, rector al Academiei de Administrare Publică, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Redactor-șef adjunct: **PALIOVICI Serghei**, prorector al Academiei de Administrare Publică, doctor în științe politice, conferențiar universitar

Redactori științifici: **DULSCHI Ion**, decan, Departament studii superioare de master, Academia de Administrare Publică, doctor în istorie, conferențiar universitar, **ȘAPTEFRAȚI Tatiana**, doctor în științe biologice, conferențiar universitar, Catedra științe administrative, Academia de Administrare Publică

Direcția editorială AAP: **VLADÎCA Sergiu**, **GOREA Ana**, **AXENTI Ion**, **PAȘNIC Ana-Laura**, **PASTUH Marina**

SUMAR

ADMINISTRAREA PUBLICĂ: TEORIE ȘI PRACTICĂ

Violeta TINCU

Forme alternative de gestionare a serviciilor publice locale
în Republica Moldova12/19

Ion DULSCHI

Cultura profesională a funcționarilor publici – un fundament
al administrării publice moderne26/32

Gheorghe GUȚU

Consolidarea cadrului legal privind delimitarea proprietății publice
a statului și a unităților administrativ-teritoriale38/45

SOCIETATEA CIVILĂ ȘI STATUL DE DREPT

Mariana ODAINIC, Natalia CHIPER

Unele aspecte privind contestarea actelor/faptelor autorității contractante
la Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor53

Boris NEGRU

Legalitatea, ordinea legală, disciplina, democrația60

ECONOMIE ȘI FINANȚE PUBLICE

Tatiana MANOLE, Rina ȚURCAN

Provocarile economiei și impactul asupra mediului ambiant69

Liubovi PRODAN-ȘESTACOVA

Schimbarea paradigmei: de la creșterea economică
la crearea durabilă a valorii74

INSTRUIREA FUNCȚIONARILOR PUBLICI: STRATEGII ȘI TEHNOLOGII NOI

Silvia DULSCHI

Participarea Academiei de Administrare Publică în proiecte și la forumuri
științifice - premisă a calității cercetării87

Traian ROPOT, Muhua WANG, Francis STONIER

Îmbunătățirea calității învățământului superior prin implicarea studenților
utilizând experiența cursului ca variabilă de mediere96/104

RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI ÎNTEGRARE EUROPEANĂ

Nicolae ȚĂU, Ibrahim Mustafa Sharfeldin MOHAMMEDELKHATIM

Abordarea teoretică a mediului internațional de afaceri113

Stela SPÎNU

Educația pentru toleranță în contextul globalizării127

Svetlana CEBOTARI

Relațiile ruso-americane post maidan 2014132

TRIBUNA TÂNĂRULUI CERCETĂTOR

Anastasia ȘTEFANIȚA

Aspecte conceptuale privind autonomia locală147

Ana SACARA

Modelul social european – instrument de coeziune între
statele Uniunii Europene154

Flavia Alexandra MĂRGINEAN

Percepția tinerilor asupra Uniunii Europene.
Viziuni și perspective162

CONTENTS

PUBLIC ADMINISTRATION: THEORY AND PRACTICE

Violeta TINCU

Alternative Options for Local Public Services Management
in the Republic Of Moldova12/19

Ion DULSCHI

Professional Culture of Civil Servants - a Premise for a
Modern Public Administration26/32

Gheorghe GUȚU

Strengthening the Legal Framework Regarding the Delimitation of
State and Administrative-Territorial Units Public Property38/45

CIVIL SOCIETY AND THE RULE OF LAW

Mariana ODAINIC, Natalia CHIPER

Some Aspects Regarding the Dispute of Acts/Facts of the Contracting
Authority to the National Complaint Agency53

Boris NEGRU

Legality, legal order, discipline, democracy60

ECONOMICS AND PUBLIC FINANCES

Tatiana MANOLE, Rina ȚURCAN

The Challenges of Economy and the Impact on the Environment69

Liubovi PRODAN-ȘESTACOVA

Paradigm Change: from Economic Growth
to Sustainable Value Creation74

TRAINING OF CIVIL SERVANTS: NEW STRATEGIES AND TECHNOLOGIES

Silvia DULSCHI

Participation of the Academy of Public Administration in Projects and
Scientific Forums – a Premise of Research Quality87

Traian ROPOT, Muhua Wang, Francis Stonier

How Student Engagement Can Improve the Quality of Undergraduate Education
Using Course Experience as a Mediating Variable96/104

INTERNATIONAL RELATIONS AND EUROPEAN INTEGRATION

Nicolae ȚĂU, Ibrahim Mustafa Sharfeldin MOHAMMEDELKHATIM	
Theoretical Approach of the International Business Environment	113
Stela SPÎNU	
Education for Tolerance in the Context of Globalization	127
Svetlana CEBOTARI	
Post Maidan 2014 Russian-American Relations	132

THE TRIBUNE OF THE YOUNG RESEARCHER

Anastasia ȘTEFANIȚA	
Conceptual Aspects Regarding Local Autonomy	147
Ana SACARA	
European Social Model - Instrument of Cohesion between the States of the European Union	154
Flavia Alexandra MĂRGINEAN	
Young People's Perception of the European Union. Visions and Perspectives	162

ОГЛАВЛЕНИЕ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Виолета ТИНКУ

Альтернативные формы управления местными государственными
службами в Республике Молдова12/19

Ион ДУЛЬСКИ

Профессиональная культура государственных служащих - фундамент
современного государственного управления26/32

Георгий ГУЦУ

Укрепление нормативно-правовой базы по разграничению государственной
публичной собственности и административно-территориальные единицы38/45

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО И ВЕРХОВЕНСТВО ЗАКОНА

Марьяна ОДАЙНИК, Наталья КИПЕР

Некоторые аспекты оспаривания действий/фактов заказчика
в Национальное Апелляционное Агентство53

Борис НЕГРУ

Законность, правопорядок, дисциплина, демократия60

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЭКОНОМИКА И ФИНАНСЫ

Татьяна МАНОЛЕ, Рина ЦУРКАН

Проблемы экономики и влияние на окружающую среду69

Любовь ПРОДАН-ШЕСТАКОВА

Смена парадигмы: от экономического роста
к созданию устойчивой ценности74

ОБУЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЛИЦ: НОВЫЕ СТРАТЕГИИ И ТЕХНОЛОГИИ

Сильвия ДУЛЬСКИ

Участие Академии Публичного Управления в проектах и научных
форумах - предпосылка качества исследования87

Траян РОПОТ, Мухуа Ван, Фрэнсис Стониер

Повышение качества высшего образования за счет привлечения студентов
используя опыт курса в качестве переменной-посредника96/104

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ЕВРОПЕЙСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ

Николае ЦЫУ, Ибрагим Мустафа Шарфельдин МОХАММЕДЕЛЬХАТИМ	
Теоретический подход к международной деловой среде	113
Степа СПЫНУ	
Воспитание толерантности в условиях глобализации	127
Светлана ЧЕБОТАРЬ	
Российско-американские отношения после Майдана 2014 года	132

Трибуна молодого исследователя

Анастасия ШТЕФАНИЦА	
Концептуальные аспекты относительно местной автономии	147
Ана САКАРА	
Европейская социальная модель - инструмент сплочения между государствами Европейского Союза	154
Флавия Александра МЭРЖИНЯН	
Восприятие Европейского Союза молодыми людьми. Видения и перспективы	162

Administrarea publică: teorie și practică

FORME ALTERNATIVE DE GESTIONARE A SERVICIILOR PUBLICE LOCALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).01](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).01)

CZU: 351(478)

Violeta TINCU,
doctor, conferențiar universitar interimar,
Academia de Administrare Publică

REZUMAT

În prezentul articol autorul analizează unele forme alternative de gestionare a serviciilor publice locale în Republica Moldova, în baza prevederilor legislației în vigoare și a practicii administrative existente. În acest sens, a fost examinată necesitatea optării pentru alternativele de gestiune, efectuată o trecere în revistă a acestor alternative, precum și s-a realizat analiza fiecărei astfel de forme alternative. Necesitatea unui astfel de studiu a fost dictată de faptul că pentru majoritatea autorităților administrației publice locale gestiunea nu poate îmbrăca decât una din cele două forme tradiționale – directă sau delegată, ambele însă generând destule probleme în Republica Moldova (studiate de autor în publicații anterioare), autoritățile locale respective ne-cunoscând faptul că au și alte opțiuni perfect legale. La finele articolului se conține o schemă de reflecție pentru autoritățile administrației publice locale din Republica Moldova care ar putea să le ajute în alegerea modalității adecvate de organizare și gestionare a serviciilor publice locale.

Cuvinte-cheie: administrație publică locală, servicii publice, organizare, gestionare, alternativă, cooperare intercomunitară, regionalizarea serviciilor, parteneriat, autogestiune.

Prin alternativă, în sensul prezentei cercetări, înțelegem posibilitatea alegerii unei alte opțiuni decât cea recunoscută oficial pentru a soluționa o problemă.

Astfel, pentru foarte multe autorități publice locale, când vine vorba despre gestiunea unui serviciu public local, nu există decât două opțiuni: 1) îl gestionează administrația publică locală, de obicei prin intermediul unei întreprinderi municipale (situație numită gestiune directă) sau 2) îl gestionează un operator privat (situație numită gestiune indirectă sau delegată). În Republica Moldova, gestiunea delegată îmbracă forma concesiunii sau a parteneriatului public-privat.

În realitate, însă, există și alte opțiuni perfect legale de a gestiona un serviciu public, care nu presupun nici gestionarea directă, nici delegarea de gestiune,

opțiuni reflectate atât în cadrul normativ existent, cât și în practica administrativă actuală.

Nu avem o listă oficial recunoscută a acestor opțiuni, dar doctrina administrativă și legislația în vigoare abordează câteva dintre acestea. Astfel, convențional, putem evidenția următoarele opțiuni alternative pentru administrația publică locală, aplicabile în cazul gestiunii serviciilor publice:

- gestionarea serviciilor publice locale prin cooperare inter-comunitară (CIC);
- regionalizarea serviciilor publice locale;
- parteneriatul public-public în gestionarea serviciilor publice;
- parteneriatul public-asociativ în gestionarea serviciilor publice;
- trecerea la autogestiune a serviciilor publice locale.

Gestionarea serviciilor publice locale prin cooperare inter-comunitară (CIC).

Cea mai simplă definiție a cooperării este asocierea a doi sau mai mulți subiecți în vederea atingerii unui scop comun. Pentru a atinge acest scop comun, subiecții depun eforturi comune, folosesc resursele în comun și obțin rezultate comune. În cazul cooperării, fiecare subiect obține mai mult decât ar fi obținut de sine stătător.

Cooperarea nu trebuie însă percepută doar ca o colaborare a indivizilor. Conceptul de cooperare este aplicabil grupurilor de oameni, organizațiilor, și chiar statelor. Altfel spus, conceptul de colaborare al comunităților există de când lumea, dar nu întotdeauna este unul formalizat.

Dacă însă această cooperare între comunități este oficializată prin acte normative de reglementare, acorduri de asociere, etc. avem de a face cu tipul formalizat de cooperare între comunități și grupuri de oameni, și anume cu cooperarea intercomunitară.

În literatura de specialitate, cooperarea intercomunitară (CIC) este definită ca fiind „asocierea a două și mai multe comunități pentru prestarea serviciilor publice în comun” [13, p. 4].

Strategia Națională de dezvoltare regională pentru anii 2016–2020 folosește noțiunea de cooperare intercomunală, prin care înțelege „o asociere a două și mai multe localități învecinate pentru prestarea serviciilor publice în comun” [12].

Autorul Veaceslav Bulat definește cooperarea intercomunală ca fiind o formă alternativă de furnizare a serviciilor publice care are drept scop asigurarea eficienței economice și sociale a acestora [1, p. 39].

În sensul prezentului articol, vom opera cu ambele noțiuni – cooperare intercomunitară și cooperare intercomunală, desemnându-le pe ambele prin abrevierea CIC.

Principalele elemente ale cooperării intercomunitare sunt:

- existența a două sau mai multe comunități vecine sau apropiate, care conlucrează împreună;

- existența unui acord sau a unei structuri formale/informale, prin care sunt stabilite domeniul, forma, scopul și beneficiile, rezultatele ce vor fi obținute;

- realizarea de beneficii mutuale pe care partenerii nu le-ar putea realiza dacă ar lucra individual;

- sinergia de efort pe unul sau mai multe domenii, competențe și responsabilități care sunt stabilite prin lege sau sunt delegate;

- partajarea costurilor între parteneri, prin contribuții în resurse financiare, umane, materiale;

- decizie colectivă, garantată de un acord privind condițiile cooperării [1, p. 40].

În statele europene, rezultatele cele mai des menționate ale acestei forme de cooperare sunt: reducerea costurilor administrative, care în unele țări au fost de până la 27%; creșterea calității serviciilor prestate; economiile de resurse și reducerea costului per unitate de beneficiar; asigurarea eficienței și eficacității serviciilor publice; sporirea gradului de autonomie datorită creșterii veniturilor; dezvoltarea capacității de atragere a investițiilor și creșterea calității vieții [1, p. 40].

Cooperarea intercomunitară este deosebit de relevantă în cazul Republicii Moldova, dat fiind faptul că țara noastră se confruntă cu o fragmentare administrativă [4, p. 122].

Cooperarea inter-comunitară poate asigura, cu precădere în cazul unei astfel de fragmentări, o calitate îmbunătățită a serviciilor publice furnizate cetățenilor din colectivitățile locale membre. Un astfel de instrument vine să compenseze insuficiența fondurilor aflate la disponibilitatea administrației locale, precum și lipsa unui personal specializat capabil să atragă finanțări [4, p. 122].

Referitor la această problemă, autorul Victor Mocanu menționează: „Administrația locală poate fi prea mică pentru a asigura, în mod eficient, întreaga gamă de servicii pe care, prin lege, este obligată să le pună la dispoziție cetățenilor săi (în special atunci, când serviciul respectiv poate fi furnizat mai operativ și cu un cost mai coborât la o scară teritorială mai mare). Nu este obligatoriu ca fiecare unitate administrativ-teritorială locală să poată asigura, independent, întreaga gamă de servicii publice. Ce trebuie să fie promovat, mai ales pentru comunitățile mai mici (dar nu exclusiv pentru ele), este conceptul de cooperare intercomunală, în vederea furnizării în comun de servicii publice. Este necesar să se dezvolte o înțelegere asupra faptului că o astfel de cooperare produce, de obicei, importante beneficii economice, sociale și financiare, reprezentând în multe cazuri singura alternativă și unica justificabilă. Deci, în cazul organizării unor servicii intercomunale, comunitățile locale obțin un câștig dublu: se organizează un serviciu public nou și se micșorează alocările bugetare pentru organizarea acestui serviciu, pe care o comunitate locală nu-și poate permite s-o facă în lipsa mijloacelor financiare și materiale” [11, p. 101].

Totuși, cooperarea intercomunitară nu este o soluție universală atunci când este vorba de organizarea serviciilor publice locale, iar rezultatele acesteia depind de mai mulți factori. Astfel, modelul de dezvoltare depinde în mare parte de:

- capacitatea locală (legală/instituțională/tehnică/financiară);
- densitatea populației;
- geografie/topografie (bazinele râurilor);
- capacitatea economică;
- peisajul politic [4, p. 123].

Evident, această formă alternativă de gestiune nu este posibilă în Republica Moldova fără existența unui cadru legal în domeniul cooperării inter-comunitare. În special, trebuie menționate câteva acte normative, și anume:

- Legea serviciilor publice de gospodărie comunală nr.1402-XV din 24.10.2002 – conține norme de stimulare a cooperării intercomunitare, stabilind expres ca unul din principiile care guvernează organizarea și administrarea serviciilor publice de gospodărie comunală este asocierea intercomunală și parteneriatul [6, art. 6, alin. (2), lit. f].

- Legea nr. 436-XVI din 28.12.2006 privind administrația publică locală – conform căreia consiliul local decide asocierea cu alte autorități ale administrației publice locale pentru realizarea unor lucrări și servicii de interes public [8, art. 14, al. (t)]. Menționăm și că conform art. 19, al. (4) al aceleiași legi, asocierea cu alte consilii, instituții publice din țară sau din străinătate se adoptă cu votul majorității consilierilor aleși.

- Legea nr. 438 din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, care definește modul de cooperare interregională în Republica Moldova [7, preliminarii].

- Legea nr. 435-XVI din 28.12.2006 privind descentralizarea administrativă, care stabilește că:

- autoritățile publice locale de nivelurile întâi și al doilea, precum și cele centrale pot coopera, în condițiile legii, pentru a asigura realizarea unor proiecte sau servicii publice care solicită eforturi comune ale acestor autorități;

- activitățile care trebuie desfășurate prin cooperare sunt fixate în acordurile semnate între părți, în condițiile legii, în strictă conformitate cu resursele bugetare și cu responsabilitățile asumate de ele;

- acordurile încheiate vor conține stabilirea clară a surselor de finanțare și a limitelor puterii de decizie pentru fiecare nivel de autoritate publică în parte, precum și a termenelor de realizare a acordului [9, art. 5].

Etapale cooperării intercomunitare [4, p. 127]. Cooperarea intercomunitară este un proces ce poate fi realizat prin parcurgerea a 4 etape de bază, fiecare etapă implicând activități distincte:

1. Inițierea cooperării intercomunitare:

- Identificarea necesităților și oportunităților.

- Identificarea partenerilor și domeniile posibile de cooperare.

- Analiza cadrului legal.

- Elaborarea studiului de fezabilitate.

- Selectarea domeniului de cooperare.

- Obținerea suportului actorilor sociali.

2. Stabilirea cooperării intercomunitare:

- Constituirea grupului comun de lucru.

- Identificarea celei mai potrivite forme de cooperare intercomunitară.

- Stabilirea modului de finanțare a cooperării intercomunitare.

- Negocierea acordului/statutului.

3. Implementarea cooperării intercomunitare:

- Stabilirea structurilor de management.

- Asigurarea monitorizării și auto-evaluării.

- Asigurarea unei comunicări permanente și efective.

4. Evaluarea cooperării intercomunitare.

Inițierea și realizarea cooperării intercomunitare este astfel un proces complex care presupune stabilirea celui mai potrivit model de cooperare luând în calcul principalele elemente: capacitatea locală (legală/instituțională/tehnică/financiară); densitatea populației; geografia/topografia; capacitatea economică; structura politică și teritorial-administrativă [4, p. 127].

Deși reprezintă un concept relativ nou pentru Republica Moldova, putem evidenția deja exemple de succes în domeniul cooperării intercomunitare focusate pe prestarea de servicii publice. În acest sens, pot fi menționate crearea în 2015 a serviciului intercomunitar de servicii comunale Răzeni, cu participarea localităților Cigârleni, Molești și Răzeni, crearea serviciului

intercomunitar de servicii comunale Congaz, cu participarea localităților Congaz, Chioselia Rusă și Cotovscoe, sau crearea serviciului intercomunitar de întreținere a rețelelor electrice Ermoclia, cu participarea localităților Ermoclia, Popeasca și Feștelița [5, p. 205-235].

Generalizând, putem menționa că formele actuale de cooperare intercomunitară din Republica Moldova sunt structuri asociative, cu un anumit grad de formalizare, asigurat de acordul de cooperare semnat și aprobat de comunitățile semnatare; constituite din trei-patru sau mai multe unități administrative-teritoriale, care au un scop multiplu, bazat pe prestarea în comun a unui sau mai multor servicii publice prevăzute de lege, realizând, în acest fel, competențele cu care sunt abilitate [1, p. 39].

Totodată, prestarea serviciilor la nivel intercomunal a scos în evidență existența mai multor impedimente de ordin legal, procedural, instituțional, economic și financiar care condiționează reticența din partea autorităților administrației publice locale de a aplica la scară largă acest mecanism de dezvoltare a serviciilor publice locale [2, p. 74].

Regionalizarea serviciilor publice locale. Regionalizarea implică gruparea prestatorilor de servicii într-o singură structură administrativă sau fizică pentru a îmbunătăți serviciile și eficiența acestora [3].

Beneficiile unei astfel de abordări sunt evidente și anume:

- reducerea costurilor de producție;

- gruparea capacităților, mijloacelor și resurselor;

- sporirea echității accesului la servicii;

- îmbunătățirea accesului la fonduri [3].

În Republica Moldova, procesul de regionalizare a serviciilor a înregistrat deja succese remarcabile, dar a fost implementat oarecum neuniform, în majoritatea absolută a cazurilor concentrându-se pe regionalizarea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare. Regionalizarea este însă o

opțiuni perfect viabilă și în cazul altor servicii publice locale – salubritate, termoficare, iluminat stradal, etc. Pentru o autoritate a administrației publice locale care optează pentru această alternativă de organizare a serviciilor publice, este necesară parcurgerea câtorva etape:

1. *Elaborarea studiului de oportunitate* – document realizat de autoritatea publică locală în scopul colectării de date economico-financiare suficiente pentru fundamentarea necesității și oportunității de delegare unui operator regional a gestiunii serviciului public [10, art. 4].

2. *Înființarea operatorului regional* - societate comercială, cu capital social deținut integral de una sau mai multe unități administrativ-teritoriale, care asigură furnizarea/prestarea serviciului public pe raza de competență a mai multor unități administrativ-teritoriale, inclusiv administrarea și exploatarea sistemelor publice de prestare a serviciilor.

3. *Delegarea gestiunii serviciului public de alimentare cu apă și de canalizare* – acțiune prin care o unitate administrativ-teritorială atribuie unuia sau mai multor operatori, în condițiile legii, dreptul de furnizare/prestare a serviciului sau a unei componente a acestuia și pentru care își asumă responsabilitatea [10, art. 4].

Parteneriatul public-public în gestionarea serviciilor publice. Art. 3 al Legii 435/2006 privind descentralizarea administrativă stipulează principiul parteneriatului public-privat, public-public, public-civil, care presupune garantarea unor posibilități reale de cooperare între guvern, autoritățile locale, sectorul privat și societatea civilă.

Dat fiind faptul că ne-am referit deja exhaustiv în alte articole la parteneriatul public-privat, ne vom concentra pe parteneriatul public-public și cel public-civil (asociativ).

Parteneriatul public-public presupune cooperarea între doi subiecți, ambii din sec-

torul public în înființarea și asigurarea funcționării unor servicii publice. Avantajele acestui parteneriat sunt evidente – sunt dublate sau multiplicat resursele publice investite, ambii parteneri merg în general cu aceeași filozofie în prestarea de servicii, iar cetățenii vor beneficia de o dublă transparență.

Parteneriatul public-asociativ în gestionarea serviciilor publice. Parteneriatul public-asociativ presupune cooperarea între doi subiecți, unul din sectorul public și altul dintre reprezentanții organizațiilor neguvernamentale în înființarea și asigurarea funcționării unor servicii publice. În cazul acestui parteneriat, administrația publică investește cel mai des resurse materiale (în special, imobile), iar partenerul asociativ – experiența sa, în special în domeniul atragerii și gestionării de proiecte.

Acest tip de parteneriat este menționat și în Legea nr. 436-XVI din 28.12.2006 privind administrația publică locală, care stipulează că consiliul local decide asocierea cu asociații obștești din țară și din străinătate, în scopul realizării unor acțiuni sau lucrări de interes comun [8, art. 14, al. (t)].

În Republica Moldova există deja astfel de parteneriate, în special pe sectorul serviciilor sociale. Un bun exemplu în acest sens sunt centrele comunitare de plasament, care există deja în unele raioane din Republica Moldova, care au fost constituite în baza parteneriatelor dintre autoritățile administrației publice locale și unele asociații obștești (de exemplu, „Concordia”).

Trecerea la autogestiune a serviciilor publice locale. Etimologic, cuvântul autogestiune își are originea din două cuvinte: grecescul *autos* – sine, eu, și latinescul *gestio/gestionis* – îndeplinire, administrare.

Astfel, chiar din etimologia cuvântului putem identifica esența autogestiunii – serviciul public este lăsat să se administreze, sau mai bine zis, să se descurce, de unul singur. Astfel, autoritățile administrației publice locale nu își iau angajamentul

de a întreține cu resurse bugetare locale un serviciu public local după înființare. În acest sens, serviciul public local trebuie să își găsească singur resursele financiare necesare pentru funcționare, pe care le va obține prin propriile operațiuni economice desfășurate.

Deseori, atunci când sunt rugați să dea exemple de autogestiune, studenții sau cursanții Academiei de Administrare Publică dau drept exemplu serviciile educaționale, care au fost trecute la autogestiune. În sensul prezentei cercetări, însă, acest exemplu nu este relevant, dat fiind faptul că instituțiile de învățământ folosesc oricum resurse bugetare de stat, dar autogestiunea în sensul articolului nostru presupune excluderea folosirii oricărui resurse bugetare de stat (constituit prin intermediul taxelor și a impozitelor de stat), și doar resursele bugetului propriu, constituit prin propriile operațiuni economice de prestări servicii.

Generalizând cele expuse mai sus, putem observa că, atunci când este vorba despre organizarea și gestionarea serviciilor publice locale, opțiuni, atât tradiționale, cât și alternative, sunt multe. Din acest motiv, pentru reprezentanții administrației publice locale nu întotdeauna este po-

sibil să stabilească de la bun început care anume modalitate de gestiune sau formă alternativă este preferabilă în situația lor concretă. În acest sens, am elaborat în anexă o schemă de reflecție utilă în alegerea modalității de organizare și gestionare a serviciilor publice locale.

În concluzie, majoritatea autorităților administrației publice locale optează pentru una din cele două forme tradiționale de gestiune a serviciilor publice – directă sau delegată (și anume concesiune sau parteneriat public-privat). Există însă și alte forme de alternativă a gestiunii perfect legale în Republica Moldova – cooperarea intercomunitară, regionalizarea serviciilor, autogestiunea sau constituirea de parteneriate cu subiecți din afara sectorului public. Deși nu au fost reglementate expres prin legi respective, aceste forme alternative se regăsesc deja fragmentar în legislația Republicii Moldova, iar practica administrativă cunoaște deja exemple perfect viabile în domeniu. Principalul este ca, indiferent de opțiunea de gestionare pe care o vor alege – tradițională sau de alternativă, autoritățile administrației publice locale să reflecteze temeinic asupra avantajelor și dezavantajelor acesteia din perspectiva interesului cetățenilor localității.

BIBLIOGRAFIE

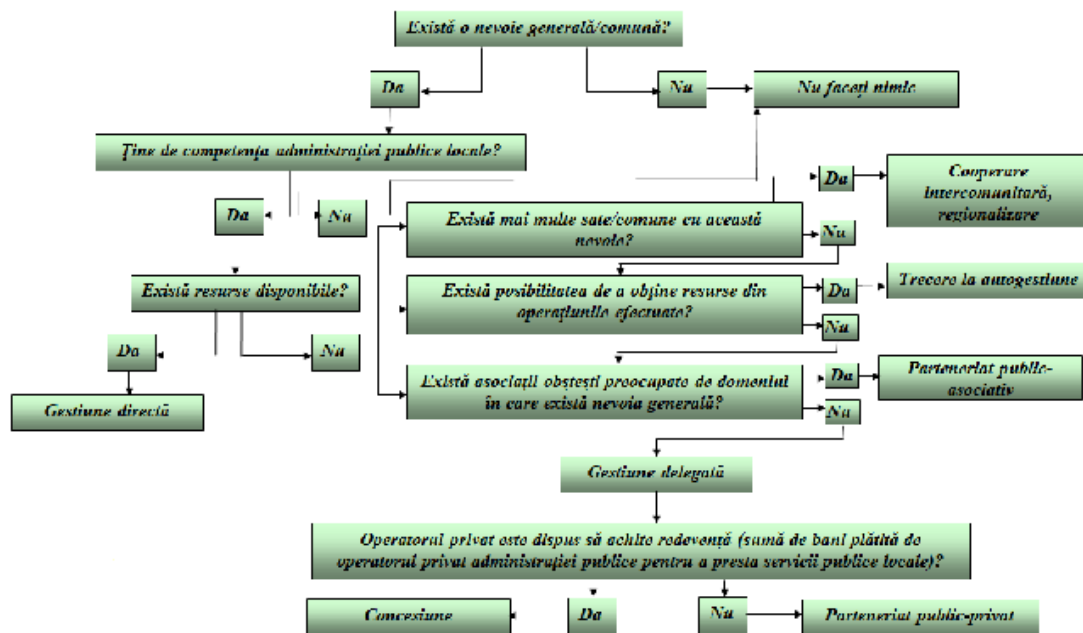
1. Bulat V. Cooperarea intercomunală: concepte, abordări și experiențe europene pentru Republica Moldova. În: Teoria și practica administrării publice. Materialele Conferinței internaționale științifico-practice. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2012, p. 39-41.
2. Bulat V. Premise pentru dezvoltarea cooperării intercomunale în Republica Moldova. În: Teoria și practica administrării publice. Materialele Conferinței științifico-practice cu participare internațională. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2019, p. 74-78.
3. Conceptul de regionalizare a serviciului public de alimentare cu apă și de canalizare, aprobat prin Ordinul Ministrului Mediului nr. 122 din 04.12.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.03.2016, nr. 49-54.
4. Dezvoltarea regională. Suport de curs pentru participant. Chișinău: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, 2014, 184 p.
5. Jackson J. Cooperare intercomunitară. Ghidul autorităților locale. Chișinău: Programul Comun pentru Dezvoltare Locală Integrată, 2015, 300 p.

6. Legea Republicii Moldova a serviciilor publice de gospodărie comunală, nr.1402-XV din 24.10.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.02.2003, nr. 14-17/49.
7. Legea Republicii Moldova cu privire la dezvoltarea regională în Republica Moldova, nr. 438 din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.02.2007, nr. 21-24/68.
8. Legea Republicii Moldova privind administrația publică locală, nr.436-XVI din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2007, nr. 32-35/116.
9. Legea Republicii Moldova privind descentralizarea administrativă nr.435-XVI din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.2007, nr. 29-31/91.
10. Legea Republicii Moldova privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare nr.303 din 13.12.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.03.2014, nr. 60-65.
11. Mocanu V. Descentralizarea serviciilor publice: Concepte și practici. Chișinău: Tish, 2001, 216 p.
12. Strategia națională de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020, <http://www.adr-centru.md/pageview.php?l=ro&idc=541&t=/Planificare-i-programare-regionala/Strategii-i-programe-nationale&>
13. Swianiewicz P. Working Together. Intermunicipal Cooperation in Five Central European Countries. Budapest: Open Society Foundations, 2011, 346 p.

Prezentat: 22 decembrie 2020.

E-mail: tivioleta@mail.ru

Anexa 1. Schemă de reflecție pentru reprezentanții administrației publice locale în alegerea modalităților de organizare și gestionare a serviciilor publice locale.

Sursa: elaborat de autor.

ALTERNATIVE OPTIONS FOR LOCAL PUBLIC SERVICES MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).16](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).16)

CZU: 351(478)

Violeta TINCU,
PhD, Ad-interim Associate Professor,
Academy of Public Administration

SUMMARY

The paper's author analyzes several alternative options for local public services management in the Republic of Moldova, based on current legal framework and existing administrative practice. For this purpose, the need to choose an alternative management option was analyzed; alternative options were listed; and an analysis of each option was performed. The paper's perceived need emerged from an existing situation, typical for the Moldovan local government, where management can only be one of the two traditional ones - direct or delegated, both generating enough problems (studied by the author in other publications). However, local government is often unaware of the fact that it has other perfectly legal alternative options. A reflection chart is included at the end of the paper in order to help local government select the optimum management option when it comes to the public services delivery.

Keywords: local government, public services, organization, management, alternative, inter-communal cooperation, regionalization of services, partnership, self-management.

An alternative, as understood in this research, is the possibility of choosing another option than the officially recognized one in order to solve a problem.

Thus, for most local government authorities, when it comes to managing a local public service, only two options are available: 1) local government manages it, usually using a municipal enterprise (a situation generally known as direct management) or 2) a private operator manages it (a situation generally known as indirect or delegated management). In the Republic of Moldova, delegated management can be carried out either through a concession or a public-private partnership.

However, there are other perfectly legal options of managing a public service, which involve neither direct mana-

gement nor management delegation; options that have been identified both in existing legal framework and current administrative practice.

There is no official a list of such options, but administrative science and legislation in force are identifying several. Thus, conventionally, we can identify the following alternative options available to local government in terms of public services management:

- managing local public services through intermunicipal cooperation (IC);
- local public services regionalization;
- public-public partnerships in managing public services;
- public sector-civil society partnerships in managing public services;
- transferring local public services to a self-management organization system.

Managing local public services through intermunicipal cooperation (IC). The simplest definition of cooperation is the association of two or more subjects in order to achieve a common goal. In order to achieve this common goal, the subjects exert joint efforts, use common resources and get common results. Due to cooperation, each subject achieves more than they would have separately.

Cooperation cannot be perceived as an association of individuals only. The concept of cooperation is also applicable to groups of people, organizations, and even countries. In other words, the concept of cooperation exists since the beginning of times, but it has not always been a formalized one.

However, if we are considering cooperation between local communities, made official through regulatory normative acts, association agreements, etc., we are dealing with the formalized cooperation between local communities and groups, generally known as intermunicipal cooperation.

In scientific publications, intermunicipal cooperation (IC) is defined as “an association between two or more local communities in order to provide public services in common” [13, p. 4].

The National Regional Development Strategy for the years 2016–2020 uses the notion of an inter-community cooperation, which is defined as “an association between two or more neighbouring populated areas in order to ensure a joint public services delivery” [12].

The author Veaceslav Bulat defines intermunicipal cooperation as “an alternative option of public services delivery needed in order to ensure their economic and social efficiency” [1, p. 39].

In our paper, we will operate with both notions – intermunicipal cooperation and inter-community cooperation, while using the short abbreviation IC.

Main features of intermunicipal cooperation are:

- existence of two or more neighbouring or close communities working together;
- existence of an agreement or some kind of formal/nonformal structure, identifying the field, the framework, the purpose, the benefits, and the results to be obtained,
- getting of mutual benefits that partners would not get if working individually;
- the synergy of efforts in one or several fields, competences, and responsibilities - either stipulated in the law or delegated;
- sharing costs between partners through financial, human, and material resources contribution;
- a collective decision, formalized through an agreement stipulating the conditions of such cooperation [1, p. 40].

In European countries, most frequently mentioned results of this cooperation option are: cutting down administrative costs, which in some countries were cut down up to 27%; an increase in service delivery quality; an economy in resources and a cost-per-beneficiary unit reduction; ensuring efficiency and effectiveness of public services delivered; enhanced autonomy due to an increase in revenue; building investment-attracting capacity and an overall increase in the quality of life [1, p. 40].

Intermunicipal cooperation is most relevant for the Republic of Moldova, given our country is facing a strong administrative fragmentation [4, p. 122].

Intermunicipal cooperation can ensure, mostly in case of such a fragmentation, an increased quality in the public services delivered to the citizen members of local communities. Such a tool is able to compensate the insufficient funding available to local governments, as well as the lack of specialized personnel able to attract finance [4, p. 122].

Regarding this issue, the author Victor Mocanu mentions: „local government could be too small in order to efficiently

ensure the entire range of services it is legally required to provide to its citizens (especially there where the service can be provided more quickly and at a lower cost on a larger territorial scale). It is not mandatory for each local territorial-administrative unit to be able to independently ensure the entire range of public services. What must be promoted, especially for smaller communities (but not exclusively for them), is the concept of intermunicipal cooperation, needed in order to ensure a joint delivery of public services. One must understand such cooperation usually brings important economic, social and financial benefits, thus becoming in most cases the only alternative, while also being the only justifiable one. Consequently, in case some intermunicipal services are established, local communities gain twofold – a new public service is established and the budgetary allocations needed in order to establish it are reduced. Otherwise, the local community could not afford it due to the lack of financial and material resources [11, p. 101].

However, intermunicipal cooperation is not a universal solution when it comes to organizing local public services, and the results of such cooperation depend on several factors. Thus, the development pattern is mostly based on:

- local (legal/institutional/technical/financial) capacity;
- population density;
- geography/topography (river beds);
- economic capacity;
- political landscape [4, p. 123].

Obviously, this alternative management option is not possible in the Republic of Moldova without an existing legal framework regulating intermunicipal cooperation. Especially, several laws are to be mentioned, namely:

- The law on public utilities # 1402-XV of October 24, 2002 – stipulates norms to

induce intermunicipal cooperation, while specifically stipulating that one of the principles that govern utilities organization and management is intermunicipal association and partnership [6, art. 6, paragraph (2), letter f].

- The law on local government # 436-XVI of December 28, 2006 – stipulates that the local council decides the association with other local government authorities in order to carry out public works and deliver services of public interest [8, art. 14, paragraph (t)]. It is also worth mentioning that in accordance with the article 19, paragraph (4) of the above mentioned law, the association with other councils, and public institutions, foreign and domestic, is approved by a majority vote of all elected councilors.

- The law on regional development in the Republic of Moldova # 438 of December 28, 2006, which defines the form of interregional cooperation in the Republic of Moldova [7, preliminaries].

- The law on administrative decentralization # 435-XVI of December 28, 2006, which stipulates the following:

- First and second-tier local government authorities, as well as central authorities, can cooperate, in accordance with the law, in order to carry out projects or deliver public services requiring joint efforts of such authorities;

- Activities that must be carried out through cooperation are stipulated in agreements signed by the parties, in accordance with the law, while strictly adhering to existing budgetary resources and responsibilities assumed by them;

- Signed agreements will clearly identify sources of funding and limits of decision-making powers for each public authority level separately, as well as the terms for carrying out such agreements [9, art. 5].

Intermunicipal cooperation stages [4, p. 127]. Intermunicipal cooperation is a process requiring going through 4 basic stages, each stage involving separate activities:

1. Intermunicipal cooperation initiation:

- Identifying needs and opportunities.
- Identifying partners and possible fields of cooperation.

- Legal framework analysis.

- Feasibility study.

- Selection of a cooperation field.

- Obtaining stakeholder support.

2. Intermunicipal cooperation establishment:

- Establishing joint workgroups.

- Identifying best intermunicipal cooperation pattern.

- Identifying funding needed for intermunicipal cooperation.

- Agreement/charter negotiation.

3. Intermunicipal cooperation implementation:

- Establishing management structures.

- Ensuring monitoring and self evaluation.

- Ensuring a permanent and effective communication.

4. Intermunicipal cooperation evaluation.

Initiating and implementing an intermunicipal cooperation framework is a complex process which involves establishing the best cooperation pattern while accounting for several key elements: local (legal/institutional/technical/financial) capacity; population density; geography/topography; economic capacity; political and territorial-administrative structure [4, p. 127].

Although it is a concept relatively new for the Republic of Moldova, several success stories in the field of public services delivery through intermunicipal cooperation can be mentioned. E.g., an intermunicipal service was established in 2015 in the village of Răzeni, with the involvement of Cigârleni, Molești and Răzeni villages, as well as the establishment of an intermunicipal utility in Congaz, with the involvement of Congaz, Chioselia Rusă and Coto-

vscoe villages, and the establishment of an intermunicipal electricity maintenance network in Ermoclia, with the involvement of Ermoclia, Popeasca and Feștelița villages [5, p. 205-235].

Summarizing, we can mention current intermunicipal cooperation examples in the Republic of Moldova are associative structures, formalized to a certain degree, based on a cooperation agreement signed and approved by signatory communities; consisting of 3-4 or more territorial-administrative units, and pursuing a multiple purpose, mostly based on the joint delivery of one or several public services stipulated in the law, thus carrying out the competences they are assigned [1, p. 39].

Moreover, service delivery at the intermunicipal level has also identified several legal, procedural, institutional, economic, and financial constraints which make local government authorities more reluctant to implement this local public services development mechanism at a larger scale [2, p. 74].

Local public services regionalization.

Regionalization involves grouping several service providers into a single administrative or physical structure in order to improve the services and their efficiency [3].

The benefits for such an approach are obvious:

- production cost reduction;

- grouping of capacities, means and resources;

- increased equal access to services;

- improved access to funding [3].

In the Republic of Moldova, the process of services regionalization has already made significant progress, but it has been somehow unevenly implemented, given in the absolute majority of cases it is focused on the regionalization of water supply and sanitation services only. Regionalization is, however, a perfectly viable option

for other local public services – waste disposal, heating, street lightning, etc. Every local government authority opting for this public services delivery alternative option must go through several stages, namely:

1. *Opportunity study development* – a document carried out by the local government in order to collect sufficient economic and financial data needed in order to identify the need and the opportunity to delegate the public service management to a regional operator [10, art. 4].

2. *Regional operator establishment* – a commercial enterprise, with equity belonging to either one or several territorial-administrative units, which ensures public services delivery in the competency area of several territorial-administrative units, while also dealing with management and proper usage of service delivery public systems.

3. *Water supply and sanitation service management delegation* – an action by one territorial-administrative unit of delegating one or several operators the right of a service delivery in full or of only one component of the service; an action for which it is legally accountable [10, art. 4].

Public-public partnerships in managing public services. Article 3 of the Law 435/2006 on administrative decentralization stipulates the principle of public-private, public-public, public-civil society partnerships, which involves ensuring real opportunities for cooperation between central government, local government, private sector, and civil society.

Given we have already thoroughly approached public-private partnerships in other papers, in the current paper and we are focusing solely on public-public and public-civil society partnerships.

Public-public partnership involves cooperation between two subjects, both representing the public sector, which work together in order to establish and to ensure a proper functioning of public services. This

type of partnership has obvious benefits – public resources invested are either doubled or multiplied, both partners share the same philosophy of service delivery, while the citizens benefit from a double transparency.

Public sector-civil society partnerships in managing public services. Public sector-civil society partnership involves cooperation between two subjects, one representing the public sector and the other representing civil society organizations; subjects which work together in order to establish a public service and to ensure its proper functioning in the future. In case of such partnerships, public administration usually invests fixed assets (especially, real estate), while the civil society partner invests its winning-and-managing projects experience.

This type of partnership is also mentioned in the Law on local government # 436-XVI of December 28, 2006, which stipulates that a local council decides to associate with foreign and domestic civil society organizations, in order to carry out public works or deliver services of common interest [8, art. 14, paragraph (t)].

In the Republic of Moldova such partnerships have already been established, especially in the field of social services. A good example of the kind are community placement centers, present already in several Republic of Moldova districts, which have been established based on partnerships between local government authorities and several civil society organizations (such as „Concordia”).

Transferring local public services to a self-management organization system. Etymologically, in Romanian, the notion self-management (autogestiune in Romanian) is originating from two words: the Greek word *autos* – self, me, and the Latin word *gestio/gestionis* – carrying out, management.

Thus, even the etymology in Romanian allows us to identify the specificity of self-management – a public service is allowed to self-manage, or, better said, to sort out

its problems, - all on its own. Thus, local government does not commit to financially support a local public service from its budget after it has established it. In this particular case, the local public service must find its own funding needed in order to operate. Usually, it does so from its own revenue-generating economic activities.

Often, when asked to provide examples of such self-management, the Academy of Public Administration students name education services, which in Moldova have been transferred to self-management. For this particular paper, however, this example is not a relevant one, given education services are still public budget-funded. However, the approach of our paper in terms of self-management excludes using any taxpayer-provided budget resources; it only involves one's own resources, obtained through one's own economic operations of service delivery.

Summarizing, we could notice – in terms of local public services organization and management, there are multiple options, both traditional and alternative ones. For this purpose, local government representatives are not always able to identify from the very beginning which specific management option, including alternative one, is

preferable in their precise situation. In order to help them, we have provided an appendix to this paper containing a reflection chart useful to local government in selecting one or another public services management option.

In conclusion, the majority of local government authorities are usually opting for one of the two traditional public services management options – direct or delegated. There are, however, other alternative management options perfectly legal in the Republic of Moldova - intermunicipal cooperation, regionalization of services, transfer to self-management, and establishment of partnerships with subjects located outside the public sector. Although they have not been stipulated in separate laws, these alternative options have already been approached in a fragmented manner in several Moldovan laws. The administrative practice also identifies perfectly viable examples in the field. The most important thing to know is that regardless of the management option they will choose – traditional or alternative, local government authorities must thoroughly consider all benefits and flaws of each option from a local citizen's standpoint.

BIBLIOGRAPHY

1. Bulat V. Cooperarea intercomunală: concepte, abordări și experiențe europene pentru Republica Moldova. In: Teoria și practica administrării publice. Materialele Conferinței internaționale științifico-practice. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2012, p. 39-41.
2. Bulat V. Premise pentru dezvoltarea cooperării intercomunale In Republica Moldova. In: Teoria și practica administrării publice. Materialele Conferinței științifico-practice cu participare internațională. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2019, p. 74-78
3. Concept of supply and sanitation service regionalization, approved by Minister's of Environment Order # 122 of December 04, 2015. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.03.2016, # 49-54.
4. Dezvoltarea regională. Suport de curs pentru participant. Chișinău: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, 2014. 184p.
5. Jackson J. Cooperare intercomunitară. Ghidul autorităților locale. Chișinău: Programul Comun pentru Dezvoltare Locală Integrată, 2015, 300 p.

6. Law on public utilities # 1402-XV of October 24, 2002. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.02.2003, # 14-17/49.

7. Law on regional development in the Republic of Moldova # 438 of December 28, 2006. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.02.2007, # 21-24/68.

8. Law on local government # 436-XVI of December 28, 2006. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2007, #32-35/116.

9. Law on administrative decentralization # 435-XVI of December 28, 2006. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.2007, #29-31/91.

10. Law on water supply and sanitation service # 303 of December 13, 2013. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.03.2014, #60-65.

11. Mocanu V. Descentralizarea serviciilor publice: Concepte și practici. Chișinău: Tish, 2001, 216 p.

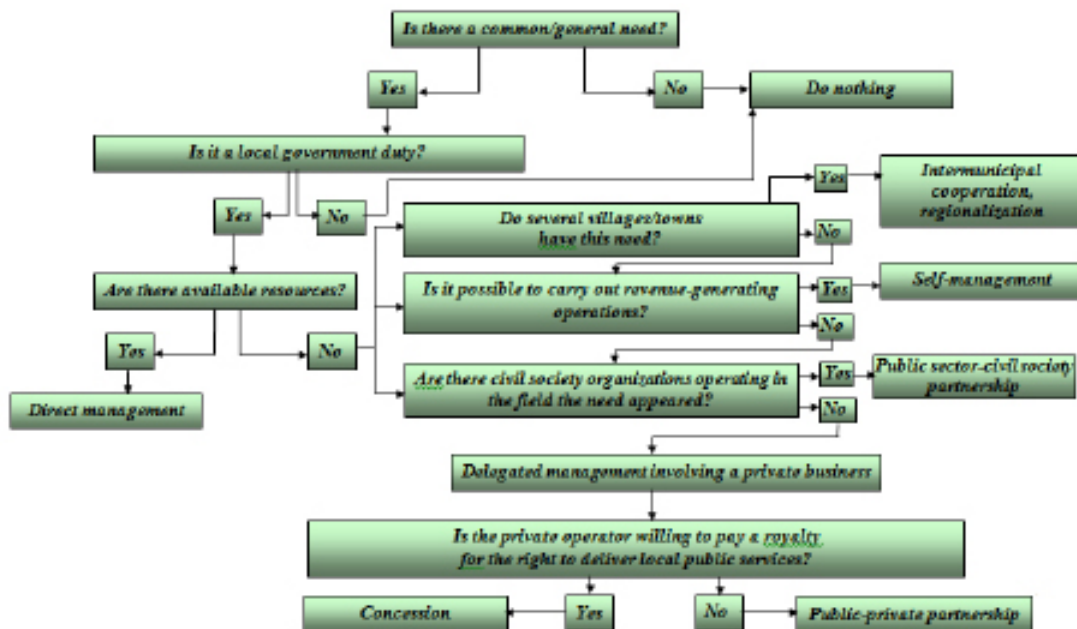
12. Strategy of regional development for the years 2016-2020, <http://www.adrcentru.md/pageview.php?l=ro&idc=541&t=/Planificare-i-programare-regionala/Strategii-i-programe-nationale&>

13. Swianiewicz P. Working Together. Intermunicipal Cooperation in Five Central European Countries. Budapest: Open Society Foundations, 2011, 346 p.

Presented: 22 December 2020.

E-mail: tivioleta@mail.ru

Appendix 1. Reflection chart for local government representatives, needed to assist in choosing the optimum local public services organization and management option.

Source: developed by the author.

CULTURA PROFESIONALĂ A FUNCȚIONARILOR PUBLICI – UN FUNDAMENT AL ADMINISTRĂRII PUBLICE MODERNE

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).02](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).02)

CZU: 35.08:005

Ion DULSCHI,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

REZUMAT

În acest articol abordăm problema culturii profesionale a funcționarilor publici și rolul universităților în formarea și dezvoltarea profesională a acestora. Sunt abordate contradicțiile care stau la baza problemei respective, esența și conținutul culturii profesionale, se fac propuneri privind instrumentele de formare a culturii profesionale a viitorilor funcționari publici în programele de studii universitare.

Cuvinte-cheie: administrație publică, cultură profesională, funcționari publici, competență.

Problema-cheie a administrației publice moderne este orientarea către oameni și asigurarea prestării serviciilor de calitate. Sistemul de recrutare a funcționarilor publici din majoritatea țărilor se bazează pe principiul profesionalismului și competențelor. Acest principiu vine să asigure completarea personalului funcționarilor autorității publice cu persoanele care dețin actul de studii superioare în domeniul de competență al autorității publice respective. În plus față de documentul de studiu, candidatul la funcția publică declarată vacantă va întruni și unele cerințe legate de posedarea competențelor lingvistice și abilități de operare cu unele programe din domeniul tehnologiilor informaționale [4].

Sistemul actual de formare profesională a funcționarilor publici nu se bazează pe o viziune sistemică complexă. Viitorul funcționar public, în procesul de formare profesională, trece prin două tipuri de programe de formare distincte și separate.

Vom exemplifica prin programe de formare profesională organizate de universități pedagogice. În cadrul facultăților, studiile sunt axate pe formarea specialiștilor care

vor lucra în instituțiile de învățământ preuniversitar în calitate de profesori de: istorie, geografie, matematică, biologie, chimie etc. Ei pot fi foarte buni și talentați pedagogii, specialiști în domeniul educației, dar care nu au o viziune comprehensivă asupra sistemului educațional la nivel național și a interacțiunii acestuia cu alte sisteme sociale, nu au cunoștințe și abilități necesare pentru a organiza și administra sistemul educațional în cadrul autorităților publice centrale și locale.

Algoritmul propus ca exemplu este valabil și pentru alte domenii de formare profesională conform programelor specializate ale inginerilor, economiștilor, medicilor, juriștilor etc. Pot fi specialiști foarte buni în domeniile formării profesionale, dar nu au abilitățile manageriale necesare pentru a gestiona sarcinile la nivel de sistem.

Acoperirea nevoilor de specialiști pe domenii, din cadrul administrației publice, sunt chemați să o facă absolvenții programelor de administrare publică organizate de facultăți. Programele respective vin să formeze la viitorii specialiști competențe generale privind organizarea și funcționarea

sistemelor administrative, managementul personalului, planificarea strategică, analiza post-ante etc. Deși aceste programe sunt mai adecvate cerințelor de funcționare a sistemului administrativ, ele nu îndeplinesc sarcina de formare a abilităților în domenii de responsabilitate socială.

Prin urmare, observăm că asigurarea sistemului administrativ cu funcționari instruiți conform unei viziuni complexe nu este doar o problemă teoretică, ci și una practică.

Una dintre problemele centrale ale administrației publice și ale sistemului de formare profesională a funcționarilor publici este problema creșterii nivelului lor de cultură profesională. Relevanța acestei probleme provine din necesitatea soluționării contradicțiilor dintre noile cerințe pentru activitatea profesională a funcționarului public ca personalitate integră, subiectul procesului educațional, capabil de autodezvoltare profesională și personală și autodezvoltare în lumea culturii, proiectarea și implementarea sistemelor și tehnologiilor, manageri cultural-adecvați, orientați spre umanism și nivelul real al culturii profesionale a funcționarului public, disponibilitatea sa de a rezolva problemele moderne ale administrației publice.

Studiind problema indicată, practica diferitelor universități, reieșind din propriile observații identificăm o serie de contradicții.

În primul rând, există o contradicție dintre nivelul real al culturii profesionale a unui funcționar public și cerințele moderne pentru personalitatea acestuia. Deci, mulți funcționari publici se caracterizează printr-un nivel de pregătire teoretică insuficient de avansat, subdezvoltare a calităților semnificative profesionale ale personalității funcționarului public, lipsa dezvoltării abilităților manageriale generale, lipsa experienței în activitatea managerială specifică domeniului, abilități în analiza situației administrative, poziția civică și

capacitatea de a lua decizii adecvate, dominarea stereotipurilor în rezolvarea problemelor manageriale, poziția managerială pasivă, lipsa percepției necesității de autoinstruire și dezvoltare etc.

Acest lucru denotă pregătirea insuficientă a bazei culturii profesionale a funcționarului public, ceea ce impune și mai pregnant necesitatea de a căuta modalități de a-l instrui, dezvolta și gestiona din punctul de vedere al sociologiei managementului public.

În al doilea rând, necesitatea îmbunătățirii culturii profesionale a funcționarilor publici este determinată în mod obiectiv de cerințele moderne pentru nivelul de educație generală și pregătirea specială a funcționarilor publici.

O schimbare a paradigmatelor educaționale generale, implicând o tranziție de la formele de reproducere în masă și metodele de predare la cele creative individuale este de dorit. Instruirea viitorilor funcționari publici care sunt solicitați de sistemul administrativ și societate, ar avea o perioadă relativ scurtă de adaptare pentru a intra în activitatea lor profesională.

Situația actuală din administrația publică, nivelul insuficient de profesionalism al funcționarilor publici au condus la o contradicție între cerințele impuse de societate la nivelul serviciului pentru populație, în noile condiții socio-economice, și nivelul culturii profesionale a funcționarilor publici, furnizarea acestor servicii.

Soluția la această problemă ar trebui să vizeze, de asemenea, reducerea decalajului dintre un funcționar public umanist și profesionist și un cetățean, sintetizând poziția personală, sistemul de valori etice și cunoștințe etice și abilitățile profesionale. Mai mult, această unitate nu arată ca o categorie sumară, ci ca o formațiune calitativ nouă, caracterizată prin integritatea internă a tuturor elementelor structurale.

În al treilea rând, în condițiile actuale, un obiectiv important în formarea funcționarilor publici, care se află în fața universităților, este păstrarea potențialului științific și pedagogic existent, precum și creșterea nivelului culturii profesionale, care este o construcție sistemică complexă, o totalitate ordonată de valori universale, orientări profesionale de valoare și trăsături de personalitate, metode universale de cunoaștere, bazate pe tehnologia umanistă a activității pedagogice.

Aceste contradicții au determinat necesitatea identificării unui complex de obiective pentru formarea și dezvoltarea culturii profesionale a funcționarilor publici, necesitatea dezvoltării fundamentelor teoretice, a condițiilor și mecanismelor pentru dezvoltarea și gestionarea culturii profesionale a funcționarilor publici în sociologia managementului.

O soluție mai eficientă pentru aceste probleme, ar fi pregătirea socio-culturală, pedagogică, dezvoltarea creativității personale, plus mecanismele economice ar fi capabile să consolideze și să stimuleze dezvoltarea abilităților profesionale ale funcționarilor publici și a culturii profesionale a acestora.

Din păcate, trebuie remarcat faptul că abordările disponibile în prezent pentru rezolvarea problemelor pe care le-am identificat duc doar la unele schimbări particulare, locale. Formarea complexă și durabilă a cultura profesionale rămâne neschimbată. Acest lucru se explică, în opinia noastră, prin insuficiența conștientizării și subdezvoltării teoretice a categoriei culturii profesionale a funcționarului public și a conținutului acesteia în cadrul interdisciplinarității.

Astfel, conținutul culturii profesionale a unui funcționar public este dezvăluit ca o calitate integrativă a personalității unui funcționar public profesionist, o premisă și o condiție prealabilă pentru o activitate managerială eficientă, un indicator generalizat al competenței profesionale a funcționarului public și obiectivul autoperfecționării profesionale.

Cu toate acestea, caracteristicile esențiale identificate ale culturii profesionale sunt disjuncte, nu există o bază unică pentru identificarea componentelor structurale și funcționale. Toate acestea necesită dezvoltarea și argumentarea fundamentelor teoretice ale construirii unui model pentru formarea culturii profesionale a unui funcționar public.

Potrivit A. I. Capska, cultura profesională, pe lângă cunoștințele și abilitățile necesare, include anumite calități personale, norme de atitudine față de diferite componente ale activității profesionale [3, p. 134].

Nivelul de pregătire a calităților semnificative profesionale ale unei persoane determină succesul activității sale profesionale. În procesul de dezvoltare profesională, viitorul specialist stăpânește sistemul calităților importante din punct de vedere profesional, care include proprietățile comunicative, motivaționale, caracterologice, reflexive, educative, intelectuale, psihofiziologice ale unei persoane.

Pe baza generalizărilor rezultatelor studiilor asupra calităților umane importante din punct de vedere profesional, A. Sannikova evidențiază acele calități care, potrivit omului de știință, sunt universale: responsabilitate, autocontrol, stabilitate emoțională, predispoziția de asumare a riscurilor etc.

Pentru reprezentanții diferitelor profesii, autorul definește caracteristici specifice și subliniază că „un număr imens de combinații și variații posibile fac imposibilă studiarea personalității sale și a pregătirii individuale fără a le lua în considerare în structura pe mai multe niveluri a personalității profesionale” [5, p 46].

Sistemul calităților care determină stăpânirea cu succes a profesiei alese de viitorii specialiști este evidențiat destul de clar în studiul realizat de V. I. Andreev - abilități intelectuale și logice; abilități intelectuale - euristice; calități ideologice; calități morale; calități estetice; abilități de comunica-

re și creație; capacitatea de autoguvernare, caracteristici individuale care servesc drept garanție a activității eficiente (în acest caz, activitate educativă și creativă).

Din cele menționate, V. I. Andreev, caracterizând productivitatea viitorilor specialiști în procesul de dobândire a cunoștințelor și experienței profesionale ale organizației sale, se referă la calitățile profesionale ale individului și abilitățile acestora (logice, intelectuale, creative etc.) la proprietățile psihologice individuale [1, p. 6].

În studiile consacrate culturii profesionale sunt abordate subiecte despre esența socializării ca fenomen cultural; normele și semnificația culturii ca mijloc de socializare; valoarea statutului normelor culturale în diferite medii sociale; rolul statutului culturii în condițiile producției de masă. O parte integrantă a culturii profesionale este disponibilitatea pentru o activitate creativă productivă constantă, în procesul căreia o persoană asimilează experiența socială și istorică reflectată în obiectele culturii materiale și spirituale.

Eficacitatea sa depinde în mare măsură de un fond emoțional pozitiv în viață, de o atitudine de căutare a adevărului, care este o componentă esențială a conceptului de „sens personal al vieții”. Pe baza evoluțiilor teoretice ale oamenilor de știință, considerăm cultura profesională ca o parte integrantă a culturii generale a individului, bazată pe asimilarea conștiinței, dezvoltarea continuă și utilizarea unui sistem cuprinzător de cunoștințe speciale, sociale și umanitare, abilități și abilități, valori, calități profesionale importante pentru o activitate profesională eficientă în situații care necesită mobilizarea resurselor personale ale studenților și ale viitorilor funcționari publici.

Formarea culturii profesionale în condițiile activității educaționale are loc în următoarele direcții: dezvoltarea individualității profesionale, stăpânirea

unui complex de cunoștințe profesionale, abilități și educație - implicând profesia și societatea în ansamblu în experiența socio-culturală, dezvoltarea unui set de calități profesionale, conștientizare de sine și activitate creativă [6, p. 26].

Modalități eficiente de formare a culturii profesionale a viitorilor funcționari publici, în cadrul programelor universitare sunt: organizarea unui proces educațional cuprinzător și orientarea acestuia către dezvoltarea tuturor componentelor culturii profesionale; structurarea conținutului formării profesionale pe baza unei legături indisolubile cu asimilarea subiectelor sociale, umanitare și orientate spre vocație, dezvoltarea calităților profesionale bazate pe o combinație de abilități juridice, economice, psihologice etc. În pregătirea studenților, vom evidenția principalele componente ale nivelurilor culturii profesionale ale unui viitor specialist, care sunt: alfabetizare profesională, competență profesională, valoare motivațională și componente emoțional-senzuale.

Urmează să ținem cont de faptul că aceste componente ale culturii profesionale sunt, în general, interconectate, iar relațiile intercomponente sunt interdependente. După A. A. Derkach, la formarea unei culturi profesionale, motivația pentru dezvoltarea personală și creșterea personală a viitorului angajat este de o importanță primordială ca persoana să stăpânească abilitatea de a proiecta propria dezvoltare și de a organiza în limitele activității sale creative condițiile de auto-realizare [2, p. 575].

Formarea culturii profesionale într-o instituție de învățământ superior implică îndeplinirea următoarelor condiții organizatorice și pedagogice:

- planificarea procesului structural și funcțional de formare a unei culturi profesionale (obiective, etape, abordări, principii, criterii, niveluri și indicatori ai

orientării culturii profesionale a viitorilor funcționari publici);

- disponibilitatea echipei de profesori pentru a forma cultura profesională a studenților pe baza integrării tuturor tipurilor de cultură;

- disponibilitatea studenților universitari de a percepe cultura profesională.

Pe baza condițiilor organizatorice și pedagogice menționate mai sus pentru formarea culturii profesionale a viitorilor funcționari publici, propunem componentele principalului model de abordări metodologice care corespund obiectivelor, etapelor și componentelor formării culturii profesionale:

- o abordare umanistă și organizațională - pentru stabilirea obiectivelor, formarea și asigurarea formării culturii profesionale a elevilor, unde baza formării culturii profesionale a studenților este munca deliberată a profesorilor bazată pe o abordare integrată a educației profesionale și culturale;

- o abordare personală și axiologică - pentru lucrul cu studenții în procesul de pregătire pentru percepția culturii profesionale, ceea ce implică o orientare spre dezvoltarea personală și asigurarea disponibilității pentru percepția valorilor profesionale și a fundamentelor culturale ale profesiei;

- o abordare bazată pe abilități și culturologică - pentru a armoniza componentele profesionale și culturale ale formării pe baza dezvoltării abilităților creative ale viitorului specialist.

Tehnologia pedagogică a formării culturii profesionale a viitorilor specialiști implică utilizarea componentelor sale constitutive: organizațională, motivațională și profesional-culturală. Componenta organizațională vine să mobilizeze capacitatea profesorului de a stabili obiectivul educațional, de a determina modalitățile, metodele, mijloacele de formare a culturii profesionale și de a le implementa consecvent pas cu pas.

Un indicator calitativ al formării acestei componente este capacitatea de a-și apăra și de a-și justifica propria poziție, a gândi critic și a desfășura autoeducarea. Componenta de valoare motivațională reflectă interesul și o atitudine pozitivă față de fenomenele sociale; evaluarea creativă a proceselor sociale și a fenomenelor administrative, capacitatea de a transforma cunoștințele în convingeri despre necesitatea formării unei culturi a comunicării; atitudine personală față de comportament, cerințe, acțiuni, dorința de a fi conștient de relația cu mediul în care se află o persoană și, în consecință, de a-și corecta comportamentul.

Un indicator al formării acestei componente este convingerea de necesitatea autoeducării și autoperfecționării, motivarea socială și valorică a comportamentului. Componenta profesională și culturală necesită prezența unei anumite cantități de cunoștințe necesare pentru dobândirea culturii relațiilor interumane. Principalii indicatori ai acestei componente sunt conștientizarea necesității de a forma o cultură a comunicării, înțelegând nevoia acesteia pentru viața de zi cu zi și asigurând înțelegerea reciprocă în viitor, creând un microclimat pozitiv în echipă.

Diagnosticul pedagogic al formării culturii profesionale se bazează pe metodele de analiză teoretică a abordărilor pedagogice la definirea criteriilor calitative ale culturii profesionale.

Pe baza structurii cu trei componente, au fost stabilite următoarele criterii: cunoașterea tiparelor și mijloacelor de exprimare (cantitatea de cunoștințe teoretice despre cultură la un nivel interdisciplinar, cunoașterea funcțiilor și conținutului acesteia, capacitatea de a efectua analize culturale ale fenomenelor și situațiilor); capacitatea de a percepe în mod adecvat situațiile profesionale (de a simți trăsături-

le situației, de a vedea pozitivul în realitate, de a stăpâni cultura vorbirii etc.); capacitatea de a crea situații pozitive în diferite tipuri de activități profesionale.

Cercetarea științifică și pedagogică și experiența personală a muncii practice în sistemul activității profesionale și pedagogice au făcut posibilă identificarea unui număr de contradicții între dinamica dezvoltării pregătirii profesionale a unui viitor funcționar public și practica educației sale culturale; nivelul real al culturii generale și tipurile sale individuale; cerințele unei

societăți cu o economie dezvoltată și un nivel cultural pentru un specialist modern, înalt educat, competitiv.

În procesul activității educaționale în instituțiile de învățământ superior, cultura profesională, ca factor important în formarea de calitate a unui viitor funcționar public, ar trebui să vizeze:

- identificarea contradicțiilor care mediază implementarea sarcinii de formare a culturii profesionale a specialiștilor;

- clarificarea rolului și locului elementelor culturii profesionale în cultura profesională.

BIBLIOGRAFIE

1. Andreev, V. I. Dialectica educației și autoeducării: fundamentele pedagogiei creativității / V. I. Andreev. - Kazan: Editura Universității Kazan, 1988, 238 p./rus/
2. Derkach, A. A. Bazele acmeologice ale dezvoltării profesionale. - M.: Editura Institutului Psihologic și Social din Moscova. - Voronezh: NPO MODEK, 2004, 752 p./rus/
3. Kapska, A. I. Social Robot: Deyaki Aspect of Robot for Children and Young People: O carte metodică de bază. - K.: UDTSSSM, 2001, 2001 p./ukr/
4. Legea nr. 158 din 04.07.2008 privind funcția publică și statutul de funcționar public, Publicat: 23.12.2008 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 230-232, art. 840. Data intrării în vigoare: 01.01.2009 /ro/
5. Sannikova, O. P. Emoționalitatea în structura personalității / O.P. Sannikov. - Odessa - Khors, 1995, 334 p./rus/
6. Ziyatdinova, F. G. Probleme sociale ale educației / F. G. Ziyatdinova. - M.: Editura Universității Umanitare de Stat, 1999, 282c./rus/

Prezentat: 8 februarie 2021.

E-mail: dulschi@mail.ru

PROFESSIONAL CULTURE OF CIVIL SERVANTS - A PREMISE FOR A MODERN PUBLIC ADMINISTRATION

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).17](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).17)

CZU: 35.08:005

Ion DULSCHI,
PhD, associate professor,
Academy of Public Administration

SUMMARY

In this article, we address the issue of professional culture of civil servants and the role of universities in their training and professional development. The contradictions underlying the issue, the essence and content of professional culture are addressed; proposals are made on the tools for training the professional culture of future civil servants in university study programs.

Keywords: public administration, professional culture, civil servants, competence.

The key issue of modern public administration is its orientation towards people and ensuring the provision of quality services. The recruitment system for civil servants in most countries is based on the principle of professionalism and skills. This principle comes to ensure the completion of the staff of public authority officials with persons holding the act of higher education in the field of competence of that public authority. In addition to the study certificate, the candidate for the public position declared vacant, will also satisfy some requirements related to the possession of language and operating skills with some programs in the field of information technologies [4].

The current system of professional training of civil servants is not based on a complex systemic vision. In the process of his professional training, the future civil servant goes through two types of distinct and separate training programs.

We will exemplify this through professional training programs organized by pedagogical universities. Within the faculties, the studies are focused on the train-

ing of specialists in the fields in which they will work in pre-university education institutions as teachers of: history, geography, mathematics, biology, chemistry, etc. They can be very good and talented pedagogues, specialists in the field of education but they do not have an integral vision of the educational system at national level and its interaction with other social system. They do not have the knowledge and skills to organize and administer the educational system in central and local public authorities.

The proposed algorithm, as an example, is also valid for other fields of professional training, according to the specialized programs of engineers, economists, doctors, lawyers. They can be very good specialists in the fields of professional training but lack the managerial skills necessary to manage tasks at system level.

The graduates of public administration programs are called to cover the need of specialists in fields within the public administration bodies. The respective programs come to form general competences regarding the organization and function-

ing of the administrative systems, personnel management, strategic planning, post-ante analysis, in the future specialists etc. Although these programs are more appropriate to the requirements of the functioning of the administrative system, they do not perform the task of training skills in areas of social responsibility.

Therefore, we note that ensuring the administrative system with officials trained according to a complex vision is not only a theoretical problem, but also a practical one.

One of the central problems of the public administration and of the system of professional training of civil servants is the problem of increasing their level of professional culture. The relevance of this issue comes from the need to resolve the contradictions between the new requirements for the professional activity of the civil servant as a full personality; the subject of the educational process, capable of professional and personal self-determination, and self-development in the world of culture, design and implementation of systems and technologies; culturally appropriate humanistic-oriented managers and the real level of professional culture of the civil servant, his willingness to solve modern problems of public administration.

Based on our own observations and studying the given issue and the experience of different universities, we identify the following contradictions:

First, there is a contradiction between the real level of the professional culture of a civil servant and the modern requirements for his personality. Thus many civil servants are characterized by an insufficiently high level of theoretical training, underdevelopment of professionally significant qualities of the civil servant's personality, lack of development of general managerial skills, lack of experience in in field-specific managerial activity, skills in

analyzing the administrative situation, civic position and the ability to make appropriate decisions. They are dominated by stereotypes in solving managerial problems; possess passive managerial position, and no lack the perception of the need for self-education, self-development, etc.

This testifies to the insufficient training of the bases of the professional culture of the civil servant, which aggravates the need to look for ways to train, develop and manage it from the point of view of the sociology of public management.

Secondly, the need to improve the professional culture of the civil servant is objectively determined by the modern requirements for the level of general education and special training of civil servants. A change in general educational paradigms, involving a transition from forms of mass reproduction and teaching methods to individual creative ones, is desirable. Thus the training of future civil servants, who are required by the administrative system and society, would have a relatively short period of adaptation to enter their professional activity.

The current situation in public administration and the insufficient level of professionalism of civil servants, has led to a contradiction between the requirements imposed by society on the level of service to the population in the new socio-economic conditions, and the level of professional culture of the civil servants providing those services.

The solution to this problem should also aim at bridging the gap between a humane professional civil servant and a citizen, synthesizing personal position, the system of ethical values and knowledge, skills and professional skills. Moreover, this unit does not look like a summary category, but like a qualitatively new formation, characterized by the internal integrity of all structural elements.

Thirdly, in the current conditions, an important objective in the training of civil servants, which universities have to meet, is to preserve the existing scientific and pedagogical potential as well as to increase the level of professional culture, which is a complex systemic construction, an ordered totality of universal values, professional value orientations and personality traits, universal methods of knowledge based on the humanistic technology of pedagogical activity.

These contradictions determined the need to identify a complex of objectives for the training and development of the professional culture of civil servants; the need to develop theoretical foundations, conditions and mechanisms for developing and managing the professional culture of civil servants in the management sociology.

A more efficient solution to these issues would be the socio-cultural and pedagogical training, the personal creativity, and economic mechanisms that would strengthen and stimulate the development of the professional activity of civil servants and their professional culture.

Unfortunately, it should be noted that the approaches currently available to solve the problems we have identified only lead to some specific local changes. The complex and sustainable formation of the professional culture remains unchanged. This is explained, in our opinion, by the insufficiency of the awareness and the theoretical underdevelopment of the category of professional culture of the civil servant and of its content within the interdisciplinarity.

Thus, the content of the professional culture of a civil servant is revealed as an integrative quality of his personality, a condition and a prerequisite for an efficient managerial activity, a generalized indicator of the professional competence of the civil servant and the objective of professional self-improvement.

However, the identified essential characteristics of professional culture are disjoint; there is no single basis for identifying structural and functional components. All this requires the development and argumentation of the theoretical foundations of building a model for the formation of the professional culture of a civil servant.

According to A.I. Capska, professional culture, in addition to the necessary knowledge skills and abilities, includes certain personal qualities, norms of attitude towards different components of professional activity [3, p. 134].

The level of training of a person's professionally significant qualities determines the success of his professional activity. In the process of professional development, the future specialist masters the system of important qualities from a professional point of view, which includes the communicative, motivational, characterological, reflexive, educational, intellectual, psychophysiological properties of a person.

Based on the generalizations of the results of studies on professionally important human qualities, A. Sannikova highlights those qualities that, according to the scientist, are universal: responsibility, self-control, emotional stability, inclination to take risks, etc.

For representatives of different professions, the author defines specific characteristics and emphasizes that "a huge number of possible combinations and variations make it impossible to study the personality and individual training without taking them into account in the multilevel structure of the professional personality" [5, p 46].

The system of qualities that determines the successful mastery of the profession chosen by the future specialists is highlighted quite clearly in the study conducted by V. I. Andreev. He distinguishes intellectual and logical skills; intellectual -

heuristic skills; ideological qualities; moral qualities; aesthetic qualities; communication and creative skills; self-government capacity, individual characteristics that serve as a guarantee of efficient activity (in this case, educational and creative activity).

As can be seen, V.I. Andreev, characterizing the productivity of future specialists in the process of acquiring professional knowledge and organizational experience, refers to the professional qualities of the individual and his abilities (logical, intellectual, creative, etc.), as well as to individual psychological properties [1, p. 6].

The field of study of professional culture addresses topics about the essence of socialization as a cultural phenomenon; the norms and significance of culture as a means of socialization; the value of the status of cultural norms in different social environments; the role of the status of culture in conditions of mass production. An integral part of professional culture is the availability for a constant productive creative activity, in the process of which a person assimilates the social and historical experience reflected in the objects of material and spiritual culture.

Its effectiveness depends largely on a positive emotional background in life, an attitude of seeking the truth, which is an essential component of the concept of "personal meaning of life." Based on the scientists' theoretical research, we consider professional culture as an integral part of the general culture of the individual, based on conscious assimilation, continuous development and use of a comprehensive system of special knowledge, social and humanitarian skills and abilities, values, important professional qualities for an efficient professional activity in situations requiring the mobilization of personal resources of students and future civil servants.

The formation of a professional culture in the conditions of educational work takes place in the following directions: the

development of professional individuality, mastery of a complex of professional knowledge, skills and education - involving the profession and the society, as a whole, in socio-cultural experience, developing a set of professional qualities, self-awareness and creative activity [6, p. 26].

Effective ways of training the professional culture of future civil servants within university programs are: organizing a comprehensive educational process and its orientation towards the development of all components of professional culture; structuring the content of vocational training based on an indissoluble connection with the assimilation of social, humanitarian and vocation-oriented subjects; development of professional qualities based on a combination of legal, economic, psychological skills, etc. Among the important qualities of highly effective professional training of students, we will highlight the main components of the levels of the professional culture of a future specialist, which are: professional literacy, professional competence, motivational value and emotional-sensual components.

It should be borne in mind that these components of professional culture are generally interconnected and the inter-component relationships are interdependent.

For the formation of a professional culture, the motivation for personal development and personal growth of the future employee is of paramount importance. A. A. Derkach mentions that a person must master the ability to design self-development and to organize the conditions of self-realization within the limits of his creative activity [2, p. 575].

The formation of a professional culture in a higher education institution implies the fulfillment of the following organizational and pedagogical conditions:

- planning the structural and functional process of forming a professional culture (objectives, stages, approaches, principles,

criteria, levels and indicators of the orientation of the professional culture of the future civil servants);

- the availability of the team of teachers to form the professional culture of the students based on the integration of all types of culture;

- the availability of university students to perceive the professional culture.

Based on the organizational and pedagogical conditions mentioned above for the training of the professional culture of future civil servants, we propose the components of the main model of methodological approaches that correspond to the objectives, stages and components of professional culture training:

- a humanistic and organizational approach - for setting objectives, training and ensuring the formation of students' professional culture, where the basis for the formation of students' professional culture is the intentional work of teachers based on an integrated approach to vocational and cultural education;
- a personal and axiological approach - for working with students in the process of preparing for the perception of professional culture, which implies an orientation towards personal development and ensuring availability for the perception of professional values and cultural foundations of the profession;
- skills-based and culturological approach - to harmonize the professional and cultural components of training based on the development of the creative skills of the future specialist.

The pedagogical technology of the formation of the professional culture of the future specialists implies the use of its constitutive components: organizational-target, motivational-value, professional-cultural.

The target organizational component assumes the teacher's ability to set the goal, to determine the ways, methods, means of forming a professional culture

and to implement them consistently step by step. A qualitative indicator of the formation of this component is the ability to defend and substantiate personal position, think critically and carry out self-education.

The motivational-value component reflects the interest and a positive attitude towards cultural phenomena; artistic evaluation of works of art and the surrounding life, the ability to turn knowledge into beliefs about the need to form a culture of communication; personal attitude towards behavior, requirements, actions, desire to be aware of the relationship with the environment in which a person is and, consequently, to correct the behavior. An indicator of the formation of this component is the belief in the need for self-education and self-improvement, social and value reasons for behavior.

The professional and cultural component requires the presence of a certain amount of knowledge necessary to acquire the culture of interpersonal relationships. The main indicators of this component are the awareness of the need to form a culture of communication, understanding its need for daily life and ensuring mutual understanding in the future, creating a positive microclimate in the team.

The pedagogical diagnosis of the formation of the professional culture is based on the methods of theoretical analysis of the pedagogical approaches to the definition of the qualitative criteria of the professional culture.

Based on the three-component structure, the following criteria were established: knowledge of patterns and means of expression (amount of theoretical knowledge about culture at an interdisciplinary level, knowledge of its functions and content, ability to perform cultural analyzes of phenomena and situations); the ability to adequately perceive professional situations (to feel the features of the situa-

tion, to see the positive in reality, to master the culture of speech, etc.); the ability to create positive situations in different types of professional activities.

Scientific and pedagogical research and personal experience of practical work in the system of professional and pedagogical activity have made it possible to identify a number of contradictions between the dynamics of developing the professional training of a future civil servant and the practice of his cultural education; the real level of general culture and its individual types; the

requirements of a society with a developed economy and the cultural level of a modern, highly educated, competitive specialist.

In the process of educational work in higher education institutions, professional culture, as an important factor in the quality training of a future civil servant, should aim at:

- identifying the contradictions that mediate the implementation of the task of training the professional culture of specialists;
- clarifying the role and place of the professional culture elements in the professional culture.

BIBLIOGRAPHY

1. Andreev, V. I. Dialectics of education and self-education: foundations of creativity pedagogy / V. I. Andreev. - Kazan: Publishing house of Kazan University, 1988, 238 p./Rus./
2. Derkach, A.A. Acmeological foundations of professional development. - M.: Publishing house of the Moscow Psychological and Social Institute. - Voronezh: NPO MODEK, 2004, 752 p./Rus./
3. Kapska, A. Y Social Robot: Deyaki Aspect of Robot for Children and Young People: A basic methodical book. - K.: UDTSSM, 2001, 2001 p./Ukr./
4. Law No. 158 of 04.07.2008 on the civil service and the status of civil servant, Published: 23.12.2008 in the Official Gazette No. 230-232, art. 840. Date of entry into force: 01.01.2009 /Ro./
5. Sannikova, O. P. Emotionality in the structure of personality / O.P. Sannikov. - Odessa - Khors, 1995, 334 p./Rus./
6. Ziyatdinova, F. G. Social problems of education / F. G. Ziyatdinova. - M.: Publishing House of the State Humanitarian University, 1999, 282c./Rus./

Presented: 8 February 2021.

E-mail: dulschi@mail.ru

CONSOLIDAREA CADRULUI LEGAL PRIVIND DELIMITAREA PROPRIETĂȚII PUBLICE A STATULUI ȘI A UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).03](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).03)

CZU: 351.711

Gheorghe GUȚU,
doctor, lector universitar,
Academia de Administrare Publică

REZUMAT

În Republica Moldova la momentul actual lipsește un act legislativ unitar, complex și adecvat realităților juridice existente, care, luând în considerare tendințele, experiența și realizările științifico-practice actuale din domeniul raporturilor patrimoniale ale entităților publice, să reglementeze în mod detaliat, clar și adecvat, aspectele principale ale activității administrației publice în domeniul administrării bunurilor domeniului public și a bunurilor domeniului privat. În lipsa unor reglementări normative adecvate și unitare care să reglementeze detaliat regimul juridic al proprietății publice, autoritățile publice locale, în special, se confruntă cu probleme serioase în activitatea lor de administrare a bunurilor, fiind foarte vulnerabile în raporturile sale cu autoritățile centrale și organele de control. Mai mult, cadrul normativ confuz și contradictoriu generează condiții prielnice pentru încălcare sistematică a drepturilor și intereselor patrimoniale a colectivităților locale, precum și conflicte de competență între autoritățile publice de diferite nivele din domeniul administrării proprietății publice, în special ce țin de delimitarea proprietății pe titulari și pe categorii. În acest sens, sunt relevante mai multe hotărâri ale Curții Constituționale, care în repetate rânduri au anulat mai multe acte normative și legislative din domeniul dat și au atenționat autoritățile publice centrale privind necesitatea perfecționării cadrului legal respectiv și aducerii lui în conformitate cu principiile constituționale privind proprietatea, descentralizarea și autonomia locală.

Cuvinte-cheie: proprietate publică, domeniu public, delimitare, inventariere, stat, unitate administrativ-teritorială.

Asigurarea dreptului de proprietate și folosirea eficientă a bunurilor proprietate publică a statului și a bunurilor proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale, inclusiv delimitarea proprietății publice, a constituit, de-a lungul celor aproape 30 de ani de independență a Republicii Moldova, obiectul mai multor acte normative, inclusiv de politici, fără a se bucura, însă, de o calitate, claritate și stabilitate din punct de vedere al reglementărilor.

Delimitarea proprietății publice a con-

stituit drept obiect de reglementare a Legii nr. 981/2000 [1], lege care a fost declarată neconstituțională prin Hotărârea Curții Constituționale nr.12/2005 [2], a Legii nr. 91/2007 [3], Legii nr. 68/2012 [4], a Hotărârii Guvernului nr. 1528/2007 [5]. La zi, actul normativ care reglementează delimitarea proprietății publice este Legea nr. 29/2018 [6], Hotărârea Guvernului nr.63/2019 [7], Hotărârea Guvernului nr. 80/2019 [8] precum și Hotărârea Guvernului nr. 911/2016 [9].

Astfel, delimitarea reprezintă o totali-

tate de acțiuni îndreptate spre identificarea și formarea (constituirea) proprietății colectivităților locale și a proprietății statului. Importanța juridică a delimitării constă în faptul că după efectuarea tuturor acțiunilor prevăzute de lege, ea poate fi interpretată ca o modalitate de recunoaștere (și chiar de dobândire) a dreptului de proprietate asupra anumitor bunuri, al căror regim juridic este incert – nu se cunoaște dacă sunt proprietate a statului sau a unităților administrativ-teritoriale. De exemplu, în cazul când se face delimitarea terenurilor proprietate publică, prin identificarea suprafețelor de terenuri proprietate dintr-o localitate și aprobarea lor ulterioară în modul stabilit de lege de către consiliul local și guvern, are loc, pe de o parte, acceptarea din partea consiliului local a identificării (delimitării) efectuate de comun acord cu reprezentanții autorităților centrale. Iar pe de altă parte, are loc recunoașterea din partea statului a dreptului de proprietate al colectivității locale asupra suprafețelor de teren în cauză. În consecință are loc clarificarea regimului juridic al terenurilor de pe teritoriul unității administrativ-teritoriale și apariția dreptului autorităților locale de a întocmi documentele ce confirmă dreptul de proprietate, precum și dreptul de a administra aceste bunuri, în virtutea competenței exclusive a acestora de administrare generală a domeniului public și privat al colectivității locale, independent ca și orice proprietar, în limitele stabilite de lege.

Cu alte cuvinte, delimitarea proprietății pe titulari, ține de organizarea administrativ-teritorială a statului, care nu reprezintă altceva decât delimitarea teritoriului statului în unități administrativ-teritoriale care au sarcina de a administra un grup de cetățeni (populația), trăind pe o anumită parte din teritoriul național sau ceea ce doctrina franceză numește decupaj administrativ al teritoriului.

Organizarea teritoriului unui stat în unități administrativ-teritoriale se face în scopul unei administrări mai bune a intereselor locuitorilor săi, astfel, unitățile administrativ-teritoriale dispun de personalitate juridică de drept public, au capacitate juridică deplină și patrimoniu propriu. Patrimoniul reprezintă, așa cum se definește la art. 453 din Codul civil al Republicii Moldova, totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale (care pot fi evaluate în bani), privite ca o sumă de valori active și pasive legate între ele, aparținând unor persoane fizice și juridice determinate. Astfel, patrimoniul unităților administrativ-teritoriale, cât și al statului este compus din două categorii de bunuri: bunuri proprietate publică, acestea constituind domeniul public al statului și al unităților administrativ-teritoriale, guvernat de un regim juridic de drept public, și bunuri proprietate privată, care constituie domeniul privat al acestora, guvernat de un regim juridic de drept privat, dacă prin lege nu se prevede altfel. Statutul de titulare ale dreptului de proprietate asupra bunurilor publice și private îl atrage pe cel de titulare ale drepturilor și obligațiilor reieșite din contractele încheiate pentru administrarea, concesiunea, arenda sau locațiunea, comodatul bunurilor din domeniul public sau privat al statului sau al unității administrativ-teritoriale.

Autonomia autorităților descentralizate pretinde, în primul rând, ca aceste organizațiuni să aibă un patrimoniu. Problema aceasta se pune atât la descentralizarea teritorială, cât și la descentralizarea pe servicii. Statul, când voiește să organizeze o administrație descentralizată, este obligat să afecteze acelei administrațiuni un patrimoniu propriu [10].

În consecință, statul trebuie să-i recunoască administrației descentralizate personalitatea juridică, ea fiind titulara unui patrimoniu. Afectarea patrimoniului este o condiție esențială pentru garantarea au-

tonomiei autorităților descentralizate. Fără acest patrimoniu și, în consecință, fără de venituri proprii, autoritățile descentralizate ar depinde de autoritățile statului și n-ar mai putea să gireze serviciile publice în mod autonom [10].

După cum este cunoscut, exercițiul efectiv al autonomiei locale este de neimaginat în absența unor resurse și instrumente financiare, patrimoniale, amintite în paragraful precedent, care susțin și asigură executarea deciziilor și proiectelor de dezvoltare locală. Aceasta presupune că, colectivitățile locale trebuie să aibă la dispoziție, în proprietate sau în regim de administrare autonomă bunuri materiale (mobile și imobile), precum și mijloace financiare suficiente, pe care să le administreze potrivit intereselor colectivității. În caz contrar, în lipsa fundamentului material și al libertății de a-l gestiona, pe de o parte, împiedică o dezvoltare economică stabilă și consecventă a colectivităților locale, iar, pe de altă parte, transformă principiile constituționale, în baza cărora trebuie organizată administrația publică locală, în principii teoretice și declarative, fără relevanță pe planul acțiunilor practice [10, p. 79].

Necesitatea efectuării delimitărilor rezultă din faptul că, conform legislației în vigoare, titularul dreptului de proprietate asupra domeniului public sau privat, obține dreptul de a adopta decizii privind administrarea patrimoniului respectiv, precum și de a acumula toate veniturile pe care le pot aduce bunurile respective, ceea ce este foarte important pentru autoritățile publice locale în condițiile ac-

tuale de insuficiență și lipsă de resurse bugetare pentru realizarea atribuțiilor legale și a necesităților colectivităților locale.

Odată cu adoptarea cadrului legal din domeniul administrației publice locale și al descentralizării,¹ s-a constatat că în Republica Moldova există mai multe repere legislative în baza cărora se pot stabili criteriile și procedura de delimitare a patrimoniului statului de cel al unității administrativ-teritoriale, criterii care trebuie să stea la baza delimitării patrimoniului colectivităților publice și să permită stabilirea unor reguli clare care trebuie să guverneze raporturile patrimoniale între autoritățile publice locale, cele centrale și alți subiecți de drept.² De asemenea, în condițiile insuficienței de realizări doctrinare autohtone, considerăm că o importanță deosebită prezintă practica juridică a Curții Constituționale a Republicii Moldova, care, în domeniul autonomiei locale și al raporturilor patrimoniale între autoritățile publice locale și cele centrale, inclusiv la capitolul criterii de delimitare, a oferit mai multe soluții juridice de ordin fundamental și principal [11].

Prin terenuri proprietate publică se înțeleg terenurile cu drept de proprietate al statului sau al unităților administrativ-teritoriale, dreptul de posesiune, de folosință și de dispoziție asupra cărora ține de competența Guvernului sau a autorităților administrației publice locale. Altfel spus, administrarea generală a terenurilor proprietate a statului ține de competența Guvernului, așa cum rezultă și din Legea cu privire la Guvern, iar administrarea generală a terenurilor proprietate a

¹ Ne referim aici la anul 2006, când s-au adoptat actuala Lege privind administrația publică locală și Legea descentralizării administrative.

² Amintim că, conform Legii privind terenurile proprietate publică și delimitarea lor din 2000 (actualmente abrogată), autorităților publice locale le era îngăduit accesul la justiție. Astfel, conform art.2 alin.3 al Legii respective, dacă reprezentanții statului și ai unităților administrativ-teritoriale nu convin asupra hotarelor, în cazul în care terenurile proprietate publică a statului se mărginesc cu terenurile proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale, acestea (hotarele) sunt determinate de Guvern la propunerea ANCRFG (actuala ARFC). Această reglementare, considerăm că, constituia o limitare a dreptului autorităților publice locale de a-și apăra interesele patrimoniale ale unităților administrativ-teritoriale în cadrul raporturilor cu alte autorități publice, pe cale de judecată.

unităților administrativ-teritoriale aparține autorităților administrației publice locale, așa cum rezultă din Legea administrației publice locale, precum și din alte acte normative.

Proprietatea publică asupra terenurilor poate fi de interes național, regim de drept în care proprietatea aparține statului, adică proprietatea publică a statului, și de interes local, regim de drept în care proprietatea aparține satului (comunei), orașului (municipiului), raionului, unității administrativ-teritoriale autonome Găgăuzia, adică proprietatea publică a colectivităților locale. Din domeniul public al statului, al raionului, al UTA Găgăuzia, al orașului (municipiului), al satului (comunei), după cum sunt de interes național sau local, fac parte terenurile determinate de lege, precum și terenurile care, prin natura lor, sunt de uz sau de interes public.

Și acest text de lege ne sugerează că, din punct de vedere al criteriilor legale de încadrare a terenurilor în domeniul public, acestea sunt: uzul public, interesul public și voința legiuitorului, criterii pe care le-am analizat mai sus.

Pentru ca criteriul uzului public să fie aplicabil, este necesar ca terenul să fie destinat totalității utilizatorilor, și nu doar unei părți rezervate dintre aceștia. Astfel, terenurile, indiferent de categoria din care fac parte (agricole, fondului silvic, fondului apelor, din intravilanul sau extravilanul localităților ș. a.) sunt de uz public, dacă prin natura lor sunt de folosință generală. Terenurile de interes public sunt acele terenuri destinate pentru a fi folosite sau exploatate în cadrul unui serviciu public, pentru realizarea unor activități care interesează întreaga colectivitate, fără ca beneficiarii să aibă acces la folosința lor concretă și nemijlocită, ci la serviciul public care le exploatează. Din această categorie fac parte: terenurile ocupate de drumurile naționale, de căile ferate și de zonele lor de protecție, terenurile ocupate

de conductele naționale și internaționale de transport al gazelor, terenurile aferente obiectivelor de menire social-culturală proprietate publică a colectivității locale ș.a. Cât ține de voința legiuitorului reținem că, întrucât regimul general al proprietății este reglementat prin lege organică, și raporturile de drept în domeniul proprietății funciare, regimul juridic special al căreia este parte componentă a regimului juridic general al proprietății, sunt reglementate tot prin lege organică. Astfel, prin lege organică, legiuitorul stabilește categoriile de terenuri care formează obiectul proprietății publice fie al statului, fie al colectivităților locale.

Referitor la scopul delimitării bunurilor proprietate a statului și bunuri proprietate a colectivităților locale, inclusiv a bunurilor ce țin de domeniul public sau cel privat, acesta îmbracă o formă dublă, după cum acestea sunt de interes național sau local și anume:

- protecția și folosirea eficientă a bunurilor proprietate publică a statului în interesul cetățenilor și al Republicii Moldova;
- protecția și folosirea eficientă a bunurilor proprietate publică a colectivităților locale în interesul cetățenilor și al colectivităților locale.

Delimitarea bunurilor proprietate publică se efectuează prin acțiuni de identificare și formare a terenurilor proprietate publică a statului și a terenurilor proprietate publică a colectivităților locale, inclusiv clasificate pe domenii: public și privat. Prin formare a terenurilor vom înțelege un complex de lucrări executate în vederea apariției unui nou bun imobil, ca obiect de drept independent, prin separare, divizare, comasare sau combinare a unor bunuri imobile înscrise în Registrul bunurilor imobile [12]. Lucrările de delimitare a terenurilor proprietate publică pot fi efectuate în mod masiv în cadrul Programei de Stat, cât și în mod selectiv, pentru un tip de bunuri imobile sau un teren – la cererea autorităților publice.

Ca efect al delimitării, terenurile domeniului public și privat sunt administrate și valorificate de către titularii acestora, urmărind satisfacerea interesului public național sau local, după caz. Altfel spus, terenurile domeniului public, indiferent de titularul acestora, intră în circuitul administrativ.

Cât privește Programul de delimitare a terenurilor proprietate publică, adoptat prin Hotărârea de Guvern nr. 1528/2007, acțiunile de delimitare urmau să se încheie în anul 2009, prin înscrierea în Registrul bunurilor imobile a terenurilor proprietate publică a statului și a terenurilor proprietate publică a colectivităților locale, precum și terenurile domeniului privat al acestora.

Conform Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Decentralizare pentru anii 2012-2015 [13], în vederea eliminării dificultăților apărute în procesul de gestionare a proprietății publice, a fost elaborat proiectul Legii privind delimitarea proprietății publice, în scopul îmbunătățirii cadrului legislativ în acest domeniu. Condițiile care au impus elaborarea respectivului proiect de lege, constau în faptul că Legea privind terenurile proprietate publică și delimitarea lor (nr. 981/2000), deși fiind o lege specială, scopul căreia era reglementarea delimitării terenurilor proprietate publică a statului și a terenurilor proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale, s-a dovedit a fi depășită de timp și ineficientă din mai multe puncte de vedere, inclusiv și din cauza că reglementează un segment îngust al întregului proces de delimitare a proprietății publice, adică doar terenurile, or, conținutul domeniului entităților publice este mult mai vast. Astfel, la 19 martie 2018, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 29/2018 privind delimitarea proprietății publice.

Procesul de delimitare a bunurilor imobile proprietate publică include următoarele etape: a) inventarierea; b) delimitarea

în funcție de apartenență; c) delimitarea pe domenii; d) înregistrarea bunurilor imobile în funcție de apartenență și pe domenii în registrul bunurilor imobile.

Din punct de vedere al administrării procesului de delimitare a proprietății publice, competențele sunt partajate pe mai multe paliere administrative. Pe de o parte, avem Guvernul Republicii Moldova, care exercită funcția de proprietar al bunurilor proprietate publică a statului, precum și promovează politica unitară a statului în domeniul delimitării proprietății publice. Pe de altă parte, există Ministerul Economiei și Infrastructurii, care asigură realizarea politicii statului în domeniul delimitării proprietății publice, precum și procesul de delimitare a proprietății publice de stat din administrarea sa, inclusiv inventarierea acestora. Un rol important în administrarea procesului de delimitare a proprietății publice revine și Agenției Relații Funciare și Cadastru, care asigură realizarea politicii statului în domeniul delimitării terenurilor proprietate publică, cât și elaborează și înaintează Guvernului spre aprobare Programul de stat pentru delimitarea bunurilor imobile, inclusiv a terenurilor proprietate publică. Cât privește Agenția Servicii Publice, aceasta nu execută lucrări de delimitare, dar asigură recepționarea dosarului lucrării de delimitare și înregistrare a bunului imobil și drepturilor asupra lui, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

Un rol distinct în administrarea procesului de delimitare a proprietății publice revine și autorităților administrației publice locale care asigură realizarea politicii statului privind delimitarea bunurilor proprietate publică a unității administrativ-teritoriale în funcție de apartenență și pe domenii precum și înregistrarea, în modul stabilit, a bunurilor proprietate publică a unității administrativ-teritoriale.

Astfel, odată fiind delimitate, atât pe titulari cât și din punct de vedere al regi-

mului juridic aplicabil, bunurile domeniului colectivităților locale sunt supuse înregistrării de stat. Fiind un drept real, dreptul de proprietate conferă titularului acestuia posibilitatea reală de a întrebuința bunul conform naturii sau destinației sale, de a-l folosi și dispune de el în mod exclusiv și perpetuu, în cadrul și cu respectarea legii, ordinii de drept și bunelor moravuri, acesta își găsește reglementare juridică atât în normele constituționale, cât și în cele organice. Întrucât dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile este supus înregistrării de stat, actul normativ de bază privind înregistrarea acestora (sector de teren, cotă de teren, construcții etc.) proprietate a entităților publice, este Legea nr.1543/1998 [14]. Drept temei pentru înregistrarea bunurilor imobile proprietate publică și a dreptului de proprietate asupra acestora în registrul bunurilor imobile servesc: a) hotărârea de Guvern, prin care au fost aprobate listele de bunuri imobile proprietate publică a statului, coordonate cu autoritățile administrației publice locale de ambele niveluri/ale unității teritoriale autonome Găgăuzia pe al căror teritoriu administrativ sunt amplasate aceste bunuri; b) decizia autorității deliberative a administrației publice locale, prin care au fost aprobate listele de bunuri imobile proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi, coordonate cu autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea/ale unității teritoriale autonome Găgăuzia și cu autoritățile de specialitate ale administrației publice centrale sau, în lipsa lor, cu Agenția Proprietății Publice; c) decizia autorității deliberative a administrației publice locale/hotărârea Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia, prin care au fost aprobate listele de bunuri imobile proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea/a unității teritoriale autonome Găgăuzia, coordonate cu autoritățile administrației publice locale de nivelul

întâi și cu autoritățile de specialitate ale administrației publice centrale sau, în lipsa lor, cu Agenția Proprietății Publice.

Și nu în ultimul rând, am vrea să punctăm aici și principiul stabilității normelor juridice. Or, Comisia de la Veneția a stabilit în Lista de verificare privind statul de drept, aprobată la 11-12 martie 2016, că unul dintre elementele fundamentale ale statului de drept îl constituie asigurarea stabilității legislației, care, la rândul său, se întemeiază pe certitudinea și predictibilitatea dreptului.

Și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în jurisprudența sa, a statuat că stabilitatea cadrului normativ constituie o expresie a principiului securității juridice, iar modificarea frecventă a actelor normative este de natură să creeze dificultăți subiecților cărora li se adresează, sub aspectul adaptării la procedurile noi instituite. Or, într-un stat de drept, respectarea principiilor precum legalitatea, securitatea juridică sau prezizibilitatea normelor juridice trebuie să fie de domeniul normalității. Atunci când însă normalul se transformă în anormal, vorbim deja de o stare de insecuritate juridică, care generează lipsa de încredere a cetățeanului în autoritățile publice ale statului și în normele pe care acestea le edictează. Modificarea permanentă a normelor juridice sau crearea de norme juridice cu un sens obscur este o sursă sigură de dezechilibru social și, ca atare, de neîncredere din partea particularilor.

Fără a avea pretenția tratării exhaustive a acestui subiect, ne-am dorit, totuși, să reliefăm cele mai importante etape prin care a trecut Republica Moldova din punct de vedere al reglementărilor în domeniul delimitării proprietății publice, or, așa cum sugerează și titlul acestui studiu, prin adoptarea Legii nr. 29/2018 și a normelor conexe acesteia, s-a consolidat și cadrul normativ în acest domeniu, moment care bucură deopotrivă atât teoreticienii,

cât și autoritățile publice. Or, scopul delimitării proprietății entităților publice, enunțat și de legiuitor în Legea privind delimitarea proprietății publice, constă în asigurarea dreptului de proprietate și folosirea eficien-

ță a bunurilor proprietate publică a statului, a bunurilor proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi și al doilea, inclusiv a unității teritoriale autonome Găgăuzia.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea privind terenurile proprietate publică și delimitarea lor, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 94-97 din 03.08.2000 (abrogată).
2. Hotărârea Curții Constituționale nr.12 din 21.04.2005 pentru controlul constituționalității unor dispoziții legale și normative privind terenurile proprietate publică și delimitarea lor.
3. Legea privind terenurile proprietate publică și delimitarea lor, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 70-73 din 25.05.2007 (abrogată).
4. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2018, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 143-148 din 13.07.2012.
5. Hotărârea Guvernului despre aprobarea Programului de delimitare a terenurilor proprietate publică, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 8-10 din 15.01.2008.
6. Legea privind delimitarea proprietății publice, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 142-148 din 05.04.2018.
7. Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind modul de delimitare a bunurilor imobile proprietate publică, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 76-85 din 01.03.2019.
8. Hotărârea Guvernului privind aprobarea Programului de stat pentru delimitarea bunurilor imobile, inclusiv a terenurilor proprietate publică, pentru anii 2019–2023, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 76-85 din 01.03.2019.
9. Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Strategiei privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 256-264 din 12.08.2016.
10. Tarangul E. D., Tratat de drept administrativ, Cernăuți, Tipografia Glasul Bucovinei, 1944, p. 78.
11. Rotaru M., Dreptul colectivităților locale la administrarea domeniului public, Teză de doctor în drept, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, 2014, p.106
12. Legea privind formarea bunurilor imobile, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 233-236 din 17.12.2004.
13. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de descentralizare pentru anii 2012–2015, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 143-148 din 13.07.2012.
14. Legea privind cadastrul bunurilor imobile, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 44-46 din 21.05.1998.

Prezentat: 2 martie 2021.

E-mail: gutu23law@gmail.com

STRENGTHENING THE LEGAL FRAMEWORK REGARDING THE DELIMITATION OF STATE AND ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL UNITS PUBLIC PROPERTY

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).18](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).18)

CZU: 351.711

Gheorghe GUȚU,
PhD, lecturer,
Academy of Public Administration

SUMMARY

In the Republic of Moldova, there is currently a lack of a unitary, complex and appropriate to existing legal realities, legislative act that will take into account the trends, the experience and current scientific-practical achievements in the field of patrimonial relations of public entities, which will regulate in detail, clear and appropriately the main aspects of public administration activity in the field of public domain property management and private property. In the absence of adequate and unitary normative regulations that will regulate in detail the legal regime of public property, local public authorities in particular, face serious problems in their property management activity being very vulnerable in their relations with central authorities and control bodies. Moreover, the confusing and contradictory normative framework generates favorable conditions for systematic infringement of the patrimonial rights and interests of the local communities, as well as conflicts of competence between public authorities at different levels in the field of public property management, especially related to the delimitation of property by owners and categories. In this regard, several decisions of the Constitutional Court are relevant. They have repeatedly canceled several normative and legislative acts in the given domain and also alerted central public authorities on the need to improve the respective legal framework and bringing it into line with the constitutional principles of ownership, decentralization and local self-government.

Keywords: public property, public domain, delimitation, inventory, state, administrative territorial unit.

Ensuring the right to property and efficient use of public property of the state and public property of administrative-territorial units, including the delimitation of public property, has been the subject of several normative acts during the almost 30 years of independence of the Republic of Moldova including policies, without, however, enjoying quality, clarity and stability in terms of regulations.

The delimitation of public property was the subject of regulation of Law

no. 981/2000 [1], law that was declared unconstitutional by the Decision of the Constitutional Court no. 12/2005 [2], of the Law no. 91 / 2007 [3], Law no. 68/2012 [4], of Government Decision no. 1528/2007 [5]. Today the normative act that regulates the delimitation of public property is Law no. 29/2018 [6], Government Decision no. 63/2019 [7], Government Decision no. 80/2019 [8], as well as Government Decision no. 911/2016 [9].

Thus, the delimitation represents a

totality of targeted actions towards the identification and formation (constitution) of the property of the local collectivities and of the state property. The legal importance of delimitation consists in the fact that after performing all the actions provided by law, it can be interpreted as a way of recognition (and even acquisition) or ownership of certain goods, whose legal regime is uncertain - it is not known if they are owned by the state or by the administrative-territorial units. For example, in the case of delimitation of publicly owned land, by identifying the areas of land owned in a locality and their subsequent approval in the manner established by law by the local council and government, takes place, on the one hand, acceptance by the local council of the identification (delimitation) carried out in agreement with the representatives of the central authorities. And on the other hand, there is the recognition by the state of the property right of the local authority on the land areas concerned. Consequently, the legal regime of the lands on the territory of the administrative-territorial unit is clarified and the emergence of the right of local authorities to draw up documents confirming ownership, as well as the right to manage these assets, by virtue of their exclusive competence for the general administration of the public domain and private domain of the local community, independent as any owner, within the limits established by law.

In other words, the delimitation of the property on holders, belongs to the administrative-territorial organization of the state which represents nothing but the delimitation of the state territory into administrative-territorial units tasked with managing a group of citizens (population) that lives in a certain part of the national territory or what French doctrine calls the administrative division of the territory.

The organization of the territory of a state into administrative-territorial units is done for the purpose of a better administration of the interests of its inhabitants. The administrative-territorial units have legal personality under public law and they have full legal capacity and their own patrimony. As defined in art. 453 of the Civil Code of the Republic of Moldova, the patrimony represents, all patrimonial rights and obligations (which can be valued in money), regarded as a sum of related assets and liabilities, belonging to individuals and legal entities. Therefore, the patrimony of the administrative-territorial units as well as of the state is composed of two categories of goods: public property, these being the public domain of the state and of the administrative-territorial units governed by a legal regime of public law, and private property, which constitutes their private domain, governed by a legal regime of private law, unless otherwise provided by law. The status of ownership of public and private property attracts the holder of the rights and obligations arising from contracts concluded for administration, concession, lease or tenancy, loan of goods in the public or private domain of the state or of the administrative-territorial unit.

The autonomy of decentralized authorities requires first and foremost for these organizations to have a heritage. This problem arises from both territorial decentralization and decentralization on services. When the state wishes to organize a decentralized administration, it is obliged to allocate its own patrimony to that administration [10].

Consequently, the state must recognize the decentralized administration's legal personality, as it is the owner of a patrimony. Impairment of assets is an essential condition for guaranteeing the autonomy of decentralized authorities. Without this

patrimony and consequently without their own revenues, the decentralized authorities would depend on the state authorities and would no longer be able to guarantee public services autonomously [10].

As is well known, the effective exercise of local self-government is unimaginable in the absence of financial and patrimonial resources and instruments, mentioned in the previous paragraph, which support and ensure the execution of local development decisions and projects. This means that local authorities must have material goods (movable and immovable) in their possession or under self-management, as well as sufficient financial means, to be administered according to the community interests. Otherwise, in the absence of the material basis and the freedom to manage it, on the one hand, it impedes the stable and consistent economic development of local authorities, and, on the other hand, it transforms the constitutional principles, on the basis of which the local public administration must be organized, into theoretical and declarative principles, without relevance in terms of practical actions [11].

The need to carry out the delimitations results from the fact that, according to the legislation in force, the holder of the property right over the public or private domain, obtains the right to adopt decisions regarding the management of the respective patrimony, as well as to accumulate all the dividends that the respective goods can bring, which is very important for the local public authorities in the current con-

ditions of insufficiency and lack of budgetary resources for the accomplishment of the legal attributions and the needs of the local communities.

With the adoption of the legal framework in the field of local public administration and decentralization,¹ it was found that in the Republic of Moldova, there are several legislative benchmarks based on which the criteria and procedure for delimiting the state patrimony from that of the administrative-territorial unit, criteria that must underlie the delimitation of the patrimony of public collectivities and allow the establishment of clear rules that must govern the patrimonial relations between the local, central public authorities and other subjects of law.² Also, in the conditions of the insufficiency of local doctrinal achievements, we consider that the legal practice of the Constitutional Court of the Republic of Moldova is of special importance, which, in the field of local autonomy and patrimonial relations between local and central public authorities, including in terms of delimitation criteria, offered several fundamental and principled legal solutions [12].

Publicly owned land means land owned by the state or administrative-territorial units, the right of possession, use and disposal, over which falls within the competence of the Government or local public administration authorities. In other words, the general administration of state-owned land falls within the competence of the Government, as it results from the Law on Government, and

¹ We refer here to the year 2006, when the current Law on Local Public Administration and the Law on Administrative decentralization were adopted

² We remind that, according to the Law on Publicly Owned Land and their delimitation in 2000 (currently repealed), access to justice was restricted to local public authorities. Therefore, according to art.2, para.3 of the given Law, if state representatives and of ATUs do not convene on the borders, in cases when state public property terrains border the public property terrains of the ATUs, the latter are determined by the Government at the proposal of ANCRFG (currently ARFC). We consider that this regulation constitutes a limitation of the right of the local public authorities to defend the patrimonial interests of the administrative-territorial units within the relations with other public authorities, by way of court.

the general administration of the lands owned by the administrative-territorial units, belongs to the local public administration authorities, as it results from the Law on local public administration, as well as from other normative acts.

Public ownership of land may be of national interest, a legal regime in which property belongs to the state, meaning the public property of the state, and of local interest, legal regime in which the property belongs to the village (commune), the city (municipality), the district, the autonomous territorial administrative unit of Gagauzia, that means, the public property of the local communities. The public domain of the state, district, ATU Gagauzia, city (municipality), village (commune), as of national or local interest, include the lands determined by law, as well as the lands which, by their nature, are of public use or interest.

In addition, this text of the law suggests that, from the point of view of the legal criteria for classifying land in the public domain, these are public use, public interest and the will of the legislator, criteria that we analyzed above.

For the criterion of public use to be applicable, it is necessary that the land to be intended for all users, and not just a reserved part of them. Accordingly, the lands, regardless of the category they belong to (agricultural, forest fund, water fund, urban or extra-urban localities, etc.) are for public use, if by their nature they are of general use. Lands of public interest are those lands destined to be used or exploited within a public service, for carrying out activities that interest the whole community, without the beneficiaries having access to their concrete and direct use, but to the public service, that exploits them. This category includes: land occupied by national roads, railways and their protection areas, land occupied by national and international gas transmis-

sion pipelines, land related to the objectives of socio-cultural public property of the local community, etc. As for the will of the legislator, we note that, since organic law regulates the general regime of property, and legal relations in the field of land ownership, the special legal regime of which is part of the general legal regime of property, are also regulated by organic law. As a result, by organic law, the legislator establishes the categories of lands that form the object of public property either of the state or of the local collectivities.

Regarding the purpose of delimiting state-owned assets and assets owned by local authorities, including public or private property, it takes a double form, as they are of national or local interest, namely:

- protection and efficient use of public property of the state in the interest of the citizens and of the Republic of Moldova;
- protection and efficient use of public property of local authorities in the interest of citizens and local authorities.

The delimitation of public property assets is carried out through actions of identification and formation of state-owned land and public-owned land of local authorities, including classified by areas: public and private. By land formation, we mean a complex of works executed for the emergence of a new real estate, as an object of independent law, by separation, division, merger or combination of real estate registered in the Real Estate Register [13]. Public land delineation works can be carried out in a massive way under the State Programs, as well as selectively, for a type of real estate or land - at the request of public authorities.

As an effect of the delimitation, the lands of the public and private domain are managed and capitalized by their owners, aiming at satisfying the national or local public interest, as the case may be. In other words, the lands of the public domain, re-

gardless of their owner, enter the administrative circuit.

Regarding the Program for delimitation of publicly owned lands, adopted by Government Decision no. 1528/2007, the delimitation actions were about to be concluded in 2009, by registering the state-owned lands and the publicly owned lands of local authorities, as well as their private lands in the Real Estate Register.

According to the Action Plan on the implementation of the National Decentralization Strategy for 2012-2015 [14], in order to eliminate the difficulties in the process of public property management, the draft Law on the delimitation of public property was developed in order to improve the legislative framework in this area. The conditions that forced the elaboration of the respective draft law, consist in the fact that the Law on public property lands and their delimitation (no. 981/2000), although it is a special law, the purpose of which was to regulate the delimitation of state-owned land and public-owned land of administrative-territorial units, it has proven to be outdated and inefficient in many ways, including because it regulates a narrow segment of the entire process of delimiting public property, which means land only, or, the content of the field of public entities is much wider. In view of that, on March 19, 2018, the Parliament of the Republic of Moldova adopted Law no. 29/2018 regarding the delimitation of public property.

The process of delimitation of public real estate includes the following stages: a) inventory; b) delimitation according to affiliation; c) delimitation by domains; d) registration of real estate according to affiliation and by domains in the real estate register.

From the point of view of the administration of the process of delimitation of the public property, the competences are shared on several administrative levels. On the one hand, we have the Government of

the Republic of Moldova, which exercises the function of owner of public property of the state as well as promotes the unitary policy of the state in the field of delimitation of public property. On the other hand, there is the Ministry of Economy and Infrastructure, which ensures the implementation of the state policy in the field of delimitation of public property as well as the process of delimitation of state public property in its administration, including its inventory. An important role in the administration of the process of delimitation of public property also belongs to the Land Relations and Cadastre Agency which ensures the realization of the state policy in the field of delimitation of publicly owned lands as well as elaborates and submits to the Government for approval of the State program for the delimitation of real estate, including public land. As for the Public Services Agency, it does not perform delimitation works, but ensures the receipt of the file of the delimitation work and the registration of the real estate and the rights over it, in accordance with the provisions of the legislation in force.

A distinct role in the administration of the process of delimitation of public property also belongs to the local public administration authorities which ensure the realization of the state policy regarding the delimitation of the public property goods of the administrative-territorial unit depending on the affiliation and by domains as well as the registration, in the established way, of the goods as public property of the administrative-territorial unit.

Therefore, once delimited, both by holders and from the point of view of the applicable legal regime, the assets of the local authorities are subject to state registration. Being a real right, the property right gives its holder the possibility to use the good according to its nature or destination, to use and dispose of it exclusively and per-

petually, within and in compliance with the law, the rule of law and good morals, it finds legal regulation in both constitutional and organic rules. Since the property right over the real estate is subject to state registration, the basic normative act regarding their registration (land sector, land share, constructions, etc.) the property of public entities, is Law no. 1543/1998 [15]. As a basis for the registration of public property and the right of ownership over it in the real estate register serve: a) the Government decision, which approved the lists of public property of the state, coordinated with the local public administration authorities of both levels / of the autonomous territorial unit of Gagauzia on whose administrative territory these goods are located; b) the decision of the deliberative authority of the local public administration, by which the lists of real estate public property of the first level administrative-territorial units were approved, coordinated with the local level public administration authorities of the second level / of the autonomous territorial unit of Gagauzia and with the specialized authorities of the central public administration or, in their absence, with the Public Property Agency; c) the decision of the deliberative authority of the local public administration / the decision of the People's Assembly of the autonomous territorial unit of Gagauzia, approving the lists of public real estate of the second level administrative-territorial units/of the autonomous territorial unit of Gagauzia, coordinated with the first level local public administration authorities and with the specialized authorities of the central public administration or, in their absence, with the Public Property Agency.

And last but not least, we would like to point out here the principle of stability of legal norms. However, the Venice Commission established in the Rule of Law Checklist, approved on 11-12 March 2016, that one of the fundamental elements of

the rule of law is to ensure the stability of legislation, which in turn is based on the certainty and predictability of law.

The European Court of Human Rights, in its jurisprudence, has ruled that the stability of the regulatory framework is an expression of the principle of legal certainty, and the frequent amendment of normative acts is likely to create difficulties for the subjects addressed, in terms of adaptation to new procedures. However, in a state governed by the rule of law, observance of principles such as legality, legal certainty or the predictability of legal rules must be the norm. However, when the normal becomes abnormal, we are already talking about a state of legal insecurity, which generates the lack of trust of the citizen in the public authorities of the state and in the norms they enact. The constant change of legal norms or the creation of obscure legal norms is a sure source of social imbalance and, as such, distrust on the part of individuals.

Without claiming to be exhaustive in dealing with this subject, we would like, however, to highlight the most important stages that the Republic of Moldova has gone through in terms of regulations in the field of delimitation of public property, or as the title of this study suggests, by adopting Law no. 29/2018 and its related norms, the normative framework in this field has been consolidated, a moment that both theorists and public authorities enjoy alike. However, the purpose of delimiting the property of public entities, enunciated by the legislator in the Law on the delimitation of public property, consists in ensuring the property right and the efficient use of the public property of the state, of the goods public property of the administrative-territorial units of the first and second level, including the autonomous territorial unit of Gagauzia.

BIBLIOGRAPHY

1. Law on Public Property Lands and their Delimitation, The Official Monitor of the R.M. no. 94-97 of 03.08.2000 (abolished).
2. Decision of the Constitutional Court no. 12 of 21.04.2005 on the control of the constitutionality of some legal and normative provisions regarding the publicly owned lands and their delimitation.
3. Law on Public Property Lands and their Delimitation, The Official Monitor of the R. M. no. 70-73 of 25.05.2007 (abolished).
4. Law on approving the National Decentralization Strategy and the Action Plan on the implementation of the National Decentralization Strategy for 2012–2018, The Official Monitor of the R.M. no.143-148 of 13.07.2012.
5. Government Decision on approving the Program for delimitation of publicly owned land, The Official Monitor of the R.M. no.8-10 of 15.01.2008.
6. Law on the delimitation of public property, The Official Monitor of the R.M. no.142-148 of 05.04.2018.
7. Government Decision on the approval of the Regulation on the delimitation of public property real estate, the Official Monitor of the R.M. no.76-85 of 01.03.2019
8. Government Decision on approving the State Program for the delimitation of real estate, including public property land for the years 2019–2023, The Official Monitor of the R. M. no. 76-85 of 01.03.2019.
9. Government Decision on approving the State Program for the delimitation of real estate, including public property land, for the years 2019–2023, The Official Monitor of the R. M. no. 76-85 of 01.03.2019.
10. Tarangul E. D., Administrative Law Treaty, Cernăuți, Glasul Bucovinei Printing House, 1944, p. 78.
11. Rotaru M., The right of local authorities to administer the public domain, Doctoral thesis in law, International Free University of Moldova, Chisinau, 2014, p. 106.
12. Decision of the Constitutional Court for reviewing the constitutionality of points 4, 6 and 10 of Government Decision no. 1202 of November 8, 2001 on some measures to regulate the use of water basins, no. 17 of 05.08.2003, The Official Monitor of the R.M. no. 177-181/15 of 15.08.2003; Decision of the Constitutional Court no.13/14.03.2002 on the control of the constitutionality of some provisions of Law no.781-XV of 28.12.2001 for amending and supplementing Law no.186-XIV of 6 November 1998 on local public administration, The Official Monitor of R. M. no.46-48 / 8 of 04.04.2002
13. Law on the formation of real estate, The Official Monitor of the R. M. no. 233-236 of 17.12.2004.
14. Law on the approval of the National Decentralization Strategy and the Action Plan on the implementation of the National Decentralization Strategy for 2012-2015, The Official Monitor of the R. M. no. 143-148 of 13.07.2012.
15. Law on Real Estate Cadastre, The Official Monitor of the R. M. no. 44-46 of 21.05.1998.

Presented: 2 March 2021.

E-mail: gutu23law@gmail.com

Societatea civilă și statul de drept

UNELE ASPECTE PRIVIND CONTESTAREA ACTELOR/ FAPTELOR AUTORITĂȚII CONTRACTANTE LA AGENȚIA NAȚIONALĂ DE SOLUȚIONARE A CONTESTAȚIILOR

SOME ASPECTS REGARDING THE DISPUTE OF ACTS / FACTS OF THE CONTRACTING AUTHORITY TO THE NATIONAL COMPLAINT AGENCY

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).04](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).04)
CZU: 347.924:351.712(478)

Mariana ODAINIC,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică,

Natalia CHIPER,
doctor, conferențiar universitar interimar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The review, as a result of the contestation of the public procurement procedures, aims at guaranteeing effective remedies. By establishing and implementing concrete procedures for resolving appeals, each state must take into account certain important aspects: the mechanisms for resolving appeals, the category of the authority that would be competent in resolving, the eligibility to file the appeal, etc. These powers (to review and apply corrective measures) should be given to an independent body (administrative or judicial). In the Republic of Moldova, these powers belong to the National Agency for the Settlement of Appeals, which is an administrative-jurisdictional authority. The article describes the procedure for resolving appeals according to the legislation of the Republic of Moldova, a procedure that also corresponds to the objectives of the relevant European Directives, and which aims to ensure the legality of public procurement procedures.

Keywords: public procurement, remediation procedures, effective remedies, public procurement appeals.

REZUMAT

Revizuirea în rezultatele contestării procedurilor de achiziții publice are ca scop garantarea unor remedii eficiente. Instituitnd și implementând procedurile concrete de soluționare a contestațiilor, fiecare stat trebuie să țină cont de anumite aspecte importante: mecanismele de soluționare a contestațiilor, categoria autorității ce ar fi competentă în soluționare, eligibilitatea pentru a depune contestația etc. Aceste împuterniciri (de a revizui și aplica măsuri corective) ar trebuie oferite unui organ independent (administrativ sau judiciar). În Republica Moldova, aceste împuterniciri aparțin Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor, care este o autoritate administrativ – jurisdicțională.

Cuvinte-cheie: achiziții publice, proceduri de remediere, remedii eficiente, contestații în achizițiile publice.

Instituția achizițiilor publice este caracterizată printr-o deosebită complexitate, ceea ce o face atractivă din multiple perspective. Nu este o instituție ce aparține sau se regăsește exclusiv într-o ramură de drept, nu este nici măcar o simplă instituție juridică. Dimpotrivă, în virtutea complexității sale și a elementelor ce o caracterizează astăzi se discută deja și de un drept al achizițiilor publice. Totul se datorează caracterelor ce le desprindem ca fiind specifice achizițiilor publice.

Nu ne propunem momentan să analizăm aceste elemente, punctul nostru de vedere vis-a-vis de acest fenomen va face obiectul altei lucrări. În articolul de față intenționăm să analizăm anumite aspecte ce vizează contestarea actelor/faptelor autorității contractante în cadrul achizițiilor publice.

În conformitate cu Articolul 270 al Acordului de Asociere[1] "un cadru instituțional adecvat" pentru buna funcționare a sistemului de achiziții publice presupune, printre altele, și existența unui organ de revizuire - denumit organ public imparțial și independent (adică, separat de toate entitățile contractante și agenții economici) abilitat cu revizuirea deciziilor luate de către autoritățile sau entitățile contractante în timpul atribuirii contractelor, ale cărui decizii sunt, de asemenea, supuse revizuirii judiciare.

În conformitate cu standardele UE, obiectivul principal al unui sistem de revizuire și căi de atac în achizițiile publice este de a pune în aplicare practică legislația privind achizițiile publice prin garantarea faptului că încălcarea acestei legislații și greșelile autorităților/entităților contractante au posibilitatea de a fi corectate. Un sistem funcțional de revizuire și de măsuri corective în achizițiile publice este în interesul tuturor părților: agenții economici, autoritățile/entitățile contractante, precum și publicul larg.

Principiile și procedurile de bază în

domeniul sistemelor de revizuire și măsuri corective în achizițiile publice trebuie să se bazeze pe cerințele specifice ale directivelor UE [15] privind căile de atac în achizițiile publice: 89/665/CEE [9] și 92/13/CEE [8], care au fost modificate prin Directiva 2007/66 CE [7].

La nivel internațional, există un set de standarde minime care trebuie respectate în cadrul sistemului de remedii și căi de atac în materie de achiziții publice, inclusiv:

- asigurarea dreptului oricărui ofertant necâștigător să solicite o revizuire independentă și imparțială a deciziei luate de către AC vizavi de o procedură de achiziție;

- instituirea și funcționarea unui organ independent și imparțial cu competențe de aplicare a sancțiunilor ca și măsuri de remediere, inclusiv dreptul de a anula procedura de achiziție publică;

- asigurarea accesului la justiție (contestarea deciziilor organului de revizuire în instanțele de judecată), în cazul în care controlul judiciar nu este în competența organului de revizuire;

- asigurarea accesului la justiție în cazul în care contractul de achiziție este semnat fără a lua în considerare faptul că procedura de achiziție a fost contestată [12].

Una dintre obligațiile asumate ține nemijlocit de crearea unui sistem eficace a căilor de atac în materie de atribuire a contractelor de achiziție publică prin crearea unei instituții imparțiale și independente responsabilă de examinarea și soluționarea contestațiilor depuse în cadrul procedurilor de achiziție publică.

Aici este important să menționăm că la momentul actual cadrul instituțional al achizițiilor publice a fost considerabil adaptat la rigorile bunelor practici, la rigorile standardelor internaționale ce s-au dovedit a demonstra eficiență și claritate în funcționare și colaborare. În acest cadru astăzi este inclusă Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor, căreia îi revine

un rol important în asigurarea legalității și corectitudinii derulării procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice și, în general, în asigurarea legalității întregului proces de achiziții publice.

În majoritatea statelor europene, funcția de control și soluționare a contestațiilor în domeniul achizițiilor publice le revine organelor judecătorești (administrative sau civile). În unele țări, abilitată cu funcția de revizuire (în primă instanță) este o instituție independentă specializată pentru soluționarea contestațiilor în domeniul achizițiilor publice, cum ar fi: Estonia (Comisia pentru Contestații în Achiziții Publice), Letonia (Biroul pentru Monitorizarea Achizițiilor), Slovenia (Comisia Națională de Revizuire), Polonia (Camera Națională pentru Contestații), Slovacia (Oficiul pentru Achiziții Publice), Cipru (Autoritatea pentru Revizuire în Achiziții), România (Consiliul Național pentru Soluționarea Contestațiilor) [12].

În România, litigiile în materia achizițiilor publice, a achizițiilor sectoriale și a concesiunilor de lucrări sau servicii sunt soluționate:

- fie pe calea dreptului comun, respectiv contenciosul administrativ în condițiile Codului Administrativ [3];
- fie pe calea facultativă a procedurii administrativ-jurisdicționale în fața Consiliului Național de Soluționare a Contestațiilor [4, p. 350].

În Republica Moldova, Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor își fundamentează activitatea și deciziile pe prevederile Constituției Republicii Moldova, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, Legii nr. 131 din 03 iulie 2015 privind achizițiile publice, Hotărârile Parlamentului nr. 271 din 15 decembrie 2016 cu privire la instituirea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor, precum și ale altor acte normative în vigoare. Această reprezintă o autoritate administrativ-

jurisdicțională care are drept competență de bază soluționarea contestațiilor formulate de către subiectele ce se consideră lezate în drepturi la anumite etape din cadrul întregului proces de achiziții publice.

Este extrem de important faptul că sistemul de soluționare a contestațiilor trebuie să asigure prevenirea utilizării abuzive a contestațiilor fără, însă, a afecta dreptul operatorilor economici de a depune aceste contestații, dacă există temeiurile legale în acest sens.

În conformitate cu mecanismele juridice existente, un sistem de achiziții publice trebuie să ofere ofertanților lezați posibilități de remediere, care trebuie să fie:

- rapide;
- efective;
- transparente;
- ne-discriminatorii [15].

Conform legii, întreaga procedură este fundamentată pe transparență, ceea ce face ca deciziile ANSC privind contestațiile să fie publicate și accesibile celor interesați și publicului.

Obiectul contestațiilor. Conform legislației de domeniu, orice persoană care are sau a avut un interes în obținerea unui contract de achiziție publică și care consideră că în cadrul procedurilor de achiziție publică un act al autorității contractante a vătămat un drept al său recunoscut de lege, în urma cărui fapt a suportat sau poate suporta prejudicii, este în drept să conteste actul respectiv în modul stabilit de Legea nr. 131 din 3 iulie 2015 privind achizițiile publice. De menționat că prin act al autorității contractante se înțelege:

- act administrativ;
- acțiune;
- inacțiune;
- care produce sau poate produce efecte juridice în legătură cu procedura de achiziție publică.

La modul practic vom menționa că operatorul economic poate contesta:

1. Documentația de atribuire (deși și în cadrul procedurii de achiziție publică acesta poate solicita clarificări, la care autoritatea contractantă este obligată să reacționeze prompt și în termeni expres reglementați de lege), inclusiv:

- cerințe de calificare, specificații tehnice, criterii de atribuire,
- menționarea în documentația de atribuire a unor mărci, producători, denumiri de tehnologii, fără sintagma "sau echivalent",
- lipsa răspunsului sau răspuns evaziv la întrebările de clarificare,
- forma garanției de participare,
- nedivizarea achiziției pe loturi,
- clauze contractuale inechitabile etc.

2. Acțiuni sau inacțiuni care au favorizat un rezultat denaturat (cu nerespectarea de reguli, principii, termeni, etc.) al procedurii, astfel încât unul sau mai mulți participanți ai procedurii consideră că au fost nedreptățiți, iar în consecință au suferit sau pot suferi prejudicii. Acestea pot viza inclusiv rezultatele procedurii și anume:

- respingerea ofertei și/sau lipsa motiveilor respingerii ofertei,
- prețul neobișnuit de scăzut al altor participanți,
- documentele de clarificare și/sau modul de evaluare a altor participanți,
- anularea fără temei legal a procedurii de atribuire etc. [13].

Relevant aici este că subiectul contestatar trebuie să se conducă de aceleași principii pe care le promovează procedura achizițiilor publice în general. Astfel, un eventual contestatar care se va constata de către ANSC că ar fi prezentat o ofertă neconformă, se va considera ca neavând un interes real și actual, în plus acesta nu ar fi expus vreunei vătămări și nici pericolului de a fi vătămat. În acest caz, dezideratul de a obține anularea procedurii nu poate fi apreciat ca și interes în legătură cu procedura. În plus, acesta este considerat chiar fiind contrar interesului public, iar din perspectiva autorității contrac-

tante, și contrar principiului eficienței utilizării fondurilor publice [14].

Deci, subiectele ce se pot adresa cu contestații la ANSC trebuie să corespundă criteriilor: să aibă calitatea de operator economic în sensul Legii nr. 131 privind achizițiile publice; să aibă un interes în legătură cu o procedură de atribuire și să sufere sau să fie în fața riscului de a suferi un prejudiciu [4, p. 355]. Prejudiciul este elementul esențial al răspunderii juridice și constă în rezultatul, în efectul negativ suferit de o persoană ca urmare a faptei ilicite săvârșite de o altă persoană [2].

În situația în care un terț, altul decât un operator economic în sensul legii, a suferit un prejudiciu în urma unei proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice, acesta va apela la instanța de contencios administrativ [4, p. 355].

Depunerea și examinarea contestației. Contestația se depune în formă scrisă, în limba de stat, semnată și, după caz, ștampilată și trebuie să conțină:

a) numele, domiciliul sau reședința contestatorului ori, pentru persoanele juridice, denumirea completă a operatorului economic, numele și prenumele reprezentantului acestuia, copia documentului ce confirmă împuternicirile, adresa juridică și datele de contact;

b) denumirea autorității contractante, adresa juridică și datele de contact;

c) denumirea obiectului contractului de achiziții publice și procedura de atribuire aplicată;

d) esența și temeiul contestației, cu indicarea drepturilor și intereselor legitime ale contestatorului, încălcate în cadrul procedurii de achiziție publică;

e) nomenclatorul documentelor anexate la contestație.

Contestatorul va anexa la contestație și copia actului atacat, în cazul în care acesta a fost emis, precum și copii ale înscrisurilor contestate, dacă acestea sînt disponibile.

Dacă aceste informații nu sunt cuprinse în contestație și anexele ei, ANSC solicită contestatorului completarea dosarului în termen de 5 zile de la comunicarea acestei solicitări. Dacă în aceste 5 zile suplimentar acordate pentru completare, contestatorul nu realizează completarea, contestația se va respinge.

La depunerea contestației se vor respecta următorii termeni:

- 5 zile, în cazul în care valoarea estimată a contractului de achiziții publice de bunuri/servicii este mai mică de 2.300.000 de lei și mai mică de 90.000.000 lei în cazul achiziției lucrărilor;

- 10 zile în cazul în care valoarea estimată a contractului de achiziții publice de bunuri/servicii este mai mare sau egală cu 2.300.000 de lei și mai mare sau egală cu 90.000.000 lei în cazul achiziției lucrărilor.

Termenii se vor calcula începând cu ziua următoare luării la cunoștință a unui act al autorității contractante considerat nelegal, ținând cont de prevederile Titlului IV, Capitolul I al Codului Civil al Republicii Moldova. Acești termeni legali sunt relativ de scurtă durată, astfel încât să se asigure respectarea principiului celerității.

Dacă contestația se referă la acte ale autorității contractante care sunt emise sau au loc înainte de deschiderea ofertelor, depunerea [10] acesteia se va face cu respectarea termenilor de mai sus pentru cele două cazuri separate, însă nu mai târziu de data-limită de depunere a ofertelor stabilită de către autoritatea contractantă.

Procedura de examinare și soluționare a contestației. Procedura de examinare și soluționare a contestațiilor se desfășoară cu respectarea principiilor legalității, celerității, contradictorialității și al dreptului la apărare. Pentru soluționarea unei contestații, Agenția poate solicita punctul de vedere al autorității contractante cu privire la aceasta. Dacă consideră oportun, ANSC poate conecta contestațiile din cadrul aceleiași proce-

duri.

Consilierii își desfășoară activitatea în complete formate din 3 membri, care examinează și soluționează contestațiile. O cerință obligatorie ce urmează a fi îndeplinită de președintele fiecărui complet de soluționare a contestațiilor, este ca acesta să fie titular de licență în drept. Componenta completelor de soluționare a contestațiilor, inclusiv președinții, se aprobă prin ordinul directorului general al Agenției pentru o perioadă de cel puțin 3 și de cel mult 6 luni calendaristice. Aceeași componentă a completului, inclusiv președintele, poate fi păstrată pentru cel mult 2 perioade consecutive.

Ședințele completelor de soluționare a contestațiilor sunt deliberative cu prezența tuturor membrilor, iar deciziile sunt adoptate cu votul majorității membrilor și sunt semnate de către toți membrii. Membrii care au votat împotriva își pot înregistra opinia separată în procesul-verbal al ședinței respective, aceasta fiind expusă obligatoriu în decizia completului. Ședințele sunt deschise, iar informația despre data și locul desfășurării ședințelor va fi publicată pe pagina web a ANSC cu 3 zile lucrătoare înainte de data la care acestea vor avea loc.

Așa cum s-a indicat mai sus, ANSC poate solicita poziția autorității contractante vis-à-vis de contestația formulată de operatorul/ii economic. În acest sens, autorității contractante îi revine obligația de a transmite ANSC aceste informații în maximum 5 zile lucrătoare de la data primirii solicitării. De menționat că lipsa punctului de vedere al autorității contractante nu împiedică soluționarea contestației.

Termeni. Invitațiile de participare la ședință se remit contestatarului și autorității contractante cu minimum 3 zile înainte de ziua ședinței. Soluționarea în fond a contestației se va realiza în termen de 20 de zile lucrătoare de la data primirii contestației, iar pe cazurile de restituire a contestației, ANSC

se va exprima în termen de 10 zile. În cazuri temeinic justificate, termenul de soluționare a contestației poate fi prelungit o singură dată cu 10 zile. La adoptarea unei decizii, aceasta împreună cu justificarea sa, va fi comunicată părților în scris, în termen de 3 zile de la data pronunțării.

În procesul examinării contestației, ANSC admite contestația, integral sau parțial sau o respinge. Ulterior, actul atacat va fi examinat din punctul de vedere al legalității și fundamentării lui și se poate pronunța o decizie prin care actul atacat este anulat în parte sau în totalitate. În consecință, autoritatea contractantă este obligată ca în termenii indicați de ANSC să emită un act sau dispune orice altă măsură pentru remedierea actelor ce afectează procedura de atribuire. Termenul de remediere nu va fi mai mare decât termenul de exercitare a căii de atac împotriva deciziei ANSC.

Concomitent, prin soluțiile oferite participanților la procedura de achiziție, ANSC va decide asupra continuării sau anulării procedurii de achiziție publică, inclusiv asupra anulării contractului de achiziții publice încheiat și înregistrat. La fel de important este că prin deciziile sale, ANSC nu poate reatribui contractul altui operator economic, iar contractul de achiziții publice încheiat cu nerespectarea deciziei ANSC este lovit de nulitate absolută. Deși decizia [5] ANSC este obligatorie pentru părți, aceasta poate fi atacată în instanța judecătorească competentă.

De menționat că unul dintre posibilele efecte ale depunerii contestației privind

anumite aspecte ale derulării procedurilor de achiziții publice, poate fi reprezentat de luarea deciziei de suspendare [6] a procedurii. Astfel, conform legislației în vigoare, în cazuri temeinic justificate și pentru prevenirea unei pagube iminente, ANSC, până la soluționarea fondului cauzei, poate să dispună, prin decizie, în termen de 3 zile, inclusiv la cererea părții interesate, suspendarea procedurii de achiziție publică. Iar ca efect ale unei atare decizii, autoritatea contractantă nu are dreptul de a încheia contractul de achiziții publice până la emiterea unei decizii finale a Agenției pe marginea contestației.

Ulterior, în funcție de soluția pronunțată, ANSC, după cum este menționat în "Ghid contestarea achiziții publice" [11], va decide asupra continuării sau anulării procedurii de achiziție publică, inclusiv asupra anulării contractului de achiziții publice încheiat și înregistrat. Tot aici ținem să menționăm că, potrivit angajamentelor asumate de Republica Moldova în domeniul achizițiilor publice în relațiile cu UE oficializate prin Acordul de Asociere, trebuie să fie asigurată posibilitatea de a supune controlului judiciar deciziile adoptate de organul de soluționare a contestațiilor depuse pe marginea procedurilor de achiziții publice. Prin urmare, deciziile ANSC privind examinarea și soluționarea contestațiilor, potrivit legislației pot fi atacate în instanța judecătorească competentă, în modul stabilit de legislația contenciosului administrativ și de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Acord de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și comunitatea europeană a energiei atomice și statele-membre ale acestora, pe de altă parte. În: <https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf> (consultat la 10.10.2020).
2. C. Stătescu, C. Bârsan, *Drept Civil. Teoria Generală a Obligațiilor*. Ed. ALL, București, 1992, p. 140.

3. Codul administrativ al României din 03.07.2019 (în vigoare din 05.07.2019). În: <http://control.gov.ro/web/wp-content/uploads/2020/02/Codul-administrativ-2019-cu-modificarile-si-completarile-ulterioare.pdf>

4. Dan Cimpoeu. Achiziții publice. Concesiuni. Parteneriat public-privat. Remedii și căi de atac. ed. 5, ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 355.

5. Deciziile ANSC se regăsesc pe pagina web a instituției. În: <https://www.ansc.md/ro/content/decizii-2020> (consultat la 10.10.2020).

6. Deciziile de suspendare a procedurilor de achiziții se regăsesc pe pagina web a ANSC. În: <https://www.ansc.md/ro/content/decizii-suspendate>

7. Directiva 2007/66/CE a parlamentului european și a consiliului din 11 decembrie 2007 de modificare a Directivelor 89/665/CEE și 92/13/CEE ale Consiliului în ceea ce privește ameliorarea eficacității căilor de atac în materie de atribuire a contractelor de achiziții publice (Text cu relevanță pentru SEE). În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007L0066&from=RO> (consultat la 10.10.2020).

8. Directiva 92/13/CEE a consiliului din 25 februarie 1992 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative referitoare la aplicarea normelor comunitare cu privire la procedurile de achiziții publice ale entităților care desfășoară activități în sectoarele apei, energiei, transporturilor și telecomunicațiilor. În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0013&from=EN> (consulta la 10.10.2020).

9. Directiva consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări (89/665/CEE). În: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31989L0665&from=EN> (consultat la 10.10.2020).

10. Formularul pentru depunerea contestației. În: <https://www.ansc.md/ro/content/depunere-contestatii> (consultat la 10.10.2020).

11. Ghid contestarea în achizițiile publice, IDIS "Viitorul" Chișinău, 2017. În: <http://viitorul.org/files/achiztii%20publice/Ghid%20Contestatii%20Achizitii%20Publice%20IDIS.pdf> (consultat la 10.10.2020).

12. În: <http://viitorul.org/files/achiztii%20publice/Ghid%20Contestatii%20Achizitii%20Publice%20IDIS.pdf>, p. 7 (consultat la 11.10.2020).

13. În: <https://e-achizitii.md/wiki/contestatii.html> (consultat la 10.10.2020).

14. Ovidiu Puie. Contenciosul special în materia achizițiilor publice, achizițiilor sectoriale, concesiunilor de lucrări și concesiunilor de servicii. București, Universul Juridic, 2018, p. 109.

15. Hotărârea Guvernului nr. 1332 din 14.12.2016 "cu privire la aprobarea strategiei de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia". În: Monitorul Oficial nr. 459-471, art. 1442 din 23-12-2016.

Prezentat: 24 decembrie 2020.

E-mail: natalychiper@gmail.com

LEGALITATEA, ORDINEA LEGALĂ, DISCIPLINA, DEMOCRAȚIA

LEGALITY, LEGAL ORDER, DISCIPLINE, DEMOCRACY

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).05](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).05)

CZU: 340.13+321

Boris NEGRU,
doctor, profesor universitar

„Oamenii pot avea ORDINE fără LIBERATE, dar nu pot avea LIBERATE fără ORDINE”
S. Huntington

SUMMARY

Human activity is subject, in one way or another, to norms, in the sense that it cannot be carried out in a disorganized way, outside a certain social order, except for requirements that society submits to all public authorities, officials, organizations, enterprises, institutions, citizens, etc. The regulation of human behavior is done by establishing concrete models of social behavior, by establishing some rights and obligations of the subjects, as well as by some consequences that will follow in case of deviation from the norms.

Keywords: *legality, legal norm, democracy, principle, legal order, discipline.*

REZUMAT

Activitatea umană este supusă, într-un fel sau altul, unor norme, în sensul că nu poate fi desfășurată într-un mod dezorganizat, în afara unei anumite ordine sociale, cu excepția cerințelor pe care societatea le prezintă tuturor autorităților publice, administratorilor, organizațiilor, întreprinderilor, instituțiilor, cetățenilor etc. Reglarea comportamentului uman se face prin stabilirea unor modele concrete de comportament social, prin stabilirea unor drepturi și obligații ale subiecților, precum și prin unele consecințe care vor urma în cazul abaterii de la norme.

Cuvinte-cheie: *legalitate, normă juridică, democrație, principiu, ordine legală, disciplină.*

Activitatea umană este supusă, într-un mod sau altul, normării, în sensul că ea nu se poate desfășura neorganizat, în afara unei anumite ordini sociale, în afara unor cerințe pe care societatea le înainteaază tuturor autorităților publice, persoanelor oficiale, organizațiilor, întreprinderilor, instituțiilor, cetățenilor etc. Normarea înseamnă „stabilirea unor reguli care organizează acțiunea umană” [6, p. 180]. Normele stabilite pot fi diferite: juridice, morale, religioase, obișnuelnice etc. Multitudinea normelor, însă, nu trebuie să ne creeze

impresia unui haos normativ. Normele sociale nu acționează izolat unele de altele, ci, dimpotrivă, impun, ca regulă, anumite modele de comportament social, arătând ce urmează să facă sau ce nu trebuie să facă subiecții relațiilor sociale.

Legalitatea, principiile și trăsăturile ei. În sistemul normelor stabilite de societate un rol deosebit revine normelor juridice. Constituind o categorie specifică a normelor sociale, normele juridice „protejează cele mai importante valori (relații) sociale, prin instituirea unui sistem corelativ de drepturi

și obligații între indivizi, grupuri, instituții și organizații sociale” [10, p. 98]. Normele juridice, luate în ansamblu lor (dreptul, sistemul dreptului), înaintează o cerință care necesită concordarea comportamentului uman cu regulile prescrise de normele juridice. Cerința adresată tuturor subiecților vieții sociale, care constă în realizarea exactă, neabătută și uniformă a normelor juridice, poartă denumirea de legalitate.

Termenul „legalitate” provine de la francezul *légalité* și conform Dicționarului limbii române moderne desemnează: faptul de a fi conform cu legile; respectare a legilor; stare de ordine capabilă să asigure, prin lege, viața și activitatea unei societăți, a unui stat etc. [2, p. 451].

În literatura juridică, cuvântul legalitate cunoaște mai multe valențe:

- legalitatea ca principiu, deci, ca element fundamental, ca idee diriguitoare, ca element primordial în comportamentul tuturor subiecților de drept;

- legalitatea ca metodă, deci, ca procedeu folosit, aplicat în procesul de transpunere în viață a prevederilor normelor juridice;

- legalitatea ca regim, deci, ca sistem de organizare și de conducere a vieții economice, politice, sociale a statului, ca o formă de guvernământ, unde nu regele e lege, ci legea e rege.

Privite din punct de vedere al Constituției ca lege supremă a statului, fiecare valență a legalității are dreptul la existență. Totul depinde doar de scopul pe care îl propune cercetătorul în procesul de studiere a legalității ca categorie juridică. Prin urmare, legalitatea poate fi definită și ca principiu, și ca metodă, și ca regim politic juridic. Cert e că în toate împrejurările, fiecărui subiect i se impune o comportare prescrisă de legiuitor. Astfel, legea apare, după cum o numește Kant, ca un imperativ categoric. Formula imperativului categoric kantian e următoarea: „lucrează în așa fel încât maxima acțiunii tale (gândul, intenția pe care o

ai când faci ceva) să se poată transforma în principiu de legislație universală” [3, p. 392]. În legătură cu această formulă, lui Kant i s-au adus diverse obiecții. Între altele, s-a spus că „aceasta ar fi o morală de zei și că în lumea aceasta nimeni nu ar putea să fie așa de perfect încât să-și conformeze activitatea unei asemenea norme. Se cunoaște epigrama adresată de Schiller lui Kant: „Fac bine prietenilor mei; dar o fac, din nefericire, din dragoste firească pentru ei și plâng astfel deseori că nu sânt virtuos!”

Kant nu se întreabă însă ce se petrece în realitate în sufletul nostru; punctul său de vedere este altul, acel al idealului, și astfel obiecția făcută nu îl atinge [Idem].

O problemă aparte o constituie și cea ce ține de apariția legalității ca fenomen. Pe problema dată în literatura juridică s-au conturat două păreri.

Din punct de vedere al unor autori (de exemplu, savanții ruși I. Samoșenco, V. Chikvadze, S. Zivs), apariția legalității ține de o perioadă mai târzie, fiind condiționată de perioada revoluțiilor burghezo-democratice. Pentru a-și argumenta pozițiile, ei înaintează ideea conform căreia doar la această etapă de dezvoltare istorică dreptul, fie și formal, înaintează aceleași cerințe față de toți membrii societății, proclamând astfel principiul egalității după lege și în fața legii.

O altă poziție e împărtășită de majoritatea absolută a autorilor, conform căreia legalitatea ca fenomen social și juridic e condiționată de apariția dreptului și statului. Considerăm mai oportună această părere. O dată cu apariția dreptului se impune necesitatea aderării oamenilor la normele și valorile promovate de societate, se impune concordanța faptelor subiecților cu normele juridice stabilite de stat. E altceva că aceste norme nu rămân neschimbate, ci se dezvoltă și se perfecționează permanent, reflectând nivelul de dezvoltare a societății la acea sau altă etapă. Ca urmare, ce etape

de dezvoltare cunoaște societatea, aceleași etape de dezvoltare sânt caracteristice și statului, dreptului, legalității.

Legalitatea ca fenomen social e caracteristică și epocii antice. Nu întâmplător în viziunea lui Socrate supunerea față de legile statului este o datorie sfântă: bunul cetățean trebuie să se supună și legilor rele, pentru a nu încuraja pe cetățeanul rău să violeze pe cele bune. Însuși Socrate a pus în practică acest principiu când, acuzat de a fi introdus zei noi și de a fi corupt tineretul, condamnat la moarte pentru aceste pretese delictive, a vrut să execute condamnarea, a înfruntat cu seninătate moartea, de care ar fi putut să scape [5, p. 52].

Astfel, după cum menționează Philippe Malaurie: „într-o extraordinară prosopopee, Socrate dă cuvântul legilor. Este condamnat să bea cucută și într-una din diminețile de dinaintea execuției, discipolul său Criton îi propune să evadeze, Socrate îi răspunde: „închipuiește-ți că în clipa în care am fi gata să evadăm de aici... ni s-ar înfățișa Legile și cetatea și ne-ar întreba: „spune-ne, Socrate, ce ai de gând să faci? Prin fapta pe care o pui la cale crezi tu că faci altceva decât să lucrezi, atât cât atârnă de tine, la pieirea noastră, a legilor și a întregii cetăți? Sau îți închipui cumva că mai poate dăinui fără să se prăbușească o cetate în care sentințele date nu mai au nici o putere, că își pierde autoritatea și efectul prin voința unor persoane private?”... [7, p. 27].

Legalitatea caracterizează dreptul în ansamblu și se manifestă sub forma unor cerințe fundamentale în toate ramurile dreptului, în întregul sistem de drept. La aceste cerințe se atribuie următoarele:

1. Supremația legii. Această cerință presupune o superioritate unită cu autoritatea și puterea legii, o poziție dominantă, preponderentă a legii. Cerința dată se răsfrânge atât asupra legilor, reieșind din diversitatea lor (legi constituționale, legi organice, legi ordinare) și forța lor juridică

diferită, cât și asupra coraportului legilor cu alte acte normative;

2. Universalitatea legii. Conform acestei cerințe, într-un stat nu pot fi autorități publice, persoane oficiale, persoane juridice, cetățeni, asupra cărora legile nu se răsfrâng, care ar fi scutite de obligațiunea față de stat, societate, cetățeni etc. ce rezultă din legi.

3. Unicitatea legii. E o cerință ce scoate în evidență trăsătura legii de a fi unică pe întreg teritoriul statului. Una și aceeași situație tipică, una și aceeași relație socială nu poate fi reglementată într-un mod la Chișinău și în alt mod la Tiraspol sau la Comrat;

4. Oportunitatea legii. Conform acestei cerințe, atât timp cât o lege e în vigoare, ea e adecvată situației, împrejurărilor, e potrivită, favorabilă societății.

Aceasta e una din cerințele cele mai contestate. După cum am menționat anterior, în viziunea lui Socrate, datorezi respectul legii chiar și atunci când ea este nedreaptă cu tine [4, p. 65].

O altă părere promovează patriarhul enciclopediei juridice române Mircea Djuvara. Dumnealui, în principiu, admite dreptul guvernului de a refuza executarea unei legi care ar provoca tulburări sociale [3, p. 479-482].

Mai este cunoscută și doctrina augustiniană care aparține antichității târzii și care a influențat filosofia medievală creștină, având ecouri prelungite și în epoca medievală. Metoda aplicată de Toma d'Aquino constă într-un raționament sub formă de discuție. În opera sa cea mai importantă „Summa Theologica” autorul afirmă că „legile instituite de oameni sânt sau juste sau injuste. Dacă ele sânt juste, țin de legea eternă, din care derivă puterea lor de a obliga în forul conștiinței”. În ceea ce privește legea injustă, ea „nu pare se fie lege”. Asemenea legi injuste, arată Toma D'Aquino, „nu obligă forul conștiinței decât pentru a evita scandalul sau dezordinea” [4, p. 76-77].

5. Realitatea legalității. Această cerință ne orientează la o stare de fapt și nu forma-

lă, la o eficacitate a legilor, la un aport real al acestora de a soluționa problemele cu care se confruntă societatea;

6. O cerință fundamentală a legalității o constituie și asigurarea drepturilor și libertăților democratice ale omului.

7. O exigență care ar încununa legalitatea este asigurarea justiției. În această ordine de idei, profesorul Gheorghe Mihai menționează: „... dacă admitem Justiția ca principiu universal, atunci nu vom fi admițând ca just decât un singur drept pozitiv, cel mai apropiat de el. Sunt peste 204 sisteme de drept pozitiv...; care ar fi criteriul conform căruia cutare din ele e cel mai apropiat de Justiție? Iată un răspuns: „Noi știm că legea este bună, dacă se folosește cineva de ea potrivit ei; știind aceasta, că legea nu este pusă pentru cel drept, ci pentru cei fără de lege și răzvrățiți, pentru necredincioși și păcătoși, pentru necuvioși și spurcați, pentru ucigași de tată și ucigași de mamă, pentru omorători de oameni; pentru desfrânați, pentru sodomii, pentru vânzători de oameni, pentru mincinoși, pentru cei ce jură strâmb și pentru tot ce stă împotriva învățaturii sănătoase” (Pavel, Epistola I către Timotei, 1, 8-10). Dar miliarde de oameni necreștini s-ar putea mira: care e învățătura sănătoasă? Vom distinge între sentimentul de Justiție, cunoștința despre ea și Justiția însăși. Fiecare entitate umană, individuală și colectivă, aspiră la securitate și la libertate. Dreptul pozitiv este legat de Justiție, în sensul potrivirii prin norme juridice între securitatea individuală și colectivă, libertatea individuală și colectivă; justiția dreptului pozitiv este concretizare a valorilor și principiilor de conviețuire și colaborare între oameni” [8, p. 296].

Ordinea legală. După cum am menționat anterior, nici un proces social, nici o activitate umană nu poate avea loc fără organizare, fără normare, fără reglementare. Reglementarea conduitei umane se face prin stabilirea unor modele concrete de comportament social, prin stabilirea unor drepturi și

obligațiuni ale subiecților, precum și a unor consecințe care vor urma în cazul abaterii de la norme. Dar adoptarea acestor norme (morale, religioase, juridice etc.) nu constituie un scop în sine al societății. Principalul e ca aceste prevederi normative să se realizeze, să fie transpuse în viață. Numai în acest caz în societate va fi acea ordine ce rezultă din multiplele norme sociale.

Diferitele categorii de norme sociale realizate vor genera, vor condiționa ordinea socială. Ordinea, socială înglobează în sine anumite tipuri specifice de ordine socială: ordine morală, ordine religioasă, ordine juridică etc.

Ordinea juridică sau legală constituie o modalitate a ordinii sociale. Ea constituie ordinea socială ce rezultă din realizarea practică a normelor juridice. Ordinea legală reprezintă „nucleul ordinii sociale, condiția fundamentală a echilibrului social, garanția realizării drepturilor esențiale ale membrilor societății și funcționării normale a instituțiilor” [6, p. 181-182]. Ordinea legală e o realitate juridică, e o dovadă a faptului că normele juridice și-au atins scopul. Reieșind din faptul că într-un stat există un sistem unic de norme juridice, în sânul unei și aceleiași societăți nu pot exista mai multe ordini legale. Referitor la aceasta autorii francezi Roger Pinto și Madeleine Grawitz, pe bună dreptate, afirmă că „două ordini juridice distincte, independente, nu pot fi valabile simultan pentru aceleași persoane, pentru același teritoriu, în decursul aceleiași perioade de timp” [9, p. 84-85].

Ordinea legală este indisolubilă de legalitate. Mai mult ca atât, la propriu-zis constituie rezultatul triumfului legalității. Ordinea legală e aspectul practic al legalității.

Prin urmare, legalitatea și ordinea legală apar ca două părți ale unei și aceleiași medalii: o parte fiind constituită din legalitate, cealaltă - din ordine legală.

Un stat urmează să ia toate măsurile pentru a da asigurări valabile că legalitatea

și ordinea legală vor triumfa. Aceste asigurări își găsesc reflectare în garanțiile legalității și ordinii legale.

Prin garanțiile legalității și ordinii legale se înțelege ansamblul condițiilor obiective și subiective, care asigură realizarea strictă și uniformă a legilor și celorlalte acte normative ale statului, adoptate în baza lor, precum și măsurile care contribuie la prevenirea și înlăturarea tuturor abaterilor de la normele de drept.

Pot fi diferențiate următoarele garanții ale legalității și ordinii legale:

a) garanții economice. Acestea își găsesc oglindire în sistemul economic al statului. Astfel, conform prevederilor constituționale, „economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă” (Vezi alineatul (1) al art. 126 al Constituției). Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare;

b) garanții politice. Aceste garanții rezultă din însuși rolul care aparține poporului în sistemul politic al societății. Unicul deținător al puterii în stat revine poporului care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative;

c) garanții ideologice. Devotamentul față de țară este sacru. Fiecare cetățean are obligații față de societate și față de stat, acestea derivând nemijlocit din drepturile și libertățile garantate;

d) garanții sociale. Aceste garanții rezultă din faptul că întărirea legalității și ordinii legale e o problemă nu numai a statului, ci a societății în ansamblu. Organizațiile nonguvernamentale, fiecare cetățean sânt chemați să contribuie la ridicarea nivelului conștiinței și culturii juridice, la realizarea prevederilor normative ale statului;

e) garanții juridice. La ele se referă toate mijloacele legale cu ajutorul cărora se asigură egalitatea și ordinea legală. În această ordine de idei, un rol enorm revine tuturor autorităților publice și, îndeosebi, celor care prin însăși esența lor de activitate sânt chemate să contribuie la aceasta (instanțele judecătorești, procuratura, poliția, organele de securitate etc.).

Disciplina socială. O altă categorie apropiată de legalitate și ordine legală este disciplina. Disciplina e un element caracteristic oricărei societăți. În calitate de categorie socială, ea își trage rădăcinile din societatea prestată, când nu exista stat, drept. Prin urmare, disciplina, spre deosebire de legalitate și ordine legală, care sânt caracteristice doar societății ce cunoaște statul și dreptul și apar în exclusivitate ca categorii juridice, are un caracter mult mai bogat.

În societatea primitivă disciplina era asigurată de normele de morală, norme obișnuelnice, tradiții etc. Disciplina acelei perioade se caracterizează prin lipsa unor autorități special împuternicite de a reacționa în cazul unor comportamente umane nefavorabile societății.

În condițiile statului, disciplina își schimbă caracterul. La normele sociale, menite să contribuie la disciplinarea societății se adaugă și normele juridice, normele diverselor organizații și asociații ale cetățenilor, diverse norme tehnologice, organizatorice etc. Caracteristic e și faptul că disciplina, pe lângă formele existente anterior, capătă și noi forme organizatorice (disciplina sindicală, disciplina de partid, disciplina familială etc.).

Disciplina constituie o realitate ce rezultă din totalitatea regulilor de purtare impuse membrilor unei colectivități, indivizilor luați în parte, și supunerea acestora dispozițiilor și prevederilor chemate să contribuie la bunul mers al activității colectivității. Disciplina, de asemenea, e o categorie ce se răsfrânge nu numai asupra unei colectivități, ci și asupra unei persoane particulare.

În aceste cazuri, ea presupune a obișnui pe cineva cu spiritul de ordine, cu deprinderea de a realiza practic atât dispozițiile adoptate de către cineva, cât și cele impuse personal (de exemplu, impunerea de a face gimnastică dimineața etc.).

Se deosebesc mai multe feluri de disciplină: disciplina de stat, militară, de muncă, financiară, tehnologică etc.

Din punct de vedere juridic, baza disciplinei de stat o constituie legalitatea. În același timp, însă, aceste categorii nu sânt identice. Legalitatea cuprinde toate ramurile activității umane și este reglementată numai de normele juridice, pe când disciplina cuprinde și domenii de activitate reglementate și de alte categorii de norme sociale (morale, corporative, religioase etc.), precum și norme tehnice.

La etapa actuală, însemnătatea disciplinei, rolul acesteia a crescut considerabil. O însemnătate primordială o capătă mai ales disciplina persoanelor oficiale, a funcționarilor publici etc.

Democrația. E greu de a găsi vreo categorie mai complexă decât democrația. Ea apare atât ca o categorie politică, cât și nepolitică, caracterizează atât organizarea și funcționarea puterii, cât și modul de viață al cetățenilor, ea apare atât în calitate de ceva real, cât și în calitate de „scop permanent”, o formă de perfecțiune veșnică a comunității umane.

Cea mai succintă, dar și cea mai amplă definiție constituțională a democrației, o întâlnim în Constituția Republicii Franceze care, în articolul 2 proclamă: „guvernarea poporului, prin popor și pentru popor”.

Democrația constituie „un concept și un fenomen integratoare, ea cumulând, articulând valorile morale, politice și juridice ale societății într-un context social-istoric determinat” [1, p. 83-84].

Democrația presupune:

- a. exercitarea suveranității de către popor;
- b. asigurarea participării poporului la rezolvarea treburilor publice atât în mod di-

rect, cât și prin organele sale reprezentative;

c. separarea prerogativelor autorităților publice, colaborarea și controlul lor reciproc;

d. autonomia și descentralizarea serviciilor publice;

e. pluralismul politic;

f. aplicarea principiului majorității în activitatea organelor colegiale (consilii locale alese, Parlament etc.);

g. consacrarea și garantarea constituțională a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului.

Incontestabil, fiecare din aspectele expuse mai sus ale democrației poate fi obiect de studiu minuțios. În ceea ce ne privește, ne vom referi doar la aspectul umanitar al democrației.

Integrarea în procesul european general, înscrierea în rândul statelor moderne pe plan mondial are și o dimensiune umană. Drepturile omului au devenit chiar un test, o probă pentru ca un regim politic să se poată înscrie în ansamblul statelor civilizate, înaintate.

O importanță majoră o constituie problema drepturilor omului pe plan constituțional și în perspectiva legilor speciale ce urmează să fie adoptate în baza Constituției. Legiuitorul nostru constituțional a recunoscut importanța problematicii juridice a drepturilor omului prin chiar faptul că i-a consacrat un întreg titlu - Titlul II „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale”.

Pe de altă parte, importanța acordată acestei probleme reiese și din norma înscrisă în articolul 4 al Constituției referitoare la interpretarea dispozițiilor având ca obiect drepturile și libertățile omului în concordanță cu standardele internaționale și la proprietatea ce trebuie acordată acestora din urmă.

Aceste prevederi constituționale nu trebuie privite doar ca o constatare solemnă și oficială a ieșirii drepturilor și libertăților umane din cadrele strâmte, deseori nepriel-

nice, ale frontierelor naționale. Ele urmează să fie privite ca un act de naștere a unei noi viziuni, viziune ce ne obligă la multe și, în primul rând, la constatarea faptului că statul nu e atât donator al drepturilor și libertăților personalității, cât ocrotitor al lor. În caz contrar - și de acest lucru ne-am convins deja - drepturile omului reclamate pe larg pot deveni o ficție, libertățile - iluzie, iar posibilitățile egale ale tuturor - doar o înșelăciune.

Constituția enumera drepturile și libertățile omului care în ansamblul lor formează un tot unitar. Deși ele și-au găsit reflectare într-un singur capitol (capitolul II), conținutul lor ne permite să distingem următoarele categorii.

O primă categorie o formează inviolabilitățile, adică acele drepturi și libertăți care, prin conținutul lor, asigură viața, siguranța fizică și psihică, posibilitatea de mișcare liberă etc. Din această categorie fac parte: dreptul la viață, dreptul la integritate fizică și psihică; libertatea individuală; dreptul la apărare; dreptul la libera circulație; dreptul la ocrotirea vieții intime; familiale și private; inviolabilitatea domiciliului.

A doua categorie este formată din drepturile și libertățile social-economice și culturale. Din această categorie fac parte: dreptul la învățătură; dreptul la ocrotirea sănătății; dreptul la un mediu înconjurător sănătos; dreptul la muncă și la protecția muncii; dreptul la grevă; dreptul la proprietate privată și protecția acesteia; dreptul la asistență și protecția socială; dreptul copiilor și tinerilor la protecție și asistență; dreptul persoanelor handicapate la o protecție specială.

O a treia categorie cuprinde drepturile exclusiv politice. În această categorie includem: dreptul de vot și dreptul de a fi ales; dreptul la administrație.

A patra categorie o formează drepturile și libertățile social-politice: libertatea întrunirilor; dreptul de a întemeia și de a adera la sindicate; libertatea conștiinței; libertatea

opinie; libertatea creației; dreptul la informație; secretul corespondenței.

A cincea categorie este formată din drepturile-garanții, adică din acele drepturi care, prin conținutul lor, joacă un rol de garanție constituțională. În această categorie includem: dreptul la petiționare; dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică.

Realizarea practică a acestor drepturi și libertăți, remodelarea statutului juridic al personalității e anevoioasă, dificilă. O constituție, cât ar fi ea de desăvârșită, poate rămânea doar o „declarație de bune intenții”, dacă nu va fi completată, concretizată și realizată de un mecanism juridic efectiv și de o atmosferă socială constructivă.

În această ordine de idei, adoptarea Constituției Republicii Moldova impune necesitatea unei reforme umanitare în statul nostru. Reforma umanitară pune la bază anumite principii unanim recunoscute. Astfel de principii, fie că au fost reflectate direct în Constituție, fie că se subînțeleg. La ele se referă:

- a) universalitatea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale;
 - b) neretroactivitatea legii;
 - c) egalitatea în drepturi a cetățenilor;
 - d) ocuparea funcțiilor și demnităților publice numai de persoanele care au cetățenia Republicii Moldova;
 - e) protecția cetățenilor Republicii Moldova în străinătate;
 - f) protecția juridică a cetățenilor străini și apatrizilor;
 - g) cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară;
 - h) prioritatea reglementărilor internaționale față de cele naționale;
 - i) accesul liber la justiție;
 - j) caracterul de excepție al restrângerii exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți.
- Bineînțeles, o reformă poate fi apreciată la justa sa valoare nu numai din punct de vedere al legii supreme, ci și în perspectiva legilor. Din aceste considerente credem, că nu

vom exagera afirmând că de felul cum vor fi abordate problemele la concret depinde soarta reformei umanitare. Propriu-zis, fiecare drept, fiecare libertate consfințită constituțional ne obligă la adoptarea unor legi

speciale care ar prevedea mecanismul ce ne-ar permite traducerea practică, în viața de toate zilele, a acestor prevederi. În lipsa unor mecanisme de realizare practică, aceste drepturi și libertăți vor fi doar un decor.

BIBLIOGRAFIE

1. Deleanu Ion, Drept constituțional și instituții politice, Tratat, II, București, 1996.
2. Dicționarul limbii române moderne, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1958.
3. Djuvara Mircea, Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică). Drept relațional, izvoare de drept pozitiv, București, 1995.
4. Georgescu Ștefan, Filosofia dreptului. O istorie a ideilor, Partea 1, București, 1998.
5. Giorgio del Vecchio, Lecții de filosofie juridică, București, 1995.
6. Luminosu Doru Silviu, POPA Vasile, Sociologia juridică, Timișoara: Editura Helicon, 1995.
7. Malaurie Philippé, Antologia gândirii juridice, București, 1996.
8. Mihai Gheorghe, Fundamentele dreptului. Știința dreptului și ordinea juridică (I); Teoria normei juridice și a interpretării ei (II). București, Editura All Beck, 2003.
9. Pinto Roger, Grawitz Madeleine, Méthodes des sciences sociales, troisième édition, Paris, 1969.
10. Voinea Maria, Banciu Dan, Sociologia juridică, București, 1993.

Prezentat: 10 martie 2021.

E-mail: silvia.goriuc@rambler.ru

Economie și finanțe publice

PROVOCARILE ECONOMIEI ȘI IMPACTUL ASUPRA MEDIULUI AMBIANT

THE CHALLENGES OF THE ECONOMY AND THE IMPACT ON THE ENVIRONMENT

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).06](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).06)

CZU: 33:502/504

Tatiana MANOLE,
doctor habilitat, profesor universitar

Rina ȚURCAN,
doctor, conferențiar universitar,
Universitatea Tehnică a Moldovei, FIEB, DEM

SUMMARY

In the present article, the authors address the essence of some economic models (theories) whose objectives consist in increasing the wealth of the owners, maximizing their profits. The ecological situation of the Earth worsened, especially during the industrialization period. This situation required the transition from the traditional economy to the concept of circular economy. The examples of the European Union demonstrate the benefits of waste recycling both for the economy and for improving people's quality of life. The fight against the pandemic requires colossal material and valuable resources from governments. Thus, for example, the budget of the Republic of Moldova makes a colossal effort in the form of social costs to help people suffering from this pandemic. Improving the situation would require the imposition and control of manufacturing companies on the use of treatment systems, and another general solution would be to educate the population to preserve the Earth for the descendants of our descendants.

Keywords: *economic methods (theories), profit maximization, waste, recycling, circular economy, pandemic, COVID-19, social cost.*

REZUMAT

Autorii tratează în acest articol esența unor modele (teorii) economice obiectivele cărora constau în creșterea averii proprietarilor, maximizarea profiturilor acestora. Situația ecologică a Terrei s-a agravat, îndeosebi, în perioada industrializării. Această situație a necesitat trecerea de la economia tradițională la conceptul de economie circulară. Exemplele Uniunii Europene demonstrează beneficiile reciclării deșeurilor atât pentru economie, cât și pentru îmbunătățirea calității vieții oamenilor. Lupta cu pandemia cere resurse colosale materiale și valorice de la guverne. Astfel, de exemplu, bugetul Republicii Moldova face un efort colosal sub forma costurilor sociale pentru ajutorarea persoanelor care suferă de această pandemie. Ameliorarea situației ar necesita impunerea și controlul întreprinderilor producătoare privind utilizarea sistemelor de epurare și, altă soluție generală ar fi educarea populației de a păstra Terra pentru urmașii urmașilor noștri.

Cuvinte-cheie: *metode (teorii) economice, maximizarea profiturilor, deșeuri, reciclare, economie circulară, pandemie, COVID-19, cost social.*

Introducere. Economia poate fi definită ca un ansamblu al activității umane desfășurate în sfera producției, distribuției și consumului bunurilor materiale și energiei.

Urmărind dezvoltarea evolutivă a economiei mondiale, ne dăm seama, ca în toate perioadele au existat unele mode economice care urmăreau scopul maximizării profitului proprietarilor cu orice preț în detrimentul mediului ambiant. Aceste modele s-au evidențiat, în temei, în sec. XIX și în prima jumătate a sec. XX. Aceste modele se refereau la activitatea firmelor, obiectivul cărora era, în special, maximizarea profitului proprietarilor. Aceste modele, ca atare, pot fi clasificate în două categorii:

1. Modelele sau teoriile care argumentează că managerii încearcă să maximizeze anumite obiective, teorii cunoscute ca teorii manageriale despre firma (Managerial Theories of the Firm). Aici se includ următoarele abordări teoretice:

a) Cel mai răspândit este considerentul conform căruia firma trebuie să funcționeze astfel, încât să asigure un profit maximal proprietarilor săi (Profit Maximisation Theory). De regulă, acest obiectiv este asociat cu o activitate rentabilă, creșterea profitului și reducerea costurilor;

b) Modelul propus de Baumol bazat pe principiul că obiectivul primar al managerilor unei firme este maximizarea venitului din vânzări;¹

c) Modelul utilității manageriale a firmelor bazat pe libertatea decizională a managerilor în firmele mari, acționarii fiind lipsiți de posibilitatea exercitării unui control direct asupra conducătorilor firmei. Acest model a fost dezvoltat de O. Williamson;²

d) Modelul dezvoltat de R. Marris care

subliniază creșterea firmei ca obiectiv principal. Acest model este argumentat prin faptul că un număr considerabil de manageri își personifică situația (salariul, statutul, poziția în societate) cu dimensiunile firmei într-o măsură mai mare decât cu rentabilitatea acesteia;³

2. Teoriile (modelele) care consideră posibilitatea că managerii nu încearcă să maximizeze nici o variabilă, dar sunt motivați de anumite obiective alternative. Acestea sunt teoriile comportamentale despre firma care se bazează pe lucrarea lui H. A. Simion.⁴ Modelul lui Simion a fost completat de modelul lui Cyert și March,⁵ în care firma a fost văzută ca o coaliție a diferitor interese de grup (acționari, manageri, creditori, stat).

Conținutul de bază. Pentru orice firmă este caracteristic, într-o măsură mai mare sau mai mică, decalajul între funcția de proprietate și funcția de management. Problema respectivă devine din ce în ce mai complexă odată cu dezvoltarea formelor de organizare a afacerilor. Această contradicție de interese (proprietari/manageri) a generat apariția unui șir de teorii, dintre care cea mai cunoscută în prezent este teoria relațiilor de agent (Agency Theory). La baza acestei teorii este pusă contradicția dintre interesele proprietarilor firmei și ale managerilor (în cazul construcției corporative a firmei, atunci când proprietarii nu se implică nemijlocit în conducerea operativă, dar angajează un personal managerial corespunzător).

În literatura de specialitate pot fi întâlnite clasificări mai detaliate cu evidențierea subgrupelor purtătoare de interese contradictorii, fiecare dintre care acordă prioritate intereselor sale de grup.

¹ W. J. Baumol, *Business Behaviour, Value and Growth*, Macmillan, New York, 1959.

² *The Economics of Discretionary Behaviour: Managerial Objectives in a Theory of the Firm*, Prentice-Hall, 1964.

³ R. Marris, *The Economic Theory of Managerial Capitalism*, Free Press, Glencoe, ILL, 1964.

⁴ *Theories of Decision Making in Economics*, *American Economic Review*, vol. XLIX, June, 1959.

⁵ *A Behavioural Theory of the Firm*, Prentice-Hall, 1963.

Ca o derivată a teoriei relațiilor de agent poate fi examinată „teoria persoanelor cointeresate” (Stakeholder Theory) care presupune că obiectivul prioritar al funcționării firmei este armonizarea obiectivelor conflictuale ale diferitor grupuri care au o atribuție directă sau indirectă în ceea ce privește firma. În particular, firma trebuie nu numai și nu atât să aspire la maximizarea profitului, dar și să manifeste un comportament patern față de situația socială a salariaților, ocrotirea mediului înconjurător etc.

Totuși, dintre teoriile examinate o răspândire deosebită o are în prezent „teoria maximizării patrimoniului acționarilor” (Wealth Maximisation Theory). Autorii teoriei respective au pornit de la premiza că nici unul dintre criteriile propuse anterior - profit, rentabilitate, volumul de producție fabricat etc. - nu poate fi luat în calitate de criteriu generalizator care să măsoare eficiența deciziilor de natură financiară. Un asemenea criteriu trebuie:

- a) să fie bazat pe prognozarea veniturilor proprietarilor firmei;
- b) să fie bine fundamentat, explicit și exact;
- c) să fie acceptabil pentru toate aspectele procesului decizional de management, inclusiv atragerea mijloacelor de finanțare, domeniul investițional, repartizarea profiturilor, a dividendelor.

Este considerat că acestor condiții în cea mai mare măsură corespunde criteriul maximizării capitalului propriu, adică a valorii de piață a acțiunilor simple ale firmei.

Firma are, deci, niște scopuri și responsabilități bine definite. Acestea, în principal, pot fi rezumate astfel:

- 1) Maximizarea averii proprietarilor (acționarilor, asociaților).
- 2) Responsabilitatea socială care ține

nu numai de acționarii proprii, dar și de salariați, clienți, comunitatea în care activează, mediul înconjurător etc.

3) Etica afacerilor care este strâns legată de al doilea scop. În cadrul eticii afacerilor este importantă în special etica financiară.⁶

4) Maximizarea prețului acțiunilor și bunăstarea socială.

Considerăm că este importantă constatarea economistului român Alexandru Gheorghe, care menționează: „Una dintre problemele care au dominat timp de secole și care au produs mari pagube omenirii este teoria „profitului maxim”, fără restricții legate de protecția mediului înconjurător. Teoria „profitului maxim” trebuie reconsiderată, având în vedere teoria dezvoltării durabile (sustenabile), lansată la Conferința Internațională pentru Mediu și Dezvoltare de către prim-ministrul Norvegiei, doamna Brundtland în anul 1987. Obiectivul major al firmei trebuie reconsiderat în acord cu cerințele dezvoltării durabile”.⁷

Astfel, în rezultatul comportamental al firmelor promovat de-a lungul sec. XIX și prelungit în sec. XX s-au aprofundat un șir de contradicții grave, una dintre care este contradicția dintre economic și social, a crescut considerabil șomajul, urmat de sărăcie. Deși oamenii de știință și organisme internaționale recunosc că problema majoră cu care se confruntă omenirea în prezent este problema sărăciei. E de menționat că, deși F. M. I. (Fondul Monetar Internațional) și Banca Mondială au fost create (1944, Breton-Woods, SUA) pentru eradicarea sărăciei, se constată că în prezent prăpastia dintre bogați și săraci s-a adâncit. Sunt și alte contradicții care apăsă greu pe cei care muncesc, care creează bunuri.

⁶ Paul Halpern, J. Fred Weston, Eugene F. Brigham Canadian managerial finance. Fourth edition. 1994. ISBN: 0-03-922909-2. Traducere în l. română. Editura Economică, 1998. ISBN: 973-590-043-2, pag. 8-11.

⁷ Alexandru Gheorghiu. Analiza economico-financiară la nivel microeconomic, Editura conomică, București, 2004, pag. 13.

Din punctul nostru de vedere, managementul financiar ca știință va repeta unele decizii luate atunci, în anii '30 ai secolului al XX-lea. Eșecurile în afaceri, din acea perioadă, au direcționat interesul întreprinderilor și cel al investitorilor spre problemele legate de faliment și reorganizare, lichiditate corporațională și reglementări guvernamentale pentru piețele de valori mobiliare. Acum finanțele au devenit o știință practico-analitică, care va propune firmelor mecanisme de supraviețuire, punându-se accentul pe capitalurile proprii și pe utilizarea eficientă a activelor. În condițiile actuale, în special, legate de criza economică provocată de pandemia COVID-19, firmele se bazează pe ajutoarele guvernelor, iar managementul financiar se va orienta la soluțiile de eficientizare a utilizării resurselor. Această criză este cu mult mai complexă decât cea din anii '30 ai secolului trecut; ea îmbină dezvoltarea furtunoasă a tehnologiilor informaționale cu inflația și cu creșterea inegalităților sociale.

Fără intervenții serioase guvernamentale, problemele se vor agrava, iar modelele economice nu vor putea schimba, îmbunătăți această situație. Deși economia de piață funcțională se bazează pe libertatea formării prețului și tarifelor, reieșind din mecanismul pieței al cererii și ofertei, considerăm că rolul statului într-o economie de piață își are rolul lui de reglementare, fiind un stabilizator la nivel macro.

O altă problemă care vine să agraveze situația economică este ecologia. Mediul poluant al TEREI înrăutățește starea de sănătate a oamenilor de pe glob. De aceea, în această perioadă, a luat amploare conceptul de economie circulară. Economia circulară este un model de producție și consum care implică partajarea, reutilizarea, repararea, renovația și reciclarea materialelor și produselor

existente cât mai mult posibil.

Omenirea se sufocă de la deșeurile de toate tipurile: de la cele tehnologico-industriale până la cele menajere. Se caută soluții de reciclare a acestor deșeuri. Managementul financiar vine cu soluții de transformare a acestor deșeuri în resurse energetice, utilizându-le eficient în folosul economiei. Pentru toate aceste activități, extrem de actuale, se cer fonduri mari, de aceea se pune problema utilizării fondurilor cu mare eficiență și eficacitate.

Se cunoaște că sume fantastice de fonduri bănești sunt imobilizate în mâinile unor grupuri de oameni foarte bogați. Și aceste fonduri ar trebui scoase din imobilizări și puse în circuitul mondial pentru a rezolva problemele cu care se confruntă omenirea. Pentru aceasta se cere și voința politică a țărilor mari și puternice. Cercetările științifice trebuie finanțate, nimic nu este gratuit.

Considerăm, ca situația epidemiologică este rezultatul atitudinii nepăsătoare a omului față de mediul ambiant. Ieșirea din situația epidemiologică costă omenirea mijloace colosale: umane, materiale, culturale, spirituale etc., care nu pot fi măsurate valoric.

Republica Moldova, din 11 martie 2020, se află în stare de criză epidemiologică. COVID-19 a atacat o mare parte a populației țării. În această situație foarte grea pentru populație și pentru economie, Guvernul Republicii Moldova, ca și guvernele altor țări atacate de această urgie, are multe costuri.

Costul unei zile de tratament în staționar este de 2 255 de lei. Aici intră cheltuielile pentru întreținere, testul, transportul realizat de ambulanță. Astfel, pentru 14 zile, pentru fiecare persoană care este confirmată de COVID-19 statul are cheltuieli de 32 de mii de lei.⁸

⁸ Datele au fost prezentate (la începutul lunii aprilie 2020) de după ședința Centrului Unic de Comandă de gestionare a crizei provocate de virusul COVID-19.

Pentru pacienții internați în secția de terapie intensivă costurile sunt și mai mari. Pentru o zi în această secțiune costul este de 5 300 de lei, iar pentru 14 zile costul pentru un pacient ar fi de peste 73 de mii de lei. Acesta este un cost social deosebit de un cost al unui producător.

Actualmente omenirea, în special oamenii de știință, sunt în căutarea soluțiilor de ieșire din aceasta situație. Sunt motive serioase care impun schimbarea situației în economie, și anume: crește considerabil numărul populației pe globul pământesc (7,8 mld. oameni). Odată cu aceasta crește cererea de produse, de alimente. Dar resursele sunt limitate. Situația prezentată de Parlamentul European este îngrozitoare: existența și utilizarea materialelor prime au un impact major asupra mediului – cresc consumul de energie și emisiile de CO₂.

Calcululele privind proiectarea și reutilizarea deșeurilor ar putea aduce marilor companii din UE economii de circa 600 miliar-

de de euro, echivalentul a 8 % din cifra de afaceri anuală, reducând, totodată, emisiile totale de gaze cu efect de seră cu 2-4 %.

Trecerea de la economia tradițională la economia circulară ar putea aduce beneficii, cum ar fi reducerea presiunii asupra mediului, îmbunătățirea securității aprovizionării cu materii prime, creșterea competitivității, stimularea inovării și stimularea creșterii economice, creșterea numărului de locuri de muncă. Numai în UE aceste măsuri ar aduce la crearea a 580 000 de locuri de muncă.

La fel și consumatorii vor beneficia de produse mai calitative, curate ecologic și inovatoare, mai durabile, care vor spori calitatea vieții și îi vor ajuta pe oameni să economisească resursele pe termen lung.

Dar pentru a obține aceste beneficii se cere un nivel înalt al educației omului și un efort din partea fiecărui, ca să lăsăm Planeta mai curată pentru urmașii urmașilor noștri.

BIBLIOGRAFIE

1. Alexandru Gheorghiu. Analiza economico-financiară la nivel microeconomic", Editura conomică, București, 2004, pag.13.
2. A Behavioural Theory of the Firm, Prentice – Hall, 1963.
3. Paul Halpern, J. Fred Weston, Eugene F.Brigham Canadian managerial finance. Fourth edition. 1994. ISBN: 0-03-922909-2. Traducere în limba română. Editura Economică, 1998. ISBN.:973-590-043-2, pag. 8-11.
4. R. Marris, The Economic Theory of Managerial Capitalism, Freepress, Glencoe, ILL, 1964.
5. Theories of Decision Making in Economics, American Economic Review, vol. XLIX, June, 1959.
6. The Economics of Discretionary Behaviour: Managerial Objectives in a Theory of the Firm, Prentice –Hall, 1964.
7. W. J. Baumol, Business Behaviour, Value and Growth, Macmillan, New York, 1959.
8. Datele au fost prezentate (la începutul lunii aprilie 2020) de după ședința Centrului Unic de Comandă de gestionare a crizei provocate de virusul COVID-19. (accesat 22.08.2020).
9. europarl.europa.eu/news/ro/headlines/economy/201512015STO05603/economia-circulara-definitie-importanta-si-beneficii (accesat 20.08.2020).

Prezentat: 9 februarie 2021.

E-mail: tatmanole@yahoo.com

SCHIMBAREA PARADIGMEI: DE LA CREȘTEREA ECONOMICĂ LA CREAREA DURABILĂ A VALORII

PARADIGM CHANGE: FROM ECONOMIC GROWTH TO SUSTAINABLE VALUE CREATION

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).07](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).07)

CZU: 330.35:330.13

Liubovi PRODAN-ȘESTACOVA,
doctor, conferențiar universitar interimar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The dynamics of the development of economic systems is characterized by the evolution of institutions, of the resources used, of the applied technologies, of the relations between the subjects of the economic activity and other associated transformations. The current period is characterized by a series of changes that affect all components of the global economic system: digital transformation, climate change, systemic crises of state administrations, economic crises, global pandemic, etc. It is clear that these changes will shape a new economic system. The current task of the main actors in this process is to assign to this new system a series of characteristics that will not be random, but controllable, desired and accepted by all stakeholders.

Keywords: fourth industrial revolution, sustainable development, stakeholder capitalism, sustainable value creation

REZUMAT

Dinamica dezvoltării sistemelor economice se caracterizează prin evoluția instituțiilor, a resurselor utilizate, a tehnologiilor aplicate, a relațiilor dintre subiecții activității economice și altor transformări asociate. Perioada actuală este caracterizată printr-o serie de schimbări ce pun amprentă asupra tuturor componentelor sistemului economic global: transformarea digitală, schimbările climatice, crizele sistemice ale administrațiilor de stat, crizele economice, pandemia globală ș.a. Este evident, că aceste schimbări vor modela un nou sistem economic. Sarcina actuală a principalilor actori în acest proces este de a atribui acestui nou sistem o serie de caracteristici care nu vor fi aleatorii, ci controlabile, dorite și acceptate de toate părțile interesate.

Cuvinte-cheie: a patra revoluție industrială, dezvoltare durabilă, capitalismul părților interesate, crearea durabilă a valorii.

În ultimii 500 de ani istoria omenirii este dominată, în mare parte, de dezvoltarea capitalismului în diversele sale forme. În diferite cercuri ale societății (academic, politic, mass-media, business) persistă o dezbatere continuă a avantajelor și dezavantajelor formelor trecute și actuale ale capitalismu-

lui, precum și o prognoză cu referire la formele viitoare ale acestui sistem economic.

Capitalismul agrar (feudalismul), comercial (mercantilismul), monopolist, industrial, colonial, financiar, liberal au fost și sunt obiectele cercetării savanților din întreaga lume, scopul final constând în găsirea ace-

lui „model economic de succes” care ar permite construcția statului bunăstării.

În contextul evoluției sistemului economic, nu putem să nu elucidăm și rolul progresului tehnico-științific în acest proces. Astfel, în perioada în care s-a afirmat modelul capitalismului industrial au avut loc 4 revoluții industriale, care au fost determinate de invenții tehnico-științifice. Prima revoluție industrială în perioada sec. XVII-XVIII a fost posibilă datorită invențiilor din acea perioadă: cazanul cu aburi sub presiune, motorul cu aburi, mașina de tors și războiul de țesut, fontă pe bază de cocs, laminarea oțelului. A doua revoluție industrială a avut loc la sfârșitul secolului al XIX-lea datorită descoperirii noilor surse de energie, fapt ce a permis dezvoltarea unor ramuri industriale precum industria electrotehnică, chimică, a automobilelor etc. [9]. A treia revoluție industrială începe în cea de-a doua jumătate a secolului XX și se întrepătrunde cu cea de-a patra, care determină perioada prezentă. Al treilea val revoluționar se caracterizează prin descoperirea și exploatarea energiei nucleare. La această etapă și-au făcut apariția și produsele electronice, odată cu inventarea tranzistorilor și apoi a microprocesorului (1970). Acești factori au determinat dezvoltarea industriei de telecomunicații și industriei de computere. Dezvoltarea noilor tehnologii a dat naștere unor noi domenii de cercetare, în special cea spațială și în domeniul biotehnologiei. A luat naștere o nouă eră a automatizării proceselor de producție și apariția roboților industriali.

A patra revoluție industrială este singura revoluție care nu își are rădăcinile în descoperirea unei noi forme de energie, ci are la bază fenomenul tehnologic de digitalizare. Totodată, la această etapă a evoluției societății suntem martori ai utilizării unui mix de tehnologii în lumea digitală, fizică și biologică ce se construiesc și se amplifică reciproc (nanotehnologia, biotehnologia,

știința materialelor, stocarea energiei și calculul cuantic, editare genetică, inteligența artificială, robotica, internetul obiectelor, vehiculele autonome, drone, imprimarea 3D, realitate augmentată, realitate virtuală, asistenți virtuali), transformând organizațiile, locurile de muncă, modelele economice și chiar societatea în care trăim astăzi. Or, această revoluție crează premise pentru dispariția actualelor modele de business, de organizare socială și de guvernare. Astfel, apare întrebarea firească: „Ce urmează și care vor fi caracteristicile viitorului sistem economic?”.

Specialiștii consideră că impactul schimbărilor determinate de cea de-a patra revoluție industrială asupra sistemelor de producție, de management și de guvernare vor fi atât de profunde încât ele vor necesita un nou mod de a concepe nu numai producția, ci și întregul proces economic, deoarece va implica o redefinire a muncii. Înlocuirea unei mari părți a locurilor de muncă actuale cu roboți și sisteme de inteligență artificială va direcționa profitul către deținătorii de capital/tehnologie și către angajații care vor putea activa în domeniul creației în sens larg, în timp ce o mare parte a forței de muncă – de la șoferi până la lucrători din sectorul financiar-bancar și de asigurări – ar putea să nu mai fie necesari [1, p. 133].

În contextul căutării unui model economic eficient și responsabil, capabil să asigure echilibrul dintre toate subsistemele implicate în procesul de creare a bunurilor și serviciilor (subsistemul economic, social și mediul înconjurător), în anii 70 ai secolului XX la cel mai înalt nivel la scară mondială (Organizația Națiunilor Unite, Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare) se inițiază discuții asupra conceptului de dezvoltare durabilă. Cea mai cunoscută definiție a dezvoltării durabile este cu siguranță cea dată de Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare în raportul „Viitorul nostru co-

mun” (Raportul Brundtland): „dezvoltarea durabilă este dezvoltarea care urmărește satisfacerea nevoilor prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi” [10]. Dezvoltarea durabilă urmărește și încearcă să găsească un cadru teoretic stabil pentru luarea deciziilor în orice situație în care se regăsește un raport de tipul om - mediu, fie că e vorba de mediul înconjurător, mediul economic sau mediul social. Deși inițial dezvoltarea durabilă a fost văzută ca o soluție la criza ecologică determinată de intensa exploatare industrială a resurselor și degradarea continuă a mediului, în prezent conceptul s-a extins asupra calității vieții în complexitatea sa, și sub aspect economic și social. Obiect al dezvoltării durabile este acum și preocuparea pentru dreptate și echitate între state, nu numai între generații.

Periodic, la nivel mondial sunt stabilite o serie de obiective globale universale care vin să soluționeze cele mai persistente provocări cu care se confruntă lumea, din domeniul mediului, politic și economic, precum:

- *Agenda 21 (anul 1992, Rio de Janeiro, Earth Summit, 179 de țări participante);*

- *Obiectivele de Dezvoltare a Mileniului (anul 2000, New York, 189 de țări semnatare a Declarației Mileniului);*

- *Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (anul 2012, Conferința Națiunilor Unite privind Dezvoltarea Durabilă, Rio de Janeiro).*

Parteneriatul global în realizarea obiectivelor stabilite a permis realizarea unor transformări în vederea atingerii Țintelor stabilite (reducerea sărăciei, optimizarea consumului, îmbunătățirea sănătății, protecția mediului ambiant, protecția drepturilor diferitor categorii ale populației, consolidarea parteneriatelor, condiții decente de muncă și creșterea economică, pacea și justiția ș. a.). Și totuși, ultimile rapoarte la nivel mondial cu referire la bunăș-

țarea populației demonstrează că există o inechitate majoră în veniturile populației. În 2017, Fondul Monetar Internațional a avertizat comunitatea globală că inegalitatea în interiorul națiunilor, în ciuda scăderii inegalității globale în ultimele decenii, a crescut atât de brusc încât amenință creșterea economică și ar putea duce la o polarizare politică suplimentară [8].

Ritmurile de creștere /descreștere economică globală au fost abordate și în cadrul lucrărilor forumului economic mondial de la Davos, ediția anului 2020. Compania PricewaterhouseCoopers a lansat la această reuniune raportul CEO Global Survey, care reflectă nivelul-record al pesimismului directorilor generali față de evoluția economiei globale. Procentul celor care prevăd o încetinire a economiei globale este cel mai ridicat din anul 2012, de când întrebarea a fost inclusă în raport. Astfel, 53% dintre respondenți estimează o scădere a ritmului de creștere economică cu 29% față de anul 2019. În același timp, 22% dintre directorii generali anticipează o accelerare a ritmului de creștere economică, în acest an, pe când în anul 2019 aproximativ de 2 ori mai mulți respondenți își exprimau această opinie (42%).

Pe regiuni, cei mai pesimiști sunt directorii din America de Nord, 63% estimând diminuarea ritmului de creștere economică globală, urmați de cei din Europa de Vest (59%) și Orientul Mijlociu (57%). La polul opus, cei mai optimiști sunt directorii generali din Europa Centrală și de Est (ECE), unde 43% prevăd o scădere a ratei de creștere. Directorii generali din România - mai pesimiști decât omologii lor din Europa Centrală și de Est și chiar decât cei de la nivel global: pentru 2020, 57% cred că avansul economiei globale va încetini, față de 38% în 2019. În timp ce nivelul de încredere este, în general, în scădere în întreaga lume, există o mare variație de la o țară la alta. China și India prezintă cel mai ridicat

nivel de încredere în rândul marilor economii de 45% și 40%, urmate de SUA (36%), Canada (27%) și Marea Britanie (26%). Germania (20%), Franța (18%) și Japonia (11%) au cei mai puțini directori generali foarte încrezători în creșterea veniturilor în 2020. Analizând prognozele directorilor generali din 2008 până în prezent, corelația dintre încrederea lor în creșterea veniturilor lor în următoarele 12 luni și creșterea reală realizată de economia globală a fost foarte strânsă [6].

O asemenea situație la scară economică mondială necesită revizuirea acțiunilor din partea tuturor celor implicați, dacă se dorește o adevărată restartare („reload”) a sistemului economic. Contextul în care își desfășoară activitatea întreprinderile a fost transformat de schimbările climatice, tulburările sociale legate de incluziune și condițiile de muncă, COVID 19 și schimbarea așteptărilor cu privire la rolul corporațiilor. În plus, pandemia globală a intensificat eșecurile de bază și de lungă durată în ceea ce privește egalitatea și accesul la oportunități economice. Pentru a continua să prospere, companiile trebuie să-și construiască reziliența și să își îmbunătățească licența de a opera, printr-un angajament mai mare pentru crearea de valoare durabilă pe termen lung, care să cuprindă cerințele mai largi ale oamenilor și ale planetei. În acest context, este crucial care sunt valorile comune pentru toți cei ce pot influența procesul de modelare, construire, menținere și dezvoltare a unui sistem economic: pentru companii, guverne, angajați, sectorul asociativ, sectorul civil, organizații regionale și internaționale.

Există un consens emergent în rândul companiilor că valoarea pe termen lung este creată cel mai eficient servind interesele tuturor părților interesate. Un proiect de definire a unor valori comune pentru crearea de valoare durabilă a fost lansat la reuniunea anuală a Forumului Economic

Mondial din ianuarie 2020. Acest proiect urmărește să îmbunătățească modalitățile prin care companiile măsoară și își demonstrează contribuțiile la crearea unei societăți prospere, având, totodată, și o relație mai durabilă cu planeta noastră. De asemenea, se recunoaște că companiile care își asumă răspunderea față de părțile interesate și sporesc transparența vor fi mai viabile și mai valoroase pe termen lung.

Astfel, este propus noul model al capitalismului părților interesate. Esența capitalismului părților interesate: capacitatea sectorului privat de a valorifica puterea creativă și inovatoare a indivizilor și a echipelor de a genera valoare pe termen lung pentru acționari, pentru toți membrii societății și pentru planeta pe care o împărtășim.

Capitalismul părților interesate este un sistem în care corporațiile sunt orientate să servească interesele tuturor acestor părți (printre părțile interesate-cheie sunt clienții, furnizorii, angajații, acționarii și comunitățile locale).

În Manifestul de la Davos (2020) sunt stabilite principalele caracteristici ale companiei vitorului, care se încadrează în modelul capitalismului părților interesate:

1) Scopul unei companii este de a crea valoare pe termen lung și nu de a maximiza profiturile și de a spori valoarea acționarilor la costul altor grupuri de părți interesate. Cea mai bună modalitate de a înțelege și a armoniza interesele divergente ale tuturor părților interesate este un angajament comun față de politici și decizii care consolidează prosperitatea pe termen lung a unei companii.

2) O companie își servește clienții realizând o ofertă de valoare (value proposition) care să răspundă cel mai bine nevoilor lor. Acceptă și susține concurența loială și condiții de concurență echitabile. Are toleranță zero față de corupție. Păstrează ecosistemul digital în care operează fiabil și de încredere. Acesta îi face pe clienți pe deplin conștienți de

funcționalitatea produselor și serviciilor sale, inclusiv implicații adverse sau externalități negative.

3) O companie își tratează angajații cu demnitate și respect. Onorează diversitatea și se străduiește să îmbunătățească continuu condițiile de muncă și bunăstarea angajaților. Într-o lume a schimbărilor rapide, o companie promovează capacitatea de angajare continuă prin perfecționare continuă și recalificare.

4) O companie își consideră furnizorii drept parteneri în crearea de valoare. Oferă o șansă loială noilor actori pe piață. Aceasta integrează respectul pentru drepturile omului în întregul lanț de aprovizionare.

5) O companie deservește societatea în general prin activitățile sale, sprijină comunitățile în care activează și își plătește partea echitabilă din impozite. Asigură utilizarea sigură, etică și eficientă a datelor. Protejează în mod conștient biosfera și promovează o economie circulară, comună și regenerativă. Extinde continuu frontierele cunoașterii, inovației și tehnologiei pentru a ameliora bunăstarea oamenilor.

6) O companie oferă acționarilor săi o rentabilitate a investiției care ia în considerare riscurile antreprenoriale suportate și nevoia de inovare continuă și investiții susținute. Gestionează în mod responsabil crearea de valoare pe termen scurt, mediu și lung, în căutarea unor randamente durabile ale acționarilor care nu sacrifică viitorul pentru prezent.

7) O companie este mai mult decât o unitate economică care generează bogăție. Aceasta îndeplinește aspirațiile umane și societale ca parte a sistemului social mai larg. Performanța trebuie măsurată nu numai în funcție de rentabilitatea acționarilor, ci și de modul în care își atinge obiectivele de mediu, sociale și de bună guvernare. Remunerarea executivului ar trebui să reflecte responsabilitatea părților interesate.

8) O companie care gestionează activități la nivel multinațional /transnațional nu numai că servește tuturor acelor părți interesate care sunt direct angajate, ci acționează ca parte implicată - împreună cu guvernele și societatea civilă - a viitorului nostru global. Cetățenia globală corporativă necesită ca o companie să își valorifice competențele de bază, antreprenoriatul, abilitățile și resursele relevante în eforturi de colaborare cu alte companii și părți interesate pentru a îmbunătăți starea lumii [2].

În vederea măsurării și demonstrării de către companii a contribuției în crearea valorii pentru o societate mai prosperă a fost realizată de către o serie de companii de consultanță (Deloitte, PricewaterhouseCoopers, IBC ș. a.) o consultare cu mai mult de 200 de companii, investitori și alți actori-cheie. În rezultatul consultării a fost obținut un feedback valoros: mai mult de trei sferturi dintre respondenți au fost de acord că raportarea unui set de indicatori de mediu, sociale și de guvernare (ESG) universali ar fi utilă pentru companii, piețe financiare și pentru economie în general.

În rezultatul acestui proces au fost formulate:

- valori de bază - un set de 21 de valori de o importanță critică. Acestea sunt în primul rând valori cantitative pentru care informațiile sunt deja raportate de multe companii (deși adesea în diferite formate) sau pot fi obținute cu un efort rezonabil. Acestea se concentrează în principal pe activități din cadrul intern al unei organizații.

- valori extinse - un set de 34 de valori mai puțin bine stabilite în practica și standardele existente de raportare. Ele reprezintă un mod mai avansat de măsurare și comunicare a creării durabile a valorii (inclusiv în termeni non-monetari) [4, p. 6].

Valorile au fost selectate pentru universalitatea lor în industrii și modele de afaceri. Măsurările recomandate sunt organizate în

patru piloni care sunt aliniați cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030 (ODD) și cu principalele domenii ESG:

- principii de guvernanță,
- planetă,
- oameni,
- prosperitate.

Fiecare dintre acești piloni are o influență importantă asupra capacității unei firme de a genera valoare comună și durabilă. Cei patru piloni și valorile lor asociate nu trebuie văzute izolat. Performanța într-un pilon este extrem de interdependentă cu cea a celorlalți piloni. De exemplu, fără o planetă sănătoasă care să ofere aer curat, apă dulce, agricultură, păduri și pescuit de care depinde viața umană, societățile nu pot reuși, iar companiile nu pot crea valoare pe termen lung. În același timp, oamenii se află în centrul prosperității economice globale, conducând la crearea bogăției, dezvoltând produse și servicii inovatoare și sprijinind comunitățile în care trăiesc și lucrează. Companiile au performanțe mai bune atunci când angajații lor sunt bine pregătiți, diferiți și siguri din punct de vedere financiar.

Fiecare pilon cuprinde câteva teme, considerate a fi cele mai importante pentru societate, planetă și economie și cele mai relevante universale pentru toate companiile. Fiecare temă este esențială pentru o înțelegere cuprinzătoare a pilonului său și grupează una sau mai multe valori corespunzătoare pentru a măsura performanța corporativă și crearea de valoare durabilă. Toate valorile sunt extrase din cadrul și standardele existente, acolo unde sunt disponibile [4, p. 12].

A. Pilonul „Principii de guvernanță”.

Înțelegerea publică a scopului unei corporații se mută pentru a se concentra pe crearea de valoare pe termen lung și interdependența acesteia cu impactul economic, de mediu și social. Această schimbare creează implicații importante pentru

rolul și sensul bunei guvernări și strategii. Se așteaptă din ce în ce mai mult ca companiile să își definească scopul într-un mod care să integreze impactul asupra societății în centrul activității lor și să își integreze scopul în strategie și operațiuni. Între timp, principiile tradiționale de guvernanță, responsabilitate și administrare continuă să fie vitale pentru a se asigura că companiile acționează responsabil pentru a-și susține propriile interese, precum și interesele tuturor părților interesate.

Guvernarea este fundamentală pentru atingerea valorii pe termen lung prin alinierea și conducerea atât a performanțelor financiare, cât și a celor societale, precum și prin asigurarea responsabilității și construirea legitimității cu părțile interesate. Realizarea acestei alinieri necesită guvernare pentru a supraveghea stabilirea, monitorizarea și executarea aspirațiilor unei companii în ceea ce privește impactul economic, de mediu și social ca parte a scopului și strategiei sale, pentru a identifica riscurile și a îmbrățișa oportunitățile și pentru a vedea că interesele părților interesate, inclusiv ale acționarilor, sunt protejate.

Deși buna guvernare este importantă pentru realizarea tuturor ODD-urilor, aceasta este evidențiată în trei dintre ele:

- consumul și producere responsabilă (ODD 12);
- pace, justiție și instituții puternice (ODD 16);
- parteneriate (ODD 17).

Pilonul „Principii de guvernanță” este compus din următoarele teme:

1. *Scopul guvernării.* Această temă abordează măsura în care guvernarea determină companiile să stabilească și să urmărească un scop pozitiv și clar și măsura în care scopul corporativ ghidează strategia. Ar fi ideal, dacă scopul afacerilor ar fi rezolvarea în mod profitabil a problemelor oamenilor și ale planetei și nu de a profita din cauza problemelor.

2. *Calitatea organului de conducere.* Această temă abordează măsura în care forma și funcția corpului de conducere sunt aliniate la crearea de valoare pe termen lung. Persoanele angajate și structurile au o influență primară asupra calității supravegherii și a deciziilor luate pentru crearea durabilă a valorii. Există metrici și informații detaliate existente pe această temă, ceea ce îl face un punct de comparație fezabil între companii. Indicatorii emergenți se concentrează asupra faptului dacă organele de conducere sunt aliniate cu crearea de valoare pe termen lung, dacă performanța corporativă este monitorizată și îmbunătățită în timp și controlul asociat.

3. *Implicarea părților interesate.* Această temă abordează natura angajamentului cu părțile interesate, inclusiv procesele existente pentru a înțelege preocupările-cheie ale părților interesate și impactul companiei asupra acestora. Implicarea părților interesate este importantă pentru îndrumarea organelor de conducere în vederea prioritizării valorii pe termen lung și pentru responsabilizarea consiliilor de administrație. O astfel de implicare este vitală pentru a contribui la elaborarea unei strategii eficiente, bazate pe scopuri, pentru a consolida responsabilitatea pentru crearea de valoare durabilă și pentru a promova încrederea în corporații.

4. *Comportament etic.* Această temă abordează măsura în care o companie se comportă etic, în conformitate cu legile aplicabile și normele acceptate pentru comportamentul corporativ - o componentă critică a creării de valoare pe termen lung. Interesul crescând al părților interesate pentru impactul asupra societății și cererea mai mare de transparență încurajează companiile să meargă dincolo de simpla respectare a regulilor, inclusiv prin demonstrarea modului în care comportamentul lor este în concordanță cu scopul

mai larg al firmei. Stabilirea și susținerea culturii, a politicilor și a unui mediu de operare care încurajează comportamentul etic sunt componente esențiale ale bunei guvernări și a creării valorii pe termen lung. Este necesară o monitorizare consecventă pentru a asigura răspunderea pentru comportamentul etic. O atenție deosebită ar trebui acordată problemelor care pot compromite capacitatea firmei de a opera într-un mod demn de încredere cu părțile interesate, inclusiv cu acționarii.

5. *Supravegherea riscurilor și a oportunităților.* Această temă abordează măsura în care sunt supravegheate identificarea și gestionarea eficientă a riscurilor și oportunităților strategice. Gestionarea riscurilor este un aspect critic al bunei guvernări, care necesită supravegherea eficacității sistemului de management al riscului întreprinderii (sau echivalentul său) și încorporarea rezultatelor sale în strategia corporativă. Cu toate acestea, trebuie luate în considerare și oportunitățile. Incorporarea în mod explicit a riscurilor și oportunităților asociate subiectelor economice, de mediu și sociale în guvernanta companiei și în procesele conexe este esențială pentru stabilirea priorităților și abordarea acestor probleme în timp și pentru crearea de valoare pe termen lung [4, pp. 21-22].

B. Pilonul „Planeta”. Pentru Pilonul „Planeta” sunt relevante în special șase ODD pentru aspectele de mediu ale companiilor:

- apă curată și sanitație (ODD 6);
- energie curată și accesibilă (ODD 7),
- consum și producere responsabilă (ODD 12),
- acțiune climatică (ODD 13),
- viața subacvatică (ODD 14),
- viața pe pământ (ODD 15).

De-a lungul cadrelor și standardelor de raportare existente, pentru pilonul „Planeta” au fost identificate șapte teme de mediu de o importanță deosebită pentru pla-

netă, societate și afaceri:

1. *Schimbarea climei.* O climă stabilă a fost un factor critic în creșterea și avansarea societăților umane. Actualmente, acumularea de gaze cu efect de seră în atmosferă, ca urmare a intervențiilor antropice, schimbă clima planetei într-un ritm avansat – fapt care nu doar influențează durabilitatea unor afaceri, ci reprezintă o amenințare existențială pentru civilizația umană.

2. *Pierderea naturii.* Natura stă la baza economiilor și societăților contemporane. Raportul din 2020 al World Economic Forum a concluzionat că peste jumătate din PIB-ul total al lumii (circa 44 de miliarde de dolari) - este generat sau extrem de dependent de natură. Distrugerea continuă a biodiversității la nivel mondial și, prin urmare, pierderea numeroaselor beneficii ale naturii pentru oameni - inclusiv protecția împotriva inundațiilor și furtunilor, reglementarea resurselor climatice și de apă, polenizarea culturilor, precum și bucuria estetică și îmbogățirea spirituală - prezintă riscuri materiale pentru întreprinderi și o amenințare majoră pentru viitorul și bunăstarea generală a omului.

3. *Disponibilitatea apei dulci.* Apa dulce este esențială pentru progresul societăților umane - este necesară pentru un mediu sănătos și o economie prosperă. De exemplu, producerea de alimente și producerea electricității depind de ea. Accesul la apă potabilă și canalizare este un drept fundamental al omului. Cu toate acestea, acest drept al omului nu este îndeplinit frecvent în unele părți ale lumii cu infrastructură de furnizare a apei slabă.

4. *Poluarea aerului.* Poluarea localizată a aerului, sub formă de particule fine și oxizi de sulf și azot, este o cauză principală de sănătate și deces prematur în întreaga lume.

5. *Poluarea apei.* Poluanții nocivi ai apei includ o gamă largă de substanțe chimice toxice, metale grele, hidrocarburi, agenți patogeni pe bază de apă, solide suspenda-

te și chiar căldură. Poate că cele mai răspândite și sistematice impacturi, totuși, provin din excesul de nutrienți - în principal azot, fosfor și potasiu - utilizați în agricultură.

6. *Deșeuri solide.* Toate deșeurile contează într-o oarecare măsură, în special din cauza resurselor care se pierd. Impactul negativ al deșeurilor slab gestionate sau neadministrare poate fi semnificativ, mai ales dacă materialele nu sunt ușor biodegradabile. Materialele plastice de unică folosință se numără printre cele mai răspândite și problematice fluxuri de deșeuri.

7. *Disponibilitatea resurselor.* Pe termen lung, sustenabilitatea autentică ne impune să atingem niveluri mult mai mari de reutilizare (circularitate) a resurselor neregenerabile și consum durabil de resurse regenerabile. Tranziția către o economie circulară prezintă o serie de oportunități (dar și riscuri) pentru companii [4, pp. 26-27].

C. Pilonul „Oameni”. În cadrul pilonului „Oameni” există o împărțire în capitalul uman (de exemplu, cunoștințe individuale, abilități, competențe) și capital social (de exemplu, rețele, norme comune, valori). În timp ce realizările legate de oameni sunt strâns legate de toate ODD-urile, importanța lor este evidențiată în mod specific în șase obiective:

- lipsa sărăciei (ODD 1);
- sănătate și bunăstare (ODD 3);
- educația de calitate (ODD 4);
- egalitatea de gen (ODD 5);
- loc de muncă decent și creșterea economică (ODD 8);
- reducerea inegalităților (ODD 10).

Pentru pilonul „Oameni” au fost identificate următoarele teme:

1. *Demnitate și egalitate.* Această temă se concentrează pe oferirea de oportunități echitabile tuturor angajaților în recrutare și selecție, formare, dezvoltare și promovare. Prin îmbrățișarea diversității și a egalității de șanse, companiile pot contribui la integrarea grupurilor și minorităților reprezen-

tate pe piața muncii, astfel încât acestea să devină o mai bună reflecție a societății și, de asemenea, să aprofundeze fondul de talente pe care o forță de muncă mai diversă le poate aduce.

2. *Sănătate și bunăstare.* Această temă impune organizațiilor să asigure sănătatea, siguranța și bunăstarea mentală, fizică și socială a tuturor oamenilor din operațiunile și lanțurile valorice ale acestora. Companiile trebuie să mențină standarde ridicate ale muncii în lanțurile lor valorice până la consolidarea relațiilor și schimbul de informații cu clienții și furnizorii. Unele industrii, cum ar fi mineritul sau substanțele chimice, se confruntă cu un risc inherent mai mare pentru sănătatea și siguranța fizică decât alte industrii, cum ar fi serviciile financiare, unde sănătatea mintală poate fi o preocupare mai mare. Companiile care mențin standarde ridicate în materie de sănătate, siguranță și drepturile muncii pot vedea niveluri mai ridicate de productivitate și eficiență operațională a angajaților.

3. *Abilități pentru viitor.* Accesul la muncitori calificați este un factor-cheie pentru a deveni o companie de succes. Pentru a aborda provocarea deficienței de competențe, companiile trebuie să sporească investițiile în formare, educare și recalificare a forței de muncă pentru a profita de oportunitățile de schimbare a modelelor de lucru și a locurilor de muncă datorită noilor instrumente și tehnologii [4, pp. 32-33].

D. Pilonul „Prosperitatea”. Pilonul „Prosperitatea” din metodologia de măsurare a capitalismului părților interesate are o legătură strânsă cu Agenda 2030 a ONU pentru dezvoltare durabilă. Raportul de sinteză al secretarului general al ONU recunoaște că prosperitatea este un element esențial în realizarea ODD și o definește ca fiind „o economie puternică, incluzivă și transformatoare”, descriind-o în termeni de:

- creștere economică, bazată pe ocuparea forței de muncă decente, mijloace de trai durabile, creșterea veniturilor reale, protecție socială și acces la servicii financiare pentru toți oamenii;

- inovarea și transformarea modelelor de afaceri pentru a crea valoare comună, inclusiv investiții în infrastructură durabilă și rezistentă, așezări, industrializare, IMM-uri, energie și tehnologie;

- prosperitate comună și creștere echitabilă, bazate pe producție și consum durabile.

Aceste caracteristici esențiale ale prosperității sunt legate de următoarele ODD:

- lipsa sărăciei (ODD 1);

- locul de muncă decent și creșterea economică (ODD 8);

- industria, inovarea și infrastructura (ODD 9);

- reducerea inegalităților (ODD 10).

Întreprinderile au impact asupra prosperității economice și sociale și beneficiază de acestea în nenumărate moduri și este recunoscut pe scară largă că întreprinderile nu pot reuși într-o societate care nu dispune de prosperitate economică și socială.

Cu toate acestea, majoritatea întreprinderilor nu captează pe deplin aceste active necorporale și factori de valoare. Măsurând și raportând mai holistic aspectele prosperității, companiile și părțile interesate ale acestora pot deveni mai bine informați pentru a proteja și îmbunătăți activele care contribuie la crearea durabilă a valorii și la societate și ODD. Crearea valorii pe termen lung este esențială pentru performanța afacerii, avantajul competitiv, reducerea riscurilor și consolidarea relațiilor cu părțile interesate.

Pentru a demonstra angajamentul de a construi economii puternice, transformatoare și incluzive pe termen lung, în conformitate cu ODD-urile, au fost identificate trei teme interdependente din standardele de raportare existente care ajută la distingerea celor mai importante aspecte ale prosperității:

1. *Ocuparea forței de muncă și generarea bogăției.* Companiile ar trebui să creeze o valoare economică semnificativă pentru angajați, acționari și societatea în întregime prin crearea de locuri de muncă și investiții în capacitățile productive ale economiei. Se preconizează că criza economică datorată pandemiei COVID 19 va împinge milioane de oameni (în special grupuri vulnerabile) în sărăcie și ar putea încetini progresul către obiectivele de reducere a sărăciei. Crearea de locuri de muncă, păstrarea angajaților și investițiile în societate sunt esențiale pentru abordarea acestui risc. Aceste investiții contribuie la creșterea nivelului de trai și la crearea bogăției pe termen lung. O prosperitate economică puternică determină o forță de muncă mai educată și o productivitate mai mare a forței de muncă, precum și o putere mai mare de cumpărare.

2. *Inovarea /crearea produselor și serviciilor mai bune.* Prin inovație, companiile pot și ar trebui să contribuie la crearea unor produse și servicii mai bune care să răspundă nevoilor și dorințelor în schimbare ale clienților, creând atât valoare economică, cât și socială pentru clienți. Companiile au un rol important de jucat în crearea și comercializarea soluțiilor pentru probleme complexe și provocatoare, în special descoperiri legate de mediu (de exemplu, lanțuri de aprovizionare și produse durabile).

Capacitatea unei companii de a inova poate face diferență între supraviețuirea sau eșecul pe termen lung. Creșterea transformativă prin inovație determină dezvoltarea de noi produse și servicii, îmbunătățește avantajul competitiv și reputația mărcii. Eforturile de inovare au potențialul de a crea atât impacturi pozitive, cât și negative asupra planetei și a oamenilor săi, oferind motive suplimentare companiilor de a măsura și de a raporta aceste impacturi.

3. *Comunitate și vitalitate socială.* Companiile contribuie cu resurse care pot și ar trebui să sprijine țesutul social și vitalitatea

comunităților în care își desfășoară activitatea, direct în cazul investițiilor în comunități și indirect prin impozite plătite pentru a ajuta la finanțarea serviciilor guvernamentale pentru acele comunități. Esența acestui exercițiu este convingerea că interacțiunea factorilor economici, de mediu și sociali este din ce în ce mai importantă pentru crearea de valoare pe termen lung [4, pp. 37-38].

Fiecarei din temele prezentate mai sus îi este atribuită o serie de indicatori, care permit măsurarea schimbărilor și demonstrarea de către companii a contribuției în crearea valorii. De exemplu, inovarea/crearea produselor și serviciilor mai bune este măsurată prin nivelul cheltuielilor aferente cercetării și dezvoltării, comportamentul etic este măsurat prin numărul și natura incidentelor de corupție, disponibilitatea apei dulci (potabile) este măsurată în volumul de apă extrasă și volumul de apă consumată etc.

Integrând valorile sus-enumerate în guvernanta, strategia de afaceri și managementul performanței și raportând aceste valori, o companie demonstrează părților interesate că evaluează responsabil toate riscurile și oportunitățile în gestionarea afacerii sale, chiar dacă acestea privesc nu doar mediul intern al companiei și sunt nu doar de natură financiară. Actualmente, investitorii și părțile interesate pretind ca companiile să raporteze probleme, riscuri și oportunități nefinanciare cu aceeași disciplină și rigoare ca și informațiile financiare.

Dar dincolo de aceasta, acele companii care își aliniază obiectivele la obiectivele pe termen lung ale societății, așa cum sunt stabilite în ODD, sunt cele ce vor crea valoare durabilă pe termen lung, conducând în același timp la rezultate pozitive pentru afaceri, economie, societate și planetă. Aceasta este adevărata caracteristică a unei companii ce activează în conformitate cu noul model economic - capitalismul părților interesate.

Și totuși, e puțin probabil, că acest model va fi instaurat în toate colțurile lumii în același timp și va aduce doar beneficii companiilor și părților interesate. Oricărui model economic (cel puțin pînă la momentul actual) au fost caracteristice dezavantajele și contradicțiile sale. La moment companiile operează cu factorii tradiționali de producție (natura, capitalul, munca), combinând acestea cu neo-factorii de producție (tehnologiile, informația, abilitățile de întreprinzător), contradicția principală constând în alegerea vectorului dintre creștere și stabilitate. Eventualele contradicții ale capitalismului părților interesate vor putea să se rezume la prioritățile acordate unor anumite obiective sau valori sociale.

Totodată, unii specialiști în domeniul economiei și managementului companiilor (Drucker P., Mason P.), consideră că, deși cea de-a IV-a Revoluție Industrială este la începutul său, în perioada sa de cristalizare și de începere a manifestărilor pe scară din ce în ce mai largă, totuși, o serie de analize pun în evidență manifestarea unor caracteristici care par a fi incompatibile cu sistemul capitalist. Paul Mason susține că suntem la un pas de o schimbare uriașă și atât de profundă încât, de data aceasta, însuși capitalismul, sistemul extrem de complex pe baza căruia funcționează societăți întregi, va evolua în ceva cu totul nou. În centrul acestor schimbări se află tehnologia informației, o revoluție care, după Paul Mason, are potențialul de a remodela fundamental noțiunile familiare de „muncă”, „producție” și „valoare”, dar și de a distruge o economie bazată pe piețe și proprietăți private [5, pp. 116-149].

Peter Drucker încă din anii '90 ai sec. XX a conturat caracteristicile viitoarelor schimbări. Spre deosebire de alți specialiști în domeniu, Drucker vine nu doar cu anumite prognoze legate de economia viitorului și caracteristicile specifice companiilor, ci și cu unele recomandări

ce ne vizează pe fiecare, dar și sistemul socio-economic în general. Acordând prioritate cunoștințelor/cunoașterii în designul sistemelor socio-economice, Drucker prezice, că cea mai mare schimbare va fi anumite pe filiera cunoașterii: schimbarea formei, conținutului, semnificației și responsabilității cunoașterii. În acest context, rolul cel mai important îi revine principalului actor în acest nou sistem – persoanei educate. Drucker o numește „universal educated person”, ceea ce ne indică faptul, că în viitorul sistem economico-social se vor resimți confortabil persoanele cu o educație calitativă, multilateral dezvoltate, care sunt capabile nu doar să se alinieze / adapteze unui sistem economic (unui tip de piață, unde își vând brațele de muncă), dar și să modeleze ei însuși sistemele socio-economice, reieșind din valorile umane general acceptabile.

Concluzionăm că, în aceste condiții, se cere de a revedea abordarea sistemului educational și administrativ în ceea ce privește formarea/educarea/antrenarea în câmpul de muncă a unei personalități. De-a lungul evoluției economice conexiunile dintre aceste subsisteme sociale (economic, educational, administrativ) au fost modelate, transmițând prioritatea de la un subsistem la altul. Astăzi asistăm la situația, când capitalul (companiile, mai cu seamă corporațiile transnaționale) dictează instituțiilor educaționale conținutul curricular. Însă, în opinia autorului, educația ar trebui să fie determinanta. Sistemul educational (în cooperare cu cel administrativ) ar trebui să creeze condiții nu doar pentru formarea profesională îngustă (care transformă personalitatea într-un instrument/obiect al sistemului economic), ci și pentru dezvoltarea multilaterală armonioasă echilibrată a Personalității. Această condiție ne va permite nouă și viitoarelor generații să nu fim ostatici a unui viitor necunoscut și impredictibil, ci să fim creatorii acestuia.

BIBLIOGRAFIE

1. Bonciu F. Implicațiile celei de-a patra revoluții industriale pentru dezvoltare. În: National Strategies Observer, Institute for World Economy, 2016 Disponibil pe <http://www.nos.iem.ro/bitstream/handle/123456789/1046/531-828-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Davos Manifesto 2020: The Universal Purpose of a Company in the Fourth Industrial Revolution. Disponibil pe <https://www.weforum.org/agenda/2019/12/davos-manifesto-2020-the-universal-purpose-of-a-company-in-the-fourth-industrial-revolution/>
3. Drucker P. Post-capitalist Society. Ed.: Butterworth Hainemann, 1993, 192 p.
4. Measuring Stakeholder Capitalism: Towards Common Metrics and Consistent Reporting of Sustainable Value Creation. White Paper. World Economic Forum, 2020
5. Mason, P. Postcapitalism: A Guide to Our Future. Penguin Random House, UK, 2015, 271 p.
6. Navigating the rising tide of uncertainty. 23rd Annual Global CEO Survey. PricewaterhouseCoopers, 2020, disponibil pe <https://www.pwc.com/gx/en/ceo-survey/2020/reports/pwc-23rd-global-ceo-survey.pdf>
7. Raportul anual al Forumului Economic Mondial de la Davos, 2019 – 2020, disponibil pe http://www3.weforum.org/docs/WEF_Annual_Report_2019_2020.pdf
8. În: https://ro.qaz.wiki/wiki/History_of_capitalism accesat pe 27.11.2020.
9. În: https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_industrial%C4%83 accesat pe 27.11.2020.
10. În: https://ro.wikipedia.org/wiki/Dezvoltare_durabil%C4%83 accesat pe 28.12.2020.

Prezentat: 19 ianuarie 2021.

Email: liubovips@mail.ru

Instruirea funcționarilor publici: strategii și tehnologii noi

PARTICIPAREA ACADEMIEI DE ADMINISTRARE PUBLICĂ ÎN PROIECTE ȘI LA FORUMURI ȘTIINȚIFICE - PREMISĂ A CALITĂȚII CERCETĂRII

PARTICIPATION OF THE ACADEMY OF PUBLIC ADMINISTRATION IN PROJECTS AND SCIENTIFIC FORUMS - A PREMISE OF RESEARCH QUALITY

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).08](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).08)

CZU: 378.4:001.891

Silvia DULSCHI,
doctor, conferențiar universitar,
șef Direcție știință și cercetare,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Taking into account the importance of scientific research for the development of knowledge and the training of highly qualified staff, the Academy of Public Administration emphasizes excellence and international visibility, supports complex research in public administration, economics, law, international relations and participation in national and international research projects. In the article, the author highlights the mission of the scientific research in the Academy to generate knowledge and to transmit, disseminate and capitalize on the knowledge gained through scientific research in the administrative activity.

Keywords: research, visibility, international relations, scientific projects, project sustainability.

REZUMAT

Academia de Administrare Publică, ținând cont de importanța cercetării științifice pentru dezvoltarea cunoașterii și formarea cadrelor de înaltă calificare, pune accent pe excelență și vizibilitate internațională, susține cercetările complexe în domeniile administrație publice, economie, drept, relații internaționale și participarea în proiectele de cercetare naționale și internaționale. În articol, autorul evidențiază misiunea cercetării științifice în Academie de a genera cunoaștere și de a transmite, difuza și valorifica cunoștințele acumulate prin cercetarea științifică în activitatea administrativă.

Cuvinte-cheie: cercetare, vizibilitate, relații internaționale, proiecte științifice, sustenabilitatea proiectelor.

Activitatea științifică rămâne una din atribuțiile de bază ale Academiei de Administrare Publică. Academia a fost abilitată cu efectuarea de cercetări științifice în domeniul teoriei și practicii administrației

publice, elaborarea de materiale analitice și de recomandări metodice în problemele serviciului public, precum și pregătirea cadrelor științifice și didactice în domeniul administrației publice.

Inițierea reformei administrației publice în Republica Moldova, au determinat necesitatea efectuării cercetărilor științifice consacrate proceselor complexe ce se desfășoară în sistemul administrației publice aflat în continuă evoluție și transformare.

Cercetarea științifică în cadrul Academiei este axată pe următoarele domenii de investigație:

- în prim plan se evidențiază studiile privind teoria și practica administrației publice, menite să conceptualizeze rolul administrației publice în sistemul politic al societății, studiul suporturilor și reglementărilor juridice ale organizării și funcționării administrației publice, care confirmă interacțiunea dintre știința administrației și ramurile de drept în asigurarea unei activități administrative eficiente.

Reieșind din aspirațiile europene ale Republicii Moldova și din necesitatea racordării activității autorităților administrației publice la standardele europene, devine evidentă necesitatea cercetărilor științifice în domeniul relațiilor și cooperării internaționale, de care sunt preocupați și cercetătorii Academiei de Administrație Publică. În condițiile în care societatea informațională se manifestă tot mai activ, devine de la sine înțeleasă și necesitatea promovării cercetării științifice în domeniul creării unui sistem informațional modern, care constituie o pârgă de modernizare a administrației publice și la care își aduc aportul și cercetătorii din cadrul Academiei de Administrație Publică.

Astfel, în activitatea sa, Academia de Administrație Publică, în calitate de instituție de învățământ superior de stat și de centru național de promovare a politicii de stat în domeniul administrației publice, a acumulat o bogată experiență de organizare a activității științifice în toate domeniile menționate mai sus. Academia participă prin serviciile educaționale și de cercetare prestate, la edificarea societății

bazate pe cunoaștere. Activitatea de cercetare desfășurată în Academie are misiunea de integrare a eforturilor cadrelor didactico-științifice în investigarea problemelor actuale din administrația publică.

Desfășurarea acestor procese într-o manieră constructivă și cu un impact favorabil, presupune necesitatea corespunderii acestora unor abordări științifice argumentate, bazate pe paradigme moderne, capabile să asigure consecutivitatea și ireversibilitatea acțiunilor inițiate în acest domeniu. Din aceasta derivă misiunea Academiei în efectuarea cercetărilor științifice în domeniul teoriei și practicii administrării publice, în vederea creării unui suport științific pentru desfășurarea reformei administrației publice, la etapa actuală, în special, punerea în aplicare a Strategiei de reformă a administrației publice pentru 2016-2020.

Una dintre activitățile prioritare pentru Academie reprezintă diversificarea cercetărilor științifice în domeniul administrației publice și adaptarea lor continuă la solicitările practicii administrative aflate în permanentă evoluție și dezvoltare, elaborarea de noi forme și metode de administrare, care să asigure eficiența activității autorităților publice în procesul complex de reformare. Activitatea de cercetare este realizată în cadrul laboratoarelor științifice, de către personalul didactic cu experiență, conducătorii de doctorat, doctoranzi și masteranzi.

Planul instituțional de cercetare științifică a fost elaborat în baza Strategiei de cercetare a Academiei de Administrație Publică pentru perioada 2016-2020, conform temelor prioritare din programele naționale și cele internaționale, prin integrarea planurilor anuale ale unităților de cercetare - laboratoarele științifice/catedrele. Tematica investigațiilor este actuală, poartă un caracter teoretico-aplicativ și inovator. Studiile sunt realizate atât în arealul științific național, precum și pe dimensiune internațională.

Rezultatele principale ale cercetărilor științifice. Cadrul tematic de cercetare include proiecte internaționale, proiecte instituționale (fundamentale și aplicative), membrii catedrelor Academiei fiind integrați în diverse proiecte de cercetare.

Valorificarea activității științifice se realizează prin participarea cadrelor științifico-didactice cu comunicări științifice la lucrările conferințelor, simpozioanelor și altor foruri științifice, organizate în țară sau peste hotare.

Participarea cadrelor științifico-didactice, a doctoranzilor din AAP în proiecte de cercetare, la forumuri științifice naționale și internaționale este o modalitate eficientă de dezvoltare profesională, de creștere a calității științei, oferind posibilitatea de îmbogățire a experienței, stabilirii de legături profesionale cu cadrele didactice din țară și din străinătate, schimbului de idei și informații. Competențele și cunoștințele dobândite sunt apoi diseminate de participanți la nivel de instituție și nu numai.

Noile condiții impuse de pandemia de COVID 19 au obligat instituțiile superioare de învățământ să facă față provocării majore, solicitând eforturi suplimentare din partea cadrelor didactice și a studenților-doctoranzi. O problemă importantă care se impune în noile condiții de organizare a procesului de studii și cercetare la distanță este asigurarea calității cercetării științifice, un moment oportun pentru evaluarea calității ei.

Organizarea manifestărilor științifice. În acest context, în Academia de Administrare Publică, pentru valorificarea cercetărilor științifice proprii, au continuat să fie organizate și desfășurate diferite manifestări științifice devenite deja tradiție, în cadrul cărora se pun în discuție cele mai stringente probleme solicitate de evoluția reformei administrației publice.

Conferința științifico-practică internațională „Contribuția tinerilor cerce-

tători la dezvoltarea administrației publice”. Conferința respectivă se organizează anual în luna februarie de către Catedra științe administrative în comun cu Școala doctorală și întrunește tineri cercetători din țară și străinătate, doctoranzi, masteranzi, funcționari publici preocupați cu activități de cercetare.

Culegerea include rapoartele prezentate în ședința plenară a reuniunii „Rolul autorităților publice în asigurarea durabilității financiare a organizațiilor societății civile în Republica Moldova”, semnat de Liliana Palihovici, doctorandă, Academia de Administrare Publică, „Întărirea capacității administrative în Republica Moldova – dezvoltarea sistemului de autonomie locală” de Cătălin-Gabriel Done, masterand, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, Romania, „Создание системы специализированных услуг для лиц пострадавших от домашнего насилия: опыт Украины” de Oksana Yelchiieva, doctorandă, Institutul Regional de Administrare Publică din Odessa Ucraina, „Повышение престижа и социальной привлекательности государственной гражданской службы в российском обществе”, de Alina Alimgafarova, doctorandă, Universitatea de Stat din Bashkortostan, Rusia.

Conferința științifico-practică internațională „Teoria și practica administrării publice”. Conferința respectivă se organizează anual în luna mai și se dedică Zilei Academiei marcată la 21 mai. Discuțiile se produc atât în ședința plenară a conferinței, cât și în cele cinci ateliere:

- „Modernizarea administrației publice în contextul integrării europene”;
- „Probleme actuale ale științei politice și parcursul european al Republicii Moldova”;
- „Aspecte teoretico-practice privind edificarea statului de drept și modernizarea administrației publice”;

- „Tendințe ale managementului public în contextul creării unui sistem administrativ bazat pe cunoaștere”;

- „Dezvoltarea profesională a personalului: teorie și practică”.

Culegerea conține o serie de studii științifice semnate de cercetătorii Academiei de Administrare Publică, dar și de la alte instituții de învățământ superior din Republica Moldova, precum și din instituții similare din România, Ucraina și Rusia.

Materialele conțin 83 de studii dedicate problemelor modernizării administrației publice în contextul integrării europene, rolului științei politice în promovarea parcursului european al Republicii Moldova, edificării statului de drept, tendințelor managementului public în contextul creării unui sistem administrativ bazat pe cunoștințe, dezvoltării profesionale a funcționarilor publici.

Masa rotundă cu participare internațională „Interacțiunea dreptului național și internațional în realizarea protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. Masa rotundă respectivă este organizată anual în luna decembrie de către Catedra științe juridice și este consacrată Zilei internaționale a drepturilor omului.

Participare în proiecte de cercetare științifică. Academia acordă o atenție deosebită cercetărilor în cadrul proiectelor naționale și internaționale. Membrii catedrelor sunt antrenați în diverse proiecte de cercetare câștigate prin concurs la nivel național și în calitate de aplicanți și parteneri în consorții internaționale.

În anul 2020, activitatea de cercetare științifică și inovațională, realizată în cadrul Academiei de Administrare Publică, s-a axat pe realizarea proiectului: „Educational for drone (eDrone)”, 574090-EPP-1-2016-1-IT-EPPKA2- CBHE-JP, (2016-2019), implementat în cadrul Programul Erasmus+ Consolidarea capacităților în domeniul învățământului superior. Scopul proiectului: Definirea unui me-

diu de învățare pentru oferirea mai multor oportunități de obținere a noi competențe de utilizare a dronelor civile în activități profesionale. Pe parcursul anului 2020, în cadrul proiectului, s-au desfășurat următoarele activități de cercetare:

- Workshop în tehnologia dronelor. 05 - 08 februarie 2020, Universitatea Națională Politehnică din Erevan, Armenia.

În scopul diseminării rezultatelor proiectului, au fost elaborate articole în revista științifico-metodică *Administrarea Publică*, la conferințe naționale/internaționale, în ziarul *Funcționarul Public*/pagina WEB a AAP.

Pe 1 iulie, 29 iulie și 25 septembrie 2020, în cadrul Consorțiului proiectului, au fost organizate câteva conferințe online. Participanții la reuniuni au pus în discuție subiecte cu referire la buna implementare și managementul proiectului, diseminarea eficientă a rezultatelor, aspecte financiare, sustenabilitatea proiectului. Discuțiile au vizat și ultimele activități pentru închiderea cu succes a proiectului.

În perioada 8-9 octombrie 2020, s-a desfășurat Reuniunea consorțiului proiectului „Educational for drone (eDrone)”, care a avut misiunea de încheiere a proiectului eDrone, conform deciziei Agenției Executive pentru Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA). În cadrul discuțiilor s-a constatat că din cauza pandemiei, unii parteneri nu au reușit implementarea tuturor activităților proiectului. De aceea s-a decis solicitarea de la Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA) a prelungirii perioadei de eligibilitate a proiectului.

Ca urmare, Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA), a satisfăcut cererea Consorțiului și perioada de eligibilitate a proiectului eDrone, a fost prelungită până la 28.02.2021.

În scopul asigurării sustenabilității și continuității proiectului, membrii echipei de proiect al AAP au elaborat două lucrări:

Broșură (foto-album) care reflectă toate evenimentele la care au participat și au organizat membrii echipei de proiect AAP, (2016-2020) și Manualul pentru autoritățile publice privind utilizarea dronelor.

În anul 2020 Academia de Administrare Publică a obținut 2 proiecte internaționale:

1. „Parteneriat transfrontalier pentru dezvoltarea antreprenoriatului social”, finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Comun România - Moldova 2014-2020, cu o durată de 18 luni.

2. Proiect de mobilitate academică cu Universitatea Tehnologică din Brno, Cehia. Proiectul urmează să fie implementat pe o perioadă de doi ani, și prevede schimb reciproc de profesori, doctoranzi și studenți, participarea la conferințe, publicarea de articole comune și alte activități științifice.

3. La nivel național, Catedra economie și management public (Tofan T., dr., conf. univ.) a aplicat la concursul proiectelor de inovare și transfer tehnologic pentru anul 2021. (Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare).

Participări la manifestări științifice din țară și de peste hotare. Cadrele didactice, doctoranzii și masteranzii Academiei participă la conferințe, simpozioane și alte manifestări științifice, inclusiv manifestări științifice internaționale, organizate în: România, Armenia, Georgia, Kazahstan, Turcia, Polonia, Bulgaria, Ucraina, Germania, Irlanda, federația Rusă și alte țări. Astfel, în anul 2020 cadrele didactice, doctoranzii au participat la o serie de foruri științifice în străinătate.

Pe data de 10 iulie 2020, și-a desfășurat lucrările Masa rotundă internațională „Мир после пандемии: Экономика, Управление и IT - Технологии”, realizată în regim on-line. Evenimentul a fost organizat de către Facultatea de economie și finanțe a Institutului de Administrare Nord-Vest din Sankt-Petersburg din cadrul Academiei Economiei Naționale și Administrației Pu-

blice pe lângă Președintele Federației Ruse. Participanții la masa rotundă, reprezentanți ai instituțiilor similare din Federația Rusă, Belarus, Georgia, Armenia, Moldova, Tadjikistan, au discutat în cadrul ședinței plene și a atelierelor, subiecte ce vizează impactul pandemiei de Coronavirus asupra economiei și pieții muncii. Un deosebit interes au trezit comunicările colegilor din Transcaucazia, care au venit cu mai multe exemple de organizare a activității în condițiile pandemiei de Covid-19, în special, fiind expusă experiența Georgiei la acest capitol. Tatiana Tofan, șef catedră Economie și management public, doctor în economie, conferențiar universitar, participantă la eveniment, în comunicarea sa, s-a referit la impactul Coronavirusului asupra pieții muncii din Republica Moldova.

Comunicările prezentate, dar și discuțiile, ce au avut loc în cadrul Mesei rotunde, au fost bazate pe rezultatele unor cercetări efectuate, fapt ce le-a permis participanților să se expună asupra efectelor imediate, dar și a celor ce vor urma. O atenție sporită a fost acordată problemei diagnosticului declinului economic și oportunităților de redresare a situației prin asigurarea unui nivel nou de colaborare între state. Participanții la Masa rotundă au convenit asupra realizării mai multor activități în regim on-line, în contextul situației create de pandemie, astfel, fiind apreciate posibilitățile oferite de tehnologiile informaționale avansate pentru asigurarea continuității activității desfășurate atât în aspect de cercetare, comunicare, cât și de consolidare a relațiilor de colaborare.

Pe 15 septembrie, și-a desfășurat lucrările cea de-a III-a masă rotundă cu genericul «Мир после пандемии: экономика, управление и IT технологии», organizată de facultatea de economie și finanțe a Institutului de Administrare Nord-Vest a Academiei de Economie Națională și Administrare Publică de pe lângă

Președintele Federației Ruse (Северо-Западный институт управления - филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации).

Din partea Academiei de Administrare Publică a participat Viorica Lopotenco, doctor, conferențiar universitar la Catedra economie și management public. În comunicarea sa, «Уязвимости, влияющие на финансовую систему Республике Молдова под воздействием пандемии COVID-19», dna V. Lopotenco a analizat principalele probleme cu care se confruntă sistemul financiar al Republicii Moldova în perioada situației pandemice și s-a referit la unele aspecte de depășire a acestora. Participanții la masa rotundă au fost provocați la discuții pe subiecte ce prezintă interes pentru economia națională și sistemul financiar, inclusiv: impactul pandemiei COVID-19 asupra sustenabilității sistemelor economice; eficiența programelor-anticriză asupra economiilor naționale; schimbări în paradigma managementului corporativ în perioada post-pandemică etc. Reuniunea a întrunit participanți din mediul academic și din economia reală din cinci țări (Rusia, Belarus, Germania, Tadjikistan, Republica Moldova) și a identificat un șir de subiecte, care vor fi discutate în viitorul apropiat, în cadrul unei noi mese rotunde.

La 23 septembrie, Tatiana Tofan, doctor, conferențiar universitar, șef Catedră economie și management public a participat la masă rotundă cu genericul «Беларусь – Молдова: новые этапы экономического сотрудничества», organizată de Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova în parteneriat cu Camera de Comerț din Republica Belarus. În cadrul mesei rotunde au fost discutate subiecte ce prezintă interes pentru economia națională a ambelor țări, inclusiv: organizarea și desfășurarea expozițiilor economice în Republica Moldova, precum și Republica Belarus în condiții

de pandemie; cooperarea în domeniul IT; comerțul cu produse, bunuri și servicii.

Pe 24 septembrie 2020, Silvia Dulschi, dr., conf. univ., șef Direcție știință și cercetare, Rodica Sobieski-Camerzan, director al Bibliotecii științifice al Academiei, și Sergiu Carcea, inginer-programator al Bibliotecii AAP, au participat la Evenimentul Național NI4OS-Europe de Formare privind Consolidarea Capacităților în Domeniul Științei Deschise pentru Moldova, care s-a desfășurat în regim online, cu suportul platformei de formare NI4OS-Europe.

Acest eveniment a făcut parte dintr-o serie de evenimente naționale de formare privind consolidarea capacităților în domeniul științei deschise, organizate în cadrul proiectului NI4OS-Europe (National Initiatives for Open Science in Europe – Inițiative Naționale pentru Știința Deschisă în Europa) special pentru participanții din Moldova. Principalul obiectiv al evenimentului a fost de a oferi părților interesate pe plan național o oportunitate de a dobândi cunoștințe și abilități noi privind diverse aspecte relevante din cadrul Cloud-ului European pentru Știința Deschisă (European Open Science Cloud – EOSC), principiilor FAIR, managementului datelor științifice deschise și serviciilor OpenAIRE.

La 25 septembrie curent, Universitatea de Stat din Bashkortostan, orașul Ufa, Federația Rusă a organizat conferința științifico-practică cu genericul „Lumea modernă și dreptul: 75 de ani ai ONU”. Academia de Administrare Publică a fost în calitate de coorganizator, de rând cu alte instituții prestigioase internaționale.

Rectorul Academiei de Administrare Publică, Oleg Balan, doctor habilitat, profesor universitar, a adresat participanților un mesaj de salut în sesiunea plenară. La lucrările conferinței au participat Nicolae Țău, doctor habilitat, profesor universitar, ex-ministru al Afacerilor Externe al Republicii Moldova și ex-Ambasador al Repu-

blicii Moldova în Statele Unite ale Americii, actualmente profesor la Catedra științe politice și relații internaționale din cadrul Academiei, cu raportul „Problema reformării Consiliului de Securitate al ONU”; decanul Departamentului studii superioare de master, Ion DULSCHI, doctor, conferențiar universitar, cu raportul științific „Cultura profesională a funcționarilor publici – baza încrederii cetățenilor față de stat”.

Participarea Academiei la acest înalt for științific internațional este un exemplu relevant din punct de vedere al oportunității și posibilității organizării unor acțiuni de dezvoltare a educației și cercetării atât la nivel național, precum și pe dimensiunea internațională, chiar și în condițiile pandemiei, utilizând mijloacele tehnice moderne de comunicare.

În zilele de 08 – 09 octombrie 2020, în cadrul Programului de realizare a Proiectului Național „Consolidarea sistemului de securitate națională prin cunoaștere și comunicare”, „Program de stat” (2020-2023), pentru anul 2020, s-a desfășurat online conferința științifico-practică cu participare internațională „Performanța în educație – factor-cheie în asigurarea securității umane”. Forul științific a întrunit cercetători, cadre didactice, doctoranzi, din 5 state: Republica Moldova, România, Rusia, Ucraina și Israel. Organizatorii evenimentului, Academia de Administrare Publică, Colegiul „Alexei Mateevici” din Chișinău și Centrul de Geografie Istorică Militară din Republica Moldova, au propus spre discuție conținutul performanței în toate segmentele învățământului secundar: economic, politic, juridic, diplomatic, administrativ, pedagogic, medical, educațional, artistic, sportiv.

Evenimentul a vizat, de asemenea, interesul național al statelor participante la conferință și al altor state, viitorul cărora depinde de performanțele, profesionalismul tinerilor, studenților.

Conferința științifico-practică cu participare internațională „Performanța în educație – factor-cheie în asigurarea securității umane” a fost organizată la Chișinău, în zilele de 8 – 9 octombrie 2020, în cadrul Programului de realizare a Proiectului Național „Consolidarea sistemului de securitate națională prin cunoaștere și comunicare”, „Program de stat” (2020-2023), pentru anul 2020.

Colaborarea cu instituții similare din străinătate, cu care Academia are semnate acorduri bilaterale, oferă cadrelor didactice din Republica Moldova oportunitatea de a participa la activități internaționale. Intenția de a se implica în aceste activități este destul de evidentă atât din partea profesorilor cât și din partea doctoranzilor. Grație acestuia, personalul didactic are posibilitatea de a-și îmbogăți experiența profesională, de a stabili legături cu cadre didactice din alte țări pentru schimburi de idei, informații sau suporturi didactice.

La 9 octombrie 2020, Institutul Regional de Administrație Publică din Odessa al Academiei Naționale de Administrație Publică pe lângă Președintele Ucrainei, a găzduit o conferință științifico-practică cu participare internațională „Administrația publică: tradiții, inovații, tendințe globale” dedicată celei de-a 25-a aniversări a institutului.

Peste 200 de participanți din diferite orașe din Ucraina și reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior din Moldova, România, Belarus, Polonia, Slovacia, SUA au trimis materiale spre publicare.

Din partea Academiei de Administrare Publică au participat: 8 persoane, inclusiv 3 cadre științifico-didactice și 5 doctoranzi: Dulschi Ion, dr., conf. univ., „Профессиональная этика и общение с гражданами в государственной администрации” (с. 74), Dulschi Silvia, dr., conf. univ., „Профессиональное развитие должностных лиц и модернизация госу-

дарственной администрации: опыт зарубежных стран" (с. 277), Popovici Angela, dr., conf. univ. „European solidarity in the face of crisis and global challenges" (p. 204), Aroșoae Mihaela, drd., „Механизмы соблюдения принципа законности местных административных актов" (с. 292), Вахан Олег, drd., „Участие граждан – основа хорошего управления" (с. 64), Boghian Vasile, drd., „Некоторые аспекты государственной службы и государственного служащего в Европе" (с.180), Bradu Sorin, drd. „Establishment of local public services in Romania and the Republic of Moldova" (p. 296), Zaharia Olga, drd, „The state as a generator of public policies" (p. 111).

Comunicările științifice prezentate la acest forum internațional au avut ca scop să ofere oamenilor de știință, practicienilor, oficialilor guvernamentali și organizațiilor comerciale, oamenilor de afaceri, informații despre rezultatele activităților științifice ale Academiei de Administrare Publică, discutarea problemelor științifice și practice actuale ale dezvoltării societății în era globalizării și dezvoltarea modalităților de îmbunătățire a sistemului administrației publice din Moldova, luând în considerare tradițiile și inovațiile.

Participarea reprezentanților Academiei la eveniment va contribui la dezvoltarea

cooperării interdisciplinare, interregionale și internaționale, la asistență în formarea personalului științific și pedagogic de cea mai înaltă calificare și creșterea competenței profesionale a lucrătorilor științifici și pedagogici.

Concluzii. Academia de Administrare Publică, având în vedere importanța cercetării științifice pentru dezvoltarea cunoașterii și formarea cadrelor de înaltă calificare, pune accent pe excelență, interdisciplinaritate și vizibilitate internațională, susține cercetările complexe în domeniile administrație publice, economie, drept, relații internaționale și participarea în proiectele naționale și internaționale de cercetare. Misiunea cercetării științifice în Academie este de a genera cunoaștere și de a transmite, difuza și valorifica cunoștințele acumulate prin cercetarea științifică în activitatea administrativă.

În calitate de activități de perspectivă, Academia își propune perfecționarea calității proceselor de cercetare și studii, prin antrenarea în procesul științifico - didactic a noi cadre cu titluri științifice, ridicarea calității cercetărilor științifice; inițierea noilor colaborări internaționale și menținerea la nivel viabil a celor existente prin inițierea proiectelor de cercetare în colaborare cu parteneri din țară și de peste hotare, participarea la noi proiecte naționale și internaționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Dulschi S. Academia, participantă la conferința științifico-practică internațională de la Odesa. Funcționarul Public nr. 20 (585) octombrie 2020. În: <http://aap.gov.md/files/publicatii/ziar/20/585.pdf>
2. Dulschi S. Sesiuni online cu genericul „Erasmus Days: proiecte, oportunități, provocări". Funcționarul Public nr. 20 (585) octombrie 2020. În: <http://aap.gov.md/files/publicatii/ziar/20/585.pdf>
3. Dulschi S. Contribuția Academiei de Administrare Publică la știința națională: proiecte inedite în Noaptea Cercetătorilor Europeni. Funcționarul Public nr. 23 (588) decembrie 2020. În: <http://aap.gov.md/files/publicatii/ziar/20/588.pdf>
4. Dulschi S. O nouă etapă în consolidarea rezultatelor proiectului „Educational for dro-

ne (eDrone)". În: <http://aap.gov.md/ro/news/o-nou%C4%83-etap%C4%83-%C3%AEn-consolidarea-rezultatelor-proiectului-educational-drone-edrone>

5. Dulschi S. O nouă reuniune a consorțiului proiectului „Educational for Drone (eDrone)". În: <http://aap.gov.md/ro/news/o-nou%C4%83-reuniune-consor%C8%9Biului-proiectului-educational-drone-edrone>

6. Dulschi S. Ședință de monitorizare a proiectului „Educational for Drone (eDrone)". În: <http://aap.gov.md/ro/news/%C8%99edin%C8%9B%C4%83-de-monitorizare-proiectului-%E2%80%9Eeducational-drone-edrone%E2%80%9D>

7. Dulschi S. Asigurarea sustenabilității proiectului „Educational for Drone (eDrone)" prin măsuri științifice. În: <http://aap.gov.md/ro/news/asigurarea-sustenabilit%C4%83%C8%9Bii-proiectului-educational-drone-edrone-prin-m%C4%83suri-%C8%99tiin%C8%9Bifice>

8. Dulschi S. Senatul AAP a făcut totalurile activității științifico-didactice pe anul trecut. În: <http://aap.gov.md/ro/news/senatul-aap-f%C4%83cut-totalurile-activit%C4%83%C8%9Bii-%C8%99tiin%C8%9Bifico-didactice-pe-anul-trecut>

9. Dulschi S. Conferința științifico-practică internațională „Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice" – un jalon important în istoria Academiei. Funcționarul Public nr. 1 (590) ianuarie 2021. În: <http://aap.gov.md/files/publicatii/ziar/21/590.pdf>

10. Dulschi S. Cercetarea științifică – domeniu prioritar al Academiei de Administrare Publică. Funcționarul Public nr. 3 (592) februarie 2021. În: <http://aap.gov.md/files/publicatii/ziar/21/592.pdf>

Prezentat: 7 martie 2021.

Email: silvia_moldovan@mail.ru

ÎMBUNĂTĂȚIREA CALITĂȚII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR PRIN IMPLICAREA STUDENȚILOR UTILIZÂND EXPERIENȚA CURSULUI CA VARIABILĂ DE MEDIERE

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).19](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).19)

CZU: 378.147.31

Traian ROPOT,
doctorand, Facultatea de Educație,
Universitatea Southwest, Chongqing, China

Muhua WANG,
doctor, conferențiar, pro-decan al Facultății de Educație,
Universitatea Southwest, Chongqing, China

Francis STONIER,
doctor, conferențiar, Departamentul Curriculum și Predare,
Facultatea de Educație, Universitatea Southwest, Chongqing, China

REZUMAT

Scopul acestei lucrări este de a analiza corelația dintre implicarea studenților și experiența cursului ca mecanism de îmbunătățire a calității studiilor superioare. În mod tradițional, cercetările se concentrau separat asupra implicării studenților sau experienței cursului, dar rămâne de discutat posibilitatea că cea ulterioară să fie percepută ca o variabilă de mediere a evaluării implicării studenților în calitate de instrument de măsurare și îmbunătățire a învățământului universitar. În plus, trebuie argumentat faptul că critica asupra conceptelor implicării studenților și experienței cursului contribuie la dezvoltarea lor ulterioară.

Cuvinte-cheie: asigurarea calității, responsabilitate, educație universitară, implicarea studenților, experiență la curs.

Introducere. Creșterea inexorabilă a domeniului învățământului superior din ultimele decenii a condus la creșterea rapidă a interesului și îngrijorării cu privire la calitatea sa. Stensaker (2007), citat de Hongbiao Yin & Zheng Ke (2017), susține că calitatea învățământului superior este una dintre cele mai de impact „meta-idei”. O mare parte a atenției îndreptate către conceptul de calitate se concentrează pe dimensiunea responsabilității, implicarea studenților și experiența cursului ca instrument pentru evaluarea acestuia (Coates, 2005; Coates și McCormick, 2014).

Prezenta lucrare evaluează modul în

care implicarea studenților contribuie la dezvoltarea calității educației universitare, utilizând experiența cursului ca variabilă de mediere și susține necesitatea dezvoltării continue a domeniului ca pe un concept semnificativ, dar nu ca pe o orientare absolută. Deși are defecte și influență discutabilă, cercetarea implicării studenților aduce încă o contribuție irefutabilă la dezvoltarea educației. Lucrarea va evalua conceptele-cheie într-o metodă de zoom gradat, începând cu calitatea învățământului superior, trecând la dimensiunea responsabilității care se concentrează masiv pe implicarea studenților.

Următorul compartiment prezintă argumentul cu privire la modul în care implicarea studenților îmbunătățește calitatea studiilor universitare prin utilizarea experienței cursului ca variabilă de mediere. În continuare se dezvăluie dezbaterile și relativitatea implicării studenților și a experienței cursului ca instrument de asigurare a calității în învățământul universitar. În final se fac concluziile autorului.

Calitatea învățământului universitar.

Calitatea studiilor universitare este unul dintre cele mai influente concepte, cu toate acestea, există o lipsă de concordanță atunci când vine vorba de a defini ce este calitatea. Unii cercetători afirmă că nu poate fi cuantificată și definită, în timp ce alții afirmă că calitatea este o chestiune subiectivă și depinde de perspectiva specifică. (Bobby, 2014; Martin & Stella, 2007; Westerheijden, Stensaker și Rosa, 2007).

Schindler, Puls-Elvidge, Welzant și Crawford (2015) au identificat trei provocări principale pentru definirea calității. Prima provocare se referă la faptul că calitatea este un concept evaziv și poate avea o diversitate de interpretări influențate de interesele diferitelor părți interesate. Pentru crearea unei viziuni și tradiții stabile a calității în învățământul superior, este esențial să se includă și să se ia în considerare viziunile părților interesate pentru a se asigura aspectul multi-perspectiv al conceptului de calitate (Bobby, 2014). A doua provocare identificată este multidimensionalitatea conceptului de calitate (Green, 1994; Vlăsceanu, 2007; Westerheijden, 2007 așa cum este citat de Schindler, Puls-Elvidge, Welzant și Crawford, 2015). Datorită acestui aspect, calitatea învățământului superior nu poate fi redusă la o definiție tipică, scurtă, deoarece ar fi exagerat de generalistă pentru a avea o utilizare facilă în practică. A treia provocare identificată este dinamica conceptului de calitate datorită fluctuațiilor influențelor dintr-o multitudine

de factori, cum ar fi peisajul educațional, economic, politic și social (Bobby, 2014; Ewell, 2010; Harvey, 2005; Harvey & Williams, 2010; Opre & Opre, 2006; Singh, 2010).

Aceste provocări ar putea fi interpretate drept dificultate, dar se poate argumenta că ele contribuie de fapt la un concept mai puternic și mai practic al calității. Schindler, Puls-Elvidge, Welzant și Crawford (2015) au identificat patru conceptualizări cuprinzătoare ale calității: responsabilitate, scop, excepție și transformare. Toate aceste conceptualizări se învârt în jurul intereselor diferitelor părți interesate care sunt poziționate la baza conceptului de calitate.

Calitatea în conceptualizarea responsabilității înseamnă că instituțiile sunt responsabile față de părțile interesate pentru utilizarea optimă a resurselor și furnizarea de produse și servicii educaționale exacte cu zero defecte. Calitatea, ca scop, presupune ca produsele și serviciile instituționale să se conforme misiunii/viziunii declarate sau unui set de specificații, cerințe și standarde, inclusiv cele definite de instituțiile de acreditare și de reglementare. Calitatea ca excepție implică produse și servicii instituționale care ating distincție și exclusivitate prin îndeplinirea standardelor înalte. Calitatea ca transformare înseamnă că produsele și serviciile instituționale efectuează schimbări pozitive în învățarea studenților și în potențialul profesional (Schindler, Puls-Elvidge, Welzant și Crawford, 2015).

Având în vedere semnificația pe care guvernele și instituțiile au început să o acorde responsabilității, există o creștere constantă a universităților care realizează sondaje pentru a determina atitudinile studenților referitor la procesul de predare și experiențele lor de învățare (Coates 2010; Ewell 2010; Coates & McCormick 2014; Yin & Ke 2017; Zhang & McNamara 2018). În pofida bifurcației acestor două elemente cruciale, ele prezintă legături strânse și semne

de simbioză în unele cadre conceptuale nou-dezvoltate, cum ar fi cadrul cuprinzător elaborat de Zhang și McNamara (2018).

Implicarea studentului. Definirea implicării studenților poate fi o sarcină la fel de extenuantă ca aceea de a oferi o definiție exactă calității educației. Principala provocare în a definirii implicarea studenților este natura sa complexă și cu mai multe fațete. Zhoc, Webster și King (2018) definesc implicarea studenților ca pe un „meta-construct” care unește multiple teme de cercetare cu scopul de a elucida succesul studenților.

Probabil una dintre cele mai proeminente personalități în domeniu, Kuh (2007) susține că implicarea studenților reprezintă două trăsături critice:

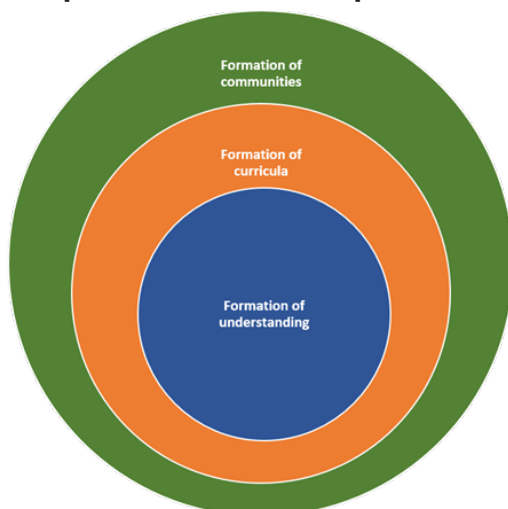
Prima este cantitatea de timp și efort depuse de studenți în studiile lor și în alte activități cu scop educațional. A doua componentă a implicării studenților este modul în care instituția își folosește resursele și organizează curriculumul, alte oportunități de învățare și servicii de sprijin pentru a-i determina pe studenți să participe la activități care conduc la experiențe și rezultate dorite, cum ar fi persistența, satisfacția, învățarea și absolvirea (Kuh, 2007).

În timp ce unii cercetători timpurii au încercat să definească implicarea studenților în mod direct, Astin (1984), de exemplu, a definit implicarea studenților în general ca implicare mentală și fizică în experiența academică, alții au preferat să exploreze natura sa multidimensională și să se concentreze mai degrabă pe utilizarea sa potențială (Solomonides, I., Reid, A. și Petocz, P. 2012). Axelson și Flick (2011) identifică implicarea studenților ca o măsură de responsabilitate care produce un indice de calitate instituțională și o variabilă care poate explica potențial învățarea și dezvoltarea studenților.

Un fenomen particular în sursele referitoare la implicarea studenților este că, deși mulți încearcă să definească implica-

rea în sine, în timp ce „obiectul” implicării studenților este lăsat în umbră în studii precum în modelul implicării studenților al lui Kahu (2013) care nu menționează obiectul angajamentului. O modalitate eficientă de a contura obiectele implicării studenților este identificată ca concentrându-se pe ceea ce se creează prin implicarea studenților, întrucât semnificația implicării studenților se poate schimba dacă obiectul implicării se schimbă (Ashwin și McVitty, 2015). Așa cum se arată în Figura nr. 1, se pot distinge trei obiecte generale ale implicării: implicare pentru a-și forma înțelegerea individuală; implicare pentru a forma curricula și implicare pentru a forma comunități. Ashwin și McVitty (2015) susțin că toate cele trei formațiuni pot apărea simultan, dar în mod normal unul va fi principalul obiectiv al implicării studenților. Autorii afirmă că implicarea cu obiectul formării înțelegerii se concentrează pe modul în care implicarea studenților îi poate ajuta să-și îmbunătățească rezultatele învățării, implicarea pentru a forma planurile de învățământ se concentrează pe modul în care studenții pot contribui la formarea cursurilor pe care le aleg și implicarea în formarea comunităților se concentrează pe modul în care studenții pot ajuta la definirea instituțiilor și comunităților din care fac parte (Ashwin, McVitty, 2015).

Modul în care implicarea studenților poate îmbunătăți calitatea studiilor universitare, utilizând experiența cursului ca variabilă de mediere. În pofida vechii diviziuni a instrumentelor de evaluare a calității în cercetarea experienței cursului și cercetarea implicării studenților, necesitatea interconectării acestora devine o realitate discutabilă. Un studiu realizat de Yin & Ke (2017) relevă un impact semnificativ al experiențelor cursului studentului asupra comportamentului lor în învățarea universitară. Ei au identificat trei categorii de factori de experiență a cursului vizavi

Figura 1. Ierarhia încorporată a obiectelor implicării studenților.

Notă. Adaptat din *The Meanings of Student Engagement: Implications for Policies and Practices* by Ashwin, P., & Mcvitty, D. (2015). *The European Higher Education Area*, 343–359. DOI: 10.1007/978-3-319-20877-0_23

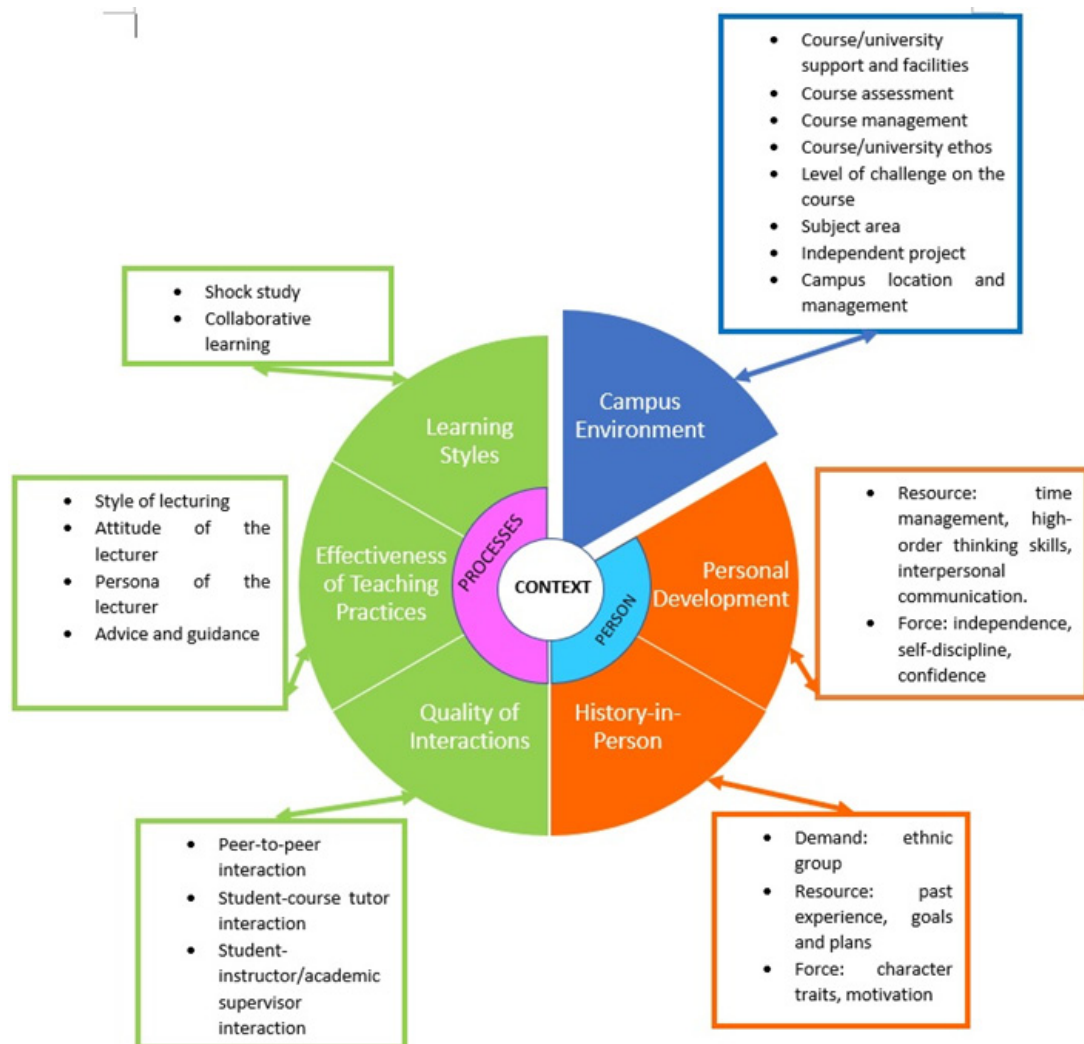
de influența lor interioară cu implicarea studenților. Prima categorie încorporează obiective și standarde clare, abilități generice și volumul de muncă adecvat. Autorii afirmă că, conform studiului lor, acești trei factori de experiență de curs au efecte dezirabile asupra implicării studenților.

A doua categorie constă într-o evaluare corectă, la care Yin și Ke se referă ca la o „sabie cu două tăișuri a implicării studentului”, deoarece poate reduce situațional implicarea adaptativă. Autorii susțin că evaluarea elevilor ar trebui să se concentreze pe testarea înțelegerii materialelor mai degrabă decât pe memorare, în timp ce profesorii încorporează evaluarea în activitățile de învățare. În plus, Yin & Ke afirmă că feedbackul cu privire la punctele forte și slabe a învățării studenților este necesar în timp util.

A treia categorie este bazată pe accentul pus pe independență și o bună predare. Se susține că influența acestei categorii asupra implicării studenților depinde de contextul mai larg și de natura obiceiurilor educaționale locale. Yin & Ke dezvăluie contrastul rezultatelor studiilor între țările

occidentale, cum ar fi SUA, Canada, Marea Britanie și China, unde accentul este pus pe independența motivației adaptative a studenților slăbi și pe intensificarea implicării lor neadaptative.

În 2018, Zhang Z. și McNamara O. au fuzionat conceptele de implicare a studenților și experiența cursului într-un nou cadru complex. Pe lângă teoria și practica evaluată în Marea Britanie și China, autorii oferă un cadru analitic fuzionat care funcționează atât cu seturi de date cantitative, cât și calitative, care oferă posibilități interpretative avansate cercetării empirice. Modelul lor, pe lângă evaluarea aspectului performativ al implicării, evaluează și împuternicirea studenților în încercarea de a-i transforma în cetățeni informați, activi și impliniți. Acest model arată modul în care studenții, procesele proxime ale interacțiunilor lor cu colegii, personalul și obiectele constituie rădăcinile implicării lor în timp ce prezintă simultan și elemente ale experienței cursului, în principal sprijin instituțional, ca o modalitate de mediere a implicării și dezvoltării studenților. Zhang

Figura nr. 2. Subiectele și indicatorii implicării studenților

Notă. Adaptat din Implicarea studenților universitari. Teorie și practică în China și Marea Britanie de Zhang Z., & McNamara O., (2018). Springer.

și McNamara (2018) prezintă șase subiecte de influențare a indicatorilor care modelează implicarea studenților. Trei sunt derivate din procesele proximale (stiluri de învățare, eficacitatea practicilor de predare și calitatea interacțiunilor), două derivă din persoana însăși (istoria persoanei și dezvoltarea personală), iar al șaselea are rolul de a asigura mediul în care se petrece implicare.

Aceste publicații recente deschid calea

către percepția implicării studenților și a experienței cursului ca două elemente conectate, mai degrabă decât ca elemente separate, așa cum s-a practicat în trecut. După cum se poate vedea în cartea lui Zhang și McNamara (2018), prin evaluarea implicării studenților în corelație cu experiența cursului, cercetătorii pot obține o înțelegere mai cuprinzătoare a modului în care calitatea studiilor universitare poate fi abordată și îmbunătățită.

Sunt angajamentul studenților și experiența cursului instrumentele adecvate pentru măsurarea calității?

Ca „subiect fierbinte”, implicarea elevilor nu trebuie doar să fie cercetată, ci poate fi și criticată. Paradoxal, una dintre cele mai puternice părți ale conceptului de implicare, este multidimensionalitatea, este dezbătută simultan ca un punct slab, deoarece face problematică măsurarea (Bryson & Hand, 2007), ceea ce duce necesitatea unei cercetări vizate și inovatoare pentru a facilita acuratețea evaluării implicării studenților (Bryson 2014). Unii susțin că utilizarea conceptului de implicare este haotică și neclaritatea sa maschează inegalitățile din partea celor care o realizează (Trowler, 2014) și că este adesea folosit necritic (Zepke, 2014).

Deși literatura menționează un nivel de confuzie în definirea implicării studenților (Ashwin & McVitty, 2015), care pune doar fiabilitatea în discuție, este de necontestat faptul că în ultimii ani a existat o dezvoltare masivă în cercetarea conexă și înțelegerea detaliată a dimensiuni multiple a implicării. Ca o modalitate de fortificare a conceptului, unii cercetători își construiesc teoriile și le testează într-un context multinațional (Zhang & McNamara 2018, Yin & Ke 2017, Yin & Ke 2018). Evaluarea implicării în contexte multinaționale relevă anumite diferențe în modul în care poate fi utilizată implicarea studenților la evaluarea calității (Yin & Ke 2017), dar contribuie simultan la o mai bună înțelegere a multidimensionalității conceptului. Critica cu privire la implicarea studenților poate fi acceptată nu neapărat ca un argument împotriva utilizării conceptului, ci mai degrabă o provocare constructivă către calea pe care conceptul de implicare o va lua în viitor. Se poate susține că un consens complet al mediului academic asupra unui concept atât de complex ar aduce mai degrabă prejudicii dezvoltării sale și i-ar compromite utilitatea.

Conceptele implicarea studenților și

experiența cursului au devenit atrăgătoare pentru cercetare și dezbateri, în principal pentru că factorii de decizie din întreaga lume le folosesc într-o manieră extinsă (NSSE 2004, 2005). În timp ce ambele tipuri de cercetare, cele care se concentrează separat pe implicarea studenților sau pe experiența cursului, au fost utilizate ca instrument de evaluare a calității în învățământul universitar, atunci când sunt unite, ele oferă o imagine mai clară a realităților educaționale. În pofida imperfecțiunilor argumentate și a necesității de a îmbunătăți înțelegerea conceptului în sine, acesta prezintă date utile părților interesate (Bushe 2013; McCormick, AC, Kinzie, J., & Gonyea, RM (2013); Zhang & McNamara 2018 ; Zhoc 2018).

Concluzii. În căutarea evaluării implicării studenților în corelație cu experiența cursului și relevanța lor ca instrument de asigurare a calității la nivel universitar, este esențial să obținem o înțelegere profundă a numeroaselor dimensiuni și factori care constituie conceptul de implicare și de experiență a cursului. Având în vedere complexitatea calității și implicării studenților în corelație cu experiența cursului, modelele discutate anterior pot fi prezentate ca un univers într-un alt univers în care conceptul multidimensional de implicare a studenților, prin dimensiunea responsabilității, este o parte a unui concept și mai larg cel al calității.

Deși, în anumite cazuri, implicarea studenților și experiența cursului sunt tratate și cercetate separat, este discutabil faptul că acestea sunt profund interconectate, iar evaluarea lor în corelație poate oferi date mai exhaustive și utile pentru asigurarea calității. Datorită complexității conceptului de calitate, evaluarea și utilizarea acestuia dintr-o perspectivă mono-dimensională lasă doar o multitudine de zone gri care pun sub semnul întrebării validitatea rezultatelor. O abordare multidimensională, deși

nu este încă perfectă, dezvăluie mai multe date care, conform cercetărilor recente, influențează întregul proces educațional.

În final, se susține că, folosind experiența cursului în procesul de evaluare a implicării studenților, este posibil să se obțină date semnificativ mai bune pentru asigurarea calității, care pot fi mai puțin discutabile datorită caracterului său mai cuprinzător. Conceptele de implicare a studenților și de

experiență a cursului pot fi tratate ca un singur concept simbiotic care încă trebuie să fie dezvoltat și adaptat la timp și contexte. Deși conceptul combinat are zone gri care necesită o evaluare suplimentară și nu constituie un ghid direct absolut pentru asigurarea calității, acesta prezintă cu siguranță o mulțime de date utile pentru factorii de decizie și instituții, fiind un element care nu poate fi ignorat în mediul academic.

BIBLIOGRAFIE

1. Ashwin, P., & Mcvitty, D. The Meanings of Student Engagement: Implications for Policies and Practices. *The European Higher Education Area*, 2015, 343–359.
2. Astin, A. W. Student involvement: A developmental theory for higher education. *Journal of college student personnel*, 1984, 25(4), 297–308.
3. Axelson, R. D., & Flick, A. Defining student engagement. *Change*, 2011, 43(1), 38–43.
4. Bobby, C. L. The ABCs of building quality cultures for education in a global world. Paper presented at the International Conference on Quality Assurance, 2014, Bangkok, Thailand.
5. Bryson, C. Clarify the concept of student engagement. In C. Bryson (Ed.), *Understanding and developing student engagement*. Oxon UK: Routledge, 2014, 1–22.
6. Bryson, C., & Hand, L. The role of engagement in inspiring teaching and learning. *Innovations in Education and Teaching International*, 44(4), 2007, 349–362.
7. Bushe, G. The appreciative inquiry model. In E. Kessler (Ed.), *The encyclopedia of management theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2013.
8. Coates, H. Development of the Australasian survey of student engagement (AUSSE). *Higher Education*, 60:1(17), 2010.
9. Coates, H., & McCormick, A. C. *Engaging University Students*. Singapore: Springer Science Business Media, 2014, DOI: 10.1007/978-981-4585-63-7_1
10. Ewell, P. Twenty years of quality assurance in higher education: What's happened and what's different? *Quality in Higher Education*, 2010, 16(2). doi: 10.1080/13538322.2010.485728
11. Green, D. (Ed.). *What is Quality in Higher Education?* London, UK: Society for Research into Higher Education & Open University Press, 1994.
12. Harvey, L. A history and critique of quality evaluation in the UK. *Quality Assurance in Education*, 13(4), 2005, 263–276. DOI: 10.1108/09684880510700608
13. Harvey, L., & Williams, J. Fifteen years of quality in higher education. *Quality in Higher Education*, 16(1), 2010, 3–36. DOI: 10.1080/13538321003679457
14. Kahu, E. Framing student engagement. *Studies in Higher Education*, 38(5), 2013, 758–773.
15. Kuh, G. D., Kinzie, J., Buckley, J. A., Bridges, B. K., Hayek, J. C. Piecing together the student success puzzle: Research, propositions, and recommendations. *ASHE Higher Education Report*, volume 32, number 5. *ASHE Higher Education Report*, 32(5), 2007, 1–182.
16. Martin, M. & Stella, A. *External quality assurance in higher education: Making choices*. Paris, France: United Nations, 2007.

17. McCormick, A. C., Kinzie, J., & Gonyea, R. M. Higher Education: Handbook of Theory and Research. (M. B. Paulsen, Ed.) (1st ed., Vol. 28). Springer Netherlands, 2013.
18. National Survey of Student Engagement. Student engagement: Pathways to collegiate success. Bloomington, IN: Indiana University Center for Postsecondary Research, 2004.
19. National Survey of Student Engagement. Student engagement: Exploring different dimensions of student engagement. Bloomington, IN: Indiana University Center for Postsecondary Research, 2005.
20. Opre, A. & Opre, D. Quality assurance in higher education: Professional development. *Cognition, Brain, and Behavior*, 2006, X (3), 421–438.
21. Schindler, L., Puls-Elvidge, S., Welzant, H., & Crawford, L. Definitions of quality in higher education: A synthesis of the literature. *Higher Learning Research Communications*, 2015, 3-13.
22. Singh, M. Quality assurance in higher education: Which pasts to build on, what futures to contemplate? *Quality in Higher Education*, 2010, 16(2), 189–194.
23. Solomonides, I., Reid, A., & Petocz, P. A relational model of student engagement. *Engaging with learning in higher education* Faringdon, UK: Libri Publishing, 2012, (pp. 11–24).
24. Stensaker, B. "Quality as Fashion: Exploring the Translation of a Management Idea into Higher Education." In *Quality Assurance in Higher Education: Trends in Regulation, Translation and Transformation*, edited by D. F. Westerheijden, B. Stensaker, and M. J. Rosa, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2007, 99–118.
25. Trowler, V. Negotiating Contestations and Chaotic Conceptions: Close-up Research into Engaging "Non-Traditional" Students. Paper presented at the Higher Education Close Up 7 Lancaster, 2014. Vlăsceanu, L., Grünberg, L., & Pârlea, D. Quality assurance and accreditation: A glossary of basic terms and definitions. Bucharest: UNESCO, 2007.
26. Westerheijden, D. F., Stensaker, B. & Rosa, M. Introduction. In D. Westerheijden, B. Stensaker, & M. Rosa (Eds.), *Quality Assurance in Higher Education*. Dordrecht: Springer, 2007, (pp. 1–11).
27. Yin, H. What motivates Chinese undergraduates to engage in learning? Insights from a psychological approach to student engagement research. *Higher Education*, 2018, 76(5), 827–847.
28. Yin, H., & Ke, Z. Students' course experience and engagement: an attempt to bridge two lines of research on the quality of undergraduate education. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 2017, 42(7), 1145–1158. doi: 10.1080/02602938.2016.1235679
29. Zepke, N. Student engagement research in higher education: questioning an academic orthodoxy. *Teaching in Higher Education*, 2014, 19(6), 697–708.
30. Zhang Z., & McNamara O., *Undergraduate Student Engagement. Theory and practice in China and the UK*. Springer, 2018.
31. Zhoc, K. C. H., Webster, B. J., King, R. B. et al. *Res High Educ*, 2018, 60: 219.

Prezentat: 12 februarie 2021.

E-mail: traianropot@yahoo.com

HOW STUDENT ENGAGEMENT CAN IMPROVE THE QUALITY OF UNDERGRADUATE EDUCATION USING COURSE EXPERIENCE AS A MEDIATING VARIABLE

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).09](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).09)

CZU: 378.147.31

Traian ROPOT,
*PhD student, Faculty of Education,
Southwest University, Chongqing, China*

Muhua WANG,
*PhD, Professor, Associate Dean of the Faculty of Education,
Southwest University, Chongqing, China*

Francis STONIER,
*PhD, Associate Professor, Department of Curriculum and Instruction,
Faculty of Education, Southwest University, Chongqing, China*

SUMMARY

The intent of this paper is to analyse the correlation between student engagement and course experience as a mechanism for improvement of the quality of undergraduate education. Traditionally, research focused separately on student engagement or course experience but it is to be argued that the later can be perceived as a mediating variable onto assessing student engagement as a tool for measurement and improvement of the undergraduate education. Additionally, is to be argued that the critique upon the student engagement and course experience concepts contributes to their further development.

Keywords: *quality assurance, accountability, undergraduate education, student engagement, course experience.*

Introduction. The inexorable growth of the higher education field in the past few decades has led to the rapid growth of the interest and concern regarding its quality. Stensaker (2007) as cited by Hongbiao Yin & Zheng Ke (2017) argues that the Quality of Higher Education is one of the most impactful “meta-ideas”. A large part of attention directed to the quality concept is focused on the accountability dimension, student engagement, and course experience as a tool for its assessment (Coates, 2005; Coates and McCormick, 2014).

This paper assesses how Student Engagement contributes to the development

of undergraduate education quality by using course experience as a mediating variable and argues the necessity of continuous development of the field as a significant concept but not as an absolute guideline. While it has flaws and debated influence, student engagement research still brings an irrefutable contribution to the development of education. The paper will assess its key concepts in a gradual zooming method, starting with the quality of higher education, moving to the accountability dimension, which massively focuses on student engagement. The next chapter displays the argumentation regarding the

question of how Student Engagement improves the Quality of Undergraduate Education by using Course Experience as a mediating variable. The following chapter continues revealing the debates and relativity of student engagement and course experience as a quality assurance tool in undergraduate Education. The final chapter presents the author's conclusions.

Quality of undergraduate education.

The quality of undergraduate education is one of the most influential concepts, however, there is a lack of concurrence when it comes to defining what quality is. Certain individuals state that it cannot be quantified and defined while others state that quality is a subjective matter and it depends on the specific perspective. (Bobby, 2014; Martin & Stella, 2007; Westerheijden, Stensaker, & Rosa, 2007).

Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, and Crawford (2015) identified three main challenges to defining quality. The first challenge concerns the fact that quality is an elusive concept and it may have a multifariousness of interpretations influenced by the interests of different stakeholders. For creating a stable vision and traditions of quality in higher education, it is crucial to include and consider the stakeholders' visions in order to secure the multi-perspective aspect of the quality concept (Bobby, 2014). The second challenge identified is the multidimensionality of the quality concept (Green, 1994; Vlăsceanu, 2007; Westerheijden, 2007 as cited by Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, and Crawford, 2015). Due to this aspect, the Quality of Higher Education cannot be diminished to a typical, short definition since it would be overly generalist for having usability in practice. The third challenge identified is the dynamicity of the quality concept due to the fluctuations of the influences from a multitude of factors such as the educational, economic, political, and

social landscape (Bobby, 2014; Ewell, 2010; Harvey, 2005; Harvey & Williams, 2010; Opre & Opre, 2006; Singh, 2010).

These challenges might be interpreted as a difficulty but it can be argued that they actually contribute to a stronger and more practical concept of quality. Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, and Crawford (2015) identified four comprehensive conceptualizations of quality: accountable, purposeful, exceptional and transformative. All these conceptualizations revolve around the different stakeholders' interests, which are positioned at the core of the concept of quality.

Quality in the conceptualization of accountability means that institutions are accountable to stakeholders for the optimal use of resources and the delivery of accurate educational products and services with zero defects. Quality as purposeful assumes institutional products and services to conform to a stated mission/vision or a set of specifications, requirements, and standards, including those defined by accrediting and regulatory institutions. Quality as exceptional involves institutional products and services achieving distinction and exclusivity through the fulfilment of high standards. Quality as transformative means that institutional products and services effect positive change in student learning and professional potential (Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, and Crawford, 2015).

Considering the significance that governments and institutions started giving to accountability, there is a constant increase in universities practicing surveys that determine the students' perceptions of the teaching process and their learning experiences (Coates 2010; Ewell 2010; Coates & McCormick 2014; Yin & Ke 2017; Zhang & McNamara 2018). Despite the bifurcation of these two crucial elements, they do present tight connections and signs of symbiosis in

some newly developed conceptual frameworks such as the overarching framework by Zhang and McNamara (2018).

Student engagement. Defining student engagement can be a task as strenuous as giving an exact definition of education quality. The main challenge of defining student engagement is its complex and multi-faced nature. Zhoc, Webster, and King (2018) present student engagement as a 'meta-construct' that unites multifarious themes of research with the aim of elucidating student success.

Probably one of the most prominent personalities in the field, Kuh (2007) argues that student engagement represents two critical features:

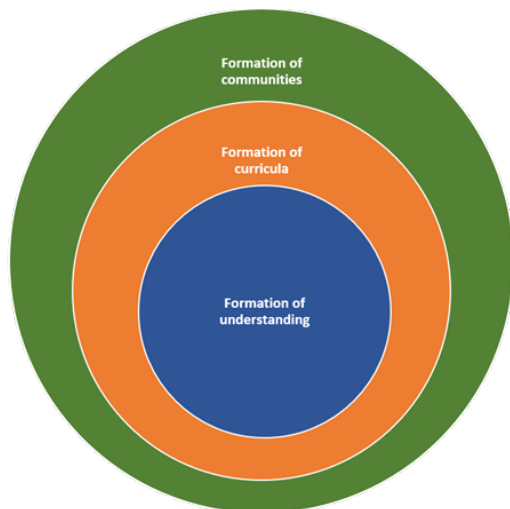
The first is the amount of time and effort students put into their studies and other educationally purposeful activities. The second component of student engagement is how the institution deploys its resources and organizes the curriculum, other learning opportunities, and support services to induce students to participate in activities that lead to the experiences and desired outcomes such as persistence, satisfaction, learning, and graduation. (Kuh, 2007)

While some early researchers attempted to define student engagement directly, Astin (1984), for example, broadly defined student engagement as mental and physical involvement in the academic experience, others preferred to explore its multidimensional nature and rather focus on its potential usage (Solomonides, I., Reid, A., & Petocz, P. 2012). Axelson and Flick (2011) identify student engagement as a measure for accountability that produces an index of institutional quality and a variable that can potentially explain student learning and development.

A peculiar phenomenon in the student engagement literature is that while many try to define engagement itself, the

"object" of student engagement is left in the shadows in studies like Kahu's (2013) model of student engagement that doesn't state the object of engagement. An efficient way of outlining the objects of student engagement is identified as focusing on what is being created through student engagement, as the meaning of student engagement can change if the object of engagement changes (Ashwin & McVitty, 2015). As displayed in Figure 1, three broad objects of engagement can be distinguished: engagement to form individual understanding; engagement to form curricula and engagement to form communities. Ashwin and McVitty (2015) argue that all three formations can occur simultaneously but normally one will be the main focus of student engagement. The authors state that engagement with the object of formation of understanding focuses on how student engagement can help students improve their learning outcomes, engagement to form curricula focuses on how students can help to form the courses they take and engagement to form communities focuses on how students can help define the institutions and communities they are part of (Ashwin, McVitty, 2015).

How student engagement can improve the quality of undergraduate education by using course experience as a mediating variable. In spite of the old division of quality assessment tools into course experience research and student engagement research, the necessity of interconnecting them is becoming an arguable reality. A study by Yin & Ke (2017) reveals a significant impact of the student's course experiences on their behavior in university learning. They identified three categories of course experience factors concerning their inter influence with student engagement. The first category incorporates clear goals and standards, generic skills and appropriate

Figure 1. The nested hierarchy of the objects of student engagement.

Note. Adapted from *The Meanings of Student Engagement: Implications for Policies and Practices* by Ashwin, P., & Mcvitty, D. (2015). *The European Higher Education Area*, 343–359. DOI: 10.1007/978-3-319-20877-0_23.

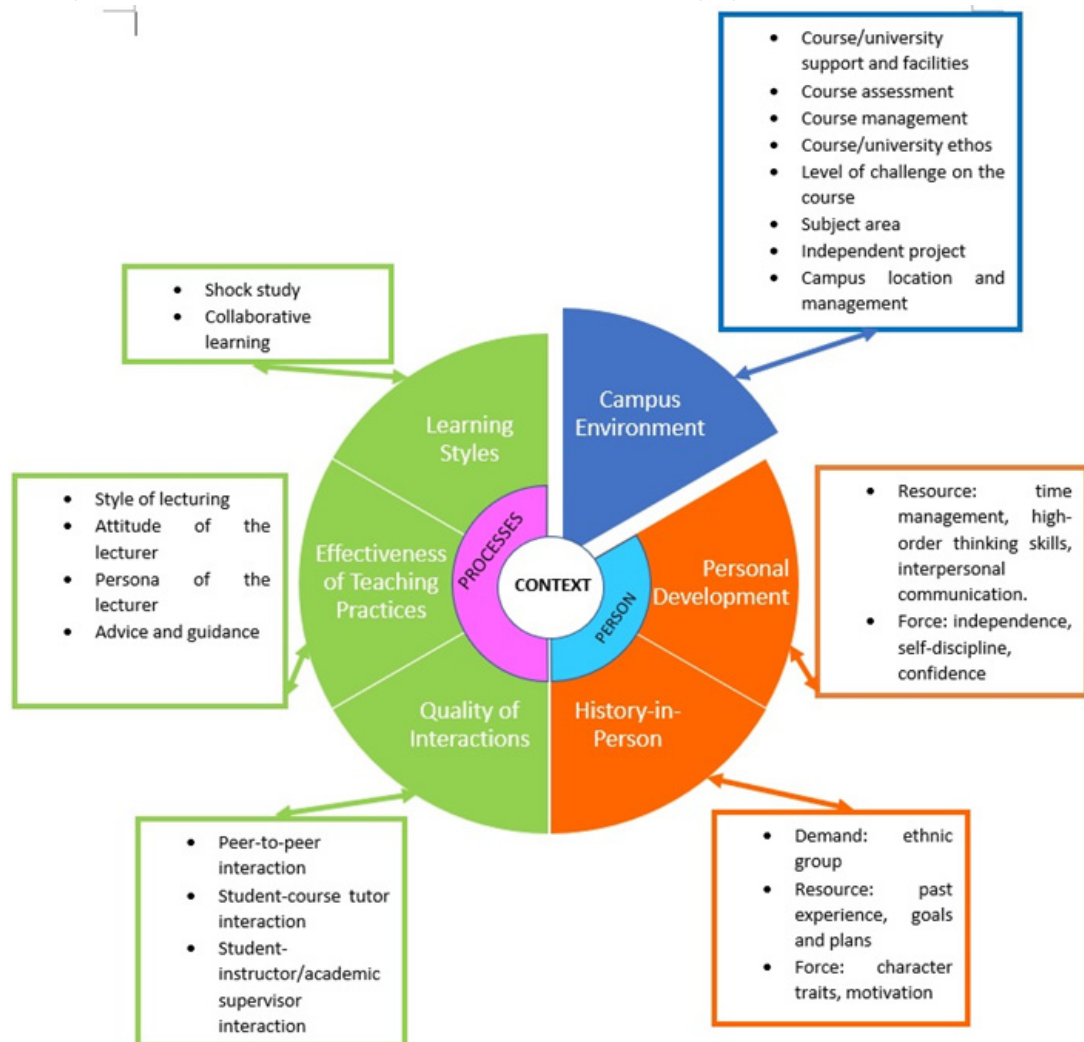
workload. The authors state that according to their study these three course experience factors have desirable effects on student engagement.

The second category consists of appropriate assessment, which Yin & Ke refer to as a “double-edged sword for student engagement” since it can situationally reduce the adaptive engagement. The authors argue that student assessment should focus on testing the comprehension of the materials rather than memorization while instructors incorporate the assessment into the learning activities. Additionally, Yin & Ke state that timely feedback is necessary for the students regarding the strengths and weaknesses of their studies.

The third category is built by the emphasis on independence and good teaching. It is argued that the influence of this category over student engagement depends on the larger context and the nature of local educational habits. Yin & Ke reveal the contrast of study results between western countries such as the USA, Canada, the UK, and China where

the emphasis is put on the independence of weakened students’ adaptive motivation and the intensification of their maladaptive engagement.

In 2018, Zhang Z. and McNamara O. fused the concepts of student engagement and course experience into a complex new framework. Besides the assessed theory and practice in the UK and China, the authors offer a fused analytical framework that works with both quantitative and qualitative datasets, which gives advanced interpretative possibilities to empirical research. Their model, besides assessing the performative aspect of engagement, also appraises the empowerment of students in the attempt to make them into informed, active and fulfilled citizens. This framework displays how students, proximal processes of their interactions with peers, staff, and objects constitute the roots of student engagement while simultaneously presenting course experience elements, mainly institutional support, as a way to mediate student engagement and development. Zhang and

Figure 2. The themes and indicators of student engagement.

Note. Adapted from Undergraduate Student Engagement. Theory and practice in China and the UK by Zhang Z., & McNamara O., (2018). Springer.

McNamara (2018) present six themes of influencing indicators that shape student engagement. Three themes are derived from the proximal processes (learning styles, the effectiveness of teaching practices and the quality of interactions), two derive from the person itself (history-in-person and personal development) and the sixth one has the role of providing the setting in which the engagement is happening.

These recent publications open the

road to perceiving student engagement and course experience as two connected elements rather than separate ones, as practiced in the past. As can be seen in Zhang and McNamara's book (2018), by assessing student engagement in correlation with course experience, researchers can achieve a more comprehensive understanding of how the quality of Undergraduate Education can be approached and improved.

Are student engagement and course experience the proper tools for measuring quality?

As a “hot topic”, student engagement is not only to be researched but also can be critiqued. Paradoxically one of the strongest parts of the engagement concept, its multidimensionality, is simultaneously debated as a weak point since it makes the measurement problematic (Bryson & Hand, 2007) leading to the necessity of targeted and innovative research in order to facilitate accuracy in assessing student engagement (Bryson 2014). Some argue that the use of the engagement concept is chaotic and its vagueness masks inequalities by those who do it (Trowler, 2014) and that it is often used uncritically (Zepke, 2014).

Although the literature mentions a level of vagueness in defining student engagement (Ashwin & McVitty, 2015) which only puts its reliability under question, it is irrefutable that in the past few years there has been a massive development in related research and understanding in details the multiple dimensions of engagement. As a way of fortifying the concept, some researchers build their theories and test them in a multinational context (Zhang & McNamara 2018, Yin & Ke 2017, Yin & Ke 2018). Assessing engagement in multinational contexts reveals certain differences in the way student engagement can be used for assessing quality (Yin & Ke 2017) but simultaneously contributes to a better understanding of the concept multidimensionality.

The critique upon Student Engagement can be accepted not necessarily as an argument against the use of the concept but rather a constructive challenge to the path that the engagement concept will take in the future. It can be argued that a complete consensus of the academia upon such a complex concept would rather do damage to its development and compromise its utility.

The student engagement and course experience concepts have become alluring for research and debates mainly because policymakers around the world use them in an expanding manner (NSSE 2004, 2005). While both types of research, the ones focusing separately on student engagement or course experience, have been used as an assessment tool for quality in undergraduate education, when being brought together they do offer a clearer image of educational realities. Despite the argued imperfections and the necessity to improve the understanding of the concept itself, it is bringing useful data to the interested parties (Bushe 2013; McCormick, A. C., Kinzie, J., & Gonyea, R. M. (2013); Zhang & McNamara 2018; Zhoc 2018).

Conclusions. In the quest for assessing student engagement in correlation with course experience and their relevance as a tool for undergraduate quality assurance, it is pivotal to acquire a deep understanding of the numerous dimensions and factors that constitute the concept of engagement and course experience. Considering the complexity of the quality and student engagement in correlation with course experience, the previously discussed frameworks can be presented as a universe within another universe where the multidimensional student engagement concept, through the accountability dimension, is part of the even larger concept of quality.

While in certain cases student engagement and course experience are treated and researched separately, it is arguable that they are deeply interconnected and assessing them in correlation can offer more exhaustive and useful data for quality assurance. Due to the complexity of the concept of quality, assessing and using it from a mono-dimensional perspective only leaves a multitude of grey areas that put under question the validity of the results. A multidimensional approach, while

still not perfect, reveals more data that, according to recent researches, influences the whole education process.

In conclusion, it is argued that by using course experience in the process of assessing student engagement it is possible to obtain significantly better data for quality assurance, which can be less debatable due to its more comprehensive character. The student engagement and course

experience concepts can be treated as a symbiotic one that is still up for development and adaptation to time and contexts. While the combined concept does have grey areas requiring further assessment and does not constitute the absolute guideline for quality assurance, it definitely brings lots of useful data for the policymakers and institutions, respectively being an unignorable element in academia.

BIBLIOGRAPHY

1. Ashwin, P., & Mcvitty, D. The Meanings of Student Engagement: Implications for Policies and Practices. *The European Higher Education Area*, 2015, 343–359.
2. Astin, A. W. Student involvement: A developmental theory for higher education. *Journal of college student personnel*, 1984, 25(4), 297–308.
3. Axelson, R. D., & Flick, A. Defining student engagement. *Change*, 2011, 43(1), 38–43.
4. Bobby, C. L. The ABCs of building quality cultures for education in a global world. Paper presented at the International Conference on Quality Assurance, 2014, Bangkok, Thailand.
5. Bryson, C. Clarify the concept of student engagement. In C. Bryson (Ed.), *Understanding and developing student engagement*. Oxon UK: Routledge, 2014, 1–22.
6. Bryson, C., & Hand, L. The role of engagement in inspiring teaching and learning. *Innovations in Education and Teaching International*, 44(4), 2007, 349–362.
7. Bushe, G. The appreciative inquiry model. In E. Kessler (Ed.), *The encyclopedia of management theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2013.
8. Coates, H. Development of the Australasian survey of student engagement (AUSSE). *Higher Education*, 60:1(17), 2010.
9. Coates, H., & McCormick, A. C. *Engaging University Students*. Singapore: Springer Science Business Media, 2014, DOI: 10.1007/978-981-4585-63-7_1
10. Ewell, P. Twenty years of quality assurance in higher education: What's happened and what's different? *Quality in Higher Education*, 2010, 16(2). doi: 10.1080/13538322.2010.485728
11. Green, D. (Ed.). *What is Quality in Higher Education?* London, UK: Society for Research into Higher Education & Open University Press, 1994.
12. Harvey, L. A history and critique of quality evaluation in the UK. *Quality Assurance in Education*, 13(4), 2005, 263–276. DOI: 10.1108/09684880510700608
13. Harvey, L., & Williams, J. Fifteen years of quality in higher education. *Quality in Higher Education*, 16(1), 2010, 3–36. DOI: 10.1080/13538321003679457
14. Kahu, E. Framing student engagement. *Studies in Higher Education*, 38(5), 2013, 758–773.
15. Kuh, G. D., Kinzie, J., Buckley, J. A., Bridges, B. K., Hayek, J. C. Piecing together the student success puzzle: Research, propositions, and recommendations. *ASHE Higher Education Report*, volume 32, number 5. *ASHE Higher Education Report*, 32(5), 2007, 1–182.
16. Martin, M. & Stella, A. *External quality assurance in higher education: Making choices*. Paris, France: United Nations, 2007.

17. McCormick, A. C., Kinzie, J., & Gonyea, R. M. *Higher Education: Handbook of Theory and Research*. (M. B. Paulsen, Ed.) (1st ed., Vol. 28). Springer Netherlands, 2013.
18. National Survey of Student Engagement. *Student engagement: Pathways to collegiate success*. Bloomington, IN: Indiana University Center for Postsecondary Research, 2004.
19. National Survey of Student Engagement. *Student engagement: Exploring different dimensions of student engagement*. Bloomington, IN: Indiana University Center for Postsecondary Research, 2005.
20. Opre, A. & Opre, D. Quality assurance in higher education: Professional development. *Cognition, Brain, and Behavior*, 2006, X (3), 421–438.
21. Schindler, L., Puls-Elvidge, S., Welzant, H., & Crawford, L. Definitions of quality in higher education: A synthesis of the literature. *Higher Learning Research Communications*, 2015, 3-13.
22. Singh, M. Quality assurance in higher education: Which pasts to build on, what futures to contemplate? *Quality in Higher Education*, 2010, 16(2), 189–194.
23. Solomonides, I., Reid, A., & Petocz, P. A relational model of student engagement. *Engaging with learning in higher education* Faringdon, UK: Libri Publishing, 2012, (pp. 11–24).
24. Stensaker, B. "Quality as Fashion: Exploring the Translation of a Management Idea into Higher Education." In *Quality Assurance in Higher Education: Trends in Regulation, Translation and Transformation*, edited by D. F. Westerheijden, B. Stensaker, and M. J. Rosa, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2007, 99–118.
25. Trowler, V. *Negotiating Contestations and Chaotic Conceptions: Close-up Research into Engaging "Non-Traditional" Students*. Paper presented at the Higher Education Close Up 7 Lancaster, 2014. Vlăsceanu, L., Grünberg, L., & Pârlea, D. *Quality assurance and accreditation: A glossary of basic terms and definitions*. Bucharest: UNESCO, 2007.
26. Westerheijden, D. F., Stensaker, B. & Rosa, M. Introduction. In D. Westerheijden, B. Stensaker, & M. Rosa (Eds.), *Quality Assurance in Higher Education*. Dordrecht: Springer, 2007, (pp. 1–11).
27. Yin, H. What motivates Chinese undergraduates to engage in learning? Insights from a psychological approach to student engagement research. *Higher Education*, 2018, 76(5), 827–847.
28. Yin, H., & Ke, Z. Students' course experience and engagement: an attempt to bridge two lines of research on the quality of undergraduate education. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 2017, 42(7), 1145–1158. doi: 10.1080/02602938.2016.1235679
29. Zepke, N. Student engagement research in higher education: questioning an academic orthodoxy. *Teaching in Higher Education*, 2014, 19(6), 697–708.
30. Zhang Z., & McNamara O., *Undergraduate Student Engagement. Theory and practice in China and the UK*. Springer, 2018.
31. Zhoc, K. C. H., Webster, B. J., King, R. B. et al. *Res High Educ*, 2018, 60: 219.

Presented: 12 February 2021.

E-mail: traianropot@yahoo.com

Relații internaționale și integrare europeană

ABORDAREA TEORETICĂ A MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE AFACERI

THEORETICAL APPROACH OF THE INTERNATIONAL BUSINESS ENVIRONMENT

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).10](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).10)

CZU: 339.9.01

Nicolae ȚĂU,
doctor habilitat, profesor universitar,
Academia de Administrare Publică

Ibrahim Mustafa Sharfeldin MOHAMMEDELKHATIM,
doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

The definition of international business is related to commercial transactions that occur across country borders. The exchange of goods and services among peoples and businesses is organized between multiple countries. The term is composed of two words; International has many meanings, among them external and global. The word Business has also various senses such as trade, transaction and commercial relations. This huge number of words and concepts describes the large field of affairs. International business means the exchange of goods, services, resources, knowledge and skills among other things between two or more firms and/ or countries. It can also denote the trade conducted across national boundaries for the profit of all parties connected on an industry. It refers to negotiated commerce and investment performed by firms across borders functioning together at several levels.

Keywords: *international business, international business environment, corporation function, globalization, global interdependence, technological progress, international relations, competitiveness, investment, innovative performance, international competitors.*

REZUMAT

Definiția de afaceri internaționale se referă la tranzacțiile comerciale care au loc peste granițele țării. Schimbul de bunuri și servicii între popoare și întreprinderi este organizat între mai multe țări. Termenul este compus din două cuvinte: (Internațional) are multe semnificații, printre ele - externe și globale. Cuvântul (afaceri) are, de asemenea, diverse sensuri, cum ar fi comerțul, tranzacțiile și relațiile comerciale. Acest număr imens de cuvinte și concepte descrie domeniul larg de afaceri. Afaceri internaționale înseamnă schimbul de bunuri, servicii, resurse, cunoștințe și abilități, printre altele, între două sau mai multe firme și/sau țări. De asemenea, poate indica comerțul desfășurat dincolo de granițele naționale pentru profitul tuturor părților conectate la o industrie. Se referă la comerțul negociat și investițiile efectuate de firme de peste hotare care funcționează împreună la mai multe niveluri.

Cuvinte-cheie: *afaceri internaționale, mediu de afaceri internațional, funcția corporațiilor, globalizare, interdependență globală, progres tehnologic, relații internaționale, competitivitate, investiții, performanță inovatoare, concurenți internaționali.*

Introduction. International business includes any type of business activity that crosses national borders. However, a number of definitions in the business literature, which can be found but are no simple or universally accepted, exist for the term international business [19, p. 276].

The previously mentioned definitions describe some aspects of the international business' concept; that international business refers to trade and investment activities which are conducted after negotiations and that the activity is led between nations more precisely across national borders. It also reflects that firms owned by people and/or governments at large perform the given activities. These firms are operative for the benefit of some people, organizations and counties. The nature of the work of these firms includes but is not limited to the exportation and importation of products such as different types of commodities like wheat. It also comprises execution of projects such as road and airport construction projects.

International business refers to the exchange not only of physical goods but also of services, capital, technology and other resources. It encompasses the political, economic, social, technological, environmental and other perspectives in which corporations function [22, p.4]. The field is concerned with the trade and investment issues facing firms and governments in dealing with all types of cross borders transactions. This description reflects the fact that international business covers a wide spectrum of activities. Recently, the development attained in transport and information technologies made the movement of goods and services relatively cheaper, easier and faster than before. Therefore, firms sought to move their capitals, technology and human resources to different parts of the world to increase their production and profits.

The progress in production and transport made goods and services more available than before.

International business is very important as the field provides individuals with information and knowledge crucial for their purchase decisions [11, p. 51]. William Schweke, author of "Smart Money", believes that the world's states should invest primarily in human capital. Investments in education, health and training not only increase productivity, but also lessen stringency of social problems such as poverty, alcoholism, drug addiction and criminality, which are a burden on the economy [21, p.4.]. These relationships are intensified in the information era, states Chloe J. Haynes in the research "Education and Economic Development". The paper is based on the analysis of firms active in the field of information technology. The more advanced the education of the employees and managers, the higher the productivity, the complexity of the problems solved and the level of business organization [8, p. 2].

The abundance of commodities and services increased the competition between suppliers. This rivalry influences some aspects of peoples' life. Peoples tend to make rational choices based on availability of alternatives. In general, they look for good qualities and reasonable prices to match their purchases with the disposable income. The field of international business is also important for individuals considering career opportunities [10, p.56]. The widespread of firms in many countries contributed to the increase of employment opportunities. Societies also need to acquire knowledge on international business to make the best choices on issues related to consumption and production.

Firms must always acquire knowledge about new trends in the field of international business for the launch and continuation of their activities. Such knowledge

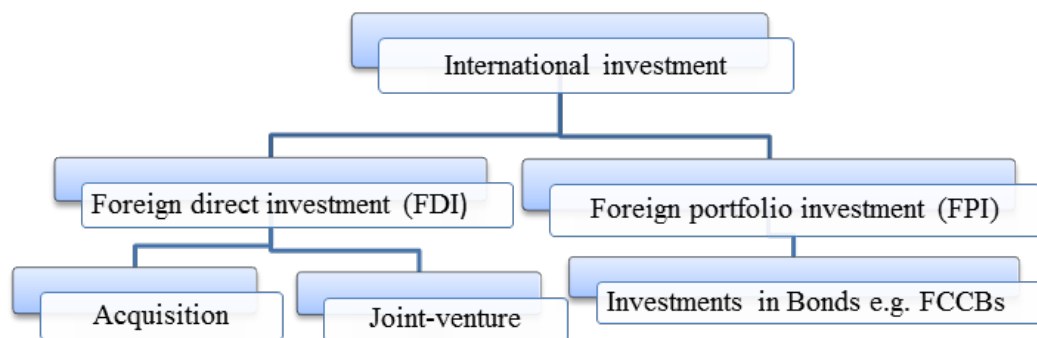
is also important for firms, so as to be aware of agreements made in the international market and their implications. As above-mentioned, advancement made in production and transportation created a rivalry between producers. They have to consider better options to maximize production and minimize costs as much as they can. The competition between suppliers is another important aspect. Suppliers must take into account new methods to offer their goods and services. Firms have to seek best possible collaborations with partners abroad. They can outsource activities to low-wage countries to reduce their labor costs. Firms must also consider other dimensions such as providing different types of sales promotions and after sale services.

Countries are conscious of the vital role that international business plays on national economic development and growth. Countries were required to conduct studies to be familiar with their potential resources and their value in the international market. They need to consider the best options to extract these properties and make best use of them. Generally, governments conduct research to identify top alternatives to stimulate the business environment through compromises and agreements. Through research, some countries like BRICS made considerable economic growth rates. Research can help in allocating main resources, identifying potential markets and assessing the political environment in a country [16, p.5]. Research led to a remarkable development in most aspects of life in recent times, international business activities developed to include new operations that will be demonstrated on the following pages.

The international business environment. International businesses provide international trade and investment. In-

ternational trade consists of exporting activities. Exporting is a business process whereby a product, goods or services are exported to another country for the purpose of being sold. International business is governed by quality standards and requires special storage conditions depending on the type of commodity. It depends also on the transport method because each product is exported to foreign markets in a specific way. The activity is conducted by exporters that are divided into direct and indirect exporters. The indirect exporters such as farmers, for reasons such as lack of expertise, supply their products to direct exporters, who in turn export the product to international markets. In spite of the risks, that exporting may entail, it is a significant revenue source for businesses partners. Research proved that exporting assists in increasing firms' production [6, p.855].

International investment includes foreign portfolio investment (FPI) and foreign direct investment (FDI). FPI is a type of international investment in which the investor obtains passive ownership of foreign financial instruments such as stocks, bonds or other financial assets. This ownership is considered passive because it does not entail active control or management of these securities. FPI allows investors to gain profit of firms operating abroad. FPI suits investors who are afraid of getting liquidity shock that obliges them to sell their projects too early [8, p.34]. FDI refers to international investment in which the investor obtains a durable interest in a corporate operating in another country. FDI gives investors the right to have a major degree of influence and control over the firm into which the investment is made. FDI provides investors with useful information about the quality of the investment. It measures the accurate production of firms [15, p. 23].

Figure 1. Types of International Investment.

Source: Elaborated by the author on the basis of [8] and [15].

Under the conditions of modern market economy, the economic gain is a locomotive that stimulates different companies and organizations in the process of developing their business. Any product will generate income as a result of the creation and discharge of a variety of goods, provision of services, etc. Namely this is the role of investment - in the stimulation of production to growth. The role of investments becomes obvious. Thus, as long as the volume of investments is reduced to a small amount, or rises significantly, the company can also evaluate their value in the process of production.

International business types include likewise licensing and franchising. Licensing is a business contract in which the Licensor gives the Licensee permission to use its brand name, trademark, copyright, know-how and marketing, as well as to sell its products in exchange for a license fee for a defined period. In this contract, the licensor does not take part in the operation process. The licensor has minimum involvement in the production. Franchising is a form of licensing in which the franchisor exercises more control over the franchisee. In this type of business, the franchisor grants to the franchisee the right to use the franchisor's brand name and business model. The franchisee pays to the franchisor in

return of a franchise fee and a share of the franchising profit. The franchisee must abide by franchisor instructions on how to run the business. The franchisee has to perform the job in a specific agreed upon method [9, p.182].

Contract Manufacturing is a type of international business through which a firm selects a local partner to manufacture its product under certain contract. In this type of contract, the manufacturer must meet the required quantity and quality standards. Firms may consider this option to produce components or final products at a competitive price. Even though contract manufacturing has some drawbacks, it has several cost-saving benefits. Contract marketing is another type of international business, whereby a firm assigns a marketing task to another local business corporate and concentrates more on production. It entails some conditions and implications on both parties. Firms, which have no marketing strength, resort to this option for some motives, such as to promote their products and at the same time to reduce costs. Farmers prefer contract marketing because it decreases threats related to future production.

The table below shows some of the differences between licensing and franchising deals.

Table 1. Differences between licensing and franchising contracts.

	Licensing	Franchising
Governed by	Contract law	Securities law
Control	Licensor has no control over licensee	Franchiser exercise control over franchisee
Territorial rights	Not offered to licensee. Licensee can sell similar products in the same area	Offered to franchisee
Trademark/logo	Trademark/logo can be licensed	Trademark/logo reserved by franchisor and used by franchisee
Examples	McDonalds	Microsoft Office

Source: Elaborated by the author on the basis of [15].

Management Contracts refers to an agreement between the owner of a business and a third-party management firm whereby the management firm provides managerial or know-how assistance for a specific price. Businesses with a low level of managerial expertise may consider this type of contracts. Management Contracts allows both partners to gain considerable profits. Parties can start the business with least risks and achieve it in an effective way [3, p. 192]. Joint Ventures is a contract in which two business parties approve to work together for common benefits. The two parties set up a project with specified ownership percentages to do a precise task. Joint ventures allow business to grow, to make better profits and also to gain more experience from the business partner. Both parties in the joint venture share responsibility of costs and losses. Joint venture provides the benefit of shared risk spread among the parties [20, p. 257].

Outsourcing is an agreement, whereby

one firm transfers portions of its work to another firm to accomplish it. This type of business became common in fields such as information technology and human resources. Among the aims of this strategy are to reduce costs and to decrease the workload of employees. Outsourcing can also provide firms with benefits like flexibility and specialization [14, p. 22]. Offshoring is a type of international business that involves the relocation of a firm's production plants and operations to another country. Firms can move offshore for many reasons, for instance to take advantage of encouraging investment regulations. Firms may also move their operations to a foreign country where labor wages are low, so as to reduce costs. Offshoring is destined to face high market uncertainty and to reduce costs through assigning simple tasks to a third party [2, p. 31].

The table below shows some of the characteristics of outsourcing and offshoring for clarification purposes.

Table 2. Characteristics of outsourcing and offshoring.

Outsourcing	Offshoring
Transfer part of the tasks to another firm	Relocate part of the operations to another country

Reduce operational cost through decreasing the volume of work	Reduce operational cost through moving facilities of production to low-cost countries
Save firms' personnel, facilities and time resources	Save firms' time, data and quality standards
Help improving efficiency and productivity	Assist in acquiring specialized skills or equipment

Source: Elaborated by the author on the basis of [14] and [2].

Turnkey Projects is a business contract whereby a firm gets involved in a project for a foreign client. The contractor handles all details related to the project operation. When the project is ready for production, it is transmitted to the foreign client. This type of business is common in projects such as building airports and petroleum refineries. It is beneficial for both parties. It reduces the investors need to use private resources and enables contractor to reduce expenses [12, p. 13]. Mergers and Acquisitions (M&A) is a sort of international business activities. While merger refers to a combination of two firms to turn into a new single one, an acquisition denotes the purchase of one firm by another, thus no new firm is launched. M&A aims to combine resources for providing clients with their preferred goods and services. Through adopting M&A strategy, firms can enter new markets and acquire valued resources [4, p. 3].

Strategic Alliances denotes cooperative agreements amid potential or actual competitors from different countries to share resources for achieving a common goal. Each party brings a single resource to attain a short-term goal and once the goal is attained both parties take the output they have gained and use it in their operations. A strategic alliance serves a firm to develop a more effective process among other benefits. It assists firms to gain access to new technology [23, p. 128]. Strategic Partnerships are business agreements between two firms to help both parties achieve certain

strategic objectives. It also supports firms to join resources together to produce new marketable products. It also serves in strengthening the firm's own capacities through using the business counterpart's expertise and in distributing, such as, firm's products worldwide. Strategic partnerships enable partners to match objectives with time and investment required [13, p. 24].

The table below shows some of the differences between the strategic alliances and the strategic partnerships agreements. During the last two centuries and by virtue of the industrial revolution and the fast advances in knowledge, technology, transport and communication means, international business activities and operations increased significantly.

Commercial transactions developed from a mere international trade between countries into a wider field comprising international portfolio and foreign direct investments as well as the other activities demonstrated above. Nevertheless, the tremendous expansion of international business activities is affected by factors known as business environment. Business environment has positive and negative impacts on all business activities and operations. On the following pages, we will shed light on the concept of business environment definition, importance, types and characteristics. We will also show some methods used to analyze this environment and how they affect the business.

Business Environment stands for the factors that influence the firms' activities. It de-

Table 3. Differences between partnerships and strategic alliances.

Strategic Partnerships	Strategic Alliances
Long-term goal	Short-term goal
Amid two firms that are not competitors	Amid potential or actual competitors
Output is new marketable products	Output used in firms' operations
Strengthening firm's own capacities	Develop a more effective process
Partners may join to form a new firm	Each firm maintains its autonomy
Example: Uber and Google	Example: Renault and Nissan

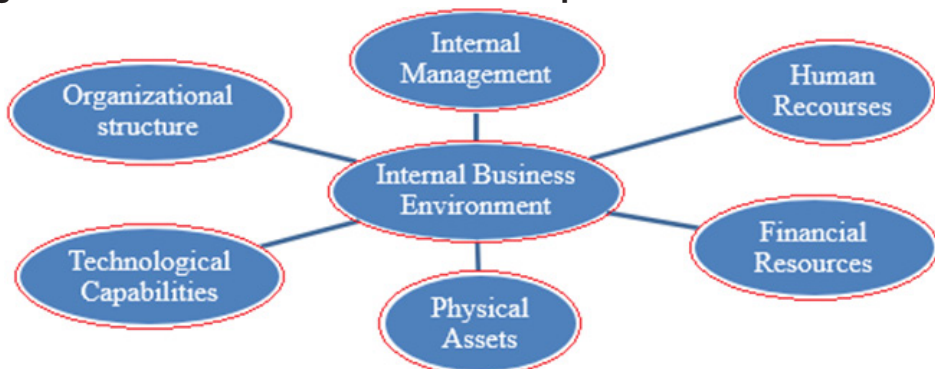
Source: Elaborated by the author on the basis of [23] and [13].

notes the characteristics of the atmosphere surrounding the business enterprise, which affects its operation [1, p.4]. Business environment is a very important aspect as it determines the opportunities and threats that face corporates. It has a great impact on the business; it can lead to the increase or decrease of productivity, thus business success or failure. Business environment is characterized by its changing and unpredictable nature meaning that it is very difficult to predict the exact nature and time of future changes. These features impose a significant challenge that firms have to take into account. Business environment has internal and external components, which can affect the business positively or negatively. Consequently, businesses have to conduct a careful scan to analyze the components

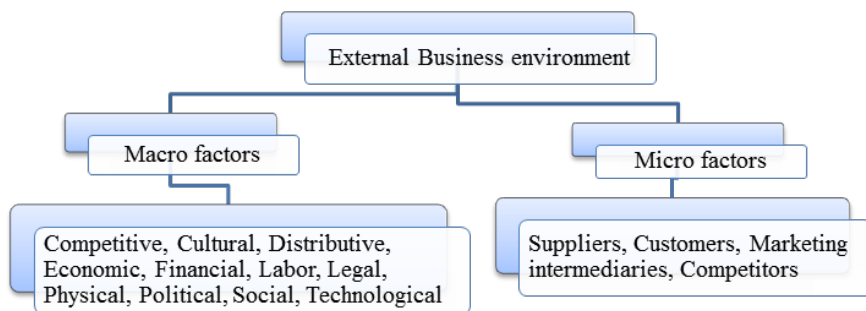
of the business environment before planning any activity.

An increasing interest is shown in the social, environmental and ethical aspects of the enterprise along with the economic ones. The criteria are the basis for building the system of indicators for assessing effectiveness of investment projects at the stage of developing a business plan, taking into account a responsible approach. The inclusion, along with determining the level of social and environmental safety and the possibility of minimizing harmful effects, assessing the positive effect on the state and sustainable development of the environment and society, will improve the methodology for assessing effectiveness of investment projects and improve the quality of business plans being developed [28].

Figure 2. Internal Business Environment Components.

Source: Elaborated by the author on the basis of [3].

Figure 3. Components of External Business Environment.

Source: Elaborated by the author on the basis of [5].

Business environment consist of internal and external factors that influence a business. Internal business environment denotes the organization's internal management and organizational structure. Components of internal business environment are physical assets, human and financial recourses in addition to technological capabilities. The internal environment of a business is a combination of factors and conditions, among other things, that have effect on the corporation's decisions. Obviously, business has control on those factors meaning that business can strengthen or undermine their effects to the extent it desires. The corporate must have objective strategies, yet it has similarly to adopt flexible policies, so as to adjust itself to changes occurring in business domestic, foreign and international environments. Corporate managers have to consider changes occurring in the external environment and formulate proper policies on time [25, p. 7].

However, success depends crucially on the external forces in relation to the organization and those acting in the global external environment. In today's complex world, for effective implementation of managerial functions, it is necessary to understand the effect of these external variables. This chapter discusses the environmental characteristics; it also describes the factors critical to the organization's leadership.

External forces of business environment refer to all factors outside the organization's control. They consist of micro and macro factors. Micro factors include, for instance, suppliers, customers, marketing intermediaries and competitors. Macro factors involve the competitive, cultural, distributive, economic, financial, labor, legal, physical, political, social and technological environments. Although these elements may be denoted as components of external environment, yet we consider them as forces of business environment. Since denoting them as external environment may signify that these factors exist only outside the firm's homeland, whilst they are the same elements of domestic, foreign and international business environment. In the following paragraphs, we will examine the concepts of domestic, foreign and international business environments, their characteristics, implications and importance.

Domestic environment consists of the competitive, cultural, distributive, economic, financial, labor, legal, physical, political, social and technological environments. These factors are characterized by their dynamic and correlated nature. Any transformation in competitive environment for instance, may lead to a variation in demand and supply. Although the forces of domestic, foreign and international business environment are the same, yet their impacts differ

Figure 4. Components of Domestic and Foreign Business Environments.

Source: Elaborated by the author.

from one country to another. These forces provide firms with meaningful opportunities but at the same time they may represent a significant threat if not properly considered. Firms aiming to start business activities outside their homes need to put more efforts to consider domestic environment forces carefully. Research reveals that domestic environment ambiguity stimulates businesses to strengthen their operations in the international marketplace [5, p. 35].

Foreign environment refers to the same forces that exist in the domestic environment, however they emerge outside the firm's homeland, namely in other countries. Foreign environment is also characterized by its dynamic and interrelated nature. A change occurring on the international political arena often impact economic relations between countries. Foreign environment factors affect considerably the corporate's benefits and operation costs. Local firms need to be aware of the foreign environ-

ment and its implications on business such as competition from foreign imports and foreign competitors starting activities in their local markets.

The interactions between the forces of the domestic and foreign environments generate an international environment. The interactions between domestic and foreign forces originating from different environments, in which business operates, produce the international environment [7, p. 51].

In managerial thought, the idea of the importance of the external environment and the need to take into account forces external to the organization appeared in the late 1950s. This has become one of the most important contributions of a systematic approach to the science of management, since it emphasized the need for the leader to consider his/her organization as an integrity consisting of interconnected parts, which in turn are entangled in relations with the outside world.

Figure 5. Components of International Business Environments.

Source: Elaborated by the author on the basis of [61].

The situational approach made it possible to expand the theory of systems by developing a concept according to which the method most suitable in a given situation is determined by specific internal and external factors that characterize the organization and influence it accordingly [28].

As demonstrated above, business environment consists of internal and external factors. Internal factors exist within the corporate and they are under the firm's management control. External factors are not under the management's control. They are divided into micro and macro factors. These factors are characterized by their dynamic, unpredictable and interrelated natures all of which impose a considerable risk on corporates, especially when an interaction occurs between these factors. To reduce the amount of risks imposed on the corporate by the internal and external factors and to avoid losses that may lead to a bankruptcy, corporates' management must conduct a careful scan using SWOT or PESTLE or any other method of analysis to examine the business environment, so as to decide on whether to conduct a business or not and if a decision was made to do business what the plans and strategies for that business will be.

SWOT (strengths, weaknesses, opportunities and threats) and PESTLE (political, economic, social, technological, legal and environmental) are methods of analysis commonly used to assess the business environment in addition to making decisions on either conducting a business or not. They are also used to prepare plans for bu-

siness, to start the operations and control any deviation from the plans already set. SWOT analysis reflects two internal factors, strengths and weaknesses of the corporate, and two external factors, opportunities and threats, imposed on the corporate by the international environment. PESTLE analysis reveals how different factors affect international business activities and operations. Each of these methods of analysis has its own pros and cons, so firms have to be aware of all the details and consider each of them carefully before choosing a method and making decisions based on what reveals from the method used.

SWOT analysis is a technique for understanding the corporate's strengths and weaknesses, and for identifying both the opportunities and threats the firms face. It is important for businesses to analyze all situations carefully before taking any decision so as to reduce the chances of making mistakes and designing strategies that won't work. The SWOT method was originally developed for business, but it is in the same way useful in the works of education and for personal growth. It also offers a simple way of communicating about the corporate's program and it is an excellent way to organize information gathered from researches and surveys for the business success. A SWOT analysis guides business to develop a fuller awareness of the situation and helps with both strategic planning and decision-making. SWOT analysis assists in placing the business in a profitable track and in achieving enterprise resource planning implementation [26, p. 36].

Table 4. SWOT Analysis Model.

	Positive	Negative
Internal	Strength	Weakness
External	Opportunities	Threats

Source: Elaborated by the author on the basis of [17].

Figure 6. PESTLE Analysis Model.

Source: [18].

PESTLE analysis is an analytical tool for strategic business planning. It is a tool used by businesses to analyze and monitor the factors that have an impact on an organization. The model is used as a tool by firms to track the environment they are operating in or are planning to launch a new business.

Establishments need to understand the environments in which they operate to assist make correct decisions and to plan for future activities. Understanding these environments, allows the corporate to maximize the opportunities and minimize the threats it may face. PESTLE analysis proved to be a useful tool in examining and investigating critical issues related to different types of important industries. PESTLE analysis supports addressing the challenges affecting the renewable energy sustainability technologies [27, p.346]. SWOT and PESTLE tools assist in analyzing the factors affecting trade and investment as we will see below.

Conclusion. International business refers to the commercial transactions that are carried out across national borders to satisfy the objectives of individuals, firms and organizations. It also means the exchange of goods, services, resources, knowledge and skills, among other things, between two or more firms and/ or countries. It provides individuals with information and knowledge crucial for making decisions and for considering career opportunities and societies to make the best choices on

consumption and production issues. Countries know international business's vital role on national economic development and growth, hence enact laws to promote it. International Business is based on trade and investment activities. While trade consists of export and import activities, investment entails activities on which partners have different degree of control over the business activity.

The development of knowledge plus the invention of the computers and internet made a significant contribution to the expansion of international business activities. International business embraces many activities differing on the nature of the tasks to be done, the share of control on the business, resources and profits' sharing, and location of production. The international business activities are influenced by International Business Environment, which contains forces that are characterized by their changing and unpredictable nature. Though these forces may provide firms with opportunities, yet they can represent a threat if not properly considered. Thus, some analysis method such as SWOT and PESTLE were introduced to examine these forces which include political, economic, social, cultural, technological, legal and environmental factors. The influence of these factors differs according to their strength and the position and reaction of the firm.

The political factors influence national economic policies and plans as they affect

trade and investment practices. Economic factors are also influential forces in international business. Countries generally seek through economic factors to promote international business to develop the national economy. The social environment also influences trade and investment activities. It affects the decisions related to peoples' purchase preferences and the product's quality. Closely related to social factors are cultural factors, as they reflect the culture of the society. The cultural environment consists of many values that have to be considered when offering a product to a specific society. Certain factors such as attitudes, languages, beliefs, color codes and meanings are to be respected. In addition

to culture, technological factors played a crucial role in the development of international business. The introduction of machines facilitated production and transport significantly.

The legal environment plays a decisive role in determining the success of any businesses. Regimes seek to enact regulations to support international business through providing investors with incentives so as to strengthen the national economy. Regulations are enacted to protect the environment from the misuse of its resources. Efficient judicial system and mechanisms of law enforcement encourage businesses to start business activities without hesitation and fear.

BIBLIOGRAPHY

1. Alan Sitkin, Nick Bowen. *International Business: Challenges and Choices*. Oxford university press, 2013, ISBN-13: 978-0-19-964696-8.
2. Bekkers, Frank, et al. *The Global Resource Nexus: Impact on Sustainable Security of Supply of Agri-Food Imports for the Netherlands*. The Hague Centre for Strategic Studies, 2014, 31p. ISBN/EAN: 978-94-92102-05-8.
3. Brooke, Michael Z., and Peter J. Buckley. *Handbook of international trade*. Springer, 2016, 192p. ISBN: 978-1-349-09876-6.
4. Calipha, Rachel, Shlomo Tarba, and David Brock. "Mergers and acquisitions: a review of phases, motives, and success factors." *Advances in mergers and acquisitions*. Emerald Group Publishing Limited, 2010. 1-24. ISBN: 978-0-85724-465-9.
5. Dimitratos, Pavlos, Spyros Lioukas, and Sara Carter. "The relationship between entrepreneurship and international performance: the importance of domestic environment." *International Business Review* 13.1 (2004): 19-41, 35p. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2003.08.001>.
6. Girma, Sourafel, Avid Greenaway, and Richard Kneller. "Does exporting increase productivity? A microeconomic analysis of matched firms." *Review of International Economics* 12.5 (2004): 855-866, 855p. Available at <https://doi.org/10.1111/j.1467-9396.2004.00486.x>.
7. Goldman, Geoff, and Cecile Nieuwenhuizen. *Strategy: Sustaining competitive advantage in a globalised context*. Juta and Company Ltd, 2006, 51p. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(02\)00110-9](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(02)00110-9).
8. Goldstein, Itay, and Assaf Razin. "An information-based tradeoff between foreign direct investment and foreign portfolio investment." *Journal of International Economics* 70.1 (2006): 271-295, 34p. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2005.12.002>.
9. Haynes, Chloe J. "Education and Economic Development. ERIC Digest Series Number 23." 1987, 2p. Available at: url: <https://books.google.md/books?id=utNGuWEACAAJ>.

10. Hill, Charles, Gareth Jones, and Melissa Schilling. *Strategic management: theory: an integrated approach*. Cengage Learning, 2014, 182p. ISBN-13:978-1-285-18449-4. ISBN-10:1-285-18449-1.
11. Ibrahim Mustafa Sharfeldin, Mohammedelkhatim. Theoretical and methodological fundamentals of the concepts of international business environment. *Economic Studies, Science magazine*. An. 9, Nr. 2, 2015. ISSN 1857- 226X. p. 56.
12. Ibrahim Mustafa Sharfeldin, Mohammedelkhatim. *Types of International Business Operations and Business External Environment. Tourism development at the beginning of 21st century "Tourism for all"*. ISBN 978-9975-56-405-2. p. 51.
13. Javorcik, Beata Smarzynska. "The composition of foreign direct investment and protection of intellectual property rights: Evidence from transition economies." *European economic review* 48.1 (2004): 39-62, 41p. Available at: doi:10.1016/S0014-2921(02)00257-X.
14. Mahadeva, Lavan, and Gabriel Sterne, eds. *Monetary policy frameworks in a global context*. Routledge, 2012, 127p. ISBN 0-415-22618X. ISBN 0-415-23768-8.
15. Martin, Kelly D., et al. "Deciding to bribe: A cross-level analysis of firm and home country influences on bribery activity." *Academy of Management Journal* 50.6 (2007): 1401-1422, 1417p. Available at: <https://doi.org/10.5465/amj.2007.28179462>.
16. Martinsons, Maris G., and Robert M. Davison. "Strategic decision making and support systems: Comparing American, Japanese and Chinese management." *Decision Support Systems* 43.1 (2007): 284-300, 296p. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.dss.2006.10.005>.
17. McIvor, Ronan. *The outsourcing process: strategies for evaluation and management*. Cambridge University Press, 2005, 22 p. ISBN-13 978-0-521-84411-6. ISBN-10 0-521-84411-8.
18. Nawojczyk, Maria. "Universalism versus particularism through ESS lenses (2006), 7p. Available at: <https://arxiv.org/abs/physics/0608140>. Doi:" arXiv: physics/0608140
19. Needle, David. *Business in context: An introduction to business and its environment*. Cengage Learning EMEA, 2010, 144p. ISBN: 978-1-84480-613-3.
20. Pana, Lubomir, *The Impact of Integration of the Czech Republic into Schengen (April 6, 2011)*. Proceedings of 8th International Conference «Economic Integration, Competition and Cooperation». Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2232689> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2232689>. 4p.
21. Plueddemann, James E. *Leading across cultures: Effective ministry and mission in the global church*. InterVarsity Press, 2012, 131p. ISBN 978-0-8308-6630-4. ISBN 978-0-8308-2578-3.
22. Porter, Michael, and Joan Magretta. *Strategy and Competition: The Porter Collection (3 Items)*. Harvard Business Review Press, 2014, 226p. ISBN 1625277946, 9781625277947.
23. Salacuse, Jeswald W. *The three laws of international investment: national, contractual, and international frameworks for foreign capital*. OUP Oxford, 2013, 100p. ISBN 978-0-19-965456-7.
24. Sethi, A., and Bhavana, A. *Business Communication*. Tata McGraw-Hill Education (India) Pvt Limited, 2010, 19p. ISBN (13): 978-0-07-014661-7. ISBN (10): 0-07-014661-6.
25. Tău, Nicolae and Ibrahim Mustafa SHARFELDIN, Mohammedelkhatim. *Human and Cultural Business Environment in International Business*. Academy of Economic Studies of Moldova, Centre for Studies in European Integration. 2017. ISBN/978-9975-3129-7-4. p. 153.

26. Tău, Nicolae and Ibrahim Mustafa Sharfeldin, Mohammedelkhatim. Human Environment and Cultural Influence on the Development of International Business. Eastern European Journal of Regional Studies (EEJRS). ISSN: 2537-6179 | VOLUME 3 | ISSUE 2 | DECEMBER 2017. E-ISSN: 1857-436X. p .85.

27. Tilton, John E., and Juan Ignacio Guzmán. Mineral Economics and Policy. Routledge, 2016, 89p. ISBN: 978-1-61726-088-9. ISBN: 978-1-138-83895-6. ISBN: 978-1-315-73370-8.

28. Vance, Charles M., and Yongsun Paik. Managing a global workforce. Routledge, 2015, 67p. ISBN: 978-1-138-85285-3 (hbk). ISBN: 978-0-765-63865-6(pbk). ISBN: 978-1-315-71964-1 (ebk).

29. Wang, Zhi. "The impact of China's WTO accession on patterns of world trade." Journal of Policy Modeling 25.1 (2003): 1-41, 40p. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0161-8938\(02\)00196-5](https://doi.org/10.1016/S0161-8938(02)00196-5).

30. Online: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report#> [accessed on 11/11/2019].

Presented: 25 February 2021.

E-mail: ntau1@cisr-md.org

EDUCAȚIA PENTRU TOLERANȚĂ ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

EDUCATION FOR TOLERANCE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).11](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).11)

CZU: 37.017

Stela SPÎNU,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică/
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”

SUMMARY

The globalization process, which originally dominated only the economic sphere, subsequently led to profound social, political and cultural transformations, having a significant impact on culture and identity. In this context, tolerance is becoming a fundamental source of the peaceful coexistence of multi-ethnic and multicultural societies, facilitating cooperation and avoiding confrontations/ conflicts of values and norms. Education for tolerance has become an effective means of preventing intolerance, propagating an indulgent and constructive way of thinking, expressed by respecting the norms of social coexistence and tolerant behavior.

Keywords: tolerance, education for tolerance, globalization, conflict of values and norms.

REZUMAT

Procesul de globalizare, care inițial a dominat doar sfera economică, ulterior a determinat profunde transformări sociopolitice și culturale, influențând relațiile interetnice și interconfesionale în medii multiculturale și plurilingve. În acest context, toleranța a devenit o sursă fundamentală a coexistenței pașnice a societăților multietnice, facilitând cooperarea și contribuind la evitarea confruntărilor/conflictelor de valori și norme. Educația pentru toleranță a devenit un mijloc eficient de prevenire a intoleranței, propagând un mod de gândire indulgent și constructiv, exprimat prin respectarea normelor de conviețuire socială și comportament tolerant.

Cuvinte-cheie: toleranță, educație pentru toleranță, globalizare, conflict de valori și norme.

*„Toleranța este celălalt nume al libertății”.
(Mahatma Gandhi)*

Procesul de globalizare, care inițial a dominat doar sfera economică, ulterior a determinat profunde transformări economice, sociale, politice și culturale, influențând

relațiile interetnice și interconfesionale. În plan cultural, globalizarea și-a făcut simțite efectele prin tendința de subminare a culturilor minoritare, omogenizarea culturală,

schimbarea modelului valoric național și apariția formelor culturale hibride. În acest context, toleranța a devenit o sursă fundamentală a conviețuirii pașnice a societăților multietnice și pluriculturale, facilitând cooperarea și evitarea confruntărilor/conflicte-lor de valori și norme.

În prezentul studiu ne propunem să definim conceptul de toleranță, să elucidăm importanța promovării toleranței echilibrate și a educației pentru toleranță în contextul diversității lumii contemporane. Or, toleranța poate asigura estomparea extremismului violent și genocidului cultural, oferind culturilor oportunități egale de evoluție, contribuind la organizarea și menținerea unui dialog intercultural constructiv.

Despre toleranță (din perspectivă di-acronică). Conceptul de toleranță (din fr. tolerance < lat. tolerare) desemnează abilitatea de a accepta drepturile celuilalt la libertatea de gândire, conștiință și religie, dar și capacitatea de a recunoaște existența unui alt stil de viață sau sistem de valori.

Cuvântul toleranță are o vechime mare în limbă, fiind frecvent utilizat în discursurile filosofilor antici:

- Aristotel, fondatorul școlii peripatetice, susținea: „Toleranța și apatia sunt ultimele virtuți ale unei societăți muribunde”;

- Libanius, sofist și retor elin, afirma: „Toleranța permite guvernanților să obțină coeziunea tuturor în sânul unei societăți, în care există două definiții ale omului și ale cetății/orașului”;

- Cicero, savant și scriitor roman, semna-la: „Nimic nu este mai atrăgător la om decât curtoazia, răbdarea și toleranța lui”;

- Seneca, filosof stoic roman, conclusea: „Fii îngăduitor, căci toți avem trebuință de iertare”.

În perioada medievală, conceptul de toleranță nu era utilizat frecvent, viața socio-politică fiind ghidată de reguli incompatibile acestei idei. Abia după războaie-

le religioase din sec. XVI, când era cert că intoleranța a devenit o sursă a violenței, chemările la toleranță au devenit frecvente și presupuneau interzicerea persecuțiilor. Semnalăm cele mai importante realizări la acest capitol pentru acea perioadă:

- Începând cu 1526, Erasmus din Rotterdam, personalitate marcantă a Renașterii și Reformei, promovează o toleranță provizorie, dar legală, cu sancționarea imediată a principalelor abuzuri ale Bisericii. El aspira să reducă dogma la un mic număr de articole și să lase restul la libera alegere [6, p. 56].

- John Locke, filosof și om politic englez, pleda în favoarea ideii de toleranță atât în sfera politică, cât și în cea religioasă, ideile sale fiind expuse în lucrarea „Scrisoare despre toleranță”.

- În lucrarea „Tratat despre toleranță”, Voltaire analiza efectele teribile ale intoleranței religioase asupra societății, pornind de la cazul celebru al familiei Callas. Scriitorul și filosoful renascentist susținea: „Ce este toleranța? Apanajul umanității. Cu toții suntem caracterizați de slăbiciuni și erori; să ne iertăm reciproc pentru acest lucru – aceasta este cea dintâi lege a naturii.” Autorul concludă că discordia este marele rău al speciei umane, iar toleranța este singurul leac și a ne ierta reciproc este prima lege a naturii [7, p. 56].

- Victor Hugo, scriitor și om politic francez, promotorul ideilor liberale, susținea că toleranța este singura flacără care poate lumina înăuntrul unui suflet mare.

În epoca contemporană, conceptul de toleranță exprimă o atitudine îngăduitoare, indulgentă față de reprezentanții altui mediu etnic, cultural, lingvistic, religios etc. Or, toleranța este prețul pe care îl plătim pentru o societate liberă și pluralistă, susținea senatorul american Robert Casey.

Pentru a stimula și promova toleranța pentru diversitate în numele democrației, Statele Membre ale Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură,

reunite la Paris, în perioada 25 octombrie - 16 noiembrie 1995, au adoptat „Declarația principiilor toleranței”, menționând: „Toleranța este respectul, acceptarea și aprecierea bogăției și diversității culturilor lumii noastre, felurilor noastre de expresie și manierelor de exprimare a calității noastre de ființe umane. Ea este încurajată prin cunoașterea, deschiderea spiritului, comunicare și libertatea gândirii, conștiinței și credinței. Toleranța este armonia în diferențe. Ea nu e doar o obligațiune de ordin etic; ea este, de asemenea, și o necesitate politică și juridică. Toleranța este o virtute, care face ca pacea să fie posibilă, contribuind la înlocuirea culturii războiului cu o cultură a păcii.” În cadrul Conferinței generale, ziua de 16 noiembrie a fost proclamată Ziua Internațională a Toleranței, fiind marcată prin organizarea unor acțiuni și evenimente de promovare a dialogului constructiv între culturi.

Toleranța echilibrată în sprijinul diversității lumii contemporane. În condițiile sociale actuale, tot mai frecvent se discută, în contradictoriu, statutul, natura și limita toleranței. Noile realități socioculturale și politice ne demonstrează că tendința de absolutizare a toleranței nu este eficientă în depășirea situațiilor conflictuale sau construirea unui dialog productiv.

Potrivit filosofului irlandez Edmund Burke, există o limită în care toleranța încetează să mai fie o virtute. Or, a fi tolerant nu înseamnă a face compromisuri, a încuraja lipsa de educație interculturală, a judeca fapte și valori pe care nu le putem conștientiza, deoarece nu am încercat să le cunoaștem.

Potrivit „Declarației principiilor toleranței”, „a practica toleranța nu înseamnă a tolera nedreptatea socială, a renunța la propriile convingeri, a face concesii în această privință; ea semnifică acceptarea faptului că ființele umane, care se caracterizează prin diversitatea aspectului fizic, prin

situația lor, felul de exprimare, comportament și prin valorile împărtășite, au dreptul de a trăi în pace și de a fi cele care sunt.”

În acest context, conceptul de toleranță echilibrată presupune depășirea opiniei de exclusivitate și superioritate în raport cu celălalt, susținerea unui mod de gândire tolerant și echilibrat, respectarea normelor de conviețuire socială prin atitudini și comportamente pozitive.

Persoanele cu un mod de gândire dogmatic și rigid, care operează cu teze subiective, acceptate necritic, nu pot admite ideea de toleranță. Doar un mod de gândire echilibrat, determinat de capacitatea de autocontrol și o stabilitate emoțională vor înlesni menținerea unui climat sociocultural favorabil, tolerant.

A fi tolerant înseamnă a dezaproba intoleranța, dogmatismul sau absolutismul, indiferența sau iresponsabilitatea. Filosoful englez Karl Popper susținea: „trebuie să cerem în numele toleranței, dreptul de a nu tolera intoleranța”. Tolerant te face receptivitatea față de tot ce este nou și deosebit, bunele practici în domeniul sociocultural, mobilitatea și schimbul de experiență. Pe această linie de idei, Benjamin Disraeli, politician britanic, susținea: „Călătoriile, la fel, învață toleranță”.

În acest context, toleranța echilibrată devine un antidot al intoleranței, un prim pas în realizarea unui dialog constructiv, de succes și este împărtășită de persoanele care conștientizează inevitabilitatea schimbărilor profunde în evoluția societății. Toleranța echilibrată nu presupune acceptarea pasivă a „celuilalt”, ci crearea de premise de colaborare și finalități concrete.

Toleranța echilibrată este o virtute, care poate fi practică doar într-un stat democrat, unde domină respectul reciproc, acceptarea mutuală și aprecierea obiectivă, iar fiecare persoană are dreptul la libertatea de gândire, conștiință și credință. Potrivit „Declarației principiilor toleranței”,

toleranța trebuie să fie susținută de stat, „implicând insistent dreptatea și imparțialitatea în materie de legislație, de aplicare a legii și de exersare a puterii judiciare și administrative. Ea cere, de asemenea, ca fiecare să poată beneficia de șanse economice și sociale fără nici o discriminare. Excluderea și marginalizarea pot duce la frustrare, ostilitate și fanatism”.

Educația pentru toleranță. Toleranța și educația sunt două concepte interdependente, aflate în strânsă corelație. Potrivit scriitoarei americane Helen Keller, „cel mai bun rezultat al educației este toleranța”.

Dalai Lama, liderul spiritual al budismului tibetan, susține: „Când înveți să fii tolerant, dușmanul tău îți este cel mai bun profesor”. Or, toleranța ne poate ajuta să devenim liberi de stereotipuri și prejudecăți, să-i facem pe oameni să se accepte reciproc, să se dezică de ostilitate și pizmă. Semnificative în acest context sunt cuvintele lui Abraham Lincoln, al șaisprezecelea președinte al Statelor Unite ale Americii: „Nu știu să am dușmani, pentru că pe toți i-am distrus, făcându-mi-i prieteni, prin iertare!”.

Actualmente, în epoca globalizării, persoane ce aparțin diferitor medii culturale pot conviețui, studia și activa în comun. Pentru a fi posibilă acceptarea celuilalt, pe plan național și internațional, domină aspirația spre internaționalizare a educației, promovarea interculturalității, susținerea culturii toleranței sociale și a valorilor democratice, stipulate în „Declarația universală a drepturilor omului”. Cităm: „Învăță-mântul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale. El trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.” („Universal Declaration of Human Rights”, art. 26).

Oficial, educația pentru toleranță a fost lansată de UNESCO ca răspuns la conflictele etnico-culturale, devenind un imperativ al lumii contemporane. Conform Constituției UNESCO, principiile fundamentale, care trebuie respectate în educația pentru toleranță, sunt nediscriminarea, egalitatea de șanse, tratamentul, accesul universal la educație și solidaritatea. În acest context, orientările contemporane ale tinerilor sunt determinate de valorile cu care se intră în contact, de capacitatea de a le conștientiza și tolera, de a deveni loiali.

Educația pentru toleranță este mijlocul cel mai eficient de prevenire a intoleranței, propagând un mod de gândire indulgent și constructiv, exprimat prin respectarea normelor de conviețuire socială și comportament tolerant.

Bariere în educația pentru toleranță pot deveni:

- discriminarea (politici prin care un stat sau o categorie de cetățeni ai acestuia sunt lipsiți, ilegal, de anumite drepturi);
- șocul cultural (o stare de stres, cauzată de interacțiunea cu noi culturi, viziuni, valori și urmată de nervozitate și neîncredere în posibilitatea realizării unui dialog constructiv);
- diferențele lingvistice;
- interpretarea greșită a limbajului non-verbal și paraverbal;
- etnocentrismul (asociat cu atitudinea de supraevaluare a propriei culturi; celelalte moduri de viață (culturi) fiind valabile și legitime, dar nu și preferate);
- pluralismul religios;
- stereotipurile și prejudecățile (stereotipurile fiind idei preconcepuate, clișee, în timp ce prejudecățile sunt sentimente iraționale de frică și neplăcere);
- fanatismul (atașament pătimaș pentru o convingere);
- intimidarea (determinarea cuiva să-și piardă încrederea în sine).

Edificarea unui mediu tolerant va con-

tribui la depășirea acestor bariere. Acțiunile ce urmează a fi realizate sunt:

- însușirea limbilor străine (pentru a fi posibil dialogul cu persoane ce aparțin altor spații culturale și lingvistice);
- introducerea în instituțiile de învățământ a disciplinelor Comunicarea interculturală/Educația interculturală (pentru a-i familiariza pe tineri cu diferențele culturale și provocările lumii contemporane);
- organizarea evenimentelor culturale și științifice internaționale, care ar facilita comunicarea între membrii diferitelor culturi;
- promovarea și monitorizarea mobilității tinerilor în domeniul academic/ educațional.

Așadar, conviețuirea pașnică a persoanelor ce aparțin diferitor medii culturale necesită un mediu tolerant. Pentru a-l crea este necesar să susținem educația pentru toleranță, să promovăm principiul gândirii tolerante, să acceptăm dreptul celui alt de a avea propriul sistem de valori și credințe, să educăm abilități în materie de gestionare a conflictelor etnico-culturale. Or, toleranța pentru diversitate poate asigura estomparea extremismului violent și a genocidului cultural, oferind membrilor diferitelor culturi oportunități și șanse egale, contribuind la organizarea și menținerea unui dialog intercultural constructiv.

BIBLIOGRAFIE

1. Andronache L., Educație pentru toleranță, în: Toleranța - cheia ce deschide calea spre o lume nouă, a unității prin diversitate, Iași, Editura Spiru Haret, 2011.
2. Cocos C., Educația: Experiențe, reflecții, soluții, Iași, Polirom, 2013.
3. Gonța A., Pluralismul: abordări conceptual-teoretice, în: Akademos, nr. 4/2016, p. 90-93.
4. Opreș D., Educația interculturală și formarea cadrelor didactice din învățământul primar și preșcolar, în Educația din perspectiva valorilor, Tom 16: Summa Paedagogica/ ed.: Dorin Opreș, Ioan Scheau, Octavian Moșin, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2019, p. 32-37.
5. Scheau I., Filosofia educației, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2014.
6. Trousson R., Istoria gândirii libere de la origini până la 1789, Iași, Polirom, 1997.
7. Voltair, Tratat despre toleranță, București, Editura Herald, 2016.
8. Codul educației. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/codul-educatiei-0>
9. Declaration of Principles on Tolerance, 16 November 1995. Disponibil: http://portal.unesco.org/en/ev.php-url_id=13175&url_do=do_topic&url_section=201.html
10. Universal Declaration of Human Rights. Disponibil: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
11. Right to Education - Fundamental principles. Disponibil: <https://en.unesco.org/themes/right-to-education/fundamental-principles>

Prezentat: 12 februarie 2021.

E-mail: stela.spinu@mail.ru

RELAȚIILE RUȘO-AMERICANE POST MAIDAN 2014

POST MAIDAN 2014 RUSSIAN-AMERICAN RELATIONS

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).12](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).12)

CZU: 327(470+73)

Svetlana CEBOTARI,
doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

The relations between Moscow and Washington have reached their lowest point since the early 1980s. The Ukrainian crisis has acted as a catalyst for a sharp and deep deterioration in the relations between Russia and the United States. Currently, Russian-American relations are in an unprecedented decline since the Cold War. The Russian-Ukrainian crisis, which resulted in the occupation of the Crimean peninsula, conditioned the cooling of Russian-American relations. This article highlights the specifics of Russian-American relations in the post-Maidan 2014 period.

Keywords: *Ukrainian crisis, Russian-American relations, presidential elections.*

REZUMAT

Relațiile dintre Moscova și Washington au atins punctul cel mai scăzut de la începutul anilor 1980. Criza ucraineană a acționat ca un catalizator pentru o deteriorare accentuată și profundă a relațiilor dintre Rusia și Statele Unite. Actualmente, relațiile ruso-americeane sunt într-un declin fără precedent de la Războiul Rece. Criza ruso-ucraineană, soldată cu ocuparea peninsulei Crimeea, a condiționat răcirea relațiilor ruso-americeane.

Prezentul articol scoate în reliefanță specificul relațiilor ruso-americeane din perioada post Maidan 2014.

Cuvinte-cheie: *criza ucraineană, relații ruso-americeane, alegeri prezidențiale.*

De la începutul anilor 1980, când Leonid Brejnev era la putere în Uniunea Sovietică până în cea de a treia decadă a sec. XX. relațiile dintre Moscova și Washington au atins punctul cel mai scăzut. Actualmente, relațiile ruso-americeane sunt într-un declin fără precedent de la sfârșitul Războiului Rece. Dialogul dintre Federația Rusă și SUA practic a încetat, iar pentru viitorul apropiat nu există nici un motiv să credem că relațiile se vor îmbunătăți [1]. Cu toate acestea este, de asemenea, puțin probabil ca răcirea relațiilor ruso-americeane să fie pentru totdeauna: chiar și în timpul Războiului

Rece, Statele Unite și URSS au menținut un dialog limitat, dar serios. Criza ucraineană a acționat ca un catalizator pentru o deteriorare accentuată și profundă a relațiilor dintre Rusia și Statele Unite, precum și pentru o îngustare radicală a spațiului politic nu numai pentru cooperare, ci și pentru un dialog politic normal între ele [10]. Mulți experți ruși, dar și americani percep criza internațională care a apărut în legătură cu situația din Ucraina, în primul rând ca un conflict între Rusia și Statele Unite [3]. Printre sursele dezvoltării confruntării ruso-americeane se află și situația din Ucrai-

na. Criza ucraineană a dezvăluit cel mai clar profunzimea divergenței dintre interesele elitei rusești și a celei americane. Această criză a acutizat diferențele de poziție ale celor mai influente grupuri ale instituției americane și rusești cu privire la o gamă largă de probleme politice internaționale: viitorul spațiului post-sovietic, principiile asigurării securității europene, modelul de organizare a ordinii mondiale.

Pentru o mai bună comprehensiune a relațiilor ruso-americane actuale, apare necesitatea de a face o scurtă trecere în revistă a premiselor care au condiționat răcirea dialogului Federația Rusă - SUA. Condițiile prealabile pentru deteriorarea relațiilor ruso-americane au fost subliniate cu mult înainte de tranziția crizei ucrainene la o etapă acută și transformarea acesteia în epicentrul conflictului dintre Rusia și Occident [1].

Ca rezultat al alegerilor prezidențiale din 2012, mai întâi în Rusia, iar mai apoi a celor din Statele Unite, a devenit clar că conducerile ambelor țări au opinii diferite nu numai asupra conținutului politic al dialogului dintre ele, ci și asupra distribuției rolurilor între ele pe arena internațională. Mulți reprezentanți ai administrației Obama, implicați în politica externă rusă, au considerat chiar faptul normalizării relațiilor bilaterale după criza din 2008 din Osetia de Sud, Georgia și politica de „resetare” care vizează „implicarea pozitivă” demonstrativă a Rusiei ca un progres semnificativ în relațiile ruso-americane. Politica de resetare a relațiilor Federația Rusă - SUA s-a axat pe patru direcții principale:

- necesitatea unui nou tratat privind limitarea armelor ofensive strategice, de care ambele părți aveau nevoie;
- asigurarea condițiilor politice pentru tranzitul mărfurilor americane și a statelor aliate în interesul Forței Internaționale de Asistență la Securitate în Afganistan (NATO), utilizând teritoriul Rusiei;
- asigurarea condițiilor politice pentru

reducerea cheltuielilor militare ale SUA în direcția europeană, inclusiv pentru implementarea limitată a proiectului de apărare antirachetă în Europa, (important pe fondul consecințelor crizei financiare și economice);

- crearea condițiilor politice pentru aderarea Rusiei la Organizația Mondială a Comerțului (OMC), care a fost benefică pentru o serie de companii americane care activează pe piața rusă, inclusiv și pentru companiile rusești orientate spre export.

Agenda politicii de „resetare” a fost limitată și nu a presupus o extindere semnificativă a programelor de cooperare în niciunul dintre domenii, așa că a fost epuizată relativ rapid. Administrația Obama nu a fost pregătită să investească capital politic în acțiuni ulterioare pentru a extinde dialogul cu Moscova. Absența în Statele Unite a unor forțe economice și socio-politice capabile să acționeze pentru formarea unei noi agende pozitive în acest domeniu de politică externă a fost, de asemenea, de o mare importanță. Desigur, o ușoară îmbunătățire a climatului politic în relațiile ruso-americane a contribuit la dezvoltarea legăturilor comerciale și economice dintre state.

În perioada 2009-2013, comerțul bilateral ruso-american a crescut semnificativ (cifra de afaceri comercială a celor două țări a crescut de la 23,4 miliarde USD în 2009 la 38,2 miliarde USD în 2013). De asemenea, se observă și o creștere a investițiilor directe reciproce. Cu toate acestea, amploarea dezvoltării cooperării economice a fost insuficientă pentru a contribui la o consolidare semnificativă în Statele Unite a pozițiilor unui grup a elitei de afaceri, care prin interesele sale ar fi atât de conectate cu Rusia, încât ar fi putut acționa ca o forță politică semnificativă capabilă să influențeze deciziile de politică externă. Datorită acestor circumstanțe, încercarea de a ajunge la un „nou început” în relațiile cu Rusia a întâmpinat

nat un sprijin slab în Statele Unite, atât din partea democraților, cât și din partea republicanilor. Îmbunătățirea relațiilor cu Rusia în perioada anilor 2009-2011 nu a acordat administrației Obama dividende politice substanțiale. În același timp, strategia lui Obama privind relațiile cu Federația Rusă a fost criticată atât de susținătorii „liniei dure” față de Rusia, cât și de cei care au considerat că multe dintre măsurile întreprinse de administrație în direcția rusă sunt în mare parte imitative și insuficiente. În plus, cele două noi campanii de politică externă lansate de conducerea SUA - întoarcerea în Pacific și sprijinul pentru primăvara arabă - au avut o importanță mult mai mare pentru elita și societatea americană și au promis dividende interne și internaționale mai serioase pentru conducerea SUA.

Condițiile preliminare pentru o nouă criză în relațiile SUA - Rusia au început să se formeze până la sfârșitul anului 2011. Procesele politice interne din ambele țări asociate ciclurilor electorale au devenit factorii importanți ai deteriorării climatului în relațiile bilaterale ruso-americane. În perioada anilor 2013-2015 relațiile dintre Rusia și Statele Unite s-au dezvoltat de-a lungul unei traiectorii descendente. Astfel, în august 2013, Vladimir Putin i-a acordat azil politic lui Edward Snowden. Ca rezultat, ex-președintele SUA B. Obama a cerut o „pauză” în relațiile dintre cele două țări și a anulat summitul cu Putin. Dar în cursul Washingtonului și Moscova, la inițiativa președintelui V. Putin, au preluat cooperarea privind eliminarea armelor chimice siriene [10].

Din problemele politice interne, dezvoltarea diferențelor ruso-americane s-a mutat rapid în sfera politică internațională. În 2011-2013 acțiunile Statelor Unite și ale aliaților săi în timpul războaielor civile din Libia și Siria, în ambele cazuri vizând sprijinul militar, politic și propagandistic al forțelor anti-guvernamentale, au fost per-

cepute în Rusia ca inacceptabile. În cazul Libiei, Rusia și-a exprimat indignarea față de Statele Unite și aliații săi europeni care interpretează în general două rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU - (nr. 1970 și nr. 1973), adoptate, inclusiv cu participarea rusă, privind închiderea spațiului aerian pentru desfășurarea operațiunilor forțelor aeriene și asistență militară privind schimbarea regimului. Cu toate acestea, în timpul crizei siriene, Moscova a luat o poziție mult mai dură, sprijinindu-l în mod deschis pe președintele Assad.

În ciuda faptului că semnificația politică internațională a acestei situații a fost incomparabilă cu semnificația contradicțiilor ruso-americane din jurul războiului civil din Siria, influența sa asupra proceselor politice interne din Statele Unite a fost mare. Incidentul lui Snowden a provocat un răspuns media semnificativ și o reacție negativă din partea Congresului, precum și un val de publicații ale comunității de experți, acuzându-l pe Obama de „o umilință” pentru administrația sa.

Mulți susținători ai acestui punct de vedere al evenimentelor credeau că șederea lui Snowden în Rusia, combinată cu scandalul public cauzat de publicarea materialelor sale, a demonstrat refuzul administrației americane de a juca în condiții egale cu conducerea rusă. Unii experți au sugerat chiar că Snowden însuși a fost o armă în competiția sub acoperire dintre agențiile de informații americane pentru influența asupra politicii guvernamentale de securitate cibernetică și control asupra fondurilor alocate implementării sale. În orice caz, faptul că Snowden nu s-a stabilit în Hong Kong (China), unde a mers inițial, ci în Rusia, care a refuzat să-l extrădeze, a făcut ca această situație să aibă costuri reputaționale pentru administrația Obama. Drept urmare, relațiile ruso-americane au suferit din nou.

Criza prezentă în relațiile ruso-americane a continuat pe tot parcursul anului 2013.

Chiar și în timpul pregătirii Jocurilor Olimpice de la Soci, a fost creată și dezvoltată o atmosferă anti-rusă fără precedent de la intervenția Rusiei în conflictul dintre Georgia și Osetia de Sud din 2008. Decizia lui Barack Obama și a altor oficiali din SUA de a nu participa la Jocurile Olimpice de la Sochi a fost un semnal negativ. Cu toate acestea, situația politică din Ucraina la sfârșitul anului 2013 - începutul anului 2014 a devenit principalul catalizator al crizei în relațiile ruso-americane. Participarea activă a oficialilor americani, susținuți de reprezentanți ai statelor-membre NATO din Europa de Est, în spațiul public al politicii ucrainene în timpul discursurilor lor de la Maidan a fost percepută de către conducerea Federației Ruse drept o „mănușă aruncată” [8].

Prin urmare, deja în martie 2014, deteriorarea relațiilor ruso-americane a căpătat un caracter alunecător. Legitimarea acțiunilor administrației americane care vizează construirea unui nou model de relații cu Rusia, începând cu schimbarea puterii de la Kiev, s-a bazat pe teza conform căreia Moscova ar trebui pedepsită pentru încălcarea principiilor organizării ordinii moderne a lumii, inclusiv a normelor dreptului internațional. Statele Unite și aliații săi la nivel oficial și neoficial au acuzat Rusia că a intervenit în treburile interne ale unui stat vecin, încălcându-i suveranitatea. Decizia Consiliului Federației Ruse cu privire la posibilitatea utilizării trupelor rusești pe teritoriul Ucrainei și măsurile ulterioare pentru asigurarea securității în timpul aderării Crimeei și a Sevastopolului la Rusia au fost interpretate de conducerea SUA ca acțiuni nu numai îndreptate împotriva suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei, dar, de asemenea, reprezintă o amenințare la adresa intereselor Statelor Unite. La nivel oficial, baza conceptuală a politicii externe a SUA în direcția ucraineană în 2014 a fost axată pe două poziții [8]. Majoritatea observatorilor de la Moscova

nu se așteaptă la o îmbunătățire a relațiilor bilaterale indiferent de evoluția evenimentelor de la Casa Albă. Peste 60% dintre rușii chestionați consideră că alegerile din SUA nu vor afecta relațiile cu Rusia, a declarat Mikhail Mamonov, șeful practicii de analiză politică a VTsIOM, la 5 noiembrie, în cadrul mesei rotunde organizată de către Institutul pentru Cercetări Sociale „Rezultatele alegerilor din SUA: lecții pentru sistemul electoral”. În rezultatul sondajului realizat la data de 3 noiembrie 2020 pe un eșantion de 1,6 mii de persoane, la întrebarea ce ar fi mai bine pentru Rusia dacă Trump sau Biden câștigă alegerile din SUA: 20% dintre respondenți au spus că ar fi mai bine dacă Trump va câștiga, 63% dintre respondenți considerau că pentru Federația Rusă nu contează cine va fi la conducerea Casei Albe. Potrivit acestui sondaj, 4% dintre respondenți considerau că victoria democratului Joe Biden va avea un efect pozitiv asupra relațiilor dintre cele două state. Alte 11% dintre respondenți au considerat că este dificil să răspundă, iar 69% au observat că nu simpatizează niciunul dintre candidați, aproximativ 18% și-au recunoscut simpatiile față de republicanul Donald Trump [12].

Susținătorii „neorealismului politic” din Statele Unite au criticat administrația Obama pentru incompetența sa inițială în problema ucraineană. Aceștia observă subestimarea Rusiei de a lupta pentru a menține Ucraina în sfera sa de influență. De asemenea, administrația Obama a mai fost criticată și pentru lipsa unei strategii de acțiune și incapacitatea de a prevedea dezvoltarea situației din Crimeea și Sud-Estul Ucrainei. La nivel politic, presiunea asupra administrației Obama din partea republicanilor a fost prezentă pe tot parcursul anului 2014. Această presiune, combinată cu influența universalistilor liberali apropiați administrației democratice, a împins conducerea SUA să demonstreze disponibili-

tatea de a lua măsuri decisive. Combinarea acestor factori a contribuit la întărirea retoricii antirusești la nivel oficial și a împiedicat procesul de negociere cu Federația Rusă în problema crizei ucrainești”.

În acest context, merită atenție reacția celor 77 de experți republicani și democrați și a politicienilor privind planul de soluționare a conflictului din estul Ucrainei propus de un grup de experți americani și ruși (Boysto Group) în august 2014 (ulterior acest plan a influențat conținutul primului și al doilea acord de la Minsk). Setul de instrumente de contramăsuri utilizate de către administrația Obama s-a dovedit a fi extrem de larg și divers. Toate formele disponibile, non-militare, dar puternice în natura utilizării mijloacelor de influență - restricții financiare, economice, științifico-tehnologice și de export, instrumente de presiune psihologică asupra elitei și societății și metode de război propagandistic - au fost puse în practică. Pozițiile și acțiunile Statelor Unite au primit implementare oficială și neoficială în patru domenii principale [8].

În primul rând, Statele Unite au lansat o campanie politică masivă menită să mențină un nivel ridicat de presiune psihologică asupra conducerii și a societății Federației Ruse. Pe parcursul anului 2014, programul american de presiune politică a urmat logica creării condițiilor pentru „izolarea internațională” a Rusiei. Oficialii SUA, reprezentanți ai comunității de experți și mass-media au discreditat pozițiile și acțiunile rusești la nivel internațional, în primul rând în UE. Această activitate a fost însoțită și de doborârea avionului Malaysian Airlines într-o zonă de război din estul Ucrainei. Este demn de remarcat faptul că, chiar și în acea perioadă, duritatea administrației Obama a fost combinată cu disponibilitatea de a menține un dialog cu conducerea rusă cu privire la anumite chestiuni de interes: programul nuclear

iranian și menținerea regimului de neproliferare a ADM, lupta împotriva terorismului internațional etc...

În al doilea rând, Statele Unite au oferit sprijin demonstrativ regimului de la Kiev și forțelor politice antirusești din Ucraina. Washingtonul a refuzat complet să recunoască legitimitatea opozițiilor Kievului în Donbas, nevăzându-i ca pe o forță capabilă să participe la atingerea compromisurilor politice asupra viitorului țării. Washingtonul a rămas la această poziție chiar și după încheierea primului și celui de-al doilea acord de la Minsk și adoptarea unei declarații comune de către șefii a patru state (Germania, Rusia, Ucraina, Franța). Administrația Obama nu și-a asumat niciun risc politic asociat cu aceste documente și punerea lor în aplicare, limitându-se la declarațiile verbale ale oficialilor despre semnificația lor. De fapt, făcând acest lucru, conducerea americană a dat carte albă Ucrainei și a sugerat, de asemenea, că Rusia, Franța și RFG își asumă toate riscurile asociate sarcinii de rezolvare a crizei.

În al treilea rând, administrația Obama în perioada anilor 2014-2015 a implementat o strategie consistentă de presiune financiară și economică asupra Rusiei bazată pe impunerea de sancțiuni sectoriale directe și restricții asupra comerțului cu produse, inclusiv furnizarea de echipamente industriale și în domeniul tehnologiilor. Sancțiunile sectoriale au fost impuse de administrația Obama în mai multe domenii: servicii financiare, energie și combustibil, acces la tehnologia și industria de apărare. Conducerea SUA a anunțat, de asemenea, industriile metalurgice și miniere și ingineria mecanică ca fiind următoarele ținte potențiale ale sancțiunilor antirusești. În plus, Statele Unite au depus eforturi pentru ca sancțiunile anti-ruse și alte măsuri de război economic să aibă caracterul acțiunilor de coaliție, impunându-și aliații să le folosească. Concomitent cu sancțiunile oficiale, care sunt

introduse prin ordinele prezidențiale împotriva persoanelor fizice, companiilor rusești și statului, administrația Obama a încurajat, de asemenea, utilizarea măsurilor de presiune financiară și economică. Aceste măsuri includ, de exemplu, scăderea ratingurilor de credit și de investiții ale companiilor rusești, regiunilor, orașelor și țării în ansamblu. Cu toate acestea, Statele Unite au fost forțate să ia în considerare posibilele costuri ale unei escaladări accentuate a războiului economic împotriva Rusiei pentru țările UE, precum și pentru afacerile americane care își desfășoară activitatea în Rusia. Prin urmare, administrația Obama s-a abținut de la introducerea unor măsuri extreme, cum ar fi deconectarea rezidenților financiari ruși de la sistemul internațional de transfer și plată a informațiilor interbancare (SWIFT).

În al patrulea rând, măsurile de presiune politică au completat revigorarea deplină a elementelor confruntării politico-militare. Pe parcursul anului 2014 - începutul anului 2015, Statele Unite și Rusia au desfășurat în mod constant acțiuni demonstrative, inclusiv: intensificarea mișcărilor forțelor navale și aeriene (campanii de nave de război americane în Marea Neagră și Baltică, intensificarea zborurilor aviației strategice rusești); exerciții la scară largă și nu numai exerciții demonstrative, ci și concepute cu adevărat pentru a practica operațiuni strategice; ridicarea unor afirmații reciproce serioase în cursul unui dialog diplomatic pe teme militare, inclusiv nerespectarea acordurilor în domeniul controlului armelor nucleare (în special, cu privire la încălcarea Tratatului din 1987 privind forțele nucleare cu rază intermediară).

În combinație cu sancțiunile economice și politice impuse Federației Ruse, precum și retorica aspră folosită de conducerea americană pe tot parcursul crizei ucrainene în sfera militar-politică sugerează că politica externă a Washingtonului față de Moscova dobândește din ce în ce mai mul-

te componente caracteristice politicii de izolare. Astfel, în anul 2014, la etapa inițială a implementării strategiei americane de pedepsire a Rusiei pentru „comportament greșit”, obiectivul destinat „pedepsei” a fost „cercul” lui V.V. Putin. Până la începutul anului 2015, poziția administrației Obama a fost clar conturată - Statele Unite duc o luptă politică prin mijloace non-militare împotriva Federației Ruse, al cărei scop este exercitarea unei presiuni politice nu numai asupra conducerii sale și elitei, dar și asupra întregului stat și societății ruse. Se poate presupune că „pedeapsa” demonstrativă a SUA față de Federația Rusă a fost considerată de către susținătorii unei astfel de politici în administrația Obama nu doar ca o campanie demonstrativă, ci și ca un model de acțiune, al cărui succes va depinde de aplicabilitatea unor sisteme de măsuri pentru a influența alți actori internaționali majori [8]. Experții americani în politică externă sunt de părere că în relațiile SUA cu Federația Rusă a început o nouă eră [10]. Dmitry Trenin, directorul Centrului Carnegie din Moscova consideră că pentru viitorul previzibil, luptele politice interne din Statele Unite vor continua să interfereze cu relațiile SUA - Rusia [7].

În timpul preluării funcției de președinte al Statelor Unite de către D. Trump (20 ianuarie 2017), relațiile ruso-americane, potrivit experților, se aflau la nivelul cel mai scăzut din întreaga perioadă de la prăbușirea URSS. Deteriorarea lor consistentă, care a avut loc în timpul celui de-al doilea mandat al președintelui Barack Obama (din 2013 până în 2017), a atins un punct extrem în 2014, când Statele Unite au susținut schimbarea de putere în Ucraina. Contactele bilaterale ruso-americane din majoritatea domeniilor de cooperare au fost înghețate, Statele Unite au impus sancțiuni împotriva persoanelor fizice și juridice rusești. Ulterior, sancțiunile au fost prelungite și prelungite de mai multe ori.

O serie de declarații făcute de D.Trump în timpul campaniei electorale au făcut posibil să se aștepte la o schimbare în relațiile ruso-americane. În timpul primei conversații telefonice dintre președintele ales al Statelor Unite și președintele rus Vladimir Putin, la 14 noiembrie 2016, aceștia au evaluat starea relațiilor bilaterale ca fiind „extrem de nesatisfăcătoare” și s-au pronunțat în favoarea „unei activități comune active pentru normalizarea relațiilor bilaterale”. Cu toate că au existat acele declarații, pe parcursul următorilor ani, relațiile ruso-americane au continuat să se deterioreze.

În analiza relațiilor ruso-americane post Maidan 2014, merită atenție alegerile prezidențiale din SUA (8 noiembrie 2016) și victoria lui D. Trump. În contextul campaniei electorale din SUA, administrația Obama a acuzat Rusia de efectuarea atacurilor hackerilor, care, potrivit Washingtonului, au afectat rezultatele alegerilor. A fost inițiată o anchetă desfășurată simultan de serviciile secrete (CIA, FBI, NSA) și ambele camere ale Congresului (comitetele de informații din Senat și Camera Reprezentanților, precum și comitetul juridic al Senatului). În plus, în mai 2017, Departamentul de Justiție al SUA a numit un avocat special pentru a investiga presupusele legături dintre anturajul lui Trump și Federația Rusă (fostul director FBI Robert Mueller, 19 persoane - cinci americani, 13 ruși și un olandez). De asemenea, autoritățile americane au acuzat 12 presupuși ofițeri ruși. Moscova, la cel mai înalt nivel, a respins în mod repetat acuzațiile precum Federația Rusă a încercat să intervină în procesele electorale din Statele Unite. La sfârșitul lunii decembrie 2016, în legătură cu acuzațiile Rusiei de ingerință în alegerile prezidențiale, Statele Unite au anunțat expulzarea din țară a 35 de diplomați ruși, pe care Obama i-a numit „ofițeri de informații”. Moscova s-a abținut de la un răspuns simetric imediat,

dar în iulie 2017, Ministerul rus de Externe a propus Washingtonului să reducă numărul personalului diplomatic și tehnic din cadrul ambasadei americane la Moscova și la birourile consulare din Sankt Petersburg, Ekaterinburg și Vladivostok în conformitate cu numărul diplomaților și personalului rus aflat în Statele Unite.

Acest lucru a fost făcut în legătură cu o altă înăsprire a sancțiunilor împotriva Rusiei impuse de către Congresul SUA. Astfel, până la 1 septembrie, personalul oficiilor diplomatice și consulare americane a fost redus de la 1 210 la 455 de persoane. În plus, Federația Rusă a suspendat utilizarea Ambasadei SUA, a depozitelor la Moscova și a unei reședințe de vară în Serebryany Bor.

La 31 august 2017, Departamentul de Stat a cerut Rusiei să închidă consulatul general din San Francisco și misiunea comercială la Washington și New York până la 2 septembrie. În același timp, încălcând prevederile Convenției de la Viena din 1961 privind relațiile diplomatice a fost efectuată o percheziție în clădirile din San Francisco și Washington. O nouă rundă de confruntare a avut loc în martie 2018. Statele Unite au anunțat expulzarea a 60 de diplomați ruși și închiderea consulatului general rus în Seattle, Washington. Aceste măsuri au fost luate în sprijinul Marii Britanii, care a adus acuzații împotriva Rusiei de implicare în otrăvirea din Salisbury a fostului colonel GRU Sergei Skripal, care a fost condamnat în Rusia pentru spionaj. Purtătorul de cuvânt al Ministerului de Externe rus, Maria Zakharova, a numit acuzația drept „spectacol de circ”. Drept răspuns la acțiunile SUA, Rusia a declarat 60 de angajați ai instituțiilor diplomatice americane persona non grata și a cerut închiderea consulatului general la Sankt Petersburg [2].

Răcirea relațiilor ruso-americane a fost condiționată și de semnarea la 2 august 2017 de către președintele Trump a legii Countering America's Adversaries Throu-

gh Sanctions Act (începând cu 29 ianuarie 2018) [2]. Legea a introdus măsuri restrictive împotriva Federației Ruse, Iranului. În plus, legea l-a privat pe președintele american de dreptul de a atenua și ridica sancțiunile fără aprobarea Congresului (anterior acestea erau introduse, modificate și înlăturate prin decrete prezidențiale) [13].

În noua strategie de securitate națională a SUA, lansată pe 18 decembrie 2017, Rusia și China erau caracterizate drept „puteri revizioniste” care se opun Statelor Unite, îi provoacă prosperitatea și caută să-i submineze securitatea, „intenționează să facă economia mai puțin liberă și corectă, își măresc capacitatea militară, controlează informațiile și datele, își reprimă societățile și își răspândesc influența [10]. Adoptarea în august 2017 a Legii privind contracararea adversarilor din America prin sancțiuni este, fără îndoială, o etapă importantă. Partea americană la cel mai înalt nivel și în cea mai concentrată formă a formulat o politică față de Rusia, cel mai probabil pentru o perioadă lungă de timp. Un număr de puncte noi au fost înregistrate în document:

1. Rusia pentru prima dată de la sfârșitul Războiului Rece a fost clasificată oficial ca adversar al Statelor Unite. În esență, aceasta înseamnă abandonarea acordurilor sovieto-americane (Malta, 1989) și a Declarației Camp David din 1 februarie 1992, care proclama în mod clar că „Rusia și Statele Unite nu se consideră reciproc ca potențiali adversari”. Mai mult, legea numește trei state drept adversare ale Statelor Unite, dintre care două - Iranul și Coreea de Nord - sunt de multă vreme într-o stare de confruntare cu Washington-ul. De asemenea, în lege au fost prevăzute măsuri precum lupta împotriva terorismului. Este de remarcat faptul că legea nu menționează în niciun fel - nici direct, nici indirect - China, considerată de către Washington mai degrabă un competitor decât un adversar. Rezultatele votului proiectului de lege privind sancțiunile din

Congres indică faptul că clasa politică din Statele Unite a ajuns la un consens aproape complet cu privire la această problemă, care va afecta, desigur, direcția generală și conținutul cursului către Rusia.

2. Legea definește clar linia cu privire la problemele de securitate din Europa și Eurasia. Washington-ul și-a reafirmat adăruarea la articolul 5 din Pactul Atlanticului de Nord, care îi obligă pe toți participanții să se ajute reciproc în caz de amenințare militară. Mai mult, și-a declarat disponibilitatea de a oferi sprijin în domeniul securității cibernetice nu numai membrilor NATO și ai Uniunii Europene, ci și țărilor care doresc să li se alăture: statele din Balcanii de Vest, Georgia, Moldova și Ucraina. Deși legea nu conține declarații directe, este clar că, în viitor, Statele Unite își pot extinde obligațiile față de aceste țări chiar și fără apartenența lor oficială la NATO. Congresul a confirmat că Statele Unite nu vor recunoaște niciodată anexarea Crimeii la Rusia. De asemenea, Congresul SUA a cerut Moscovei să retragă recunoașterea independenței Abhaziei și Osetiei de Sud, să își schimbe politica față de estul Ucrainei și zona estică a Republicii Moldova, inclusiv și să oprească intervenția militară în Siria. Această listă este mult mai largă decât cerințele anterioare pentru punerea în aplicare a acordurilor de la Minsk ca o condiție pentru normalizarea relațiilor și ridicarea sancțiunilor.

3. Legea reflectă schimbări semnificative în politica economică americană, atât în general în ceea ce privește Europa și Eurasia, cât și în special în ceea ce privește Federația Rusă. În primul rând, acest lucru se referă domeniului energetic. Până de curând, Occidentul se aștepta ca mai devreme sau mai târziu sectorul energetic rus să fie deschis capitalului străin, în primul rând american. Prin urmare, sectorul energetic rus a fost privit mai degrabă ca un partener decât un concurent. Disputele au fost în principal legate de condițiile și prețurile

pentru aprovizionarea cu gaze rusești, dar dorința lor nu a fost pusă sub semnul întrebării. Acum situația se schimbă - Statele Unite își încep propriile surse de energie (vorbeam despre gazul lichefiat). Corporațiile energetice rusești devin concurenții lor direcți. Nu este vorba atât de mult despre preț (gazul rusesc este în prezent mai ieftin decât cel american), cât de înlocuirea treptată a combustibilului rus în principiu - nu numai din motive economice (crearea de noi locuri de muncă), ci din motive de securitate. Bineînțeles, acest motiv a devenit un alt factor care complică relațiile ruso-americeane. De asemenea, legea prevede și restricții pentru aproape toate sectoarele economiei ruse care au acces pe piața internațională. Astfel, dacă mai devreme americanii au încercat mai mult sau mai puțin consecvent să includă economia rusă în procesele de globalizare și să o transforme într-o parte a lumii, acum au adoptat o linie complet diferită - restricție maximă și izolare pe piețele internaționale.

4. Legea creează o situație calitativ nouă cu privire la problema sancțiunilor. În primul rând, sancțiunile impuse de puterea executivă ca măsuri extraordinare capătă acum forța legii, adică devin normă cu un număr minim de excepții. Desigur, chiar și fără acest lucru, există puține șanse de relaxare, de ridicare a sancțiunilor. Mai mult, legea conține un mecanism de extindere a acestora. Persoanele juridice și persoanele fizice ale țărilor terțe, ale căror relații cu Rusia nu respectă normele legislației americane, pot intra sub sancțiuni. În termen de șase luni de la adoptarea legii (și apoi anual), ministerele și departamentele competente trebuie să prezinte un raport Congresului, care va colecta materiale pentru introducerea sancțiunilor personale împotriva politicienilor ruși, înalți oficiali și oameni de afaceri ruși și în unele cazuri, familiile lor.

Legea nu spune că toate persoanele menționate în aceste rapoarte sunt supuse

automat sancțiunilor, dar mecanismul de introducere a acestora este destul de clar. Nu există nicio îndoială că vor apărea anumite dificultăți pentru activitățile internaționale ale tuturor persoanelor menționate în rapoarte, iar șederea sub sancțiuni poate deveni foarte lungă, dacă nu chiar pe tot parcursul vieții. Adică, dacă mai devreme Statele Unite au încercat să integreze straturile superioare ale societății rusești în elita transnațională, acum vorbim despre limitarea și izolarea lor maximă.

De asemenea, Legea nu spune nimic despre ce circumstanțele și condițiile de ridicare a sancțiunilor. Între timp, experiența abrogării amendamentului Jackson-Vanik a arătat că acest proces din Congres este de obicei cauzat de mulți factori, inclusiv de cei care nu au nicio legătură cu cei pe care a fost adoptat. Este de remarcat faptul că pretențiile la Iran și Coreea de Nord conținute în noua lege sunt formulate oarecum mai specific. Astfel, vectorul politicii americane este îndreptat către păstrarea și chiar întărirea și extinderea sancțiunilor antirussești. Se crede deja că adoptarea acestei legi este un fel de răzbunare a elitei americane față de președintele Donald Trump [14].

La data de 29 ianuarie 2018, în conformitate cu prevederile acestei legi, Departamentul Trezoreriei SUA a lansat așa-numitul raport „Kremlin” - o listă de 210 oficiali și oameni de afaceri ruși de rang înalt care, potrivit Washingtonului, sunt apropiați conducerii ruse. Această listă nu a fost sancționată - nicio restricție sau interdicție nu s-a aplicat inculpaților săi. Cu toate acestea, se crede că documentul este un semnal pentru partenerii lor de afaceri, indicând faptul că interacțiunea cu aceștia este asociată cu riscuri ridicate, deoarece creează temeiuri de fapt pentru posibila impunere a sancțiunilor în viitor. Documentul conține, de asemenea, un atașament secret cu „informații suplimentare”.

Drept răspuns la acțiunile SUA, la data 4 iunie, președintele V. Putin a semnat legea „Cu privire la măsurile de influență (contracarare) asupra acțiunilor neprietenoase ale Statelor Unite și (sau) ale altor state străine”. Acest document împuternicește guvernul rus să impună o serie de răspunsuri economice și politice la sancțiunile externe. Legea a fost un răspuns la următoarea extindere a listei sancțiunilor SUA împotriva Rusiei din 6 aprilie 2018 [13].

În toamna anului 2017, pe fundalul scandalului asupra presupusei imixtiuni a Rusiei în alegerile prezidențiale, Departamentul de Justiție al SUA a cerut sucursalei americane a companiei de televiziune internațională rusă RT să se înregistreze ca agent străin în conformitate cu legislația SUA. Agențiile americane de informații cred că autoritățile ruse au folosit RT pentru a interfera cu campania prezidențială. Cerința a fost îndeplinită pe 10 noiembrie 2017. În conformitate cu legile privind înregistrarea agenților străini, sucursala RT trebuie să ofere autorităților americane informații complete despre ea și toți angajații săi. În special, corespondenții RT au fost eliminați de acreditarea lor la Congresul SUA. Ca răspuns la acțiunile SUA, în noiembrie 2017, au fost aduse modificări relevante legislației rusești privind mass-media. Nouă organizații de radiodifuziune, inclusiv Vocea Americii și Radio Liberty, au primit statutul media - agenți străini [10].

Un alt moment care denotă prezența confruntărilor dintre Federația Rusă și SUA, este și situația din Siria. După ce a preluat funcția de președinte al Statelor Unite, Trump a declarat una dintre sarcinile prioritare pentru înfrângerea „Statului Islamic” (IS, organizație teroristă interzisă în Federația Rusă) și și-a declarat disponibilitatea de a interacționa cu Federația Rusă pentru a rezolva acest problemă. Cu toate acestea, interacțiunea dintre cele două coaliții internaționale antiteroriste, conduse

de Rusia și Statele Unite, s-a limitat în mare măsură la utilizarea canalelor de comunicare stabilite sub administrația anterioară. Interacțiunea a fost, de asemenea, complicată de o serie de incidente. La începutul lunii aprilie 2017, Statele Unite, învinovățind autoritățile siriene pentru un atac chimic în provincia Idlib din nord-vestul țării, au lansat un atac masiv cu rachete asupra bazei aeriene siriene Shayrat, care a ucis 10 soldați sirieni, precum și civili, inclusiv patru copii. Partea rusă a considerat acest act de agresiune împotriva unui stat suveran și a suspendat temporar memorandumul semnat cu Statele Unite privind prevenirea incidentelor și asigurarea siguranței aviației în timpul operațiunilor din Siria (2015) [11]. Cooperarea a fost reluată în urma întâlnirii dintre Putin și Trump din 7 iulie 2017 la summitul G20 de la Hamburg, când părțile au convenit asupra unui încetare a focului în sudul Siriei din 9 iulie. La 11 noiembrie 2017, după o scurtă întâlnire pe marginea summitului APEC, Putin și Trump au emis o declarație comună în care au vorbit în favoarea unei soluții politice în Siria. Cu toate acestea, pe 14 aprilie 2018, Statele Unite au lansat un alt atac cu rachetă asupra infrastructurii militare și civile din Siria (datele despre decese nu au fost furnizate). Motivul a fost presupusa utilizare a armelor chimice pe 7 aprilie în orașul sirian Duma.

Relațiile economice. Potrivit Serviciului Federal Vamal al Federației Ruse, în 2017, comerțul dintre Rusia și Statele Unite s-a ridicat la 23,2 miliarde de dolari, o creștere, în ciuda sancțiunilor reciproce, cu 14,41% față de 2016. Exporturile rusești către Statele Unite au atins 10,7 miliarde de dolari (cu 14,39% mai mult decât în 2016), importurile Rusiei din Statele Unite au ajuns la 12,5 miliarde de dolari (cu 14,42% mai mult decât în 2016). Ponderea Statelor Unite în cifra de afaceri a comerțului exterior din Rusia în 2017 s-a ridicat la 3,97% față de 4,33% în 2016 (locul 6) [11].

După Summit-ul G-20 și întâlnirea personală dintre Putin și Trump la Hamburg în iulie 2017 a reflectat speranța îmbunătățirii relațiilor dintre Rusia și Statele Unite [14]. Întâlnirea dintre Putin și Trump nu a adus optimism. În ultimele șase luni, relațiile dintre Rusia și Statele Unite s-au deteriorat brusc. Conform datelor obținute în urma sondajului realizat de Fundația de Opinie Publică (FOM) în perioada 5-6 august pe un eșantion de 1.500 de respondenți din 53 de regiuni rusești: 57% dintre ruși consideră că relațiile dintre Rusia și Statele Unite sunt rele. Această evaluare a devenit mai populară după introducerea de noi sancțiuni anti-ruse: în iulie, 39% dintre respondenți au considerat că relațiile ruso-americane sunt rele. Doar 5% dintre ruși au numit relații bune.

Evaluarea relațiilor ruso-americane s-a deteriorat după impunerea sancțiunilor. Mai mult de jumătate dintre cei chestionați în august 2017 consideră că relațiile s-au deteriorat în ultimul an, 26% cred că nimic nu s-a schimbat, 9% dintre respondenți au observat îmbunătățiri, iar 38% dintre cei care au observat o deteriorare a relațiilor sunt siguri că toate problemele se datorează politicii SUA. 11% cred că cauza relațiilor proaste este politica ambelor țări, și doar 2% cred că Rusia este de vină. Deja în ianuarie, după inaugurarea lui Donald Trump în funcția de președinte al Statelor Unite, 55% credeau că relațiile dintre Rusia și Statele Unite se vor îmbunătăți. Unii respondenți consideră că în relațiile ruso-americane nimic nu se va schimba [9].

Odată cu alegerea fostului vicepreședinte Joe Biden, este probabil ca, în ciuda dorinței sale declarate de a restabili ordinea liberală mondială, ambițiile SUA și propunerile sale pentru rezolvarea problemelor internaționale urgente vor fi limitate de circumstanțele interne și externe. Controversa asupra relațiilor SUA-Rusia nu pare să dispară: Washingtonul va continua să vadă comportamentul Moscovei în

apărarea a ceea ce consideră a fi interesele sale legitime ca dovadă a ostilității Rusiei - mai întâi, față de o ordine mondială bazată pe reguli și protejată de SUA; în al doilea rând, la soluțiile la problemele globale oferite de Washington; în al treilea rând, față de angajamentul american față de ideile suveranității statului, independenței și respectării normelor democrației. Cel mai probabil, relațiile ruso-americane vor rămâne la nivelul lor actual pentru mulți ani, dar există și alte opțiuni. Patru evenimente ar putea schimba semnificativ traiectoria politicii externe rusești [4].

Oricum ar fi - în scenariile cele mai probabile ale viitorului apropiat, este probabil ca Statele Unite și Rusia să rămână adversare, chiar dacă au mai puține resurse și/sau hotărâre pentru inițiative de politică externă pe scară largă. Și totuși - indiferent dacă circumstanțele se vor dovedi în cele din urmă favorabile sau nu - ce obiective vor urmări SUA în relațiile cu Rusia în 2030? Reluarea unui dialog strategic productiv între Rusia și Statele Unite nu va fi ușoară. Pentru ca negocierile să fie eficiente și să înceapă procesul lent de restabilire a încrederii reciproce, cele două state vor trebui să dezvolte un sistem de cooperare în domeniul de interese comune sau compatibile și amenințări comune, precum și un sistem de soluționare a diferențelor. Aceasta este o sarcină pe scară largă și cu mai multe fațete, care este complicată de ambele părți de povara trecutului și, prin urmare, acțiunile concrete pragmatice sunt mai potrivite pentru rezolvarea acesteia, mai degrabă decât proiectele mari ambițioase.

Dacă relațiile și circumstanțele o permit, următoarele obiective ar trebui să fie prioritate pentru Statele Unite: prevenirea unui conflict cu Rusia în regiunea euro-atlantică și reducerea riscului unui conflict spontan și escaladarea acestuia; modernizarea sistemului de stabilitate strategică, care este erodat de eroziunea controlului armelor

și dezvoltarea de noi tehnologii militare; cooperează în prevenirea apariției armelor nucleare din alte țări; menține pacea și stabilitatea în Orientul Mijlociu, în special în Golful Persic; prevenirea hegemoniei chineze în regiunea Asia-Pacific; reglementează concurența dintre Rusia și America în spațiul cibernetic.

Prevenirea unui conflict, în special a celui nuclear, este prioritatea absolută a Statelor Unite în relațiile bilaterale cu Rusia. Este posibil ca riscul unui început spontan al războiului între țări din cauza accidentului sau a unui calcul greșit și a unei neînțelegeri - de exemplu, un răspuns militar la un avertisment fals asupra unui atac - să fie mult mai mare decât probabilitatea unui atac planificat. Cele mai periculoase zone sunt Marea Baltică și Marea Neagră, unde membrii alianței sunt cei mai vulnerabili la atacuri surpriză, iar forțele NATO și rusești operează în imediata apropiere. Până la sfârșitul următorului deceniu, dacă nu mai devreme, atât alianța, cât și Rusia ar trebui, de comun acord, să ia o poziție descurajantă și defensivă în ambele regiuni pentru a elimina sau a minimiza probabilitatea unei coliziuni. Pentru a îmbunătăți relațiile bilaterale, este necesar să se restabilească un anumit grad de încredere, oricât de utopic ar suna. Una dintre modalități este reluarea la cel mai înalt nivel a unui dialog strategic serios, care, în primul rând, ar trebui să se concentreze pe crearea unui sistem de securitate reciprocă în regiunea euro-atlantică. Următoarele aspecte ar trebui discutate de părți.

Aparent, până în 2030, dacă nu mai devreme, Statele Unite și Rusia vor fi gata să dezvolte un nou regim de restructurare și să adapteze arhitectura controlului armelor ruso-americane. O astfel de structură ar contribui la menținerea stabilității strategice, deoarece ambele țări încearcă să încorporeze arme cibernetice, arme strategice non-nucleare, rachete hipersonice, interceptori de apărare antirachetă bazate

pe spațiu, arme antisatelite și sisteme AI în strategiile și doctrinele lor militare. Dezvoltarea unei astfel de structuri ar trebui să fie obiectivul principal al reînnoitului dialog la nivel înalt ruso-american privind stabilitatea strategică și reducerea riscului de conflict nuclear.

Din punct de vedere istoric, menținerea stabilității și ordinii într-o lume multipolară a depins de echilibrul puterilor în cel puțin trei regiuni semnificative din punct de vedere geopolitic: Europa, țările din Golf și Asia de Nord-Est. În următorii zece ani, Europa va urma probabil calea dezunificării blocului european unit și puternic, în timp ce Moscova va încerca să valorifice diviziunile sale interne. În astfel de circumstanțe, Statele Unite vor trebui să vină în salvarea Europei, ajutând în același timp o Europă împărțită să depășească contradicțiile și să mențină echilibrul intern de putere, lasând puțin loc cooperării ruso-americane.

Cu toate acestea, merită să discutați cu oficialii ruși despre modul în care aceștia prevăd sfârșitul unei perioade lungi de stabilitate în Europa - precum și viziunea lor pentru viitorul teritoriului. În ceea ce privește Asia de Est, Washingtonul asistă la consolidarea parteneriatului ruso-chinez. Apropierea dintre Rusia și China a fost facilitată de o serie de acțiuni de politică externă ale SUA, inclusiv intervenția militară în Kosovo, Irak și Libia, pe care ambele țări le-au considerat schimbarea regimului, promovarea democrației și sprijinirea revoluțiilor de culoare. Rusia contribuie acum la creșterea puterii Chinei prin furnizarea de arme avansate și tehnologie militară, precum și sprijin diplomatic pentru poziția Chinei în Coreea de Nord și Marea Chinei de Sud. Prin semnarea unui parteneriat asimetric cu Beijingul, Moscova se adaptează la creșterea continuă a influenței chineze în Asia.

Este foarte probabil ca, în timp, dependența Rusiei de tehnologia și investițiile chineze să crească. Cel puțin,

Washingtonul ar trebui să evite măsurile care vor împinge Rusia și China la o cooperare și mai strânsă în domenii care se încadrează în sfera intereselor americane. În plus, există domenii de potențială cooperare trilaterală între Statele Unite, Rusia și China: promovarea denuclearizării Coreei de Nord și extinderea activităților celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU pentru întărirea Tratatului privind neproliferarea nucleară Arme. În Orientul Mijlociu, cooperarea ruso-americană este posibilă în Golful Persic - ambele țări încearcă să împiedice armele nucleare să cadă în mâinile Iranului și Arabiei Saudite și să realizeze un echilibru între cele două state pentru a neutraliza distrugerea și destabilizarea lor [6].

În fața Rusiei și a Statelor Unite sunt mulți ani de concurență nestăvilită în cibernetică. De regulă, cursele de înarmare nu se termină bine și este posibil ca ambele țări să își construiască rapid arsenalele de arme cibernetice. Statele Unite vor fi probabil mai vulnerabile decât Rusia datorită dependenței economice și sociale mai mari de Internet. Condițiile pentru dezvoltarea normelor de comportament, control sau (mai probabil) măsuri de consolidare a încrederii, precum și apariția unor obiective comune, de exemplu, în domeniul asigurării securității sistemelor strategice de control operațional, nu vor apărea în curând.

Concluzii. Forma confruntării ruso-americane actuale este un război hibrid. Principalele domenii/medii ale acestui război: informațional, economic, financiar, tehnologic. Natura acțiunii Americii se bazează pe avantajele sale materiale colosale. SUA acționează direct și masiv. Natura acțiunilor Rusiei se bazează pe conștientizarea sobră a conducerii sale de slăbiciunea sa relativă față de Statele Unite. Rusia acționează asimetric, calculat și adesea cu succes. În ultimii cinci ani, Washingtonul nu a reușit să forțeze Moscova să schimbe substanțial

cursul în direcția dorită. Ambele părți pornesc de la presupunerea că actuala confruntare ruso-americană, cu toată seriozitatea și potențialul său pericol, nu este existențială, spre deosebire de perioada Războiului Rece.

Desigur, Moscova și Washington, în ciuda intereselor lor evidente, nu sunt adversari eterni și ireconciliabili. Perspectivele pe termen lung pentru o ieșire din confruntarea SUA - Rusia depind în principal de factori interni din ambele țări. Este probabil ca Statele Unite să rămână angajate să limiteze angajamentul global al Americii și să se concentreze pe îmbunătățirea competitivității bazei naționale. Această tendință a fost conturată încă de la al doilea mandat al președinției lui George W. Bush, care s-a manifestat în mod clar sub Barack Obama și a devenit dominantă în timpul președinției lui Donald Trump.

Această ambiție anunță o remodelare a relațiilor atât cu aliații și partenerii Statelor Unite, cât și cu concurenții și rivalii săi de pe scena mondială, inclusiv Federația Rusă. Rusia, prin restabilirea unei poziții de putere în lumea exterioară ridică problema stabilității statutului, care nu este pe deplin susținută de indicatorii economici. Rezolvarea acestei probleme necesită în mod logic o orientare mai mare către obiectivele dezvoltării interne a țării - în primul rând economice și tehnologice. O astfel de corecție, la rândul său, implică o schimbare a atenției de la problemele ordinii mondiale în general la problemele poziției Rusiei în contextul noii ordini mondiale emergentă [12].

Dacă amândoi acești factori intră în evidență, atunci între SUA și Federația Rusă pot apărea condiții, care în viitorul apropiat, în anii 2030 - 2040, pot ieși dintr-o stare de confruntare acută. În mod ideal - să devină relații simple ale concurenților, capabili de cooperare pragmatică. Un factor negativ este reducerea și posibila abolire a regimului de control al armelor. În condițiile

moderne, este necesară o nouă abordare a stabilității strategice pentru a o înlocui pe cea care se baza pe realitățile din a doua jumătate a secolului XX. Scopul principal al acestei abordări este de a preveni conflictele armate dintre puterile nucleare.

BIBLIOGRAFIE

1. Benítez S. P. Las relaciones EE.UU.-Rusia y la crisis en Ucrania. <http://biblioteca.clacso.edu.ar/Cuba/cipi/20180723034202/9.pdf>
2. Countering America's Adversaries Through Sanctions Act. <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/sanctions-programs-and-country-information/countering-americas-adversaries-through-sanctions-act>
3. L'Ukraine, baromètre de l'état de la relation russo-américaine <https://theconversation.com/lukraine-barometre-de-letat-de-la-relation-russo-ame-ricaine-70809>
4. Marcus J. Por qué las relaciones entre Estados Unidos y Rusia están en su peor momen- to desde la Guerra Fría. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-37693275>
5. 2017 National Security Strategy of the United States of America. <https://ge.usembassy.gov/2017-national-security-strategy-united-states-america-president/#:~:text=The%202017%20NSS%20focuses%20on,Strength%3B%20and%20Enhance%20American%20In- fluence>
6. Sokolski R., Rumer E. Российско-американские отношения в 2030 году. <https://carnegie.ru/2020/07/15/ru-pub-82234>
7. Viitorul relației Washington-Moscova cu Joe Biden la Casa Albă. <https://moldova.europalibera.org/a/viitorul-rela%C8%9Biei-washington-moscova-cu-joe-biden-la-casa- alb%C4%83/31055610.html>
8. Войтоловский Ф. Г. Российско-американские отношения в контексте украинского кризиса: тенденции и перспективы. https://www.imemo.ru/files/File/magazines/puty_miru/2015/01/06_Voytolovsky.pdf
9. Горяшко С. Опрос ФОМ: отношения России и США резко ухудшились. <https://www.bbc.com/russian/news-40902175>
10. Российско-американские отношения после Украины. <https://www.rbc.ru/news/paper/2014/12/26/56bd46659a7947299f72c504>
11. Российско-американские отношения при Дональде Трампе. Досье. <https://tass.ru/info/5377200>
12. Россияне оценили влияние выборов в США на отношения с Россией. <https://iz.ru/1083221/2020-11-05/rossiiane-otcenili-vliianie-vyborov-v-ssha-na-otnosheniia-s-rossiei>
13. Федеральный закон от 4 июня 2018 г., 127-ФЗ. О мерах воздействия (противодействия) на недружественные действия Соединенных Штатов Америки и иных иностранных государств. <https://rg.ru/2018/06/06/kontr sankcii-dok.html>

Prezentat: 15 februarie 2021.

E-mail: svetlana.cebotari@mail.ru

Tribuna tânărului cercetător

ASPECTE CONCEPTUALE PRIVIND AUTONOMIA LOCALĂ

CONCEPTUAL ASPECTS REGARDING LOCAL AUTONOMY

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).13](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).13)

CZU: 35.072.1:352

Anastasia ȘTEFANIȚA,
doctorand,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Defining the principle of local autonomy, as a basic one of the administrative process, is absolutely crucial. There are different opinions in this regard, being related to other concepts such as administrative decentralization, local democracy and others. The article aims to formulate some general conceptual aspects of self-government based on various ideas, historical events and acts.

Keywords: local autonomy, local democracy, public administration, decentralization, local authorities.

REZUMAT

Definirea principiului autonomiei locale, ca unul de bază al procesului administrativ, este absolut crucială. Există opinii diferite în acest sens, fiind relaționate cu alte concepte conexes așa ca descentralizarea administrativă, democrația locală și altele. Articolul își propune să formuleze unele aspecte conceptuale generale privind autogovernarea pe baza diverselor idei, evenimente și acte istorice.

Cuvinte-cheie: autonomie locală, democrație locală, administrație publică, descentralizare, autorități locale.

Autonomia locală reprezintă un principiu fundamental al procesului de administrare publică. Este, de altfel, un principiu natural al comunităților locale, care devine un stil și un mod de acțiune. În acest sens, prezentul articol are drept scop de a formula unele aspecte conceptuale privind autonomia locală în baza analizei diverselor opinii din literatura străină și cea autohtonă, prin prisma anumitor evenimente istorice relevante, dar și din perspectiva actelor importante din domeniu.

Etimologic analizând, cuvântul "autonomie" este compusul termenilor din limba greacă „auto” și „nomos” – ceea ce înseamnă „să îți dai reglementări proprii”. Din perspectiva istorică, autonomia locală se încal-

drează în contextul mai larg al guvernancei și al principiilor precum consimțământul guvernaților. Expresia „autogovernare” este veche, mobilizată în trecutul îndepărtat, în momentul primelor formulări ale idealurilor ce au fost asociate cu democrația modernă, pentru a califica sistemul care a permis coloniilor britanice să beneficieze de o anumită autonomie administrativă și apoi, în contextul american, pentru a exprima ceea ce a fost considerat a fi centrul de greutate al stilurilor de viață democratice și al sistemelor politice.

Politica de autogovernare oferă o pârghie pentru a rezista neglijării politicii ca artă de a guverna fără stăpân și exercitarea libertății. Cu toate acestea, redescoperirea

acestei arte este cea care conduce astăzi o gamă largă de „inițiative cetățenești” într-un număr mare de domenii, de la educație la sănătate, inclusiv economia, agricultura și dezvoltarea teritorială. Cetățenii care s-au adunat în piața din Atena (agora) pentru a discuta, propune legi, își prezintă punctul de vedere, țin discursuri fine, deliberează sau votează, nu erau destinați să ocupe locul spectatorilor cu ochii năzuți asupra puterii pentru a-i monitoriza acțiunea, a o aclama sau, dimpotrivă, a o critica. Ei și-au afirmat capacitatea de a acționa și de a exercita o influență reală asupra cursului lucrurilor și a treburilor orașului.

Termenul de autoguvernare locală a fost folosit în mod tradițional pentru administrația locală din Regatul Unit și Germania. Istoria guvernării locale din Europa de Vest, Marea Britanie, Statele Unite și Rusia demonstrează conștientizarea crescândă a semnificației sale. Această conștientizare este un produs al dezvoltării vieții parohiale și orășenești care a început cu mult înainte ca statul modern să apară între secolele al XV-lea și al XVII-lea. Orice control central asupra acestor și a altor zone era, până în secolul al XVIII-lea, destul de scăzut. Excepții notabile au fost Franța sub conducerea lui Jean-Baptiste Colbert sau Prusia din secolul al XVII-lea, unde autoritățile locale erau deja suprapuse de mâna grea a intendenților centrali din primii și de comisariatul de război din cel din urmă. În Anglia și în special în Noua Anglie, unitățile locale - parohii, orașe - au apărut din originile lor ca unități spontane de autoguvernare.

Autonomie reprezintă, din punct de vedere politic, dreptul unui stat, unei regiuni, unei minorități sau unei naționalități de a se administra singură, în cadrul unui stat condus de o putere centrală, fără intervenția statului din care face parte. Administrația publică urmărește realizarea interesului general, comun al societății, adică îndeplinirea doleanțelor oamenilor ca o comunitate,

fie la nivel național, fie la nivel regional ori local. Pornind de la aceasta, pentru realizarea administrației publice, comunitatea umană respectivă formează unele instituții, autorități, abilitate cu dreptul de a conduce din numele comunității și de a realiza scopul comun, general al său.

În ordinea evenimentelor istorice autonomia locală este anterioară statului. Prof. Anibal Teodorescu, preciza că „ideea de autonomie locală atrage după sine descentralizarea administrativă, autonomia fiind un drept, iar descentralizarea un sistem care implică autonomia” [16]. În 1935 Teodorescu releva că autonomia locală trebuie să fie înțeleasă ca un drept al colectivităților locale de a-și satisface interesele proprii. Descentralizarea teritorială implică existența autonomiei locale, prin urmare se poate afirma că descentralizarea este un sistem de organizare administrativă iar autonomia locală este un drept al colectivităților locale, desprins și decurgând tocmai din principiul descentralizării.

Autoguvernarea ca exemplu de descentralizare a administrației de stat este recunoscută și de Hoetzel în 1938, care enumeră următoarele beneficii: „particularitate locală și de fapt, excentricitatea circumstanțelor și nevoilor, creșterea înțelegerii sarcinilor și problemelor de administrație publică, educație politică a populației, împărțirea responsabilității pentru viața publică între stat și autoritățile locale ...” [13].

De ani de zile descentralizarea și autonomia locală au fost tratate ca concepte strâns legate. Descentralizarea în sine poate să nu fie un concept foarte semnificativ, dar a devenit important din cauza presunerii subiacente că provoacă mai multă autonomie locală și că acest lucru este inerent benefic cetățenilor [4]. După cum a remarcat James W. Fesler în recenzia sa asupra conceptului de descentralizare în 1965, „descentralizarea pare să fi fost transformată într-o valoare în sine” [3].

Autonomia locală, care implică faptul că guvernarea este o acțiune valid , se ciocne te cu pozitivitate în raport cu o serie lungă de concep ii depreciative ale practicilor politice, indiferent de ce ar fi acestea. Acesta este cazul conceptului de „guvernamentalitate” al lui Foucault, care echivalează guvernarea cu gestionarea controlată a subiecților umani  i cu domina ia ra ional  a popula iilor printr-o administrație puternică, bazată pe concepte „ tiin ifice”.

Folosind termenul „autonomie” pentru a descrie „capacitatea guvernelor locale de a lua decizii cu privire la serviciile pe care le oferă fără interferen e din partea centrului”, Page din Anglia avertizează totuși academicienii în 1982, care se ocupă de acest concept împotriva dimensiunii sale normative  i a varietăţii de puncte de vedere  i sensuri, să fie  n eles prin această „etichetă”.  n legătură cu acest argument, se dovede te că nu există o definiție stabilită a autoguvernării locale  i că literatura științifică nu este foarte precisă în ceea ce privește opera ionalizarea diferitelor sale componente. La fel menționează  i academicianul de la Oxford, Clark în 1984, că problema este, evident, definirea sensului autonomiei locale. Sunt suficiente exemple în dezbaterile politice care demonstrează că autonomia locală este dorită de către ambele părți atât de st nga c t  i de dreapta, chiar dacă ceea ce înseamnă pentru unele grupuri pare total diferit de interpretările altor grupuri [6].

De asemenea, pornind de la interesul național legitim, profesorul francez Laubad re A.  n „Tratat de drept administrativ”, specifică că administrația țării este  ncredin at  unor autorităţi statale, ele fiind administrația centrală  i unităţile sale teritoriale precum  i administrația locală, chemată să administreze interesele colectivităților locale. Interesul general sau public al colectivității naționale sau locale devine scopul principal pentru care acționează

administrația prin exercitarea competențelor sale [8].  n sensul definirii principiului, constitu ionalistul francez Marcel Prelot consideră, pe bună dreptate, că administrația publică locală este o administrație autonomă, care co-administrează împreună cu administrația centrală problemele unităților administrativ-teritoriale. Autonomia este adesea echivalată cu auto-legislația în tradi ia kantiană.

Din punct de vedere al aplicabilit  ii autonomiei locale, reformele de descentralizare ce implică puterea politică  i responsabilitățile f   de nivelurile de guvernare mai apropiate de cetățeni au preocupat globul încă din anii 1980. Atât autonomia locală, c t  i descentralizarea au fost pledate de multe instituții europene  i internaționale importante ca instrument principal al „bunei guvernări” pentru a spori democrația  i eficiența locală. Acest lucru se  nt mpl  prin implicarea tot mai mare a cetățenilor în procesul politic, cre terea responsabilității deciziilor, îmbunătățirea eficienței economice, încurajarea unei concurențe locale sănătoase, sprijin în experimentarea politicii  i protecția macroeconomică  i stabilitate politică.

 n acest sens, Declarația Universală cu privire la Autonomia Locală, adoptată la Rio de Janeiro la 26 septembrie 1985, prevede că prin autonomie locală se  n telege dreptul  i capacitatea efectivă a colectivităților locale de a încheia  i gira o parte importantă a treburilor politice sub propria responsabilitate  i în interesul populației locale. Acest drept este exercitat de consilii sau adunări compuse din membrii ale i în mod liber  i put nd dispune de organe executive responsabile în fa a lor. Un act absolut relevant este Carta Europeană a Autonomiei Locale, 15 octombrie 1985, Strasbourg [2], conform căreia autonomia locală se bazează în primul r nd pe legitimitatea democratică sau politică.

Autonomia administrației publice locale

nu este o invenție a structurilor europene sau a actorilor politici, aceasta constituie un drept inherent al colectivităților locale. Autonomia locală caracterizează sistemele democratice de administrație publică într-un stat de drept.

Potrivit lui Goldsmith M.[5], este importantă preocuparea privind autoguvernarea locală, deoarece reprezintă condiția necesară pentru ca capacitatea reprezentanților locali să răspundă cererilor, nevoilor și problemelor cetățenilor. Din această perspectivă, cu cât se bucură de mai multă autonomie, cu atât mai sporită ar trebui să fie receptivitatea, capacitatea de răspuns și responsabilitatea lor.

Autorul rus, Гельман В. menționează despre ideea separării autonomiei locale de stat care s-a bazat în spațiul rusesc pe o practică neîn rădăcinată în societatea rusă. Tradițiile Zemstvo s-au pierdut, cel mai probabil, pentru totdeauna. Autorul specifică că „era dificil de mizat pe bazele de succes a autoguvernării „de sus” atunci când condițiile pentru apariția sa „de jos” au fost distruse”[18]. Р.М.Вульфovich îl completează pe Гельман, și caracterizează autonomia ca fiind un stimulator al eficacității activităților în rezolvarea problemelor locale, deoarece are capacitatea de a adapta procesele de natură mai generală la caracteristicile unui anumit teritoriu limitat și populația acestuia și, de asemenea, îi responsabilizează pe politicienii locali în fața cetățenilor ca contribuabili și consumatori [19]. Sau, autoguvernarea locală, după Brodtkin, este una dintre componentele cruciale care asigură relația dintre statul democratic modern și cetățean, precum și posibilitatea participării sale la guvernarea statului.

Observăm în definițiile autorilor din perioada contemporană că administrația este definită luând în calcul aspectul local. De exemplu, autorul român Mihai Oroveanu în „Tratat de Știința Administrației”, identi-

ficând principiile și factorii științei administrației, autorul menționează că finalitatea acesteia constă în misiunea satisfacerii interesului general al colectivităților umane [9, p. 80]. Ca și Prelot, atunci când definește noțiunea de autoritate publică, Antonie Iorgovan face trimitere la autonomia locală: sensul principal de autoritate publică este de „organ public”, colectivitate de oameni care exercită prerogativele de putere publică, fie într-o activitate statală, fie într-una de administrație locală autonomă [7, p. 20.]. Mai mult decât atât, Ioan Vida consideră că autonomia locală este forma modernă de exprimare a principiului descentralizării administrative [17, p. 53]. Și după cum menționează prof. Oroveanu [9, p. 44] aspectele care privesc centralizarea, descentralizarea și autonomia locală în administrația publică, în general, și în administrația publică locală, în special, prezintă o importanță deosebită, teoretică și practică, pentru buna organizare și funcționare a statului, în ansamblul său, subliniind că această problemă se pune în orice stat indiferent de structura sa (unitară sau federală), indiferent de forma de guvernământ (republică sau monarhie) ori de regimul politic (democratic sau dictatorial), în orice stat va predomina, într-o etapă sau alta, latura centralizatoare sau descentralizatoare, statul neputându-se guverna numai într-un regim exclusiv centralizat sau exclusiv descentralizat. În literatură, principiul autonomiei locale este numit și „principiu de administrație utilă”.

Așa cum au subliniat Fleurke și Willemse [4] autonomia locală și descentralizarea au fost tratate ca concepte strâns asociate, autonomia locală aproape unanim fiind așteptată să dea o valoare pozitivă descentralizării. Cu toate acestea, relația lor variază în raport cu abordarea considerată a descentralizării. În țările în curs de dezvoltare, de exemplu, rezultatul descentralizării este autonomia locală, care este mecanismul prin care apar efectele descentralizării, în

timp ce în unele state federale autoritățile locale autoguverdate au preexistent guvernului central.

Autoguvernarea este un concept în centrul activității politologului  i economistului american Elinor Ostrom, premiată cu Nobel pentru economie în 2009. Ostrom a studiat interacțiunea oamenilor  i ecosistemelor timp de mul i ani, demonstr nd că utilizarea resurselor epuizabile de comunități poate fi ra ional   i nu poate duce la epuizare fără interven ia guvernului, ceea ce înseamnă că dihotomia „persoană - stat” nu este o necesitate directă din punct de vedere economic[10]. Analiza sa a fost considerată de mulți pentru a promova descentralizarea  i autonomia locală.

Definind autonomia locală, trebuie să începem de la ideea de colectivitate locală. Colectivitatea locală înglobează totalitatea locuitorilor din unitatea administrativ-teritorială, precizare necesară dacă se dore te înțelegerea mecanismelor de exercitare a dreptului la autonomie locală. Autorul ceh, Pr cha rela ioneaz  autonomia locală cu „autorizarea de a crea putere de autoguvernare”, în timp ce o definește ca „organizare  i putere - acțiuni protective ale autorităților teritoriale” [13].

O relevan  deosebită în analiza conceptului autonomiei locale o are  coala administrativă autohtonă. Men ion m autorul Mihail Platon, care specifică în primul curs universitar, consacrat științei administrației în Republica Moldova, precum că spectrul obiectului de studiu al științei administrării este vast, cu preocupări globale, fundamentale, cum ar fi elaborarea principiilor de bază ale suveranit  ii naționale; transparen ei în administrația publică; autonomiei locale, politicii de personal etc. Autorul Aurel S mboteanu subliniază că „esența autonomiei locale constă în stabilirea unui statut distinct al comunităților locale din unit  ile administrativ-teritoriale  i al autorităților administrative ale ace-

tora în raport cu administrația de stat, fie central, fie desconcentrat în teritoriu” [14]. Tatiana  aptefra i abordează pe larg în cercetările sale autonomia locală în contextul bunei guvernări. Autoarea menționează că „devoluția generează un grad de autonomie mai ridicat  i implică transferul de responsabilități de la nivelul guvernului central la niveluri inferioare care au fost  mpunernicite prin prevederi constituționale sau statutare” [15].

Atât autonomia locală, c t  i democrația locală suferă de ambiguitate defini ional  în modul în care sunt utilizate. Pentru ca rela ia dintre ele să fie  n eleas  în mod corespunzător, este necesar, mai întâi, să se facă distinc ia între ele. Autonomia locală este adesea considerată a fi sinonimă cu democrația locală, deoarece fără un anumit grad de libertate pentru autodeterminare, este pu in probabil ca comunitățile să cultive practici democratice. Instituțiile democra iei locale sunt locuri în care se practică politica. Lu nd în considerare faptul că autonomia locală poate fi abordată în trei moduri separate: ca libertate de interferen e centrale; ca libertate de a efectua anumite rezultate;  i ca reflectare a identit  ii locale. Fiecare dintre aceste conceptualizări ridică diferite provocări pentru democrația locală  i rela ia acesteia cu forme mai largi de practică democratică, conform opiniei lui Pratchett L [11].

Principiul autonomiei locale este denumit în dreptul comparat  i principiul liberei administrări, după Auby [1]. Acesta d  dimensiune  i sens descentralizării administrative, f c nd posibilă stabilirea unui statut distinct al colectivităților locale  i organelor de conducere ale acestora, în raport cu administrația centrală. Fiind un drept, autonomia locală devine o garanție a colectivităților locale. Pe lângă drepturi, responsabilități  i capacit  i, autonomia locală implică de inerea  i buna gestionare a resurselor locale în procesul de satisfac-

cere a necesităților comunității locale. În același context, principiul autonomiei locale presupune o delegare a competențelor către autoritățile locale numai de ordin administrativ, nu și legislativ, astfel încât autoritățile administrative teritoriale, după cum specifică autorul M. Preda, „nu pot recurge la modificarea structurii administrative stabilite prin lege și nici nu pot crea alte autorități administrative” [12, p. 138]. Conform promotorilor științei administrației publice, autonomia locală are caracter exclusiv administrativ și exclude existența unor raporturi de subordonare față de alte autorități publice de nivel local, regional sau central.

Concluzii. Fiind un drept, dar și o capacitate, inclusiv o responsabilitate, autonomia locală poate fi aplicată și respectată doar într-un cadru sistemic cu un ansamblu de

legi și reglementări juridice consolidate, cu un sistem de instituții și relații clar definite și distribuite. De aceea considerăm că autonomia locală este o dimensiune a societății democratice, având rădăcini teoretico-practice din cele mai vechi timpuri. Consolidarea autonomiei locale necesită timp și efort din partea tuturor actorilor implicați în actul de administrare publică.

Prin urmare, observăm diversitatea sferelor de interferență a autonomiei locale, fiind studiată atât de cercetători din domeniul administrativ, politologic, juridic dar și sociologic, economic. Autonomia locală este, așadar, un principiu multidimensional, absolut nestatic, care evoluează o dată cu societatea și se adaptează noilor circumstanțe de organizare a lumii, dar păstrând la bază sistemul de atitudini și valori ale procesului administrativ.

BIBLIOGRAFIE

1. Auby JM., Auby JB., *Institutions administratives*, Editions Dalloz, France 1996, p. 109.
2. Carta Europeană a Autonomiei Locale (STE. 122 –1985), Strasbourg, 15.10.1985.
3. Fesler J. W., *Approaches to the Understanding of Decentralization*, In: *The Journal of Politics* Vol. 27, No. 3 (Aug., 1965), pp. 536-566, The University of Chicago Press.
4. Fleurke F., Willemse R., *Approaches to Decentralization and Local Autonomy: A Critical Appraisal*. In: *Administrative Theory & Praxis* Vol. 26, No. 4, Dec. 2004. Taylor&Francis, p. 523-544.
5. Goldsmith M., *Autonomy and City Limits*. In: *Theories of Urban Politics*, London, Sage, 1995, p. 228-252.
6. Gordon L., Clark A., *Theory of Local Autonomy*, In: *Annals of the Association of American Geographers* Vol. 74, No. 2 (Jun., 1984), Taylor & Francis, Ltd. p. 195-208.
7. Iorgovan A., *Drept administrativ*, vol.IV. Ed. Hercules, 1993, 256 p.
8. Laubadère A., *Traité du droit administrative*, Mouton, Paris, 1984.
9. Oroveanu M., *Tratat de știința administrației*. București: Editura „Cerma,” 1996.
10. Ostrom E., *The Governance of Commons: For a New Approach to Natural Resources*, De Boeck, 2010, 300 p.
11. Pratchett L., *Local Autonomy, Local Democracy and the ‘New Localism’*. In *Political Studies*, Vol 52, Issue 2, Political Studies Association, 2004.
12. Preda M., *Drept administrativ. Partea generală*. Editura Lumina Lex, București, 2004, 383 p.
13. Průcha P., Heslo „Samospráva”. In: Průcha, P., Pomahač, R. *Lexikon – správní právo*. Ostrava: Nakladatelství Jiří Motloch – Sagit, s.r.o. 2002.
14. Sîmboteanu A., *Capacitatea administrativă în contextul descentralizării și autonomiei locale*. În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice* Nr. 2(144) 2007, p. 59-68.

15. Șaptefrați T., Centralizare și descentralizare în administrația publică, În: Teoria și practica administrării publice, Conferința „Teoria și practica administrării publice” Chișinău, 2012, p. 6-8.

16. Teodorescu A., Tratat de drept administrativ. Vol.II. - București: Mîrvan, 1935, 286 p.

17. Vida I., Puterea executivă și administrația publică. București: Monitorul Oficial, 1994, 325 p.

18. Гельман В., Муниципальная автономия и проблемы российской модернизации, in: Российском региональном бюллетене", 2001, т. 3, ф1.

19. Вульфович Р.М., Муниципальная автономия как условие обеспечения эффективности местной власти, Политические институты и процессы - ПОЛИТЭКС. 2017, том 13, № 4, p. 49-63.

Prezentat: 11 februarie 2021.

E-mail: anastasia.stefanita@gmail.com

MODELUL SOCIAL EUROPEAN – INSTRUMENT DE COEZIUNE ÎNTRE STATELE UNIUNII EUROPENE

EUROPEAN SOCIAL MODEL - INSTRUMENT OF COHESION BETWEEN THE STATES OF THE EUROPEAN UNION

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).14](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).14)

CZU: 364:061.1EU

Ana SACARA,
doctorand, Școala doctorală Științe Juridice,
Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

The European Union is currently a real catalyst for change regarding the state governance, policy-making and the imposition of social models in the European space. The member States of the European Community have their own ways of developing social policies, which regulate social assistance, social insurance, the organization and functioning of the social services system, etc., yet the European institutions coordinate the adopted regulations and establish common principles, values, and objectives. Nowadays, more and more often, politicians, decision makers, doctrinaire people question the concept of "European social model" and prerogatives for its development. In this context, we set out to analyze the concept and features of the European social model and to identify existing social models at EU level.

Keywords: *social policies, cohesion, the European Social Model, the European Union, social assistance.*

SUMAR

Uniunea Europeană, în prezent, reprezintă, un adevărat catalizator de schimbare în ceea ce privește guvernarea statelor, elaborare politicilor și impunerea unor modele sociale în spațiul european. Statele membre a comunității europene, dispun de propriile modalități de elaborare a politicilor sociale, care reglementează asistența socială, asigurările sociale, organizarea și funcționare sistemului de servicii sociale etc., însă instituțiile europene coordonează reglementările adoptate și stabilește principii, valori și obiective comune. În prezent, tot mai des, politicienii, factorii de decizie, doctrinarii pun în discuție conceptul de „model social european” și prerogative de dezvoltare a acestuia. În aceste context, ne-am propus să analizăm conceptul și trăsăturile modelului social european, și să identificăm modelele sociale existente la nivelul UE.

Cuvinte-cheie: *politici sociale, coeziune, modelul social european, Uniunea Europeană, asistență socială.*

Conceptul de "model social European" este pe larg răspândit în literatura de specialitate, în mediul academic cât și în cursul politici, prin care se identifică experiența

europeană în vederea coeziunii sociale și creșterii economice. Unii autori, afirmă că modelul social European, nu este altceva decât o delimitare a modelului social Ame-

rican, iar conducerea uniunii, afirmă că modelul social reprezintă „o poveste de succes”.

Pentru prima dată, conceptual de „model social european” a fost folosit de Jacques Delors, la mijlocul anilor 1990, pentru a desemna o alternativă a modelului american de capitalism pur, idea de bază fiind aceea că progresul economic  i social trebuie să meargă m n  în m n , prin combinarea cre terii economice cu coeziunea socială [12, p. 242]. De i a trecut trei secole de la acest moment, noțiunea continuă să fie dezbătută atât în mediul politic c t  i academic, p str nd o semnifica ie imprecisă.

Una din primele defini ii formulate a modelului social European apare în „Carta Albă a Politicii Sociale” (Comisia Europeană 1994), care face referire la termen mai mult într-o formă normativă. Termenul este definit „*ca printr-un set de valori comune ce trebuie respectate,  i anume: militare pentru democra ie, liberate personală, dialog social, oportunit i egale pentru toți, solidaritate  i securitate socială exprimată fa   de indivizii defavoriza i în societate*”.

Printre cele mai clare defini ii oficiale ale termenului de model social, este men ionat  în Concluziile Pre edin iei Consiliului European de la Nisa din decembrie 2000,  i anume în Anexa 1, unde descrierea Agendei Sociale Europene stipulează, că „*modelul social european caracterizat în particular de un sistem care oferă un nivel ridicat al protecției sociale, de importan a dialogului social  i de serviciile de interes general care acoperă necesit  ile vitale pentru coeziunea socială se bazează în ciuda diversității sistemelor sociale ale Statelor Membre – pe un fundament comun de valori*” [16, p. 64].

Autorii români, din defini ia men ionat , desprind următoarele elemente esențiale ale modelului social european:

- un nivel ridicat al protecției sociale cu servicii de interes general;
- existența dialogului social, care presu-

pune coordonarea politicilor cu acordurile colective, negociate de partenerii sociali;

- atenție deosebită acordată coeziunii sociale;

- un set de valori esențiale comune, ca de pildă: pluralismul politic, politica nediscriminatorie, toleranța, solidaritatea  i egalitatea între femei  i b rba i un nivel c t mai ridicat al ocupării, cre terea durabilă  i neinfla ionist , competitivitatea economică, calitatea vieții  i a mediului înconjurător [18, p. 36].

Analiz nd literatura de specialitate, putem remarca, că diferi i autori, au propria viziune referitor la conceptul modelului social European, însă chiar dacă ace tia identifică MSE sub diferite aspecte, defini iile nu se exclud, ci dimpotrivă se completează reciproc. Cei mai mulți autori  i deciden i politici identifică MSE, ca un proiect politic european, care are drept scop modernizarea  i adaptarea societății la condițiile economice aflate în permanentă schimbare [8, p. 7].

O abordare mai nouă a MSE avansează idea unei politici sociale productive aplicată diverselor modele sociale din Europa, care să promoveze flexibilitatea, parteneriatul, atragerea forței de muncă în activitate etc. [10, p. 15]. Această abordare nouă, tot are la bază idea unui proiect politic European, care are drept scop, construirea unei identit  i europene, nu prin intermediul instituțiilor europene  i a principiilor comune, ci mai exact prin identificarea solu iilor comune de politică socială.

O opinie pe care noi o  mp rt  im este că modelul social nu este altceva dec t o „ mp rt  ire a unor viziuni comune  i principii asupra diferitelor aspect sociale  i a importan ei lor în cadrul construc iei europene [17, p. 4]”. Astfel, fiecare stat membru, dispune de propriul sistem de protecție  i asistență socială, pe care îl organizează independent în funcție de istorie, nivelul de dezvoltare, cultură, resurse financiare etc., însă la nivel comunitar, de comun acord, se

institute anumite standarde și puncte de referință pe care statele se obligă să le implementeze la nivel național prin intermediul politicilor sociale adoptate.

Noi considerăm, că modelul social european reprezintă o totalitate de valori, principii și obiective adoptate de comunitatea europeană de comun acord cu statele membre, în vederea dezvoltării drepturilor sociale și asigurării unui nivel adecvat de bunăstare în condiții de egalitate, tuturor cetățenilor europeni. Modelul social european a cunoscut o dezvoltare rapidă, odată cu cooperarea economică în condițiile promovării liberei concurențe a statelor membre. Tratatul de la Roma, în cadrul căreia prima directivă socială adoptată de țările fondatoare a fost libertatea de mișcare a muncitorilor. De atunci și până în prezent, problemele sociale cu care se confruntă țările membre sunt comune, și necesită soluții comune. În contextul participării la piața unică europeană, aceste soluții cu caracter social au determinat nu numai eforturi naționale, ci și supranaționale în direcția conțurării unei politici sociale.

Tratatul privind Uniunea Europeană, astfel cum a fost modificat prin Tratatul de la Lisabona (2007), a stabilit în cuprinsul art. 3, componentele esențiale ale modelului social european ce vizează dezideratul acțiunii pentru o economie socială de piață cu grad ridicat de competitivitate, care tinde spre ocuparea deplină a forței de muncă și spre progres social [15].

Scopul modelului social, este bine stabilit în Agenda de la Lisabona, care prevede, că acest model este proiectat în vederea promovării ocupării complete a forței de muncă, dinamismul economic și o mai bună coeziune socială și echitate în UE. În acest context, putem remarca, că modelul social devine un mecanism de realizare sau implementare a obiectivelor stabilite de Agenda de la Lisabona. Deși, modelul social cuprinde o serie de funcții și respon-

sabilități, Agenda nu conține o definiție expresă, ci doar este caracterizat prin sisteme sociale capabile să ofere tuturor cetățenilor europeni un nivel de protecție socială și coeziune socială. Mai mult ca atât, unii autori consideră că coeziunea socială, reprezintă caracteristica de bază, care definește modelul social European. Astfel, coeziunea socială prevede, implementarea politicilor sociale, care vor asigura tuturor cetățenilor europeni drepturi sociale egale, care în consecință, vor reduce considerabil riscul excluziunii sociale.

Elementele constitutive ale modelului social european sunt: legislația privind drepturile lucrătorilor, ocuparea forței de muncă, oportunitățile egale pentru femei și bărbați, lupta împotriva discriminării, participarea lucrătorilor, informarea și consultarea, recunoașterea parteneriatului social și implicarea, implicarea societății civile, serviciile publice și de interes general, salarii decente și echitabile, protecție socială, incluziune socială, drepturile fundamentale de muncă și sociale (ca lucrători și cetățeni în general), coeziunea regională și politicile sociale transnaționale [9, p. 74-75]. Conținutul modelului social European, se poate schimba pe viitor, dar deja o parte din instrumentele modelului social European, printre care Strategia Europeană de Ocupare și Metoda Deschisă de Coordonare [11], corespund nevoii de a găsi noi parametri ai arhitecturii sociale europene. Reforma actuală a statutului bunăstării trebuie să formuleze o nouă paradigmă care să asigure reconcilierea politicii sociale și economice.

În compoziția modelului social european identificăm o abordare comună a aspectelor sociale, creșterea drepturilor minime care privesc condițiile de muncă, sistemul durabil și universal de protecție socială, dialogul social puternic și funcțional, credința în participare și democrație la locul de muncă, participarea extinsă la nivelul tuturor cetățenilor, ideea unei societăți in-

cluzive; salarii și standarde de viață decente sau corecte, prioritate pentru ocuparea forței de muncă; menținerea serviciilor de interes general; oportunități egale și lupta împotriva discriminării [17, p. 7-10]. O altă caracteristică a modelului social european este lupta împotriva sărăciei și a excluziunii sociale prin diferite măsuri precum mobilizarea resurselor spre susținerea regiunilor mai puțin dezvoltate. [1] La momentul actual, Uniunea Europeană, întreprinde toate măsurile în vederea combaterii deprivării materiale și a excluziunii sociale. Astfel, prin adoptarea Platformei Europene împotriva sărăciei și excluziunii sociale, statele membre și-au luat angajamentul angajament comun al statelor membre în colaborare cu instituțiile europene să lupte cu riscul social, recunoscut global și anume sărăcia și excluziunea socială.

În prezent, nu putem vorbi despre un model uniform al asistenței sociale la nivel european, anumiți autori evidențiază, patru elemente care deosebesc sistemele de asistență socială a statelor europene, și anume:

- Existența, în anumite state, a unor sisteme universale de asigurarea a unui venit minim pentru totalitatea persoanelor ce se confruntă cu o stare de deprivare materială;

- Orientarea politicilor în domeniul social în direcția conservării nivelului venitului pentru anumite categorii sociale aflate în pragul limitei de subzistență, fără a se avea însă în vedere și aspectele legate de incluziunea socială;

- Echilibrul ce se asigură între respectarea dreptului privind accesul la prestații sociale și realitatea accesului disproporționat și inechitabil;

- Gradul de descentralizare, între instituțiile publice centrale și cele locale, al responsabilităților privind sistemul de asistență socială. [4, p. 47]

În conformitate cu aceste patru elemente care deosebesc practica din domeniul

asistenței sociale în cadrul UE, teoria economică a fundamentat [4, p. 47] patru modele de bază: modelul scandinav, modelul mediteranean, modelul continental și modelul britanic.

Modelul scandinav denumit în unii autori și Modelul Nordic – regăsit în țările scandinave ca Suedia, Danemarca, Finlanda, Olanda. Statele care aparțin modelul Nordic, efectuează cele mai ridicate cheltuieli în vedere finanțării sistemului de protecție și asistență socială, iar beneficiile sociale se acordă în baza principiului cetățeniei. Modelul social în țările menționate este descentralizat, autoritățile publice locale se bucură de un nivel de autonomie ridicată. Modelul dat promovează incluziunea socială, universalitatea asistenței sociale, a dialogului social și cooperarea partenerilor sociali cu guvernul. Beneficiile sociale au acces universal și se garantează tuturor persoanelor care fac parte din categoriile de persoane socialmente vulnerabile. Modelul scandinav prevede următoarele tipuri de alocații: Alocație pentru tineri, alocații pentru conservarea nivelului de trai, alocații pentru locuință, alocații pentru familiile monoparentale. De aceste alocații beneficiază cetățenii naționali sau cei care au reședința în statele respective. În literatura de specialitate, întâlnim opinii ale autorilor care consideră că un exemplu de practică și o potențială sursă de inspirație pentru noi abordări ale statelor europene le reprezintă modelul nordic european care a dovedit că “productivitatea ridicată și egalitatea veniturilor pot fi combinate pozitiv. Prin promovarea măsurilor active de ocupare a forței de muncă, dar și a măsurilor necesare constituirii unei forțe de muncă competitive și dinamice, s-a dovedit că flexibilitatea pieței muncii și securitatea nu sunt contradicții, ci precondiții. [12]

Modelul latin (mediteranean) – este caracteristic practicilor de asistență socială din țările din sudul Europei, inclusiv Fran-

ței. În aceste țări, sistemele de asistență socială sunt mai puțin dezvoltate decât cele din țările nordice. Practicile sociale sunt fundamentate pe principiul incluziunii sociale. În aceste țări, cetățenii pot beneficia de: alocații pentru copii care provin din medii sociale dezavantajate (orfani sau minori instituționalizați); pensii sociale; asistență materială pentru găsirea unui loc de muncă; alocații pentru familii monoparentale; asistență materială pentru găsirea unui loc de muncă; ajutoare sociale pentru persoanele cu dizabilități; asistență materială în scopul integrării sociale. Majoritatea beneficiilor se acordă persoanelor care dețin dreptul de ședere pe teritoriul țării respective.

Modelul continental – îl regăsim în Germania, Belgia, Olanda, Austria, Luxemburg și are la fundament principiile Cancelarului Otto von Bismarck. În aceste țări este foarte bine dezvoltată instituția asigurărilor sociale. Iar principiile de care se conduc țările care se subscriu modelului continental, pentru care noțiunea de muncă este "singura datorie absolută a oricărui cetățean [5, p. 21]", iar acțiunile și măsurile de ajutorare a păturilor sociale vulnerabile trebuie să fie direct dependente de activitatea de muncă a acestora. Sistemul de asistență socială reprezintă un drept universal pentru toate persoanele care se află în pragul sărăciei și necesită ajutor financiar din partea statului. Printre beneficiile sociale de care se bucură cetățenii aflați în nevoie din aceste state se enumeră: asistență materială pentru șomeri, pensii suplimentare, alocații pentru persoanele cu dizabilități, alocații familiale, ajutor social și alte forme de ajutor social. Dintre noile state membre UE adevrate ale acestui "puternic model social" se numără Cehia, Ungaria, Polonia.

Modelul Britanic – este caracteristic pentru Marea Britanie și Irlanda de Nord, de inspirație Beveridge. Modelul Britanic ca și modelul continental, pune accent pe dezvoltarea asigurărilor sociale, iar transferuri-

le sociale în special merg spre salariații, care realizează venituri salariale modeste, sistemul de asistență socială fiind relativ dezvoltat. Cu scopul de a se respecta dreptul social la bunăstare în aceste țări se acordă următoarele tipuri de prestații sociale: ajutoare materiale pentru copii orfani, alocații pentru familiile monoparentale, alocații pentru găsirea unui loc de muncă, ajutoare materiale pentru persoanele cu dizabilități și credite sociale. Sistemele de asistență socială din nord se deosebesc net de cele din sudul continentului. În timp ce sistemele nordice sunt mai angajate în reducerea polarizării economice, cele de sud, sunt mai indiferente în această privință. În timp ce sistemele nordice acordă beneficii sociale consistente persoanelor eligibile de vârstă activă, cele din sud, acordă asemenea beneficii îndeosebi pensionarilor. Astfel, unii autori consideră că modelul britanic, este mai eficient în reducerea polarizării economice, în rândurile populației de vârstă activă și mai puțin, în rândurile pensionarilor [7, p. 143].

În literatura de specialitate română, mai întâlnim un MSE și anume Modelul „catching-up”, nu este elaborat, dar se referă la caracteristicile noilor state membre UE, care au aderat în anul 2004. În aceste țări au fost înființate unele instituții sociale abia după perioada de tranziție. Eforturile acestor țări pentru realizarea bunăstării sociale sunt îngreunate de o serie de dificultăți financiare, ceea ce însă nu le oprește să aspire la o atingere a nivelului de viață din vechile state membre UE, prin diverse metode (menționăm de pildă atragerea investițiilor străine). Tocmai datorită acestor eforturi, s-a născut și această denumire de model „catching-up” [8, p. 10].

Autorul român, Nicolae Tudose, propune alături de cele patru modele de bază descrise anterior, modelul ce se întâlnește în țările Europei Centrale și de Est. Fără a putea fi considerat un model propriu-zis, practicile din domeniul asistenței sociale din fostele

  ri socialiste îmbină într-o modalitate atipică o multitudine de caracteristici ce se regăsesc în restul statelor,  ntruc t, p n  de cur nd satisfacerea nevoilor sociale ale categoriilor sociale vulnerabile nu era o prioritate majoră, iar calea de dezvoltare a fost cea a adop t rii practicilor ce au condus la experien e pozitive  i efecte favorabile la nivelul altor   ri [6, p. 70]. Noi sus inem pe deplin această idee, deoarece sistemele de asistenț socială a statele fost socialiste, se diferă considerabil în funcție de categoriile beneficiilor, valoarea lor  i desigur resursele alocate sunt mult mai mici în compara iei cu alte state membre. Mai mult ca atât, putem considera că Republica Moldova, ar aparține anume acestui model social, deoarece face parte din categoria țărilor fost socialiste care îmbină o multitudine de caracteristici împrumutate din alte state.

Modelul social European, ca linii directoare a intervențiilor în domeniu, are la bază doctrinele de tip Bismarck  i Beveridge, acestea fiind adaptate la condițiile  i problemele sociale care apar în diferite perioade de dezvoltare. Dacă analizăm acele modele cu puternice influen e de tip Bismarck, constatăm, că instituția asistenței sociale este îndreptată spre satisfacerea nevoilor imediate ce  in de asigurarea unui nivel de trai adecvat, astfel, acestea prevăd beneficii monetare generoase  i servicii sociale complexe care răspund necesita ilor beneficiarilor.   rile care se subscriu modelelor sociale de influen  Beveridge, măsurile  i acțiunile de asistenț socială sunt îndreptate sub forma unor strategii  i programe sociale, care concomitent, satisfac nevoile imediate ale populației, dar  i prevăd măsuri active de ajutorare a beneficiarilor în vederea redresării prin mijloace proprii.

 n literatura de specialitate  nt lnim o serie de argumente pro  i contra ideii de model social european. Principalul argument contra a fost tocmai faptul că acest

model social nu este definit oficial. Principalele argumente pro au fost au fost legate de existența acordurilor sociale între statele membre  i faptul că directivele sociale comune mai multor state nu pot fi identificate în alte p r i ale globului [13 p. 101-102]. Al i autori consideră că modelul social European concentrează eforturile de a defini  i a implementa standardele sociale minime  i standard ale unei "bune guvernări"  n procesul de reforme  i aspiră să devină un model pentru întreaga lume... [3, p. 70].

Uniunea Europeană reprezintă un laborator al modelului social european în sensul abordării de comun acord a principiilor sociale comune  i a alocării tuturor resurselor pentru îndeplinirea obiectivelor construc iei europene. [9, p. 75] Astfel, unii autori consideră, că laboratorul social european, oferă statelor un volum considerabil de informa ii referitoare la deciziile corecte sau gre ite care pot fi luat în cadrul sistemelor de asistenț socială a statelor membre.  n literatura de specialitate, cel mai des sunt recomandate ca cele mai bune practici în domeniul protecției sociale sunt cele aplicate în Anglia  i Irlanda. Însă noi considerăm, că practici de succes în domeniul asistenței sociale pot fi considerate  i cele aplicate  i în   rile Scandinave, ca de exemplu, Suedia, Danemarca. Sistemul de asistenț socială, a țărilor nordice, este orientat spre acordarea mai multor servicii  i facilit i pentru îngrijirea copiilor, a v rstnicilor  i a persoanelor cu dizabilit i. Un accent deosebit se pune pe acordarea de asistenț  i calificare a persoanelor care   i pierd locul de muncă. Astfel, succesul acestor   ri, s-a bazat pe strategii pe termen lung, cu  nclina ii evidente către statutul bunăstării, pe un consens în cadrul societății  i pe o profundă încredere între toți membrii societății.

Anul 2000, a marcat considerabil conceptul „modelului social european”, când în prim plan s-a pus modernizarea sistemului social european  i investirea în capitalul

uman, și nu micșorarea consecințelor sociale negative ale schimbării structurale cum era anterior. Comisia Europeană arată încă din 2001 că „modernizarea modelului social înseamnă dezvoltarea și adaptarea sa pentru a ține cont de schimbările rapide ale economiei și societății, și pentru a asigura un rol pozitiv de sprijin reciproc al politicilor economice și sociale” [2, p. 5]. Analizând toate cele cinci modele ale asistenței sociale funcționabile pe teritoriul Comunității Europene, putem constata, ca noțiunea de asistență socială nu are o semnificație universală și nici nu are drept scop soluționarea problemelor identice în toate țările membre. În general accentul se pune combaterea sărăciei și excluderii sociale, în unele țări instrumentul principal al politicilor sociale este asigurarea socială, de aceea beneficiile sociale au o pondere mai redusă. În unele țări, beneficiile sociale se acordă în mod automat, care au scopul de a anihila riscurile sociale cu care se confruntă anumi-

te grupuri sociale care se află în situații de vulnerabilitate. Însă, unele state prestația socială este corelată cu statutul beneficiarului pe piața muncii, astfel, atât volumul drepturilor sociale cât și cuantumul prestațiilor sociale, este în strictă dependență cu venitul asigurat al solicitantului.

Dacă analizăm sistemele de asistență socială a țărilor din UE, putem conchide, că nici o țară membră nu aparține unui model pur. Organizarea și funcționarea sistemului de asistență socială, rolul instituțiilor de stat, cuantumul prestațiilor acordate, modalitatea și nivelul de finanțare sunt diferite în fiecare stat membru. Pentru a putea face o analiză complexă, evidențiind bunele practici în domeniul asistenței sociale, avantajele și dezavantajele, efectelor acestor modele, este necesar de a caracteriza detaliat, caracteristicile juridice al instituției asistență socială în statele membre ale Uniunii Europene, care aparțin unor modele sociale europene diferite.

BIBLIOGRAFIE

1. Comité Économique et Social Européen, 2004, L'avenir de la politique de cohésion contributions du CESE au débat.
2. Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 20.6.2001.
3. Diamantopoulou, Anna, 2003a, Discurs (SPEECH/03/419) în calitate de comisar european responsabil pentru ocuparea forței de muncă și politică socială în cadrul seminarului Future Perspectives for the European Social Model, Bologna, Italia, 17 septembrie. În: www.europa.eu.int
4. Eardley T., Bradshaw J., Ditch J., Gough I., Whiterford P., Social assistance in OECD countries: Szntethesis Report, Department of Social Securitize Research Report, University of York, Londra 1996.
5. Hamerijck, A. C., Palm, T.P., Entenmann, E., Van Hooren, F. J., op. cit., apud. Max Weber - The protestant ethic and the spirit of capitalism, 1904.
6. Nicolae Tudose. Asistența socială în România în contextul integrării europene. Teză de doctorat. Craiova 2017.
7. Mariana Stanciu. Politici sociale și globalizare în țările europene. Revista Calitatea vieții., nr. 1-2007.
8. Oneașcă Iulian. Modelul social European-implicații pentru România. Institutul European din Romania.

9. Oana Dobre-Baron. Securitatea socială în contextual integrării României în Uniunea Europeană. Editura Universitas. Petroșani, 2009.

10. Jepsen Maria Pascual, Amparo S. „The European Social Model: an exercise in deconstruction”, *Journal of European Social Policy*, 2005, 15 (3), 231-245.

11. Palier Bruno 2004, „The Europeanisation of Welfare Reforms”, lucrare prezentată în cadrul RC19 Annual Conference Welfare state restructuring : Processes and social outcomes, Paris, 2-4 septembrie.

12. Rasmussen, Poul Nyrup, 2005, “Learning from the Nord: Let’s focus on best practice in all of Europe 50”, în Carlos Buhigas Schubert, Hans Martens (coord.), *The nordic model: A recipe for European success?*, EPC working paper nr. 20, septembrie

13. Stănescu Simona, Modelul social european, în vol., Zamfir Cătălin, Stoica Laura (coord), *O nouă provocare: dezvoltarea socială*, Editura Polirom Iași, 2006.

14. Simion Roșca, Modelul social european: abordare teoretico-practică. Culegere de articole selective ale Conferinței Științifice Internaționale „Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii”, 22-23 septembrie, 2017, Chișinău, vol. I.

15. Tratatul de la Lisabona (2007). În: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona>

16. Voiculescu Nicolae, Maria-Beatrice Berna. Tratat de drept social, internațional și European. Universul Juridic. București 2019.

17. Vaughan-Whitehead, Daniel C., 2003, *EU enlargement versus social Europe? The uncertain future of the European Social Model*, Edward Elgar, Cheltenham. În: <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c10115.htm> (accesat la 10.02.2021).

Prezentat: 23 februarie 2021.

E-mail: silvia.goriuc@rambler.ru

PERCEPȚIA TINERILOR ASUPRA UNIUNII EUROPENE. VIZIUNI ȘI PERSPECTIVE

YOUNG PEOPLE'S PERCEPTION OF THE EUROPEAN UNION. VISIONS AND PERSPECTIVES

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1\(109\).15](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.1(109).15)

CZU: [159.937:061.1EU]-053.6

Flavia Alexandra MĂRGINEAN,
masterand, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

SUMMARY

In today's society, young people's perception of the European Union is essential, especially in the context in which it faces various crises. In this context, the perception of young people and the level of their trust in the European Union is a very important basis for its future. In this sense, the research methods used to find out young people's perception of the European Union included the online questionnaire and the focus group, finding out young people's level of confidence in the EU, but also their visions and perceptions on the EU and its future. What is certain is that the way young people perceive the European Union is vital for its harmonious development and for the perpetuation of European values by the young generation.

Keywords: European Union, young people, perception, visions, trust, future, European citizen.

REZUMAT

În societatea actuală, percepția tinerilor despre Uniunea Europeană este foarte importantă, mai ales în contextul în care aceasta se confruntă cu diferite crize. În acest context, percepția tinerilor și modul în care aceștia au încredere în Uniunea Europeană reprezintă o bază foarte importantă pentru viitorul UE. În acest sens, metodele folosite pentru a afla percepția tinerilor despre Uniunea Europeană au fost chestionarul online și focus-grupul, aflându-se gradul de încredere pe care tinerii îl au în UE, dar și viziunile și percepțiile acestora despre UE și viitorul acesteia. Cert este că modul în care tinerii percep Uniunea Europeană este vital pentru dezvoltarea armonioasă a acesteia și perpetuarea valorilor europene de către tânăra generație.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, tineri, percepție, viziuni, încredere, viitor, cetățean european.

Introducere. Uniunea Europeană reprezintă, probabil, cel mai important proiect care a avut loc pe continentul european. Nu a fost ușor momentul apariției acestui

proiect european, iar vicisitudinile nu au încetat să apară dar Uniunea Europeană „a supraviețuit și s-a adaptat”.¹ Nu putem să nu constatăm faptul că existența Uniunii

¹ Jigla, George „Știm despre ce vorbim? O perspectivă teoretică asupra populismului”, Științe politice, 2010, p. 60. În: (https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/55301272/Partide_si_personalitati_populiste_c1.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DPartide_si_personalitati_populiste_in_Ro.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20191023%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20191023T100831Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=6ea5383b944553403221380395093793cd6cd18b61b1ccb8063788e94456e44f#page=53), accesat în 23.10.2019.

Europene are foarte multe aspecte benefice, pozitive pentru tinerii din  ara noastră, iar acest proiect „a influen at  i influențează profund societatea românească actuală”.² în acest sens, este vitală percep ia tinerilor asupra proiectului european, mai ales dacă acesta are implica ii directe asupra lor, dacă aceştia cunosc posibilităţile oferite de proiectul european care implică „zone cu poten ial deosebit, oportunităţi”³ care trebuie fructificate de către tineri. Nu pu ine au fost momentele în istorie, când, anumite date au fost marcante pentru înfăptuirea  i realizarea Uniunii Europene, iar „prin multe aspecte, 1945 poate fi numit anul Europei”.⁴ Istoria ne demonstrează faptul că Uniunea Europeană a trecut prin momente dificile, iar „istoria politică a Europei după 1945 a început cu constatarea acestui declin al continentului  i cu înțelegerea faptului că era nevoie să fie „reinventat viitorul”.⁵ Astfel, misiunea Uniunii Europene nu este una u oar , mai ales că este pusă la încercare într-un mod constant, iar „ n 1957, cele şase state membre ale CECO au semnat Tratatul de la Roma, lărgind misiunea lor pentru a include crearea unei noi Comunităţi Economice Europene”.⁶ Uniunea Europeană pune, de asemenea, un accent crescut asupra principalelor teme care interesează cetăţenii europeni, iar „noua agendă europeană extinde ideea drepturilor universale”,⁷ fapt care aduce

Uniunii Europene un mare plus de imagini. Totodată, pentru buna funcționare  i perpetuare, pentru „a pregăti viitorul, Uniunea a  n eles că trebuie să se raporteze la realizările sale, să continue să promoveze valori fundamentale ca solidaritatea  i dreptatea”.⁸ Uniunea Europeană nu poate func iona eficient dacă nu pune accentul pe valorile fundamentale. De asemenea, este adevărat faptul că de i Uniunea Europeană are parte de schimbări  i încercări noi  i din ce în ce mai dificile, ea trebuie să se adapteze constant, f c nd o compara ie elocventă, deoarece „instituțiile politice ca  i Uniunea Europeană nu sunt statice, ele se schimbă  i se adaptează continuu”.⁹ Totodată, calitatea de stat membru al Uniunii Europene reprezintă un privilegiu pentru majoritatea statelor, iar „criteriile de convergen   pentru aderarea la Euro-sunt prevăzute în Tratatul de la Maastricht  i nu vor fi modificate cur nd”.¹⁰ De aceea, pentru o funcționare optimă, Uniunea Europeană are nevoie de o coeren    i constan   care să ajute la perpetuarea acestui proiect, iar „astăzi este o axiomă că Uniunea Europeană are nevoie de un leadership puternic  i înzestrat cu o capacitate de negociere internă  i globală”.¹¹ Proiectul european nu este unul simplu, ci din contră, foarte complex  i foarte dificil deoarece implică  i partea de consultare, iar „procesul de consultare a grupurilor europene

2 Anghel , Remus Gabriel, Horvath, Istvan „Sociologia migra iei. Teorii  i studii de caz rom neşti ”, Ed. Polirom, Iaşi, 2009, p. 13 (https://www.researchgate.net/profile/Remus_Anghel/publication/261707753_Sociologia_Migratiei_Teorii_si_Studii_de_Caz_Romanesti/links/57aae23c08ae0932c970b220/Sociologia-Migratiei-Teorii-si-Studii-de-Caz-Romanesti.pdf) accesat în 23.10.2019.

3 H n ea, Emilian, Călin „ Cum se construieşte profilul strategic al unei comunităţi”, Revista Transilvană de  tiin e Administrative, 2 (37), 2015, p. 108 (file:///C:/Users/Flavia/Downloads/513-1017-1-SM.pdf) accesat în 23.10.2019.

4 Păun, Adrian, Ciprian, Păun, Nicolae „Istoria construc iei europene. De la Tratatul de la Roma la Tratatul de la Nisa”, vol. 1, Ed. Funda iei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2010, p. 21.

5 Ibidem., p. 22.

6 Rifkin, Jeremy „Visul European. Despre cum pe tăcute, Europa va pune în umbră „visul american”, trad. de Dan Golopeni a, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, p. 169.

7 Ibidem., p. 284.

8 Ciceo, Georgiana, Păun Ciprian Adrian, Păun Nicolae „Europa unit , europa noastră”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003, p. 253.

9 Ibidem., p. 210.

10 Pu ca , Vasile „Uniunea Europeană. State-Pie e-Cetăţeni”, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, p. 68.

11 Ibidem., p. 322.

prezintă atât avantaje cât și dezavantaje”.¹² De aceea, necesitatea perpetuării proiectului european este una absolut necesară mai ales că „nu putem asigura dezvoltarea economică a Europei fără uniunea sa politică”.¹³ Din anumite raționamente, proiectul poate să aibă nevoie de o schimbare într-o anumită măsură, pentru a se putea adapta la cerințele viitorului iar „această importantă schimbare de optică se întrevade foarte clar”¹⁴ fiind una necesară pe viitor. Este adevărat faptul că Uniunea Europeană nu este perfectă, urmărindu-și obiectivele pentru care militează, dar „nu doar statele membre, dar și regiunile, instituțiile publice, companiile europene caută să-și realizeze interesele”,¹⁵ fiind de înțeles că proiectul european nu este unul perfect, dar care se dorește a fi un proiect bine realizat, indiferent de interese și obiective. Totodată „și în plan european, criticile s-au înmulțit”,¹⁶ fapt care trebuie să atragă atenția reprezentanților Uniunii Europene cu privire la anumite aspecte. Dar chiar și așa, chiar dacă proiectul european nu este unul perfect, el rămâne totuși ca fiind unul absolut necesar deoarece „cele două războaie mondiale din prima jumătate a secolului trecut, au convins cetățenii și liderii europeni să susțină o construcție a Europei”.¹⁷ Totodată, în cadrul Uniunii Europene, partea economică este de o importanță vitală deoarece „Uniunea dispune de importante mijloace pentru a alocă resurse economi-

ce”,¹⁸ iar acest fapt responsabilizează Uniunea pentru stabilirea economică a statelor membre. Este evident pentru că pentru o bună cooperare și colaborare între statele membre la nivelul Uniunii Europene este nevoie de o armonie și un echilibru politic, iar „un șir de evenimente politico-militare și diplomatice a impus, după un secol de confruntări între principalele state occidentale, un nou principiu în relațiile interstatale europene-principiul echilibrului politic”.¹⁹ De aceea, în cadrul Uniunii Europene, echilibrul rămâne un factor esențial pentru buna perpetuare a proiectului european. De-a lungul existenței sale, Uniunea Europeană s-a confruntat cu multe situații dificile care au pus sub semnul întrebării rezistența Uniunii Europene, iar „consolidarea Uniunii are în vedere tocmai acest fapt, al posibilităților de a pune și rezolva probleme de amplitudine europeană”.²⁰ Nu este ușoară misiunea Uniunii de a ține unite statele din cadrul acesteia, dar „Europa sub semnul „unității în diversitate” este un concept ce asumă tot mai multe valențe și dileme”.²¹ De aceea, dorința statelor de a continua proiectul european trebuie să fie mult mai puternică decât problemele sau vicisitudinile care apar pe parcurs deoarece din calitatea de stat membru al Uniunii Europene au câștigat și cetățenii statelor membre deoarece „noțiunea de cetățenie europeană e, așadar, un status acordat persoanelor care fac parte din „comunitate”.²²

12 Sidjanski Dusan, „Viitorul Federalist al Europei. Comunitatea Europeană de la origini la Tratatul de la Lisabona”, trad. de Daniela Păpan și Raluca Brad, Ed. Polirom, Iași, 2010, p. 174.

13 Ibidem., p. 137.

14 Platon Alexandru Forin „Corpul politic în cultura europeană. Din evul mediu până în epoca modernă”, Ed. Polirom, Iași, 2010, p. 174.

15 Pușcaș, Vasile „Europa în criză”, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, p. 26.

16 Ibidem., p. 29.

17 Ibidem., p. 50.

18 Varela, Diego „Guvernarea Uniunii Europene”, Ed. Institutul European, Iași, 2008, p. 15.

19 Tătar, Octavian „Europa de la antichitate de la renaștere”, ed. Mega, Cluj-Napoca, 2009, p. 204.

20 Ed. Flore Pop, Sergiu, Gherghina „Uniunea Europeană după 50 de ani. Între entuziasmul extinderii și aprofundarea integrării”, ed. Argument, Cluj-Napoca, p. 29.

21 Ibidem., p. 78.

22 Ibidem., p. 79.

În acest context, este esențială percepția tinerilor cu privire la Uniunea Europeană, la avantajele de a fi cetățean european, dar și a tuturor posibilităților de care dispun tinerii cu ocazia existenței proiectului european. În acest sens, este fundamentală opinia tuturor cu privire la Uniunea Europeană. Este vitală părerea acestora despre viitorul Uniunii Europene deoarece tinerii sunt cei care sunt afectați cel mai mult de deciziile Uniunii Europene, mai ales dacă aceștia doresc să studieze în Europa, să lucreze în statele membre ale Uniunii Europene sau dacă doresc să beneficieze de toate proiectele puse la dispoziție de aceasta. În acest sens, este crucială percepția tinerilor despre Uniunea Europeană, dar și ideile și viziunile acestora cu privire la proiectul european. Totodată, un rol major care influențează percepția tinerilor asupra Uniunii Europene este educația, iar „adecvarea programelor educaționale la acest obiectiv major al integrării europene”²³ este absolut fundamental, educația rămânând unul dintre pilonii cei mai importanți pentru ajutarea tinerilor în conturarea unei percepții asupra Uniunii Europene. În acest sens, Uniunea Europeană are un rol major în dezvoltarea armonioasă a societății, iar modul în care tinerii percep acest proiect foarte important este de o importanță majoră, mai ales că „Uniunea Europeană, deși a început sub auspiciile clare ale unei colaborări economice, se manifestă astăzi ca o realitate multidimensională, dinamică, cu efecte pregnante în plan politic, social, cultural”²⁴ fapt care trebuie să aducă în rândul tinerilor un grad crescut de conștientizare a importanței proiectului european. O altă componentă

importantă este dată de identitatea europeană, care „în ultimele decenii două concepte au fost și sunt vehiculate, cu atât mai mult cu cât UE se află în plin proces de extindere spre estul continentului: valori europene și identitate europeană”,²⁵ fapt care scoate în evidență și importanța identificării modului în care tinerii se raportează la identitatea europeană, iar „identitatea europeană este mai degrabă un proces în desfășurare, contextualizat și prezentând dinamici diferite în funcție de unghiul de raportare”,²⁶ în acest context, identitatea europeană fiind foarte importantă pentru aflarea modului în care se raportează tinerii la Uniunea Europeană.

Interpretarea datelor. Chestionar.

Obiectivul principal al prezentei cercetări este cel al evidențierii și al identificării modului în care studenții percep Uniunea Europeană. Literatura de specialitate ne semnalează faptul că tinerii, în majoritatea lor, apreciază Uniunea Europeană, doar că diferitele provocări prin care a trecut i-au făcut pe tineri să își reducă gradul de încredere cu privire la viitorul Uniunii Europene, fapt confirmat de altfel și din aplicarea chestionarelor. Întrebați despre direcția în care merge Uniunea Europeană în prezent, respondenții au răspuns că Uniunea Europeană merge într-o direcție „bună” în proporție de 36, 3%, iar în proporție de 40,3% aceștia au răspuns că merge într-o direcție „nici bună, nici rea”. Acest fapt ne scoate în evidență modul în care tinerii privesc direcția spre care se îndreaptă Uniunea Europeană, fapt care e certificat de rezultatele chestionarului. Percepția despre direcția în care merge Uniunea Europeană

23 Șimandan Matei, Timar Bălaș Dana „Cultura politică a tinerilor în procesul integrării României în Uniunea Europeană”, Revista Științifică a Universității de stat din Moldova”, 2007, nr. 6, Studia Universitatis, seria Științe sociale, p. 276 (http://studia-amsu.eu/wp-content/uploads/39_271-276-p.pdf) accesat în 23.10.2019.

24 Glăveanu, Vlad-Petre „Românii și statutul de cetățean european: apartenențe identitare și reprezentări stereotipe ale bucureștenilor”, 2007, Psihologia socială, ROMÂNII ȘI STATUTUL DE CETĂȚEAN EUROPEAN: APARTENENȚE IDENTITARE..., p. 73.

25 Ibidem., p. 73.

26 Ibidem., p. 73.

nu este foarte optimistă în viziunea acestora, dar totuși fiind o perspectivă realistă.

Întrebați despre cât de important este în opinia lor, rolul pe care îl are Uniunea Europeană în viitorul tinerilor din România, respondenții au răspuns în proporție de 37,8% ca fiind foarte important. În proporție de 34,3% respondenții au răspuns că în opinia acestora, deciziile Uniunii Europene influențează mult viața de zi cu zi a tinerilor. Întrebați dacă se consideră cetățeni europeni, respondenții au răspuns afirmativ în proporție de 90,5%. Întrebați despre gradul de încredere pe care îl au în Uniunea Europeană, respondenții în proporție de 54,2% aceștia au ales răspunsul „multă” încredere. Întrebați dacă consideră ca fiind un lucru benefic faptul că România face parte din Uniunea Europeană, în proporție de 88,1% aceștia au răspuns „da”. Întrebați cât de benefic consideră că a fost faptul că România aderat la Uniunea Europeană, în proporție de 48,8% aceștia au răspuns „foarte mult”. Întrebați dacă consideră că România ar trebui să părăsească Uniunea Europeană, respondenții au răspuns negativ în proporție de 90,5%. Întrebați dacă consideră că fondurile europene sunt benefice pentru România, în proporție de 91,5% aceștia au răspuns „da”. Întrebați dacă consideră că România a avut mai multe avantaje de când este membră a Uniunii Europene, respondenții au răspuns „da” în proporție de 87,1%. Întrebați dacă consideră că tinerii din România au mai multe avantaje prin faptul că România este membră a Uniunii Europene, în proporție de 92,5% au răspuns „da”. Întrebați dacă consideră că tinerii din România sunt conștienți de avantajele pe care le au prin faptul că România este membră a Uniunii Europene, în proporție de 56,7% au răspuns „nu”, în proporție de 26,9% au răspuns „da”. Întrebați cât de des urmăresc știri care au ca temă principală Uniunea Europeană, respondenții au răspuns „în fi-

ecare zi” în proporție de 8,9%, în proporție de 21,4% au răspuns „de câteva ori pe săptămână”, în proporție de 31,3% au răspuns „pe câteva ori pe lună”, în proporție de 12,9% au răspuns „o dată pe lună”, în proporție de 15,4% au răspuns „de câteva ori pe an”, în proporție de 8% au răspuns „deloc”. Întrebați cât de mult consideră că s-ar schimba viața lor dacă România nu ar mai face parte din Uniunea Europeană, în proporție de 44,8% au răspuns „mult”, în proporție de 27,4% au răspuns „foarte mult”, iar în proporție de 16,9% consideră că nu s-ar schimba foarte mult. Întrebați dacă sunt interesați de viitorul Uniunii Europene, respondenții au răspuns „da” în proporție de 87,6%. Întrebați în ce măsură sunt interesați de viitorul Uniunii Europene, respondenții au răspuns „mult” în proporție de 45,3%, în proporție de 22,4% au răspuns „foarte mult”, iar în proporție de 22,4% au răspuns „nici mult, nici puțin”. Întrebați dacă discută cu familia, prietenii despre Uniunea Europeană, respondenții au răspuns „da” în proporție de 59,7% iar 35,8% au răspuns „nu”. Întrebați cât de des discută cu prietenii, familia despre Uniunea Europeană, în proporție de 27,9% au răspuns „destul de des”, în proporție de 38,8% au răspuns „rar”, iar în proporție de 19,9% au răspuns „foarte rar”. Întrebați dacă consideră că deciziile Uniunii Europene le influențează viața într-un mod major, în proporție de 64,2% au răspuns „da”. Întrebați dacă consideră că pe viitor Uniunea Europeană o să se confrunte cu mai multe probleme, în proporție de 72,1% au răspuns „da”. Întrebați dacă au participat la proiecte privind Uniunea Europeană, în proporție de 37,8% au răspuns „da”. Întrebați dacă citesc articole, reviste despre Uniunea Europeană, respondenții au răspuns „da” în proporție de 62,7%. Întrebați despre evoluția Uniunii Europene în următorii 5 ani, în proporție de 51,2% au răspuns „bună”, în proporție de 19,9% ca fiind „puțin bună”, iar în proporție de 8,5% ca

fiind „foarte bună”.  ntrebaţi de unde îşi iau informaţiile despre Uniunea Europeană, respondenţii au răspuns că de la televizor, internet, site-uri sau radio.  ntrebaţi c t de informaţi sunt despre Uniunea Europeană, aceştia au răspuns în proporţie de 53,7 că sunt „destul de informaţi”, în proporţie de 34,8% ca fiind „puţin informaţi”.  ntrebaţi ce imagine au despre Uniunea Europeană, respondenţii au răspuns în proporţie de 64,5% că au o imagine bună.

Interpretarea datelor. Focus-grup.

Focus-grupul a fost aplicat pe 5 studenţi, cu v rsta cuprinsă între 20-25 de ani, de la nivel licență şi master, de la Universitatea Babeş-Bolyai.  n urma aplicării acestei metode, s-a creat o imagine mult mai clară legată de percepţia tinerilor asupra Uniunii Europene, prin identificarea răspunsurilor care au confirmat şi rezultatele obţinute în urma aplicării chestionarului online.  ntrebaţi ce p rerere au despre Uniunea Europeană, ce cred aceştia despre Uniunea Europeană, participanţii au oferit răspunsuri care au oferit similarităţi cu răspunsurile colectate în urma aplicării chestionarului online.  n urma acestei întrebări, percepţia participanţilor s-a dovedit a fi una pozitivă, prin faptul că răspunsurile au varianta „Uniunea Europeană este un mecanism funcţional al țărilor membre”, fapt care a surprins funcţionalitatea proiectului european şi totodată e surprinsă sintagma „putere economică a Europei” fapt care surprinde şi aspectele economice ale proiectului european. Alt răspuns a subliniat importanţa Uniunii Europene ca fiind „siguranţa unor democraţii funcţionale” aspect care surprinde şi elementul democraţiei adus în discuţie, de asemenea fiind amintită ca fiind „garanţia unei dezvoltări economice durabile”.  n acest sens, s-a identificat o imagine bună asupra Uniunii Europene „am o p rerere bună despre Uniunea Europeană”, fapt dovedit şi prin afirmaţia „România are foarte multe beneficii ca fiind membră a Uniunii

Europene”. De asemenea alt răspuns care pune în valoare avantajele Uniunii Europene este şi „cred că este un mecanism foarte bun de cooperare internaţional ”. Totodată, importanţa unităţii este dată şi de următorul răspuns „actor care se focusează pe numitorul comun al statelor membre” şi este menţionată o primă îngrijorare şi anume „ n următorii ani, Uniunea Europeană va trebui să îşi pună problema păstrării acestei Uniuni cu care ea a pornit la drum”.

Următoarea întrebare a vizat avantajul de a face parte din Uniunea Europeană. Răspunsurile au întărit şi mai mult rezultatele obţinute în urma aplicării chestionarului online, primul participant spun nd „da, sigur, este un avantaj şi beneficiile le resimţim mai ales noi, în calitate de studenţi, care avem programe educaţionale mai dezvoltate”, fapt care confirmă şi rezultatele obţinute în urma aplicării chestionarului care scot în evidență percepţia pozitivă a tinerilor, în special în zona educaţiei şi a programelor benefice pentru tineri. Un alt răspuns care confirmă această idee este şi „România, ca parte a Uniunii Europene, beneficiază de o serie de ajutoare financiare venite sub forma fondurilor europene, care contribuie la dezvoltarea României”, fapt care confirmă rezultatele obţinute în urma chestionarului. De asemenea, avantajele pe care România le are în percepţia acestora sunt date şi din următorul răspuns „România are avantaje, fiind în Uniunea Europeană, vorbim despre fondurile europene la care avem acces şi mai ales acum cu pandemia de Covid-19 beneficiem de un mecanism de ajutor”. Este de remarcat faptul că elementul comun al avantajelor este dat de fondurile europene, fapt accentuat şi prin răspunsul următor „primul lucru care ne vine în minte sunt fondurile europene, care contribuie foarte mult, deşi nu sunt destul de mult accesate. Sunt beneficii pentru tineri, pentru studenţi, pe care nu neapărat le observăm”. Următorul partici-

pant a răspuns „importanța majoră pe care o are Uniunea Europeană în consolidarea democrației în România”.

Următoarea întrebare a vizat opinia acestora cu privire la avantajele și dezavantajele pe care tinerii le au prin faptul că România este membră a Uniunii Europene. În acest sens, răspunsurile sunt foarte similare cu cele rezultate în urma aplicării chestionarului, fapt dovedit și prin aplicarea focus-grupului, răspunsul fiind „România reușește să acapareze treptat din această influență occidentală, iar în rândul tinerilor se simte acest aspect deoarece a reușit să primească această influență pozitivă, atât în mentalitatea colectivă a tinerilor cât și prin aceste programe pentru studenți”. Un alt răspuns subliniază că „totodată, un dezavantaj și în același timp și un avantaj, ar fi libera circulație a persoanelor, dat fiind faptul că, în România, de cele mai multe ori, tinerii aleg să plece în străinătate, într-un loc mai bun”, fapt care ne scoate în evidență și mai mult importanța componentei financiare atunci când este vorba de Uniunea Europeană. Un alt răspuns surprinde că „pentru studenți poate fi un avantaj programul Erasmus+ și avantajele economice desigur”. Un alt răspuns care conturează avantajele pentru studenți este și „programul Erasmus+, proiecte de solidaritate prin care poți să participi ca schimb de experiență și suportul pentru tineri pe care Uniunea Europeană îl acordă tinerilor care vor să își deschidă anumite afaceri, startup-uri”. Un alt avantaj este reprezentat de „acele stagii pe care le regăsim în instituțiile Uniunii Europene și dezavantaje, depinde de cine privește”.

Următoarea întrebare este legată de încrederea în instituțiile europene și în instituțiile din România, iar acest fapt ne conturează că gradul de încredere diferă, prin faptul că un participant afirmă că „la nivel de încredere, percepția tinerilor, a studenților, este aceea de a avea încrede-

re în ceea ce ne oferă alte state, dar este important să avem încredere și în mecanismele din țara noastră, încrederea este de ambele părți”. Un alt element comun este dat de următorul răspuns „sunt foarte importante interesele naționale, la nivelul Uniunii Europene se iau în vedere interesele tuturor statelor”. Un alt răspuns ne conturează că „în momentul de față am mai multă încredere în instituțiile europene decât în cele din România”. Alt răspuns vizează „și eu am mai multă încredere în instituțiile europene decât în cele din România”. „aș putea spune că am mai multă încredere în instituțiile Uniunii Europene”.

Următoarea întrebare a vizat părerea acestora despre modul în care s-ar schimba viața tinerilor români dacă România nu ar mai face parte din Uniunea Europeană. „resimțim anumite aspecte, avantaje sau dezavantaje, de pe urma aderării la Uniunea Europeană, viața tinerilor este în mod indirect influențată de Uniunea Europeană, iar dacă România nu ar mai face parte din UE multe lucruri s-ar schimba, iar dacă e în bine sau în rău, depinde de mentalitate”. „dincolo de beneficiile economice, Uniunea Europeană poate fi considerată o structură de securitate, chiar dacă am avea o democrație funcțională și economic am fi foarte bine, se pune problema securității, ori Uniunea Europeană este o garanție inclusiv de securitate, cel puțin pentru România fiind poziția geopolitică și geostrategică”. „da, cred ca tinerii ar avea foarte multe de pierdut, începând de la libera circulație, accesul la locurile de muncă din străinătate”, „ar fi pierdute avantajele”, „noi, spre deosebire de Marea Britanie, care a declarat că dorește să iasă din Uniunea Europeană, iar noi nu ne putem compara din niciun punct de vedere și ar fi trist să existe asemenea inițiative, deci clar am avea de pierdut”.

Următoarea întrebare a vizat percepția acestora despre problemele cu care o să se confrunte Uniunea Europeană pe viitor, iar

 n acest sens, descoperim care ar fi în viziunea participan ilor cele mia stringente probleme cu care s-ar putea confrunta Uniunea Europeană pe viitor.  n acest sens, un prim răspuns este „cred că lucrurile la nivel general vor cunoaște o  mbun t t ire”. „principala amenin are la adresa Uniunii Europene cred că este războiul hibrid al Federației Ruse, care trece dincolo de ceea ce cunoa tem, războiul hibrid vine pe narative discursive, inclusiv legate de religie, care, cel pu in în cazul României sunt foarte periculoase  i cre terea discursurilor populiste”. „o problemă ar putea fi euroscepticismul, care s-ar putea să crească la nivel european în anii următori” „cre terea discursului populist  i eurosceptic sau dorin a unor state de a ie i din UE, terorismul” „euroscepticismul, problema schimbărilor climatice”

Următoarea întrebare este referitoare la modul în care participan ii se consideră cetăţeni europeni „personal, da, mă consider cetăţean european, mai ales prin implicarea mea, mă informez cu privire la Uniunea Europeană” fapt care ne scoate în eviden a rolul semnificativ pe care îl are implicarea și informarea tinerilor cu privire la Uniunea Europeană. „da” „da” „da, prin faptul că am participat la proiecte europene, urmăresc pe social media diferite instituții ale UE” „da”.

Ultima întrebare a fost referitoare la modul în care ace tia  i consideră pe tineri ca fiind neinteresați de ceea ce se  nt mpl  în Uniunea Europeană, fapt dovedit prin răspunsul „din păcate da, avem această lipsă de interes” care ne scoate în eviden a tendin a critică la adresa tinerilor cu privire la lipsa de informare a acestora. Totu i, neinteresul este văzut prin prisma unui participant ca fiind prezent  i la nivelul informațiilor naționale, dar  i a informațiilor despre Uniunea Europeană „din păcate, în opinia mea, tinerii din România nu sunt interesa i nici măcar de ceea ce se  nt mpl  în cartierul lor, din propriile impresii  i

discu ii cu colegi, prieteni, tinerii din România trăiesc într-o bulă  i atunci nimic altceva nu contează, nu cred că tinerii din România sunt suficien i de informa i cu privire la UE” fapt care ne certifică modul în care discu iile cu prietenii contribuie la conturarea acestei imagini despre tinerii români care au un dezinteres pregnant cu privire la informa iile legate de Uniunea Europeană. „cred că tinerii nu con tientizeaz  că tinerii con tientizeaz  importan a UE” „cred că marea majoritate nu e interesată de ceea ce se  nt mpl  la nivelul Uniunii Europene” „ n mintea lor sunt no iuni foarte abstracte”.

Concluzii. Rezultatele cercetării de fața au arătat modul în care tinerii percep Uniunea Europeană  i modul în care percep viitorul acesteia.  n urma aplicării chestionarului, s-a constatat gradul de încredere pe care tinerii îl au în Uniunea Europeană, acesta fiind destul de ridicat, dar cu anumite reticen e, datorate  i provocărilor cu care s-a confruntat Uniunea Europeană de-a lungul existen ei sale. Totu i, în ciuda tuturor provocărilor cu care s-a confruntat Uniunea Europeană, aceasta se bucură de o încredere ridicată în rândul studenților români, fapt care confirmă  i dorin a acestora de a se perpetua acest proiect european. De asemenea, în urma aplicării chestionarului, s-a conturat  i modul în care studenții percep direcția înspre care se îndreaptă Uniunea Europeană, ca fiind una bună, dar perspectiva fiind una destul de rezervată în viziunea acestora, fapt care conform  încrederea pe care ace tia o au în Uniunea Europeană, dar aceasta regăsindu-se la un nivel mediu, din cauza incertitudinilor referitoare la Uniunea Europeană. Cert este că, în ciuda tuturor provocărilor cu care se confruntă Uniunea Europeană, studenții sunt con tien i de importan a  i rolul ei în via a de zi cu zi a tinerilor, confirm nd totodată rolul major pe care Uniunea Europeană îl are în via a acestora.  n acest sens, tinerii sunt con tien i de influența majoră Uni-

nii Europene și a modului în care deciziile luate la nivel european influențează viața tinerilor. Un alt aspect foarte important care întărește încrederea tinerilor în Uniunea Europeană este și faptul că în urma aplicării chestionarului s-a validat faptul că tinerii se consideră într-o proporție majoră ca fiind cetățeni europeni, fapt care amplifică gradul de încredere în Uniunea Europeană. De asemenea, rezultatele cercetării scot în evidență și modul în care tinerii apreciază apartenența României la Uniunea Europeană ca fiind foarte benefică, fapt care dovedește că se conturează o perspectivă și o percepție pozitivă în rândul tinerilor cu privire la Uniunea Europeană și cu privire la apartenența României la acest proiect european. Tendința pozitivă cu privire la existența Uniunii Europene și a apartenenței României la Uniunea Europeană este concretizată și în urma aplicării chestionarului, care a confirmat faptul că studenții, nu își doresc și nu apreciază ca fiind pozitiv ca România să părăsească Uniunea Europeană. Un alt aspect foarte important în modul de apreciere al tinerilor referitor la Uniunea Europeană este și datorat existenței fondurilor europene, ca fiind considerate de către tineri ca fiind benefice pentru România. În acest caz, existând acest avantaj al fondurilor europene pentru dezvoltarea României, gradul de încredere este ridicat și percepția tinerilor despre Uniunea Europeană este una foarte pozitivă, aceste fonduri europene contribuind la conturarea unei percepții optimiste în rândul tinerilor români. O altă componentă a conturării unei percepții pozitive a studenților referitor la Uniunea Europeană și la gradul de încredere ridicat al acestora, este generat și de avantajele pe care România le are de când a aderat la Uniunea Europeană în 2007. În acest sens, avantajele de care beneficiază România contribuie la creșterea gradului de încredere al tinerilor în Uniunea Europeană și în conturarea unei

percepții pozitive despre aceasta. Auto-mat și implicit, prin faptul că România beneficiază de diferite avantaje, în viziunea tinerilor, și tinerii sunt cei care beneficiază de diferite avantaje, fapt care contribuie la dezvoltarea unei percepții pozitive despre Uniunea Europeană și în conturarea unei imagini benefice și pozitive despre UE. În acest context, în care respondenții au o percepție pozitivă asupra avantajelor pe care România le are în urma aderării la Uniunea Europeană, aceștia consideră într-un procent ridicat că tinerii în general nu sunt conștienți de avantajele pe care aceștia le au prin apartenența României la Uniunea Europeană. Este foarte important de menționat faptul că respondenții apreciază și conștientizează avantajele pe care le au tinerii prin faptul că România face parte din Uniunea Europeană, dar în urma răspunsurilor, aceștia consideră că tinerii nu sunt de fapt conștienți de avantajele pe care le au prin apartenența României la Uniunea Europeană. Totodată, dacă respondenții chestionarului, citesc/urmăresc știri despre Uniunea Europeană, în urma aplicării chestionarului s-a constatat că aceștia urmăresc/citesc odată sau de mai multe ori pe lună, conform răspunsurilor, fapt care indică o tendință de informare a tinerilor cu privire la noutățile legate de Uniunea Europeană, aceștia neinformându-se zilnic, dar fiind conectați la realitățile și la noutățile și informațiile despre Uniunea Europeană. Totodată, respondenții consideră că viața lor s-ar schimba foarte mult dacă România nu ar mai face parte din Uniunea Europeană, fapt care ne demonstrează încrederea și conștientizarea acestora a rolului major pe care îl are Uniunea Europeană dar și a avantajelor pe care le are România din aderarea la Uniunea Europeană, fapt care consolidează încrederea acestora și la consolidarea imaginii pozitive despre Uniunea Europeană. În urma aplicării chestionarului, se scoate în evidență faptul că tinerii sunt interesați

de viitorul Uniunii Europene, fapt certificat  i prin faptul că aceştia sunt conştienţi de avantajele pe care le aduce Uniunea Europeană dar  i prin faptul că aceştia se informează despre Uniunea Europeană, ar t nd că într-o proporţie ridicată respondenţii sunt interesaţi de viitorul Uniunii Europene. De asemenea, în urma aplicării chestionarului, respondenţii au declarat că povestesc cu prietenii sau familia despre Uniunea Europeană, dar nu într-un procent foarte ridicat, fapt care indică o anumită reţinere pe marginea discuţiilor acestui subiect, care de multe ori poate fi sensibil sau poate solicita anumite informaţii de specialitate. Totodată, respondenţii consideră că Uniunea Europeană le influenţează viaţa într-un mod major, fapt care scoate în evidenţă gradul de conştientizare la acestora, dar  i

o recunoaştere a faptului că în opinia acestora, Uniunea Europeană o să se confrunte cu mai multe probleme pe viitor. De asemenea, un alt element foarte important în conturarea percepţiei tinerilor despre Uniunea Europeană este dat de participarea acestora la conferinţe, proiecte care au ca temă principală Uniunea Europeană deoarece această participare activă contribuie la creşterea gradului de încredere a tinerilor în Uniunea Europeană. Totodată, în urma realizării focus-grupului, rezultatele obţinute au confirmat rezultatele obţinute în urma aplicării chestionarului online. Se identifică faptul că tinerii au o percepţie pozitivă asupra Uniunii Europene  i că aceştia conştientizează avantajele pe care România le are prin apartenenţa la Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE

1. Jigl u, George „ tim despre ce vorbim? O perspectivă teoretică asupra populismului”,  tiinţe politice, 2010.
2. Anghel , Remus Gabriel, Horvath, Istvan „Sociologia migraţiei. Teorii  i studii de caz rom neşti ”, Ed. Polirom, Iaşi, 2009.
3. Gl veanu, Vlad-Petre „ Românii  i statutul de cetăţean european: apartenenţe identitare  i reprezentări stereotipe ale bucureştenilor”, Psihologia socială, românii  i statutul de cetăţean european: apartenenţe identitare...,2007.
4. Hinţa, Emilian, Călin „ Cum se construieşte profilul strategic al unei comunităţi”, Revista Transilvană de  tiinţe Administrative, 2 (37), 2015.
5. Păun, Adrian, Ciprian, Păun, Nicolae „Istoria construcţiei europene. De la Tratatul de la Roma la Tratatul de la Nisa”, vol. 1, Ed. Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2010.
6. Rifkin, Jeremy „Visul European. Despre cum pe tăcute, Europa va pune în umbră „visul american”, trad. de Dan Golopeniţa, Ed. Polirom, Iaşi, 2006.
7. Ciceo, Georgiana, Păun Ciprian Adrian, Păun Nicolae „Europa unit , europa noastră”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
8. Puşcaş, Vasile „Uniunea Europeană. State-Pieţe-Cetăţeni”, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
9. Sidjanski Dusan „Viitorul Federalist al Europei. Comunitatea Europeană de la origini la Tratatul de la Lisabona”, trad. de Daniela P pan  i Raluca Brad, Ed. Polirom, Iaşi, 2010.
10. Platon Alexandru Forin „Corpul politic în cultura europeană. Din evul mediu p n  în epoca modernă”, Ed. Polirom, Iaşi, 2010.
11. Puşcaş, Vasile „Europa în criză”, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
12. Varela, Diego „Guvernarea Uniunii Europene”, Ed. Institutul European, Iaşi, 2008.
13. Tătar, Octavian „Europa de la antichitate de la renaştere”, ed. Mega, Cluj-Napoca, 2009.

14. Ed. Flore Pop, Sergiu, Gherghina „Uniunea Europeană după 50 de ani. Între entuziasmul extinderii și aprofundarea integrării”, ed. Argument, Cluj-Napoca.

15. Șimandan Matei, Timar Bălaș Dana „Cultura politică a tinerilor în procesul integrării României în Uniunea Europeană”, Revista Științifică a Universității de stat din Moldova”, 2007, nr. 6, Studia Universitatis, seria Științe sociale.

Prezentat: 5 noiembrie 2020.

E-mail: flavia_ale.aprilie30@yahoo.com

AVIZ

Stimați cititori,

Este în toi campania de abonare la presa scrisă pentru anul 2021.

Sperăm să rămâneți fideli publicațiilor noastre – ziarul „Funcționarul Public” și revista „Administrarea Publică”.

Adresăm îndemnul pentru abonare, în special, autorităților publice și funcționarilor publici, cărora le sunt destinate aceste publicații ale Academiei de Administrare Publică, unicele ediții periodice în domeniu din republica noastră.

Vă reamintim că:

Revista

„Administrarea Publică”

apare trimestrial.

Costul unui abonament:

3 luni - 42 lei;

6 luni - 84 lei;

Indice poștal - 76957.

Ziarul

„Funcționarul Public”

apare de 2 ori pe lună.

Costul unui abonament:

3 luni - 39 lei;

6 luni - 78 lei;

Indice poștal - 67919.

Revista
trimestrială - științifică
trimestrială

ISSN 1813-6489
Categorie B

ADMINISTRAREA PUBLICĂ

NR. 22 (217) noiembrie 2020

TOCĂȘTINARUL 1994

Ședința Senatului Academiei de Administrare Publică

Pe 19 noiembrie 2020, a avut loc ședința în regim online a Senatului Academiei de Administrare Publică, ședința a fost prezidată de președintele Senatului Academiei, Oleg BALAN, doctor habilitat, profesor universitar.

Senatul a aprobat Planurile de învățământ pentru studiul superior de doctorat, ciclul II, în cadrul școlii doctorale a AAP, pentru anul de studii 2020-2021. În informația prezentată, Veale Camelia, director intern al Școlii doctorale a Academiei, doctor, conferențiar universitar, a menționat că ședința cuprinde un set de activități de formare profesională și de cercetare științifică a specialiștilor în domeniul administrării publice. Titlul de doctor în științe administrative. Durata studiilor doctorale la învățământ cu frecvență de timp

În acest context, a fost aprobată compoziția nominală a Senatului științific de profil în cadrul Academiei de Administrare Publică la specialitate. Ședința, moderată de doamna Camelia BALAN, a avut ca scop organizarea și desfășurarea procesului de evaluare a lucrărilor de doctorat în cadrul Școlii doctorale a AAP.

În legătură cu schimbările structurale din cadrul Academiei - reorganizarea prin fuziunea (disoluția) Institutului de studii internaționale din Moldova, inclusiv a revistei științifice practice, JURNALUL Internațional PUS, au fost

le în conformitate cu Hotărârea Consiliului Suprem al Academiei nr. 1/2020 din 21 iulie 2020 „Cu privire la reorganizarea prin fuziune (disoluție) a unor instituții de învățământ superior”. Senatul a aprobat componența actualizată a Colegiului de redacție și editare redacționale ale revistei „Administrarea Publică” și „Jurnalul Internațional PUS”. Informația la acest subiect a fost prezentată de către profesorul universitar, doctor, conferențiar universitar, Abel din componența Colegiului de redacție ale celor două publicații periodice vor avea parte de zile 21 de mentori - juriști cu experiență în aspectele juridice ale activității academice și a administrației publice.

Sergiu VLADICA

Abonarea 2021

Stimați cititori,

Este în toi campania de abonare la presa scrisă pentru anul 2021.

Sperăm să rămâneți fideli publicațiilor noastre – ziarul „Funcționarul Public” și revista „Administrarea Publică” și pe parcursul anului viitor. Adresăm îndemnul pentru abonare, în special, autorităților publice și funcționarilor publici, cărora le sunt destinate aceste publicații ale Academiei de Administrare Publică, unicele ediții periodice în domeniu din republica noastră.

Vă reamintim că:

Ziarul „Funcționarul Public”
apare de 2 ori pe lună.
Costul unui abonament:
3 luni - 39 lei;
6 luni - 78 lei;
1 an - 156 lei.
Indice poștal - 67919.

Revista „Administrarea Publică”
apare trimestrial.
Costul unui abonament:
3 luni - 42 lei;
6 luni - 84 lei;
1 an - 168 lei.
Indice poștal - 76957.

Abonarea poate fi perfectată la oficiile poștale ale Întreprinderii de Stat, Poșta Moldovei.

**Materialele publicate în revista „Administrarea Publică”
nu reflectă neapărat punctul de vedere al redacției.**

**Responsabilitatea asupra conținutului articolelor
revine în exclusivitate autorilor.**

Drepturile de autor asupra articolelor publicate aparțin autorilor.

Periodicitatea – trimestrial

Versiunea online: <http://aap.gov.md/ro/article/revista-%E2%80%9EAdministrarea-public%C4%83%E2%80%9D>

Indice poștal: 76957

Adresa redacției:

MD-2070, mun. Chișinău, str. Ialoveni, 100

Tel.: (0-22) 28-40-78, fax: (0-22) 28-48-71

E-mail: aap.editura@yahoo.com

Bun de tipar: 15.03.2021

Tipar executat la Universitatea de Stat din Moldova

Tiraj: 235 exemplare. Hârtie offset.

Preț contractual.

ISSN 1813-8489